

Thomas & præcitat Doctores, qui & idem esse censent, quoties bellum geritur ad vindicandam iniuriam iniquissime illatam: quorum sententia probatur auctoritate Augustini, lib. 5. *quæst.* 10. *super Iosue*, iusta inquit, bella solent definiri, quæ viciantur iniurias, ad idem facit, quod scribit post Azone glossa in *Psalm.* c. de iudæ, affluens, utiam prius ut possit iniuriam ubi factam viciis propria auctoritate, quoties ei permissum non est, nec luppetit facultas vocandi offensorem ad iudiciū, vt per iudicem is cognat iniuriam compensare, & satisfacere iniuriam passio, cuius gl. meminerit Felan. d. 2. de homicid. Pan. in c. 1. de iudic. m. 33. Alex. & talis iustit. s. qui iudicari s. de re iud. tametsi in priuato Azo in summa eam opinionem intelligat vera esse, modo vindicta fiat absq. occasione, & percussione offensoris, quod quidem moderamen in principe, qui superiorem nō habet, minime procedit. His accedit glo. in c. inuentum. t. *Asyl.* cuius ipse mentionem feci in l. 1. *variar. rescript.* 1. ad fin. ex quibus constat de causis iustæ ad bellum indicendum. Et enim bellū iustū vel est defensiuū, vel vindictiuū. Defensiuum vero, etiā priuatis licet abique auctoritate superioris, vel principis, cum ad defensionē ipsa iuris naturalis lex auctoritate præstat. d. l. vi. quæ ratione hæc defensionis causa maxime iustificat bellum publicum, quodque publica auctoritate fit, tametsi iidem & abique ex legis naturalis auctoritate possit bellū publicū ad defensionem geri, quod facti manifestum est.

Tertia proponitur belli causa, contumacia, seu rebellio inique recalcitans Imperium, cum subditi aduersus principem insurgunt, nec volunt ei obedire, eius fuerint ab illo sepe admoniti. hæc probatur, quia grauis iniuria Deo, & principi fit, ites imperio subditi resistit. ad Rom. c. 13. itaque inquit Paulus, qui resistit potestati. *De ordinat. iur. resistit.* Sic David rex bellum mouit aduersus Sese filium Bochi, propterea quod populum sollicitauit, vt à Davide r. ge ad ipsum deferret. 2. *Regum.* cap. 20. vnde & August. lib. 22. *contra Faustum*, 74. ait: aduersus violentiā resistentium, siue Deo, siue aliquo legitimo imperio iubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur, à bonis, cum in eo rerum humanarū ordine inueniuntur, vbicuius lib. 6. q. 4. inquit, iusta bella solent definiri, quæ viciantur iniurias, sic gens, vel ciuitas plebs dicitur, quæ vel vindicare neglexerit, quod à suis improbe factum est, vel reddere, quod per iniuriam ablatū est. d. *de iur. iur.* 23. q. 1. Hoc ipsum constat ex Aristot. lib. 7. *Polit.* c. 1. *ad fin.* vbi bellum iustum esse conflat, vt in seruientem redigatur, quos feruere oportet, & vt his, qui seruientem dignifunt, legitime dominemur. Idem Aristot. dixerat r. *Polit.* c. 5. ex nostris Innocent. communiter receptum in d. *cap. olim.* in 1. de *restitu. spūat.* hanc esse iustam belli causam opinatur, tametsi existimet potius esse executionem iurisdictionis, & punitiōem rebellū in hoc casu, quam bellum, & ideo captos in eo non effici seruos capientium, quod maxime est obseruandum. Nam & idem optime a Notarij Ioann. à Terra Rubea in *tract. contra bellum*, 3. *par. art.* 10. *comet.* 1. qui hanc tertiam iniuriam belli causam etiam tradit ex l. *omni sume*, s. qui defunctus, s. de *cap. dimiss.* l. 1. s. qui ingenuus, s. in *causis* s. de *cap.*

Quarta causa huc referri poterit, cum bellum iustissime indicitur ad repetendas res, quæ per violentiam ab hoste detinentur, & hæc constat ex Augustino in præcatis locis & 2. *Reg.* c. 2. vbi David moruo Saule bellū gessit contra Iffobeth filium Saulis, qui occupare nitebatur regnū Israel, quod Dominus per Samuelē Prophetam tradiderat Davidi. Suntque passim hac de re innumera exempla, cū apud fideles, tum apud Ethnicos, qui bella acriter gesserunt, repetendas proprias res, quas aliqui repetere abique iure belli minime potuissent. Arma inquit apud Lucanum Cæsar, tenenti omnia dat, qui iusta negat. Vnde & hæc causa ad præcedentes pertinet, cum sit vindictio in iure ex collata, quod res prope inuito domino detineantur.

Quinta etiam ex ratione iniuriæ illatæ traditur iusta bellicana, cum quis alium impedit, ne per aliquam prouinciam transeat, etiam propriam impediens, modo transiit ille innoxius furoris sit. Et enim licitum est tunc bellum iniunctum mouere. Nam cum transit innoxius, qui iure humane societas debetur, negatus fuerit, iuste neganti bellum inferunt.

Quamquidē causam probat historia sacra *Numeron.* cap. 31. quo in loco scriptū est, filios Israel pugnae cōtra Scoti-

& Og, Reges Amorrhæorum, propterea quod illis permittere noluerunt transire innoxii in terrā suā. Deo promissam, quæ de re diuus Augustinus lib. 4. q. 4. *super Numeron*, inquit: Notandū est sane quodmadmodū iusta bella gerebantur, innoxios enim trāsitus negabant, qui iure humane societas aequilimo parere debent. refertur à Gratiano in c. 6. *elit.* 2. q. 1. tradit Io. Lup. 5. *partie de regno Namarre*, s. Barto. in l. 3. c. de *Regum*, l. 1. in *extor. iur.* c. 1. *col. 6. de iust. & iur.* Albertinus in *ru. heret.* in 6. q. 8. m. 12. ad has fere causas plures alij reducunt, quas præcitat Doctores, & præsertim doctissimus Alfonso à Caltr. in d. l. c. 1. q. 1. diligenter congeriunt.

Hinc deniq. obseruandū est, quid de *Repræfali*, seu vulgari dictione vtat, iure respondendū sit. Nam summus pontifex in c. 1. de *in iur.* l. 6. eas non omnino licitas esse infamat, dum affuecat à iure naturali, & diuino aliquantulum dissidere. prius tamē illud præfari oportet, apud veteres, morē ac legē fuisse veritissimā quidē, quæ sanctū erat in hunc sane modū, si quis violentia morte obierit, pro hoc gentilibus, & cognatis Andropoleia sunt, quod ad iudiciū celeriter, poenafq. subierit: vel necis auctores dederit. *Andropoleia* vero ad tres vsq. nec eo amplius eius, huius legis meminit Demosthenes in oratione aduersus Aristocratiē, qui senit Andropoleia istā: ge permissum esse contra eos apud quos cædes facta fuerat. Iulius vero Pollux eā permissum fuisse scribit contra eos qui homicidam profugum sulceperint, nec eum petentibus dederint, nec ad criminis penam, nec ad vindictam, nec ipsi iulū punierint. vnde moris antiquissimū fuit, vt qui homicidium perpetrassent, si cum in extremam vrbe profugissent, ad penā ex polluiti non dederint his ad quos facinus admissum, vltio pertinebat, vt permitteret iniuriā passis pignoriandū potestas, quam Andropoleia Græci vocant, meminit Iulius re Budus in annotationibus ad l. *aut. fidei*, s. *centum*, s. de *pani*, quo in loco scribit, quia vulgo barbarè dicitur *Repræfalias*, Latine dici posse *pignoratitones*, quemadmodū & eas appellat summus pontifex in d. c. 1. de *in iur.* in 6. vel *Clarigationes*, vt visum est Hermolao. Ad hunc etenim modū repræfaliæ quotidie permittuntur, vt si qua ex gente latrones, aut pyratæ, vel quicunq. alij homicidia, rapinas, aliaq. scelera perpetrauerint, iniuriā damnumve intulerint, nec iniuriā per nouem vassali poterint eiōs obtinere vindictā, aut iustitiam consequi apud eam re publicā, cui scelus is auctores subiciunt, & qua eos cædere perit, tunc liceat iniuriā passis pignoratitones vt aduersus illius reipublice homines, cuius moris iustitia communi omnium consensu deducitur ab auctoritate Augustini q. 20. *super Iosue*, quem Gratianus retulit in d. c. *de iur.* 3. q. 2. *ei iustitiam* & nos paulo ante meminimus, is enim inquit, si gens, vel ciuitas plebs dicitur, quæ vindicare neglexerit, quod à suis improbe factū est. *Idem Regal.* 4. m. 7. *part.* 5. vnde pignoratitones istæ licite censentur iuxta quorundā opinionē, quæ late examinaunt Anchor. Dominic. Franciscus, & Jacob de Canibus in *relezione* c. 1. de *in iur.* in 6. Bar. in *tract. de repræfali* Ful. & Salic. in *auth. amicus*, c. de *alb. & obliq.* Innocent. in *causis* de *restitu. spūat.* Jacob de Bello vult in *auth.* vt non sunt pignoratitones, *Syluest. verb.* *repræfalias*, quorum rationibus late perpendis, præsertim his, quæ latius cæteris Iacobus de Canibus tradit, ego censco, non aliter repræfalias licitas fore, quam eo modo, quo bellum licitum iure naturali, & diuino, atq. humano censetur. Nam à iustitia belli ad repræfalarum ius argumentari fere omnes, & maxime auctoritate diui Augustini vtuntur, vnde omnino requiritur auctoritas eius principis, qui bellum indicare potest, & præterea causa illa, quæ secundum Augustinum, iustum bellum efficere solet, nempe quod illa re publica, aduersus quam indicuntur pignoratitones istæ, neglexerit vindicare, quod à suis improbe factum fuit.

Hinc in illorū manifestum est, quod plerique hanc questionem disputantes probare conantur, nempe repræfalias istas, seu *Clarigationes* non esse licitas, quod offensionem personarum innocentium, & qui nullam culpam damni illati contraxerunt, quasi permissum sit, alium pro culpa alterius poni in rebus, non tamen personis: quod alibi à nobis disputatum est: etenim, cum istæ pignoratitones ad similitudinem iusti bellicæ Augustino permittantur: sicut in bello iusto non licet principali intentione, & opere innocentes occidere: homines inquam, nec infantes, licet tamen per accidens, scilicet cum aliquod oppidum machinis, ignibus, & tormentis concutitur: id liquidem natu-

natura belli dicitur, cum aliter geri non possit: sic in his clari-
gationibus publica & iusta iudicis auctoritate, non licet
principali intentione personarum innocentium offendere, eos
occidendo aut percutiendo, quamvis liceat bonarum &
per, & permittit tamen conditio rei, quod ex accidenti occi-
dantur: & percutiantur innocentes, siquidem aliter pig-
norationes legitime in dicit non possint per milites exer-
ceri, nec per eos, qui ius publicum a pigporandi habent, quia
innocentes se & iura defendunt, vel civitas, quæ causa pig-
norationis impetitur, aliter capi non potest. hanc sane opi-
onem esse huius controuersie breui resolutionem, cetera
possunt a præcatis auctoribus longius peti.

Ceterum non est hic prætermittendum, quod Imperator
Christianorum, iure valeat bellum indicare infidelibus, ex
eo quod eidem totius orbis domino, & omnium in prophas-
is, & temporalibus principi parere recusant, obedientiam,
quam ei præstare, & exhibere tenentur, perfide negantes,
vel ex eo, quod infideles idola colant, aut contra legem natu-
ræ multa scelera committant vel religioni Christianæ ad-
uersentur: cuius questionis ex amini prænotanda est vera,
hi fallor, etiam si maxime sit controuersia conclusio.

Imperator utique: sit legittime electus, & per summum
pontificem confirmationis coronæ insignitus, nec quo ad
domini, nec quo ad iurisdictionem, aut protectionem, totius
orbis dominus est, sed eius tantum partis, quæ Rom. subdita
fuit imperio probatur hac conclusio ipsius iuris humani, ac
Cæsaris responsis. primo in *Lamentatoribus*. C. de comens. & mercator
dum inquit Cæsar, tam Imperio nostro quam Persarum regi
subiectus, quo in loco fatetur Imperator, Regem Persarum
non esse subditum Rom. Imperatori, & habere eum sibi
subiectos homines, qui imperio Rom. minime subiecti for-
ant ad idem l. 2. C. de iur. emulæ. l. 1. C. de off. præf. Afri. &
l. postmodum in prin. s. de captiuis. His inter nos, & omnes liberi populi
regesque moribus & legibus constitutum, ubi mentio fit populorum,
qui liberi essent ab Imperio Romano, liberi autem hi dicuntur,
qui nullius alterius potestate subiecti sunt: atque, ita in ea
specie populus liber est dicitur, qui subditus non est Roma-
næ ditioni. Non dubio s. de capt. & postum. reuer. ut hinc manife-
ste pateat error eorum, qui dicta Iuriconsultorum respon-
sa ad factum non ad ius retulerunt, quasi uoluerint Iuriconsul-
tuli libertatem inquit Persarum à Romano Imperio iniu-
stissimam fuisse, & de facto potius quod de iure obtinuisse.
Nam legislatores nunquam de facto, sed de iure responde-
re cōsueuerunt. *L. mora in prin. de iur. q. i. in c. consultatione de epi. ord.*
nec aliud profecto ita temerarie legum uerba interpretari, ut
ea ad vim iniuriæ potius quam ad ius referatur, unde respon-
sione & d. d. interpretatione, opinor falsi sunt & leuē etic.

Secundo probatur eadem conclusio in l. 1. c. de sum. *Titulus*
omnibus s. ad Trebell. lvi. C. de adf. prima, quib. in locis quoties
reuerentia fit Imperatori & Romanæ iurisdictionis, relatio
dirigitur & tendit in eos, qui sub Romano Imperio sunt,
Quali expressim inibi concessum sit, esse in orbe innume-
ras nationes, quæ libere sint à Romanorum & Cæsarem
Imperio, & iurisdictione, potestate Romanæ.

Tertio, uitalia omittam, paucis enim huius conclusionis
veritas constat, licet longe lateque fuerit à quibusdam dispu-
tata, multis ad hæc controuersiam adductis, quæ uel parum
vigrent, vel falsa sint, perfringam fortius huius assertionis
probationem. Etenim si Imperator quo ad iurisdictionem
dominus est totius, & uniuersi orbis, id non alta ratione
contingit, quā quod hæc potestas à natura ipsa, vel lege di-
uina, aut humana, vel à Christi vicario, maximoque pontifice
tradita fuerit nullum autem ius ex Cæsari, aut Impera-
tori uniuersi orbis iurisdictionem tribuit, igitur Imperator
non est totius orbis dominus. Consequens satis euidenter
constat. Maior vero patet: quia principibus non potest alio
iure competere in inferioribus imperium, quam aliquo ex su-
perius nominatis. Nec enim hic de populorum consensu
tractamus, cū de eo minime appareat, nec natura ipsa pos-
sit ab uniuersi orbis populis præstari, & prætere, quæ res
satis nota absque ulla probatione. quod populus liber possit
principi ubi eligere, & constituere, cui seipsum subm. itat.
minor uero probationis & collectionis pars sequētib. in-
struitur. Natura siquidem ipsa instituta non est, quod uniuersus
orbis uniuersi principi subditus sit, quod à rei difficultate de-
ducitur, auctor est Arist. l. 7. *Politica*. 4. difficile esse, fieri non
posse, ut præcelsis legibus regatur & omnium celeberrimorum
inquit, immensum, nec descriptio villa, nec ordine cō-

tineri potest. Quod si ciuitatem ciuium multitudinem fre-
quentē existimat Aristoteles difficillime administrari pos-
se naturali ratione, multo profecto difficillius uniuersus or-
bis ab uno rectorē, & principē pegeri poterit.

Prætere si à natura institutum foret: uniuersi orbis vnū
esse principem, aliquando ab initio mundi ab uno principe
fuisse vniversus orbis rector, & administrator, quod nun-
quam contigit: id etenim quod à natura institutum est in iu-
re, præsertim adeo frequenter, etiam si quandoque ex homi-
num malitia, & hominū uicio infringatur, & uioletur, ali-
cuius tamen & quandoque sicut lumine naturali cognitum
est: ita & eadem lege leuatum exeat.

Ad idem facit insignis diui Hieronymi locus, qui solet ad
probationem contrariæ opinionis induci, ex epistola ad
Rusticū monachum de uiuendi forma. c. in apibus. 7. q. 1. & est
locus in *prime Epistolæ Tomo* in hæc uerba: In apibus princeps
vnus est: & græci vnā sequuntur ordine literato, Impera-
tor vnus, iudei vnus prouinciar. Sic etenim legitur apud
Gratianum. At apud ipsū Hieronymum ita scriptum est:
In apibus principes sunt. Græci vnā sequuntur ordine literato. Græci. Nam
est natura consensu sit, quod ciuilibet familie, & ciuilibet
Reipublice vnus caput constituitur, sitque vnus re-
ctor: non tamen ita conuenit rationi naturali, quod omniū
familiarum, omnium ciuitatum, & rerum publicarum vnus
sit princeps. Nec enim omniū apum vnus, & idem est rex,
nec omnes mundi græues vnā sequuntur. Vnde palam est
diui Hieronymi locum huius opinionis, quam probamus,
omnino suffragari, & tenere pro cōtraria parte adduci. His
accedit, quod si naturali iure totius uniuersi orbis vnus es-
set princeps, huius teneretur omnes lege natura subesse, &
obedire: nec posse quicquam ab eius imperio liber esse: il-
la temporis etiam longissimi præscriptione, nec vlla ex alia
causa, quæ ab ipso iure naturali non procederet, & quæ ip-
sa naturalia derogaret, cum iura naturalia immutabilia
sint. Et tamen sunt in orbe principes, qui Imperatori, &
Cæsari utique maximo non subduntur, imo iustissime ab
eo immunes, & liberi sunt: quod statim probatur: ergo
iure naturali, & ab ipsa natura non est Imperatori concessa
totius orbis iurisdictione, nec conueniens foret, ut eam vnus
princeps haberet ob difficiillimam Reip. administrationem.

Ex diuino iure plura testimonia ab his, qui tenuerūt con-
trariā sententiā, citantur, quibus minime probatur ea opi-
nio, & primo, d. *Luce* 22. scriptū est: *Eccē duo gladij* hic etenim
nō significatur, quod vnus princeps, & sic Imperator sit: à
Deo uniuerso orbi in temporalibus cōstitutus, sed quod sint
duæ potestates in orbe: vnā spiritualis, altera temporalis, si-
cuti & *Genesi* 1. fecit Deus duos luminaria magna, luminare
maius, & luminare minus. Quem locum Romanus pontifex
in c. *soluta de maiorib. & obid.* rem istā pertrahens ita interpreta-
tur, ut etiam Dei institutionem referat, ad duas dignitates,
pontificalem quidē & regalem, id est, spirituale potestatem &
temporalem, quod satis bidē exponitur. Nec temporalem
potestatem expressit pontifex sub nomine Imperatoris, sed
regis, non quod sit æqualis potestas regia potestati Impera-
toris. nam Imperator dignitate regem præcellit, sed quia &
rex potest habere eandē temporale potestatem, sicut Impera-
tor. Idem probat Romanus pontifex eleganter, dum in
eodem capite scribit, Imperatorem potestatem temporalem,
& præcellentem habere, ac in ea præcellere illos duntaxat,
quia ab eo suscipiunt temporalia: igitur est pontificis sum-
mi auctoritas, quæ probat, Imperatorem non esse totius, &
uniuersi orbis monarcham.

Secundo adducitur ex lege diuina locus cap. 2. *Luce*, Exiit,
inquit, edictum à Cæsare Augusto, ut deferberetur vniversus
orbis. à quo conuocant colligere partis contrariæ defenso-
res. Cæsarem Augustum lege diuina habuisse principatum
in vniversum orbem, sed quantum ualeat isthæ collectio
ipsi uiderint. Ego uero non arbitror inibi probari eorum
sententiā, quæ uangelista historia refert, uerissimam qui-
dem, & quod eo anno contingit, enarrauit: nō tamen refert
dominum redemptorem humani generis Iesum Christum
edictum illud auctoritate diuina stabilisse. Præsertim quod
est edictum illud diuina auctoritate probaretur, non exiit
in vniversum orbem, quem admodū salubri argumentatione
quidem, sed in vniversum orbem Romanum, & in eam or-
bis partem, quæ Romano Imperio suberat. siquidem certissi-
mum est edictū illud in Persas, Parthos, & Indos minime
exiisse, cū hi tunc ditionis Romanæ non foret. Eadē ratione
inter-

interpretari constat ad l. de precat. ff. ad l. Rhodi. de iact. l. bene de Zeno. C. de quadriens. p. script. & alias mille Iurifconsultorum, & legumlatorum auctoritates, si quæ sunt, quibus palam scriptum sit. Imperatoris dominum mundi esse. Nam id intelligendum est, quo ad eam mundi partem quæ Romano Imperio suberat. Neg enim diuisi Antonius, cuius epistola à Iurifconsulto refertur in d. de precat. cum afferit & professus est se esse mundi dominum, & de vniuersi orbe intellexit, quatenus in Indos, Parthos, & Persas, Tartaros, & alias gentes incognitas ad occidentem, & meridiem gentes, & provincias continebat. mera quidem infamia est hunc sensum Imperatoris respicere aptare, quibz eo omnino alienus est, sed de ea parte mundi intellexit, quæ eius Imperio subdita erat. sic & orbis Romanus apud Marcellinum lib. 1. 6. & Spartianum, ac Lampridium dicitur ea mundi pars, quæ ad Romanam ditionem pertinet, atq; ita probari, & legendum fore apud Iurifconsultum in l. in orbe Romano ff. de statu. vbi. cōtendit And. Alciatus lib. 2. de pñctis. c. 2. 1. Nam & Agellippus lib. 2. de exido Hierosolymitano c. 12. de Christiana lege inquit. Nec vlla natio Romanis orbis remansit, quæ cultus eius expers relinqueretur idem c. 9. dixerat, cum orbem iā Romanum Iesu discipuli repleuerint, quibidem scribitur orbē terrarū, orbem Romanum appellari, quia ferre omnes gentes Romanis suberat. His accedit, quod Diuus Augustinus scribit lib. 2. de consensu. l. angelus. c. 25. asseuerans ciuitatem Romanam dici vniuersum regnum in tot ciuitatibus constitutū. tradit alia Briffonius lib. de verborum significatio. dictione Roma Sic & illud Danielis c. 2. ad Nabuchodonosor, iuxta regem es, & Deus celi regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi: omnia in quibus habitant filii hominum, & bestie agri volucres quoque celi, dedit in manu tua, & sub ditione tua vniuersa constituit: non sunt referenda ad vniuersi orbis principatum, nec imperiū, sed ad reges, principes, & provincias, quæ Chaldaeorum imperio parebat. Nam relique mundi gentes, & provincie minime suberant imperio Nabuchodonosor secundum Nicolai Lyranī & doctissimi, ac catholicorum virorum interpretationē. Quibus mire suffragatur Hieronymus in Esaiam c. 13. Medorum inquit, atq; Persarum defecit imperio, quod multis secum auxiliis cōgregatis, domino eorum exercitū præcedente ad vilitatem veniant Babylonis, & Chaldaeorum, id disperdat omnem terram: non quod totum orbem vaiuerint: sed omnem terram Babylonis, & Chaldaeorū. Idiomē est enim sacre scripture, vt omnem terrā illius significet provincie de qua sermo est: quod quidam non intelligentes ad omnium terrarum subuersionem trahunt hæc Hieronymus.

Tertio iure diuino profertur ad cōstituendā vniuersi orbis iurisdictionem in ipso Imperatore testimonia plura, quibus videtur Iesum Christum Romanorum, & Cesarum imperium veluti iustissimum probasse, qualia sunt, quæ sunt Cesaris, redditus Cesaris, Luc. 20. Matth. 22. Marc. 12. & illud: Non habetis potest. aduersus me vllam, nisi tibi datum esset de super. Ioan. 4. 19. verum hæc duo loca præterquam, quod penitus sensum habent, ad questionem istam vniuersi orbis, eiusq; iurisdictionis Cesarī convenientis parum vrgent. Nam dum Iesus humani generis redemptor censum illius reddi Cesarī, sub persona, & nomine Cesaris quem libet iustum principem, & reipublicæ rectorem intellexit, qui tributum & censum dari censuit, ac præcepit, vt rem principi debitam in mercedem, & stipendium laboris per principē impensū circa communis, & reipublice ad ministrandum, quemadmodum explicat diuus Paulus ad Roman. c. 13. non tamē ex hoc Christus approbat, istudve esse definitiū imperiū Cesaris, qui forsitan tyrannide potius, quā iure rempublicam occupauerat, licet tandem vinctusq; etiā si cōstituumus Romanorum imperium iustissimum fuisse, ac Deum ob eorum egregias virtutes permisisse in mercedem temporalem imperium illud augeri, quod probare nituntur Diuus Augustinus de ciuit. l. 5. c. 12. & 15. Diuus Thomas 1.3. de regim. princ. latissime Anton. de Rolletis in tract. de concil. fol. 96. non inde apparet iusta fuisse Cesarum imperia, quorum plures ita per iniuriam, & tyrannidem rempublicam sunt adepti, vt nihil vnquam iniurijs & iniquijs excogitari poterit. Quod si & illud fateri quisquam velit, non tantū Romanæ reipublice imperium iustissimum fuisse, sed & Cesarum principum non tyrannide, sed iure obtinuisse, profecto apparet, nec populo Romanum, nec Cesarum, vniuersi orbis imperium, & iurisdictionem habuisse: nec enim populus Romanus habuit

imperium in Indos, nec in eas nationes, quæ nunc ad occidentem & meridiē à nostris sunt maximis laboribus, Deo duce, in Christiane religionis cognitionē deductæ, quo fit, vt etiam si concedamus Iesum Christum, Romanorum, & Cesaris imperium probasse, ac iustissimum esse definitū: ea quidem probatio ad ea pertinet, quæ tunc Romanorū principes obtinebant, non quidem ad alia, quæ nec iustis titulis, nec vlla occupatione acquirant, quæ alienæ à Romano principi omnino erant.

Alter autem locus Ioan. 19. quamuis in hunc sensum accipiendo sit illud quidam dicat, principum potestātē à Deo deriuari, & ab ipsa diuina maiestate principibus concedi, Proverbiūm c. 8. per me Reges regnant, & ad Roman. c. 13. non est potestas nisi à Deo. non tamen inde constat, à Deo vniuersi principis imperio totū orbē subditum fuisse. Ecce igitur quam parum cōducant diuinari scripturarū testimonia, ad comprobationem eius opinionis, quæ assenerat, Imperatorem totius & vniuersi orbis dominum esse, inquit: vniuersum orbem Imperium & iurisdictionem habere.

Quarto ratione quadā à iure diuino in fauorē contrarie conclusionis ita quidem argumētum, in hunc sane modū, iure diuino vtrāq; potestātē spirituales, & temporales instituta est potestas vire spirituales quo ad totū, & vniuersum orbē lege diuina ab ipso saluatore vniuersū cōmissa est, ergo & temporales eodem iure vni principi est delegata. Hæc vno argumentatio maxime peccat, cum dispar sit vtriusq; potestatis ius, quantum ad hoc: siquidem tota & suprema potestas ecclesiastica atq; spiritualis non est inmediate in tota re publica Christiana, data est autē à Deo immediate cuidam certæ persone, nempe Petro, & eius successoribus, qui primum obtinent in ecclesiastica re publica, & quib. immo diuine à Christo potestatis iurisdictionis data est iura totam ipsam rempublicam Christianam: quod latissime probatur Card. à Turre Cremat. l. 2. de ecclesiastica. cap. 38. 39. 40. & 54. cum sequentibus, Caiet. in opusculo de primat. Roman. eccles. aliqui viri Catholici, & doctissimi, qui hæc ætate de primatu Petri scripturunt præsertim Ioannes Eckius lib. de primat. Petri, & Albertus Pighius lib. 3. & 4. de ecclesijs. Hierarch. patet hoc ipsum Ioan. vlti. Paſce oues meas. Nam quod refertur à Gratiano in c. 1. in nouo. 21. dist. 2. ex Anacleto Epistola 2. ad Episcopos Italia, Apostolos scilicet parem cum Petro à Christo honorem, & potestatem in vniuersum orbem accepisse, eoſque Petrum sibi principē elegisse, minime his refragatur: etenim iuxta catholicorū virorū auctoritates, & communem omnium traditionem Apostolorū parem ab ipso domino Iesu cum Petro potestatem ordinis, & iurisdictionis acceperūt, ita quidem, vt quilibet Apostolorum æqualem cum Petro haberet potestātē ab ipso Deo in totū orbē, & ad omnes ætus quos Petrus agere poterat. Ioan. 20. Accipite Spiritū sanctū, quorū remiseritis peccata, remittentur eis: quorū retinueritis, retenta erunt, & c. 18. apud Mattheū. Quæcunque ligaueritis super terram, ligata erūt & in cælis. Unde Apostoli à Christo Iesu potestātē dimittendi peccata & iurisdictionem ad discernendas iudiciarias causas acceperunt. Sed tamen eā potestātē habuerūt. Porro, vt eorum Capiti subordinatā, & subiectā, Petrus autē ab ipso Deo habuit supremā illā potestātē, & præcellētē supra omnes alios Apostolos, tantū eorū princeps ab eis institutione, & Iesu Christi electione secutus immediatē, deniq; & Petri primatū esse diuina institutione præsentibus ad eius vltimū sedulo admissus quæ quidem præcellens potestas super omnes alios Apostolos nulli alteri Apostolorū data fuit, id eo eorum potestas in hunc sensum à Petro deriuatur, licet à Christo fuerit eis data. Sic deniq; est intelligenda Anacleti responsio, quemadmodum præcitati Doctores frequentiori suffragio adnotant, & Io. Maior. in 4. sent. dist. 24. q. 3. Io. Lup. de reg. Nouer. 2. par. 8. 3. Sæcula de benefic. 1. par. 4. q. 4. ex quibus apparet potestātē à Christo Iesu quo ad spiritualia datam fuisse Petro, vt principi, & cæteris Apostolis, inmediate quidem, sed tamen subordinatam dispositioni Petri Apostolorū principis, atq; ita aliorum Apostolorū potestātē hæc ex parte dici deriuatam fuisse à Petro, eoſque mediatore partem à Christo fuisse, si inquit Anacleus c. sacrosancti. 21. dist. 21. inter beatos Apostolos quendam fuit discretio potestatis, & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino concessum est, & ipsi inter se voluerunt idipsum, vt reliquis omnibus præfere: Apostolis. Sacrosancta enim Rom. & Apostolica ecclesia, non ab Apostolis, sed ad ipso Domino, & saluatore nostro primum opti-

libro, quem post tertia huius operis editione de *factorum bu-*
manum, & mentis scripsit par. 1. e. 3. & sequenter. Senit Caet. ad
Thomam in 4. art. 6. Etenim cum ex Chrilli institutione sint
episcopi ab eius vicario influendi ad regenda ecclesia De
maiori cum potestate iurisdictionis ab ipso summo poteste

Euangelicam, non tamen iurisdictionem, nec spirituales
nec temporales, nisi ea ex parte, quae earum usus necessi-
tus sit, ne Christianae religioni injuria ab infidelibus fiat: c
his etenim, qui foris sunt, nil ad nos. 2. ad Corinth. c. c.

Christianus. 2. q. 3. c. multi. 2. q. 3. c. gaudemus de duobus. 1. de homicid. in 6. traditur in c. 1. de consil. ergo summus pontifex non potest in Imperatorem transire alia in vniuersum orbē temporale iurisdictionem, quam ipse habeat. præsertim quod omnino certum non est summum pontificem temporale iurisdictionem habere in habitu, nec actu eo modo, quo temporalis potestas à spirituali distincta est, & regibus ac principibus etiam iure diuino competat. Quod retrahat eleganter Ioan. à Turrecremata lib. 2. de eccles. c. 113. cum quatuor sequentijs, ex cuius disputatione alia constat huiusce questionis resolutione, ut scilicet semper ecclesie catholice definitione, constitutum Romanum pontificem nec actu, nec habitu vniuersi orbis, nec in ipsius quidem Christianos temporalem iurisdictionem habere, nisi quatenus ea necessaria sit ad spirituales iurisdictiones, & potestatis, vtiliorem & faciliorem vrum. In hanc vero resolutionem tendunt, quæ diligentiissime tradit præceptor meus ornatiſſimus Martinius Azpilcueta in cap. noni. de iure, notat. 3. à frequentiori Doctorum opinione difcedens. Hæc quidem conclusio probatur ex auctoritatibus, & rationibus, quæ ad hanc disputationem vtrique adduci solent. vnde aliquot inferuntur.

Primum, an verum sit, quod frequenti nostratum calculo probatum est, nempe summum pontificem etiam temporalem in toto Christiano orbē iurisdictionem, & potestatem in mediata à Deo fibi commissam habere, habitu quidem, cum eius vsum, & exercitū in Imperatorem transulerit quam sententiam tenuerunt glossæ in cap. noni. de iure, & in c. causam quæ in 2. qui filij sunt legiti, quæ ibi vbiq. Doct. sequuntur, & præsertim Alex. in cap. quoniam, 10. distincti & in cap. cum ad verum, 95. distincti. Oldrad. consil. 8. p. 1. Fior. 3. part. tit. 26. ca. 4. §. 17. Anchara in cap. 1. de consil. 3. vol. in reperi. Ioan. Lup. in tractat. de reg. Nauar. 2. par. §. 6. Bar. ant. §. 1. ff. de require. reu. dicēs, contrariam opinionem esse hæreticam, omnium latissime Aluarus Pelagius lib. 1. de planctu eccles. artic. 37. Albertus Pighius in lib. 5. de ecclesijs. Hierarchia. Jacobatus in lib. 1. de consil. art. 8. Egidius à Bellamera c. insoluta. num. 10. de maiorit. & obediē. & in d. cap. noni. num. 9. & sequentijs. Augustinus de Ancho. na de potestat. eccles. q. 36. art. 1. & sequentijs. ac rursus q. 39. art. 1. quam videtur opinionem probabilem esse apparere ex his, quæ tradit Iacobus Almain. in tractat. de potestat. ecclesijs. & facul. part. 1. vbi: 9. plura pro hac parte adducit: & esse opinionem istam communem canonicorum fatetur Decius in d. 2. nouit. de iudic. Abb. in c. si duob. de appellat. §. denique, & Gaithaldus in tractat. de Imperat. q. 50. hæc etenim sententia vera est in hunc sensum, vt Papa vere habeat potestatem temporalem, etiam supra ipsum Imperatorem, quatenus ea vtilis, & necessaria sit ad ecclesie catholice regimen, & spiritualis potestatis vsum quidem aliter. Quamobrem hæc potestas potius erit spiritualis, quam temporalis: sic sane sunt intelligendirext. in c. 1. de homicid. in 6. & in cap. per venerat. qui filij legitimi. & alij plures, quibus probatur, summum pontificem posse quandoque exercere temporalem iurisdictionem: id etenim procedit, quoties eius vsum vtilis, & necessarius est ad quietem ecclesie, & spirituale iurisdictionem: ac tunc adhuc Papa spirituali potestate vti. Non me latet, hunc sensum alienum esse à plerisque, qui in fauorem Romani pontificis præferunt opinionem probare conati sunt: sed tamen id referendum esse censui ad hunc finem, vt eorum sententia defendi aliquo pacto valeat.

Secundo ex his constat qualiter sit accipiendum, quod post alios maximo conatu defendere conatur Anto. de Rosellis in tractat. de potestat. Pap. & Imperat. in prim. scribens, Papam nullam habere ex summi pontificatus officio iurisdictionem temporalem, nec actu, nec habitu, nec eam in Imperatorem transulisse: sed eam penes ipsam Cæsarem esse: vt distinctam à potestate spirituali nam & idem late tradit Almain. in d. tractat. de potestat. ecclesijs. & laici. c. etenim id intelligendū ita quidem, vt potestas temporalis sit distincta ab spirituali penes ipsam Imperatorem, & principes seculares, habita denique ab ipso Deo, Reipub. electione, & consensu populorū intercedentibus & mediatoribus: que tamen quod ad spiritualis potestatis vsum & regimen, atq. administrationem, subdita est Romano pontifici, qui & ea quandoq. vti potest tunc scilicet cum Christianæ republice id fuerit conueniens: quemadmodum probatur in d. c. noui. & in d. c. causam quæ, & alijs plerique iuris canonici locis, quibus expressim cautum est, hæc iurisdictiones distinctas esse regulariter.

Tertio hinc colligitur verus sensus constitutionis, Vnam sanctam inter extraneas cōmunes. tri. de maior. & vbiq. quæ Romanus pontifex proficitur, vtrumque gladium, vtrumque potestatem, spirituale scilicet, & temporale esse penes Romanum pontificem: ac Petro à Christo datam fuisse: id profecto eam interpretationem habet, vt utraq. potestas sit in ecclesia, vterq. gladius sit datus Petro, & Romanis pontificibus in hunc finem, quod temporalis exilens penes seculares principes spirituali minitret, liberat, subordine, & subditus sit vnde inibi inquit Papa, temporalem gladium per principes, & reges exercendum esse pro ecclesia. Nec tamen ex hoc necessario inferitur, Romanum pontificem à Deo habuisse potestatem temporalem eo modo, quo à seculari principibus exercetur: verum eam habuit Papa à Christo Iesu vti subditam, & subordinatam potestati spirituali: vterq. ea potest. vti, quoties necessaria sit, aut vtilis ipsius iurisdictioni, nisi exercitio.

Quarto plane inde colligitur, nimis audacter Bar. in d. 1. §. 1. ff. de acquir. rer. dixisse contrariam opinionem cōmuni sententia hæreticam esse hoc etenim falsū est, nec enim Bar. videtur recte intellexisse quid sit hæresis, dum ita prope viros doctissimos hac nota dignos esse censuit. sic & Anton. à Rosellis in d. tractat. de potestat. Pap. & Imperat. fol. 8. §. ne præsum. in idem erant scribens, hæreticū esse, asserere Romanum pontificem temporalem potestatem à Deo habuisse, & habere, eamq. Imperatori tradere. Modestius enim fecerunt hi Doctores, si hæresis nomen & notam ecclesie distinctioni relinquere, siquidem etiam opinio cōmunis falsa censu- ripoſit, hæreticam tamen dici donec ab ecclesia cōtrariū sit definitum absque meritis nota, minime valet. sic & Ioan. Lignianus, quem Bellamera refert in d. c. mouet. n. 8. exilientiam ab ecclesia communem sententiam probatam & definiti- nee explicatam fuisse, censet, contrariam opinionē hæreticā esse. idem inibi probat ipse Egidius à Bellamera. vterq. tamen fallitur cum Barro. Hæc enim nihil certū in hac controversia ecclesia catholica definitum propterea quæ disputationis locus est, absq. vili hæreseos suspitione, quod & in hac specie tradit Martinius Azpilcueta in d. c. noui. 2. nouit. part. 6. sed & aduersus communem tenuerunt indistincte glossæ in c. quoniam, 10. distincti. Anton. à Rosellis in d. 1. tractat. Cardini in d. c. noui. Baldus in rubr. §. 2. al. Alberic. in c. condico populi. in 19. c. de summa Trinit. & in l. bene à Zenone. in 16. c. de quadam. præcip. Almain. in tractat. de potestat. eccles. Ioan. Maior. in c. semet. dist. 24. quæst. 3.

Hic tandem, si fallor, probatur conclusio, quæ constanter asserimus, Imperatorem non esse totius mundi dominū etiam quo ad iurisdictionem, & protectionem, eius sententia auctores fuisse Cardin. Turrecremat. in d. c. in apibus. c. 1. & 2. Petr. & Ioan. Faber in 1. c. de summa Trinit. & in d. 1. bene à Zenone. Alberic. in 15. & Fulgosi in d. 1. Oldrad. consil. 69. Ioan. Igneus in questione 1. an rex Francie recognoscat Imperatorem. late Challan. in dialogo Glos. mundi. 5. parte considerat. 28. Alet in d. 1. 1. quorum opinio verior est: eamq. post huius operis primā editionem multis rationibus probata lege apud Dominic. Soc. lib. 4. de iustis. & iure. quæst. 4. artic. 1. tametsi contrariam tenuerunt glossæ in l. bene à Zenone & in c. per venerabilem. qui filij sunt legit. & in c. venerabilem de iure, & vbiq. Doct. cōmuniter eandem opinionem sequuntur quoniam Ioan. Igne & Challan. meminere etiam apud canonicos, & iuris ciuiliſ professores hæc receptissimā sententiam, quam etiam Bar. tenet in l. 1. §. per hanc ff. de reuendic. in l. hostes. col. 2. ff. cap. in pœuiss. ff. in extraneas ante ad repudiand. verbo. totius orbis. & alibi sepius: ita xime idem Bar. Paul. Bal. & Salic. in d. 1. & ibi lat. de summa Trinit. & Gaithaldus in tractat. de Imperat. q. 52. vbi ex plurib. hanc esse communem opinionem fatetur.

Hinc inferitur, grauius errare Bar. in d. 1. hostes. num. 7. dum censet hæreticum fortassis esse, asserere ad Imperatorem non esse totius mundi dominum, etenim vt paulo ante dicebam, parum auerit Bar. quis sit hæresis, quæue sit hæretica assertio cum etiam falsa sit conclusio, quæ dicit Imperatorem etiam quo ad protectionem non esse totius mundi dominum, quod negamus, hæreticæ certe non est: siquidem nec est contraria manifeste catholice fidei, nec definitioni sententiæ matris ecclesie, quod idem ferè significat.

Item & ex his deducitur intellectus eorū, quæ Bar. scribit in d. §. per hanc, & in d. verbo. totius orbis. quibus in locis Bar. censet, Imperatorem vere esse totius mundi dominum, & proprie quo ad verum dominum, non tantum quoad protectionem.

tectionem & iurisdictionem sunt quidem distinguenda tria dominia, quorum quodlibet ab altero differt. dominij iurisdictionis: dominium locorum pertinentium ad vniuersitatem iure vniuersitatis: dominij particulare, quod pertinet priuatis personis. dominium iurisdictionis & protectionis, personarum in iurisdictionem habent coherent. sicque habes iurisdictionem in prouinciis, dominus illius prouincie est dominus locorum pertinentium ad vniuersitatem, est dominus ipsius vniuersitatis, quod potest contingere absque iurisdictione circa aliquos castris, ciuitatis, & prouincie territorium, & eius terminos. hoc vero penes ipsam vniuersitatem est, eiusque rector: nec repugnat domino particulari priuatorum, qui possunt habere intra hoc dominij vniuersale, dominij particulare agrorum quorundam, & prediorum, quod dominij, & ad dominij iurisdictionis, & ad dominij vniuersalis distinctiuitatem comprehendit dominij, quod vniuersalis ad similitudinem priuatorum habere potest in aliquot locis & rebus: potest enim domus, aut vinea ad ciuitatem pertinere iure eodem, quod ad priuati dominij spectat, quod eleganter explicat Socin. m. l. n. 27 ff. acquir. poss. §. item consilio 15. ex prescriptis consilio. 95. col. 4. lib. 3. deducitur idem a regis constitutionibus l. 10. tit. 29. par. 2. h. 45. & 9. tit. 28. par. 3. His suffragatur Seneca l. 7. de beneficiis, scribes, omnia regem imperio possidere, singulos domino, sic de hisque si Bart. intellexit, Imperatorum esse totius mundi dominum primo dominio, premissa comuni Doctorum opinione, palam est, verum dixisse: item si de dominio secundo sensit, quod eius assertio vera est: quatenus Imperator rector est communitatis, sui vniuersitatis: nam & hac ratione videtur, quod is habeat dominium earum pertinentium ad vniuersitatem, vt communitatem, saltem ratione administrationis. quod si Bartol. de tertio dominio intellexit, plane eius opinio adeo falsa est, vt a nemine iure defendi valeat, atque ita ego ex illo Bartol. de hoc tertio dominio minime sensisse, dum scripsit Imperatorem vere totius mundi dominum. Eandem fere domini distinctionem tradit Paul. Caus. cons. 56. m. 2. v. a quibus & illa sunt adducenda, quae nos ex Hygino adnotauimus in regul. poss. §. 2. par. 1. numer. 1.

Postremo ex praenotatis apparet iustissime posse aliquot Christiani orbis principes in munes esse supra Imperatoris iurisdictionem. Nam vt legem Gallorum praetermittamus, de quo ab aliis fatis tractatum est, constat Hispaniarum reges ab Imperatoris iurisdictione liberos, & exemptos esse, vel ex earatione, quod Hispanias maxima reipublice infelicitate ab Arabibus occupatas, ipsi Hispaniarum reges absque villo Caesarum auxilio, immensis laboribus, periculis, & impensis, effuso per septingentos annos proprio, & subditorum sanguine, a Christianae religionis hostibus liberauerint, & exemerint: de merito a Caesarum imperio, quo in hisce laboribus delitui fuere, censeatur, exempti. gl. in cap. Hadrianum. 63. dist. Oldrad. in cons. 69. probat text. vbi gl. in c. si ueris, de donat. inter virum & uxor. tenet lo. Lup. in introductione ad repetitio. de donationibus m. 18. Gaspar. Lusitan. in l. imperium §. de iurisd. omnium lib. fol. 7. Plura ex hoc inferentes, sentit praedictam rationem Regia lex 18. tit. 5. par. 1. cui & alia ratio addi solet, quod ab Honorio Imperatore fuit Hispania libera & immunita a Caesarum imperio donata Gotthis quemadmodum in hac specie tradit Ioannes Lupi. de regno Nasar. par. 6. §. 4. & beneficiis vacantibus in curia §. 8. qui scribit Honorium Alarico Gothorum regi, Gallias, & Hispanias, quas iam penae perdidit, pro pace opima oranti concessisse, sed & Procopius li. 3. de bello Vandalo, commemorat, coenuisse cum Vandalorum rege Gogidisco, vt fedes in Hispania haberet, modo ceteris habitatoribus Vandalis non noceret, nec praescriptionis iure vii vbi vnumq. tempore possent, idque contigit, si ratio temporis habebatur, anno Domini fere 412. Imo & praescriptione tempore cuius initium memoriam hominum excedit, Hispaniarum Reges hanc immunitatem acquiescit, scribit Felinus in cap. cum non licet, de praescriptionibus, & est Communis Opinio, secundum Antonium Corset, in tract. de excellent. regni, quod. 10. Balb. de praescript. parte principis par. quod. 2. & Aymonem in tract. de antiquitat. temp. 4. par. cap. materia ista. m. 37. quae deducitur Bartol. in dist. leg. hostes, §. de capn. hinc etiam Hispaniarum iuri, & priuilegio suffragantur plura, quae pro rege Gallorum concessit lo. Igneus in dist. Chailan. in cons. dicitur 28. Caro. libro 1. regulum Franciae, m. 6. pro vtroque Hispaniarum

inquam & Galliarum rege praeter alios Gastaides in tract. de Imperator. quod. 53.

Quod si Imperator totius mundi dominus non necesse est, quo ad protectionem: manifeste fit, ab eo ius bellum non posse indici gentilibus, & infidelibus ea ex causa, quod infideles parere & obedire recusat Caesaris Imperio, cuius prouincias minime occupauerint, sunt igitur aliae causae examinandae, quae bellum aduersum infideles iustificent.

§. DECIMVS.

De bello aduersus infideles.

SYMMARIA.

- 1 Infideles an possint a Christianis bello impetiri, & ex eo, quod infideles sint Inimici a proximis accendendi causa bellum a vicinis suscipi potest, ne ipsi appropinquant a tyrannide.
- 2 Infideles non prius quam iure naturali, nec diuino, domino rerum, nec prouinciarum.
- 3 Infideles quatuor casibus possunt a Christianis bello impetiri, scilicet, quod bellum dantes.
- 4 Bellum iure communi potest aduersus eos, qui crimina contra naturam committunt.
- 5 Idololatriam causa suscitandi bellum idololatriis.
- 6 Bellum an possit vtriusque christianum, & infidem de infideli distinctione significare.

Soleat a peris quae iusta belli causa censeri aduersus infideles ipsa infidelitas: quasi ex eo solum quod infideles sint, nec Christianam religionem velint profiteri, possint a Christianis bello impetiri: sane visum est Hostiensium, & Panormit. in c. quod super his, de vota, Alvaro Palagio de plenit. ecclesiae, lib. 1. ar. 27. littera l. Oldrad. in 2. Albertino in rub. d. heret in 6. §. 8. c. 1. & c. 1. vbi his plures suffragantur, primum quod ob crimen infidelitatis ab eis aufertur a Deo regnum quod obtinent, & in Christianos transfertur. iuxta illud Matthaei, 21. Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam, & Ecclesiasti. 10. regnum a gente transferetur propter iniustitias. quod ad omnes iniquos & impios, secundum August. li. 2. contra Iherosolimitanos, cap. 43. & cap. si de rebus, 23. quod. 7. Secundo dicitur Thomas. 2. 2. q. 66. artic. 8. ad 1. dum scribit, infideles res suas iniuste possidere in quantum eas secundum leges terrenorum principum amittere iussi sunt & ideo ab eis bona possunt per violentiam auferri publica auctoritate, non priuata hacenus Thomas. Ergo bellum hic eis inferitur. Tertio, licet infideles cogendi non sint armis, & vi Christi fidem suscipere, cap. de Indul. cap. qui faceret, 45. dist. 1. cap. siue, de Indul. notat prae ceteris diuis Thomas. 2. 2. q. 10. artic. 8. quo in loco illud Luc. 14. compelle intrare, nō de his, qui nunquam Christi fidem susceperunt, Intellexit, sed his qui semel Christianam fidem professi ab ea diuertunt. Potest & ille locus intelligi de coactione, quae per suasionibus ficta de re tractat prae alius Ioanes Arboreus li. 1. Theosophia. cap. 36. tamen tenetur infideles sub mortalis culpe reatu fidem Christi sibi praedicatam, magnifice rationibus, & argumentis propolitus: probatam suscipere, & profiteri: sicut docet Thomas. 1. 2. q. 10. art. 1. ergo irreuerentiae, & iniuriae peccatum, fidem sibi praedicatam detractas in Deum Iesum Christum committunt, sed ratione auertere de iniuria, & proximis possunt bellum iure gerere, ne ipsi opprimantur a tyrannis, iuxta notat m. quante, de sentent. excom. & in cap. dilecto, eodem in 6. l. n. p. care. §. de reg. iur. l. 1. §. sed in eo, §. ad Syllan. pulchre Ambrosius li. 1. de officiis. 27. & 36. c. fortitudo, & ca. non inferenda, 11. q. 3. notat in hac specie. Caetani in 2. 2. q. 40. art. 1. ver. in eodem art. ad idem illud iurisperit praep. & egeum de manu peccatorum liberat: ratione igitur fortiori bellum erit licitum ad propulandas iniurias, & offensas, quae diuina maiestas per infideles non accipientes eius fidem & religionem irrogantur.

Quarto his accedit, quod diuus Gregorius li. 1. epistolae, 71. epistola ad Genadium scripsit, & c. si non ex fide. 23. q. 4. mire laudans bella, quae Genadius gesserat aduersus infideles dilatare causa reipublice, quatenus Christi nomine per subditas gentes fidei praedicatione circumquaque discurrere, quibus fana verba probatur, licite geri bellum a Christianis aduersus infideles, eoipso quod infideles sint, vt tandem dicitur. & iugo Christianorum subditi praedicatione legis Evangelicae accipiat, & patitur libere exerceri.

Sed nihilominus sit hac in conclusio, quam veriorum esse censemus, bellum aduersus infideles ex eo solum quod infideles sint, etiam auctoritate Imperatoris, vel Papae iuste

V u
indici

indici non potest. Hæc probantur in l. Christianus C. de pag. & sacrific. pag. 4. & in ca. dispar. 2. q. 8. vbi statum est, bellum aduersus Saracenos tunc iuste geri à Christianis, quoties Saraceni Christianos persequuntur, & eos ex urbibus pellunt, ergo ex eo solum quod Saraceni sint, infideles, non geritur iuste aduersus eos bellum. Item hoc probatur: nam infidelitas non prius infideles dominio, quod habent iure humanum, vel habuerunt ante legem Euangelicam in provinciis & regnis, quæ obtinent. Nam & Danieli 2. extat hæc de re præclarum testimonium: erat etenim Nabuchodonosor infidelis, & nihilominus ei à Daniele dicitur: Turres regum es. & deus calti regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam datisti tibi. hoc ipsum Thomas adnotaui 2. 2. q. 3. o. artic. 10. & post eum Conrad. in tractat. 7. part. 1. Amo in concilio Constantiensis damnatus fuit error Ioannis Hus, & Wiclef: afferentium, dominium rerum ipso iure amitti propter peccatum. idem error est Armachani in libro, cui titulum fecit, *Defensorem pacis*, quæ errore etiam improbantur Io. Maior. in 2. sente. dist. 42. & Jacob. Almain. in 4. dist. 15. q. 1. columna 7. infideles ex eo quod infideles sunt, nec voluit Christi fidem suscipere, minime amittunt dominium rerum, nec prouinciarum, quas obtinent. iureque humani habent: quod sit, vt ex hac causa bellum aduersus eos à Christianis etiam auctoritate publica iudicium non valeat quæ cõsolationem in specie veram ei censent Innocent. & Cardinali in dist. ex. quod super his, Domin. consil. 6. Syluest. in verb. infidelitas. q. 7. Caietan. 2. 2. q. 66. artic. 8. Florent. 3. parte, tit. 12. cap. 5. §. 8. Dicit Thomas. 2. 2. q. 42. artic. 12. Cardin. 1. d. Turres Cremac. in ca. dispar. 2. 2. q. 8. & idem in e. qui in 2. q. 4. & Dominic. Sotus in 4. sent. dist. 5. q. 10. artic. 10.

Non obstat primum, quia illud pertinet ad punitionem diuinæ maiestatis, quæ nobis occulta est, atque ideo licet Deus possit ob scelera & crimina gentium ab eistollere regna & principatus: nos tamen interitum, dum hæc Dei voluntas nobis occulta est, non possumus in fideles, & sceleratos homines, qui nostro Imperio subditi non sunt, domino rerum priuare: cum id adhuc post infidelitatem obtineant: sicuti superius adnotauimus.

Item nec obest diuina Thomæ responsio in d. art. 8. quia, vt inibi eleganter explicat Caietan. ea cõtelligenda, vel de infidelibus, qui de iure tenent Imperium Christianorum principum agnoscere, & admittere, cum eorum prouincias occupauerint: vel in infidelibus, qui iure & facto subditi Christianorum iurisdictioni, & in prouinciis, quas Christiania principes obtinent, inter fideles habitant: hic etenim in fideles, dum infideles sunt, arbitrio principum Christianorum res possident: & ideo possunt eis priuari. præterit poterunt reges Christiani edicto cauere, quod vel infideles Christianorum prouincias dimittant, & ab eis discedant, vel Christianam fidem suscipiant.

Tertium itidem non obstat. Nam etiam possumus, & quandoque tenemur iniuriam à proximo propulsa, & repellere, atque cum lege charitatis ab iniuria defendere: quia ipse proximus aliqui non poterit se defendere, & ideo ab inimicis & tyrannis opprimetur: non idem est in iniuriis, & offensis diuinæ maiestatis illatis: cum ipse Deus omnipotens facillime valeat eas iniurias auertere, propulsa, & sceleratos homines ex ea causa punire, iuxta illud, *Mibi vindictam, & ego retribuam*: vnde Thomas in d. 12. artic. 1. inquit, ad ecclesiam non pertinet punitionem infidelitatis in illis, qui nunquam fidem Christi susceperunt. secundum illud ad Corin. *Quid enim mihi de his, qui serui sunt iudicatur?* tamen ecclesia valeat punire, & bello persequi eos qui semel Christianam religionem professi ab ea discesserint: quod ubi Sanctus Thomas probat, & de iustitia belli aduersus hæreticos eleganter Alfonso à Castro lib. 2. de iust. hæret. punit. 4. & alii catholici, qui contra Lutherum scripserunt.

Quartum, quod ex Dico Gregorio adducitur, de bello aduersus hæreticos, & Apostatas intelligendum est: quemadmodum constat ex eisdem Gregorijs Epist. 72. ad eundem Gennadium, & in e. fiant. 13. q. 4. nam illud bellum laudatum est multis de causis, & præmaxime, quod hæretici, legis Euangelicæ veram & catholicam doctrinam prædicari impediebant per subditas Romano Imperio nationes. Quod apparet ex ipsius dicit Gregorii epistolis, si quis velit hanc Gregorii epistolam intelligere de bello gesto contra infideles, qui nunquam nec fidei catholicam professi sunt, nec subditi erant Imper. Rom. poterit eam intelligere

re in calibus quos statim trademus, in quibus licet bellum iuste infidelibus indicere.

Primus casus est, cum infideles occupant, & detinent prouincias, quæ olim ad Christianorum principum iurisdictionem pertinebant, & ipsorum Christianorum domino suberant: etenim ad auferendas prouincias istas ab infidelibus iustissime Christiani eos bello, & armis impetunt. quod probatur in d. cap. dispar. vbi Card. ad Turres Crem. & idem tenet Tho. & Caiet. in d. q. 66. artic. 8. Inno. Card. & Dd. in d. q. quod super his de re. Old. in d. consil. 72. Flor. in d. §. 8. Albert. in d. 2. de heret. in 6. q. 8.

Secundus casus, qui bellum hoc contra infideles, licite facti, est, quando infideles Christianos offendunt, & eos persequuntur: licet etenim tunc eos impetere bello defensionis, & præterea bello vindictæ ad satisfaciendum, & vindictam iniuriarum, & offensarum, quas infideles Christianis intulerunt. cap. dispar. 2. 2. q. 8. Thom. 2. 2. q. 10. artic. 8. & tenent omnes paulo ante citati.

Tertius ite casus est eo constituitur quod infidelis subditus alicui principi, eius imperium, & leges recuset: nam in eo casu poterit Christianus princeps cum bello persequi Thom. in d. q. 66. artic. 8.

Quarto licet illud bellum aduersus infideles, quoties hi fidei blasphemias, prauisque persuasionibus impediunt, atque ite legis Euangelicæ liberâ prædicatione, etiâ in eorum prouinciis: quod ipse colligo ex Tho. 2. 2. q. 10. artic. 8. & ibi Caiet. Notant Alber. in d. rubr. de heret. in 6. q. 8. & Albert. Pius Carpelli contra Erasmi in d. 2. 2. de bello, idem tenet Tho. 2. 2. q. 10. artic. 11. & probatur, quia iniuriâ sit Christianis, qui habent ius prædicandi legem Euangelicam per totum orbem, & prædicare Christianam fidem impediunt: quod quidem bellum ratione propulsa de huius iniuriæ iustissimum erit.

Extremo, vt rationem iusti belli in summa habeamus, obseruandum est bellum esse vel defensionem, vel vindictam, vel punitiui. Defensum autem etiam prius licet, vt in sim. ill. de iust. & iure. Vindicatum non licet alias quâ publica auctoritate. Punitiuum vero proprie bellum non est: cum id ad executionem iurisdictionis, & Imperii pertinet contra subditos: sic & defensionem bellum propriè dici non poterit, saltem publicum, nisi fiat auctoritate publica & tandem ab belli punitiui rationem oportet præmitti iurisdictionem indicentis bellum in eum, cui indicitur: siquidem nemo possit punire eum, qui subditi non sit. vbi de iniuriis. omni. ind. c. vbi de consil. in 6. d. 1. & tenet illi. c. vbi de crim. agi oportet. S. Tho. 2. 2. q. 67. artic. 1. quia ratione bellum aduersus infideles defensionem, aut vindictam licite geritur à principibus Christianis: punitiuum vero in eos infideles, qui Christiano Principi subditi non sunt, geritur non potest, etiâ si ipsi infideles peccauerint: punitio etenim horum peccatorum non pertinet ad eos, qui super infideles imperium non habent. Atque ita quæ iusta est definienda ex diuini & humani iuris principijs.

Verum si iusta belli causa aduersus infideles non est ipsa infidelitas, quæ iur. in posse bellum hoc iustificari, ex eo quod infideles, & plura perpetrât crimina contra legem naturæ, & contra ipsius naturalis appetitus inclinationem: sit hæc esse iusta belli causa auctoritate Imperatoris, vel Rom. Pontificis, expressim asserunt Inno. in d. q. quod super his, Flor. in 3. part. tit. 2. 2. §. 5. Syluest. in verb. Papa. q. 7. Alb. in d. rubr. de heret. 8. Aluarus Pelagi. de planctu eccles. lib. 1. art. 37. c. 5. quoru sententia ex prænotatis expendenda est. Hoc etenim bellum defensionis dici non potest, vendicatum autem dicitur ratione offensæ, quæ sit Diuinæ Majestati per illa scelerosissima crimina: hæc vero non est sufficiens causa belli: quemadmodum diximus de offensâ, quæ Deo fit per infidelitatem: nam cû ea maxima sit, profecto bellum eius vindictæ ratione dici non potest infidelibus, secundum Thomam & sequaces. Et tamè infideles tenentur lege naturæ vni Deû colere: quemadmodum & lumine naturali eius cognitionem habent, ita naturalem cultum tenentur ei exhibere: cum in hac vnitas Dei veneratione lege naturæ teneatur quis ad agendum id quod naturaliter cognitum erat: & ideo grauissimè peccant infideles aduersus legem naturæ non colentes vnum Deû, quem lumine naturali cognoscunt. Sic & de lege Euangelicâ, quæ supernaturalis est, nec lumine tamen naturali cognoscitur sine predicanti, aut speciali Dei auxilio mouentur intellectu: sicuti viri catholici & doctissimi tradiderunt ex illo ad Romanos 6. 19. aut quomodo credent ei, quæ non audie-

audierunt? quomodo autem audient sine predicatione? cum infideles eam legem sibi predicatam accipere recusant, graue scelus & peccatum in humani generis redemptionem committunt, quod paulo ante explicuimus: sed hac ratione bellum aduersus ipsos infideles iustum non est. At si dixeris hoc bellum esse puniuitiu, profecto illi geri à Cæsare non potest in infideles, qui Cæsaris imperio subditi non sunt, quo ad temporalem iurisdictionem: cum sit iurisdicção necessaria ad punitionem secundum eam, quæ modo tradita sunt. Nec ite auctoritate Romani Pontificis, qui in infideles iurisdictione non habet temporalem, nec spirituales, nisi quatenus ea necessaria est ad Christiana reipublicæ quietem, & utilitatem. Scribit etenim Paulus 1. ad Corin. c. 5. uis qui frater nominatur inter uos, est fornicator, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cū huiusmodi nec cibū sumitis: quasi dicat Apostolus, scūs autē si non sit frater, illi enim non debetis punire, & subdit rationē. Quid enim mihi de his, qui foris sunt iudicare? nonne de his, qui intras sunt uos iudicatis? Hæc Paulus, ad cuius interpretationē scribit. Hieronymus. Nam eos qui foris sunt, Deus iudicabit, & Thomas inquit, quod prelati acciperent potestatem super eos tantū, qui fidei fide Christiana subdiderunt. Sic sane post huius operis secunda editionē legi Dominum. Sotum in 4. sent. d. 3. §. 4. q. 2. art. 1. o. hanc vltimam opinionem probantem.

Quid autem de idololatria, & an ea sola sit causa iusta iudicandi bellum infidelibus? & probatur eam esse iustā belli causam auctoritate diuina, c. 2. De uenerunt, ubi constat, ad hanc causam Deum præcepisse filiis Israel, ut gentes plurimas subuerterent, & dissiparent, quod ita præceptum est secundum Nicolā à Lyra, nec in templis idolorum remanentibus & illis ritibus occasio idololatriæ Iudeis daretur: & itaque Deo iniuria in populo fuit uitaretur, atque ita hanc esse iustam belli causam docitissimè vir Alfonso à Castro censet in lib. 2. de inst. heret. p. 1. c. 14. idem adnotari & colligi potest ex Aluaro Pelagio de planctu eccles. lib. 1. art. 37. col. 5. qui bus suffragatur Thomas 2. 2. q. 6. de iura. art. 1. vnde cum dicitur infidelium esse tollendos, & inibi dum hoc scribit, non de ritibus idolorum, sed de ritibus aliorum infidelium intelligit. Hæc uero si quis pensitet diligenter, reperiet locum illum Deuteronomio esse intelligendum propter speciale, & expressum Dei iussione. Potuit enim omnipotens Deus gentes illas punire, & ab eis provincias, & bona propter eorum peccata auferre: quam diuinam punitionem imitari non debent principes humani, qui ius puniendi non habent in alijs, quā sibi subditis. Præsertim quod Deus illam provinciam filiis Israel promiserat, & ne idolorum templis eae nocerent, iussit ea destrui & radicibus dissipari. deinde idololatria, quæ gentes illæ uetabantur, non erat simplex, sed mixta cum occasione innoceñtium: nam & filios idolorum sacrificabant: unde ad subueniendū illis innocētibz, qui iniussimile occidebatur, quorum quæ sanguis clamabat à proximis auxilium petens, iuste potui illis gentibus belli indicia, & potuisset quidem etiam auctoritate humana & publica. Quod autem Dñus Thomas scribit in d. 4. art. 1. intelligendum est de ritibus infidelium habitantium inter Christianos in provinciis ipsorum Christianorum, vel cum infidelium ritus, & idolorum templis, ac sacrificia prestant impedimentum religioni Christianæ, & eius predicationi. facit plane aduersus gentes idololatrias iuste quidem bellū geri, si monite nolint abstinere ab idolorum cultu, quæque est impedimentum assert religioni Christianæ & legis Euangelicæ predicationi. At quod ob ipsum peccatū idololatriæ uelut tollenda idola, quod non solum impedimēto legis Euangelicæ predicationi, quia fidei catholice predicatione, cuiusque diligenter à uirīs catholicis sanctitate, & moribus, ac doctrina præditi, instructione præmissa, idolorum cultus tolli poterunt: bellum licite contra idolorum cultores, gentesque idololatrias geratur, dubium certe uideri potest. Nam iustitia huius belli uel est propterea quod ipsum crimē idololatriæ prius gentes ipsas domino rerum & provinciarū, & hæc ratio salis est, uel ideo quia licet offensam, & iniuriam Diuini Maiestatis illatam hoc idolorum cultu bello vindicare, & id non sufficit aduersus eos, qui foris sunt, hoc etenim Deus penitet secundū Hieronymum d. c. 5. ad Corin. Ad defensionem autem hoc bellum non pertinet, cum tantum tractemus an ob ipsum idolorum cultum liceat incidere bellum his qui delictibus nullam iniuriā fecere, & ideo non agitur in hoc bello de defensione. Quod si dixeris esse

bellum puniuitiu: profecto id non pertinet ad eos, qui nullā in has gentes punitionis ratione iurisdictionem habent: quæquidem puniuitiu iurisdictione exigit, etiam in idololatrias, quia hoc crimen minime Christianis submittit cum, qui foris sit, quod constat ex ipso dñi Pauli testimonio manifeste probante non esse à nobis iudicandum: cum, qui foris sit, tametsi si idolis seruauit. Hæc denique addimus aduersus priorem sententiam, quæ fortassis, ab his obiectionibus doctrinæ uirorum ingenio, & iudicio facillime defensa potioris partes obtineat. [Posteriores tamen opinionem, quam nos defendimus, sequitur, & probat Dominus Sotus in 4. dist. 5. q. 1. art. 1. o.]

Solet hoc in tractatu examinari, an bellum esse possit ex utraque parte hostium iustum. Nec tamen iustum hic accipio in ea significatione, secundum quam scripsisse à Tito Livio & aliis authoribus dicitur iustum prælium, iusta acies, iustus miles, iustum exilium, id quod omni ex parte plenum est, omnibusque numeris perfectum. Sic Iurisdictionis appellatum iustum hæc edicam in 3. l. 3. præf. ius. eam quæ legitimo, ac plenissimo iure obueniat: quod eleganter B. d. a. u. b. i. explicat. Sic & Hispani iustam uellem dicimus, quæ ita corpori apta sit, ut nihil ei desit ad ipsius corporis mensuram. Sed hic dictionem iustum adsumimus pro eo, quod rationi, iuri, & equitati ac iustitiae conueniat & Alciat. lib. 2. Paradoxa. vltim. post Fulg. in Lex hoc iure, ff. de iustitia & iure, censet, bella utrinque posse licita esse idque multis probat contra Dñ. frequentissimam sententiam. Ego sine quantum ad re ueritatem & certitudinem ipsam falsam esse censeo, quod Alciat. adnotauit, communemque sententiam probat. Nam cum hostes contrarii sibi sint, contraria iura necesse est habere: quorum unum iustum sit, alterum uero iniustum. Nec enim ex duobz principibus bello pugnantibus ob aliquam provinciam quam quilibet eorum libi propriam esse censet, in ueritate potest uerque iustitiam habere sibi fauicem: siquidem si iustum habet causam, cuius ea provincia propria sit: ex quo necesse est quod alter iniustum causam foueat: cum contraria hæc duo sint, iustum & iniustum, unde plane illud nō iungi constat, non posse quoque ad ueritatem iustum bellum utrinque esse: opinione uero potest bellum ex utraque hostium parte iustum esse. Nam etiam si apud alterum tantum uere existeret iustitia belli, boni tamen fide alter bellum id gerere posset existimans iustissima ignorantia esse iustum fouere causam. Atque in hęc sensum probari potest quod Fulgo. & Alciat. uoluerit unde A. u. b. i. n. l. 5. de iust. cap. 11. adnotauit bellū illud, quod Iudæi gerebant aduersus Amorrhæos, & ceteras gentes ex parte Iudeorum iustū esse propter Del uolūtate, quæ eis erat manifesta: & iidem ex parte Amorrhæorum, qui iusta ignorantia ignorantes hanc diuinam iussione me defendebant ab aggressionē Iudeorum: eaque ratione exiliabantur bellum iustum gerere. Hæc de iustitia belli compendio quodam prænotauimus, quo facilius intelligi valeat quæ ratione capta in bello, uel efficiantur capientium, uel sint omnino in anime iudicio relinquenda: quod seq. non admodum prolixè tractabitur: solum etenim consuetudinem aliquot principia, ex quibus hæc res longius traditi possunt.

§. VNDECIMVS.

De seruitute captiuorum in bello.

SYMMARIA.

1. Capti in bello efficiuntur captiui, & per totum §. maxime num. 6.
2. Seruati an sit iniustus iure gentium contra ipsam naturam, hæc uerum sit sequenti.
3. Ius naturale an possit tolli in parte, uel ex causa, & ibidem reprehenditur diuisionem naturalis in primarium & secundarium.
4. Ius gentium quod ratione à naturali iure distinguitur.
5. Seruati aliqui an fuerit ab ipsa natura instituti.
6. Capti in bello apud Christianos non efficiuntur serui, & quid Christiani capti à Saracenis, uel Turcis.
7. Reuerti hostium captiui prius per hostes fuerant bello quæstia, an sint prius domino restituti.
8. Regulae huius, 2. part. 2. examiniatur.

Ad id uero quod attinet ad restitutionis obligationem eorum, quæ in bello capta fuerint, sit consuetissima conclusio quia in bello iusto efficiuntur capientes. cap. ius gentium. l. dist. 1. hostes. & l. si quis in bello, ff. de cap. l. naturalis. §. vltim. ff. de acquir. rerum domi. q. in cap. si de iniur. notatur in 1. in princip. ff. de acquir. poss. ubi ius. num. 8. late hanc materiam tractat, eandem conclusionem probat Aristoteles lib. 1. Polit. c.

4. Thom. 2. de regimine trinit. cap. 11. Theologi passim preferunt Hadrian. in 4. sentent. tract. de iustis. §. agitur casus iustitiae. Flor. 13. part. 1. cap. 1. 10a. Maior. in d. d. dist. 15. q. 26. Alfonso de Castro lib. 2. de iust. hanc p. 1. c. 1. Sylvest. in verb. bellum. q. 1. Bart. in dist. 1. siquid in bello. c. m. l. hofes. Mart. Laurentius tract. de bello. 2. col. And. Tirao. de legibus consubstantialis. l. 1. c. 1. v. 1. 6.

Hinc & illud obtrudit quod capiti in bello ferri efficiuntur capientium. illi bellum iustum sit. d. naturalium. in fine. d. l. hofes. §. item ea. iustitiae verum diuisio. pulchre Aristot. in d. c. 4. omninoque. inquit nonnulli iure quoda. vt putant, freti, & adducti, lex enim quoddam ius est. seruatus est eam quo iure belli introducta est. & iustum esse aiunt. & negant, quoniam fieri potest vitium bellorum sit iniustum. & enim, qui sit indignus seruatus, nusquam quisquam seruatus esse faciat. Hactenus Arist. atque de his plura Claudius Coter. a. 1. 2. de iure iudici. v. 14. quod sit, vt seruatus illa inducitur. §. iure gentium, com. in iura omnes sint liberi. l. manus. §. ff. de iust. & iur. §. seruatus. iust. de iure pers. quod probatur seruatus inducitur fuisse contra naturam, secundum quam omnes liberi nascuntur. idem probat text. in l. 1. q. 1. de stat. homi. Stophilus seruatus apud Plautum in Aulularia. ait, omnes natura parit liberos, & omnes liberati natura student. quae de re & Macrobius scribit. l. 1. Saturnaliorum. c. 11. & Dion. Bassius de Spiritu sancto v. 20. aliter aut probat homines nullum esse natura seruatus.

Quod si contra naturam iure gentium illi seruatus personarum inducitur, profecto id iure obtemperare nequit; cum iura naturalia immutabilia sint, nec iure gentium tolli possint. §. sed in iura alia. Accursum. de iure nat. gent. c. 1. v. 1. in q. 1. dist. 1. cui obediunt. Quiddam respondit in d. d. 1. manus. §. ff. de iust. & iur. dicens ius naturale non posse in totum tolli iure gentium, & humanum; sed quo ad aliquam eius partem tolli posse, ego libenter quero ab Accursio, an hac pars, quod tollitur, sit naturale ius: & si dixerit, non esse ius naturale, dubio procul quæritur non est an tolli possit, siquid quod non est, tolli non potest. Si vero hac pars quod tollitur iuris est naturalis, sicut est libertas personarum, quod modo iure gentium tollitur, non de responsione est obediunt, ex qua probatur, & ita verissimè est, ius naturale tolli iure humano non posse. Praefertim quod si semel in specie fatearis aliquid esse à natura institutum, id nullo modo negare poteris, humano iure tolli nequaquam posses, cui superior sit ipsa lex naturalis hominum institutus nec est tolli possit. Quamobrem mihi per difficile propter duo quæ passim circa ius naturale, & diuinum à nostratis, traduntur. Primum, dum sepiissime respondent, ius naturale posse partim tolli, licet non totum. Nam vere si in ea parte ius naturale viget nullo modo defendi potest, quod eius ius naturalis pars tolli humano iure valeat. Etenim dicat naturalis, non esse innocente in occidendis; poteritne aliqua ex parte iure humano innocens occidi, vel in aliquo casu speciale? certe qui hoc assereret, demens profusus esset, & rationis naturalis latus inficius. Alteru est, quod frequenter dicitur dicentes, ex causa posse iure humano limitari, & tolli ius naturale, vel diuinum; hoc denique absurdum est, siquidem vel ea causa sufficiens est, vt opinemur, & constituantur ius diuinum, vel naturale tunc minime obtinere, nec eum comprehendisse; & tunc ius naturale, vel diuinum non tollitur ex ea causa quia non præmittitur, nec datur, lex naturalis, nec diuina, vt ea tolli possit; sed tantum interpretatio legi diuinae vel naturalis, at sic ea causa nihilominus admissa, adhuc viget lex naturalis, vel diuina; & plane nisi quis toto, quod dicitur, celerè aberret, non poterit inficiari, eam causam minime sufficere, vt humana auctoritas naturalis tollatur; & ideo Accursii responsio congrua non est. Bar. aliter respondere conatur in d. d. 1. manus. §. ff. de iust. & iur. l. 1. c. 1. v. 1. 6. scribens eo duplex est naturale; primum & secundum; & addit primum tolli per secundum, quod ius gentium appellatur; atque ita ius gentium quandoque est contra rationem, & ius naturale. vnde licet libertas iuris sit naturalis, potest tamen ius gentium ea tollere. eandem Bar. rationem tenentur etiam Ang. Paul. & Dd. in l. si quid. §. de cond. indeb. Verum hæc ratio defendi non potest, nec iure velida est. id etenim quod contra rationem naturalem statutum est, non potest firmum esse, nec validum; etiam si à principio supremo statutum, deinde hæc distinctio iuris naturalis primæ, & secundæ, si falsa omnino est; ius siquidem naturale vnum est, & id temporis successu nec distinguitur, nec variatur. d. §. sed naturalia quidem iura. Nā quod semel Deus omnia animalia docuit, quodque ideo naturali lumine co-

gnitum est, nec vilo tempore tollitur, nec distinguitur, nec variatur; eius etenim variatio refragaretur naturæ ipsi; atque ideo hæc Bar. rationem vere & eleganter Fortunius improbat in d. l. manus. §. ff. de iust. & iur. l. 1. c. 1. v. 1. 6.

Qua ratione duplicem sensum afferam ad id, quod primo concludimus, nempe omnes homines esse natura liberos & seruatus esse contra naturam: ex quibus manifestè constabit huiusmodi dissolutio. Primo equidem libertas in iure sensum est iuris naturalis, & natura homines liberi nascuntur, & eo primo statu quo sola lege naturæ humanum genus videbatur, nondum humana crescente malitia, decuerit omnino homines omnes liberos nasci, idque illi statui expediens fuerit. Nam tamen ex hoc negatur, posse iure humano, & gentium, hominum crescente malitia statui iustitiam, vt capiti in bello ferri efficiantur. Imo id conuenit reipublicæ ad punitionem eorum, qui inimicas gentes bellis iniustis persequuntur: vnde quo iure ex consensu humani generis bellum introducta fuit, eodem & captiuitates, ac seruatus constitutæ sunt: quod Diuus August. explicat l. 1. 6. de Civitate Dei. c. 15. condidit, inquit, seruatus iure intelligitur imposita peccatori, non quod ita illud culpa meruit, nō natura & demde subdit: nullus aut natura in qua prius Deus hominē condidit, seruatus est hominis, aut peccati, verū penalis seruatus ea lege ordinatur, qua naturæ ordinem conseruari iubet, perturbari vetat: quia si contra eam legem non esset factū, nihil esset penalis seruatus coercendum: ideoque Apostolus seruatus monet subditos esse dominis suis, & ex animo eis cum bona voluntate seruire. Hæc August. citans Apostolicum ad Ephes. 6. vnde propter peccatum Chanaan seruatus pronuntiatur à Noe patre, vt seruatus fratribus suis. Gen. 9. Sic & naturæ iure non erant domina distincta in ipso quidem statu naturæ, & legis naturalis secundum quam omnia erant cum natura sed postea conueniens fuit fieri domino iure distinctio in lege humanā; quæ ratione naturali factū fuisse ex eo apparet, quod vtile valde Reipublice sit: quod Conradus docissime tradit de contradi. q. 10. c. sequitur. Igitur iuxta hunc sensum obediunt liberi: sicut probant For. in d. l. manus. §. ff. de iust. & iur. l. 1. c. 1. v. 1. 6. & Ioan. Driedo. de libert. Christiana. pag. 29.

Secundo loco alter sensus aptari potest his authoritatibus, quibus constituit hominum libertatem esse lege naturali inducitur, vt tamen distinguendum sit, inter ius naturale positum, quod aliquid positum præcipit, vel prohibet, & ius naturale negatum quod nihil aliqua de re statuerit, nec præcipiendo, nec prohibendo sed id potius cōmiserit legis humane dispositioni. Nam libertas non est ius naturalis iuxta primum modum; eam nec præcepit, nec seruatus induci prohibuit. Est vero personarum libertas iuris naturalis secundo modo accepti: quia ius naturale seruatus non induxit: nec etiam libertatem prohibuit, imo liberos omnes homines creauit, quod aut obediunt ius naturale est immutabile, est intelligendum de iure naturali positum, non de iure naturali negativo, secundum Thomam, qui ita rem illam explicat in hac specie l. 2. q. 94. art. 5. & Prapo. in c. 1. §. 1. dist. 1. n. 9. Martinus Azpilcueta, quem post huius operis primam editionem legi, in eisdem quædam de iud. q. penult. ex his duabus solutionibus, quarum posterior fere deducitur, plura colligitur.

Primum vera interpretatio iuris consulti, Iustiniani, & aliorum qui vere dixerunt, omnes homines natura liberos nasci, etiam intelligendi sunt omnes homines eo tempore, quo sola lege naturæ vivebatur, mundusque regebatur, liberos nasci, ac natos fuisse. At hinc non sequitur, hodie omnes liberos natura nasci, cum aliis legibus, præter naturales vtamur, idque maxime fit vtile Reipublicæ, ad reprimendam hominum malitiam. Nam vt ait For. in Aug. in d. c. 1. §. seruatus lege humana iustissime est statuta in pena Peccati, quod bello committitur iniusto.

Secundo hinc deducitur alter eiusdem authoritatis intellectus, vt omnes homines natura liberos esse intelligamus, ex prima naturæ intentione, quæ voluit homines liberos creare. At per accidens non prohibuit eos seruatus esse aliqua ratione conuenienti Reipublicæ. Sicut ex prima intentione naturæ est, quod hominum vita conseruetur; & tamen legibus humanis naturali ratione statuitur ex accidenti, quod nocentes, & criminosi occidantur.

Tertio inde apparet, verū esse quod scripsit Diuus Thomas in 4. sent. dist. 16. art. 1. & Card. Torre Crem. in d. c. 1. §. 1. c. 1. art. 1. qui existimat seruatus institutum esse contra primam naturam.

re intentione: quia natura prima intentione tendit ad perfectiorem: ad servitutem esse secundum naturam iuxta esse secundum intentionem. natura etenim prima intentione intendit, ut quis sit bonus: eius vero secundum intentionem est, quod si quis non fuerit bonus, sed malus, ipsiusque legis naturalis ratione praesens moribus contempleretur, puniretur quidem. Sic servitus secundum naturam influit et ad puniendum peccantem. & licet iure natura non sit in specie hac poena definita, sed in genere: ius gentium, & humanum potius ex secunda natura intentione definire poenam istam servitutis hac specie.

Quarto ad praenotatum patet verus sensus §. servitus. in off. de iure personarum, quo probatur, servitutem esse contra naturam, id est, contra naturalem libertatem, quae una fuit ab initio omnium ante corruptionem, generis humani, & nunc quoque esset, nisi malitia hominum aliam conditionem exigeret omnium populorum consensu, qui servitutem ex causa induxit ad puniendos hostes iniquos quemadmodum & praeferendum Augustinum tradit Aristoteles 1. Politicorum c. 3. & 4. & probatur in 1. natura cum l. §. §. de ac. rer. dom.

Quinto inferitur, servitutem esse contra ius naturale, non ex eo quod tollat ius naturale affirmativum, & positivum, aliquid praecipiens, aut prohibens: sed ex eo quod addit iuri naturali id, quod ipsum ius non concesserat: atque ita per additum inducitur servitus contra ius naturale.

Sexto hinc apparet, hanc personarum servitutem iure gentium induci, non esse contra naturalem rationem: imo ex ea procedere: sicut probatur in 1. 1. in manu servitus & apertus in §. item quo ab hostibus tantum §. singulorum, in off. de rer. dom. idque adnotat Fort. in 1. in manu servitus col. 3. & constat ex pluribus locis Sacrae Scripturae, quibus ostenditur, dominum iuri servorum iustum esse praefertur c. 7. ad Ephesios, inquit Paulus, servus obedite dominis carnalibus cum timore, & timore in simplicitate cordis vestri sicut Christo Et 1. ad Timotheum c. 6. Quicumque sunt sub iugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitretur. Item 1. Petri c. 2. Servi subditi estote in omni timore dominis non tantum bonis & modestis, sed etiam dyabolis: unde dominus in servos naturalis ratione dominium habet: sicut & in agros, & fundos, qui ad eum pertinent. ut tamen debent domini hoc iure, quod in servos habent, benigne, non severe, & crudeliter, quod & monet Dominus Augustinus l. 19. de civi. Dei. c. 10. & iure civili statum est in 1. vni. C. de emen. sermo. & in off. de iure perso. & de his qui sui sui vel alieni. iur. §. in potestate. & §. sed & maior. ubi Theophilus l. 6. tit. 21. part. 4. & Causa Iurisconsultus l. 1. in off. iur. §. 3.

Sepimo colligitur ex his, servum à domino fugientem mortaliter peccare, & teneri ad eum redire secundum in §. 1. in d. capt. in gentium. 1. diff. quam Dd. iniibi approbant Communiter, maxime Card. à Turrecremata in 1. 4. For. in 1. in manu servitus col. 4. optimus tex. in §. qui servum. 17. §. 4. Ceterum hoc in loco ad monendum lector est, me quidem in hac de servitute controversia, ius gentium intellexisse, prout id à iure naturali distinguitur, & humanum ac positivum esse. nam & Thomas 1. 2. q. 25. art. 4. ad primum, ius gentium de quo Iurisconsulti quandoque tradiderunt, inter iura humana & positiva censet quod aperte ius constat. Nam si quis pendat exempla & casus, qui per Iurisconsultos sub iur. §. de iust. & iur. iuri gentium tribuntur, plane fatebitur eam esse iuris naturalis, sed humani, nec procedere necessario à primis iuris naturalis principiis in vniuersum, nec frequenter: tamen à ratione propter Reip. utilitatem varietatem prout successu deducantur & influantur, vel instituta sunt fere omnia hominum consensu. bella etenim non sunt iuris naturalis, nec munitiones, nec servitutes, nec domini iurisdictionis, nec venditiones, aut locationes, quae omnia Iurisconsulti iuri gentium tribuenda esse palam responderunt. Et tam in 1. §. ius naturale. §. de iust. & iur. ius gentium naturale quidem dicitur: dum id non alia ratione à naturali distinguitur quam quod illud omnibus animantibus etiam brutis cōueniat, hoc solis fit hominibus: commune vnde deducit hoc ius gentium hominibus, & sic animantibus ratione praeditis naturale esse. Idē apparet evidētius auctoritate. Cui Iuriscōsulci in *l. omnes populi. §. de iust. & iur.* Quod vero inquit, naturalis ratio inter omnes homines cōstituit, id apud omnes homines perque custoditur, vocatur ius gentium: quasi quo iure omnes gentes utuntur. eadē verba repetit Iustinianus in §. ius autē civile. *§. de iure nat. gen. & civile.* unde dicitur Thoma 2. 2. q. 5. art. 3. ad 3. inquit: Ea quae sunt iuris gentium naturalis ratio dicitur: puta ex propinquo habentia requiruntur: inde est quod non indigent ali-

qua speciali institutione, sed ipsa naturalis ratio est instituta. Quasi velit Thomas hoc quod Iuriscōsulci ius gentium appellaverunt, ius esse naturale, cui certe non conveniunt exempla iuris gentium tradita ab Ildoro l. 1. *§. 4. c. 5. & 6.* praefertim prohibito nuptiarum inter alienigenas.

Quibus praenotatis ego cōfesso ius naturale vere esse illud, quod Deus omnia animalia docuit tam bruta, quam ea, quae ratione donavit. Hoc etenim ius lumine naturali hominibus ita cognitum est, ut & brutis in illud quidem ipsius naturae: quia ratione quod lumine naturali animalibus ratione praeditis notū est, id vere ius naturale dicitur: sicut & illud quo brutis Deus per instinctum, & inclinationem propria constituit: hoc probatur in 1. 1. §. ius naturale. §. de iust. & iur. c. ius naturale. 1. diff. quo fit, ut principia lumine naturali ab hominibus cognita, & conclusiones, quae ab eisdem principiis necessario deducuntur, & quae animantibus ratione praeditis cōveniunt tantum, ius quidem gentium dici quodammodo valeant: ad differentiam iuris naturalis: quod simul & brutis & hominibus darū, infulsumque est ab ipsa natura. Vtrumque tamē vere est ius naturale: licet intelligendū est responsum Iuriscōsulci in 1. 1. §. ius naturale ad §. ubi ius gentium à naturali distinguitur ex eo solum, quod illud hominibus tantū, hoc vero etiam brutis cōueniat. Hoc perscrutatur Quodam d. art. 3. q. 57. distinguit ius gentium, quod quidē ratione naturali hominibus tantū competit, & id quidē naturale esse asseverat, non secundum absolutum sui considerationem, sed secundum quid, id est, ut est conveniens & vtile humano consueti, à iure naturali, quod omnibus animantibus commune est, & naturale dicitur absolute iuxta ipsi ipsius considerationem: ut maris, & femine coniunctio: filiorum educatio, & his similia. Quo in loco dicitur Thomas de iure naturali: gentium hanc doctrinam optime tradidit. Quamvis & hęc Thomae sententia, eiusque distinctio aliū sensum habere possit, ut ipse quidē distinguit ius naturale, quatenus omnibus animantibus etiam brutis commune est, & complectitur etiam prima iuris naturalis principia, continentia ius naturale ex sui natura adaequatum, & commensuratum alteri à iure gentium, quod cōtinet ius naturale, non iuxta absolutam sui rationem, sed secundum utilitatem, quae ex eo deducitur, ut alteri cōveniens. Saneque Thomas ad hoc ius gentium pertinere, servitutes, bella, domini iurisdictionem, hanc eandem differentiam constituit Card. à Turrecremata in 1. 1. §. ius gentium. 1. diff. art. 1. Sed his sensui refragatur quod prima principia iuris naturalis procedat à ratione, quae incognita est brutis. Nihilominus idem Card. in c. humanum genus. 1. diff. art. 5. post Albertum Magnum, quinto Eth. respondet ius naturale quo ad rationem iuris, brutis minime competere, sed procedere à natura speciali, quae est ipsa ratio: sed ius naturale quantum ad actus etiam brutis cōpetere: & sic ut ipsius veritas, ius naturale formaliter sumptum, id est, quo ad rationem hominibus tantum convenit: materialiter vero, id est, quo ad actus etiam brutis commune est: scilicet quo ad maris & feminae coniunctionem, filiorum educationem & similia atque ita interpretatur 1. 1. §. ius naturale, ut tandem Deus ius naturale materialiter omnia animalia etiam bruta docuerit: formaliter tamē ipsos homines tantum: quibus rationis cognitio tradita est. Hic vero sensus cum eo cōvenit, quod paulo ante Iuriscōsulci responsum tradidimus. Sed solum differere apud nos est quā ratione sit intelligenda Thomae responsio in 1. art. 3. & profecto aptior est vltimus hic sensus: si cōsideremus ipsum ius naturale quatenus absolute adsumitur: posse quidē adsumi formaliter, sicut & materialiter, ita quidē, ut formaliter ius naturale quo ad rationem, & ut cōtinet primi principia, absolute iusto continet secundum sui considerationem, ratione magno iuxta alterius utilitatem, nec ut alteri cōveniens sit: sic denique procedere illud, ratione vivendum est, nemini est malū faciendū, & similia, quae quidem ius naturale, sunt secundum propriam suam rationem: quia cōtinent iustum, & alteri commensuratum secundum quia rationem: non iuxta utilitatem, quae ex his contingit. Vnde ius naturale auctor Thomae, à iure gentium distinguitur, quod procedit à naturali ratione non absoluta, sed quae alterius utilitatem vel quod conveniens sit respiciat: ex quibus materiā sitū sit, quomodo ius gentium à Iuriscōsulci ius naturale quandoque dicitur: & quandoque à iure ipso naturali distinguitur. Deinde patet ex his, prima principia, & quae ex eis necessario deducuntur non esse propriae iuris gentium, sed naturalis: prout à Dico Thomae hac iura d. art. 3. distinguitur, in-

de consequitur, religionem erga Deum, & parentur honor esse iuris naturalis: non iurigenium: secundum Thomam distinctionem: quamvis à iuris consiliis hac exempla trahantur, & appetunt iurigenium in d. l. 1. ad form. & in l. seq. quæ quidem iurificandi responso poterit defendi, si ius gentium interpretetur naturale ipsi tantum hominibus conveniens, de quo superius actum est. Vere tamen negare non possumus utrumque: sit exemplum iurificandorum, & iudiciorum, non omnia conveniens iuri, gentium, quod maxime observanda est.

Quamvis equidem iuxta præmissam adnotationem ius gentium ad humanitatem pertinet, non proprie ad naturam: atram ob id quod ex diuò Tho. explicuimus, & quia ius gentium derivatur à iure naturali, cum munus omnium gentium consensu constitutum est, conclusionibus. quibusdam non multum remotis à primis iuris naturalis principis, naturale dici quoddammodo homini potestatem à naturali iure præsertim ab ea lege, quæ communis est omnibus animantibus, differt, & distinguitur secundum Thomam 1. 2. q. 95. art. 4. ad primam. His libenter addiderim quod post primam huius operis editionem legi apud Dom. Sot. lib. 1. de iust. & iure. q. 1. art. 3. nepe hoc differens est inter ius naturale & ius gentium, quod ea quæ inferuntur ex absoluta rerum natura & consequentia necessaria, pertinet ad ius naturale: illa vero, quæ non ex absoluta consideratione, sed modo exposito in ordine ad certum finem & sub certis circumstantiis, sunt de iure gentium quæ sententia & nos paulo ante probavimus.

Octavo principaliter ex præmissis inferunt, an sit aliqua servitus, quæ vere iuris naturalis, & à natura ipsa instituta sit. Hanc colat esse naturam ipsa quodammodo servus. Nam secundum Aristotelem 1. Polit. 2. c. 4. minus sapientes, minus perfecti: natura ipsa servi sunt: & lapidioribus subditi, vt ab eis regantur. Etenim hominum genus Deus sic cõdidit, vt essent in sciētis & virtutibus superiores alii. Plato ut in dialog. 3. de leg. cuius & Io. Toibens sermone 42. mentione fecit, scribit primam dignitatem ratione esse, vt genitores vbiq. natis imperent: Secundam, vt ignobilis generis: Tertiā, vt iunioribus senioribus: Quartā, vt domini senioribus: Quintā, vt potentioribus imbecillioribus: Sextā quidē & omnium maximā esse, quia secundum naturā ignorantes sequi debentur: prudentes autem ducere, ac dominari. Hæc Plato, cuius & Arist. accedit Philo. 2. allegoriarum, esse naturā ipsā servitutē iuvenis ad senē. diuus Aug. super Genesim. est etiā inquit ordo naturalis in hominibus. vt servantur femine viris, & filii parentibus, quia & illic hæc iustitia est, vt infirmior ratio ferat fortiori. Hæc igitur in dominationibus, & servitutibus, clara iustitia est, vt qui excellit ratione, excellat dominatione. Cicero, 5. Paradisus, proponit, prudentes esse liberos, stultos autē & insipientes servos esse, quod & diuus Ambrosius probat super epistolā Pauli ad Colos. explicuit optime diuus Basilus de Spiritu Sancto. 20. notant ex nostris Domini & Præp. in d. cum gentium, u. 9. & ibi Card. à Turrecrem. art. 4. Imo in præmissis Gregor. col. 2. & Cepol. de servit. 2. col. And. Tiraq. de legib. consuet. l. 1. n. 18. Hæc tamen servitus non est eiusdem conditionis cuius illa quæ iure gentium ratione belli inducitur, quæ enim iure belli servus est, dominio alieno contra libertatem naturalem ita subiectus est, vt tanquā res quilibet quæ sua est à domino ab alienari possit. l. 4. c. 5. ff. de stat. homi. At servitus, quam diximus naturā ipsā constitui, non pertinet ad coactionē, nec necessitatem, nec dominium: sed ad honorem & reverentiam, senioribus, à iunioribus, generosus ab ignobilibus, patribus à filiis: marito ab uxore debetur ad vilitatē ipsius servitutis, qualis est illa quæ imprudens ad prudentē: minus sapientis ad sapientē dicitur. Quæ de re lo. Driedo de lib. Christi lib. 1. pag. 8. in hunc modum scribit, secundum ordinē conditionis naturæ omnes in Adam à Deo conditi sunt: æqualiter liberi ab omni malo, ab omni servitutis incommodo: nulli essent quocumque sub illo statu omnes homines pares secundum paritatē libertatis à culpa, & miseria. sed non pares secundum paritatē in talentis naturæ in perfectione iustitiæ, scientiæ, & prudentiæ. Siquid aliis magis, alii minus extinguitur sapientes & prudentes: fuisset quocumque dominus quodam vniuus super alios, non pro suo ipsius comodo dominatus in illis tanquā in servos, nec vt providens & cõsuleris illorum miseris, & imbecillitatē: sed vt cõsuleris, dirigetis illis, ad ampliōrē sapientiam, disciplinam, iusticiam, & providentiā, atq; vrentis voluntariis obsequiis illorū obedientium non solum abque omnis laboris molestia, sed cum gaudio cordis, letitia, quemadmodum & iusti p̄sides nunc imperat,

nō cupiditate dominandi, sed officio cõsulendi: & hoc naturalis ordo præscribit. Sic quoque Deus hominū genus cõdidit, vt essent alii in scientiā & virtutē superiores aliis à coacta, & vili subiectione: & veroque domino omnes fuissent æqualiter liberi. Hactenus Drid. cuius verba referre libuit, quia breuiter & cõpendio quoddam retulit diu Thomæ eruditissima responsa part. 1. q. 69. art. 3. c. 4. Sic & Arist. lib. 7. Polit. 6. 14. sensum innotat totā hanc servitutē naturā ad vilitatē pertinere eorū, qui minus prudentes sunt vt à prudentioribus regantur, & instruantur perfectiori prudentiā, scientiā Thoi. hē in c. 2. q. 57. art. 3. q. 2. inquit, quod hūc hominem esse servū cõsiderandum magis, quā aliū, nō habet rationem naturalem, sed solū secundū aliquā vilitatem cõsequente m, inquantū vile est hūc quod regatur à sapientioribus. illi quod hoc iuvetur, vt dicitur in 1. Polit. & ideo servitus pertinet ad ius gentiū est naturalis secundū modo: sed nō primo modo. Hactenus Thoi. quia hanc servitutē minus prudentis, ad sapientioris, insitutam esse tradit ad vilitatē impius impudentis, nō ad eius vili subiectionem. & quamvis ipse hanc servitutē ad ius gentiū referat, ex eodem tamen Thoi. in d. q. 96. art. 3. c. 4. satis palā cõstat, hanc servitutē minus prudentis ad prudentiorem, minus sapientis ad sapientiorē, iuvenis ad senem, uxoris ad virū, filiorū ad parentes, quæ ad honorem, & reverentiā vel instructionem servitutis pertinet, insitutam esse à natura: & statui innocentie cõveniente. Quæ iteā, maxime minime pertinere ad vilem servitutis conditionem, quæ postea iure gentiū stabilita est: cum eam subiectionem, & dominium continet vtile quidem ipsi dominanti, & molestū ita ac miserabile servienti ut ingitur sequitur natura ipsa ordinata, quæ & ipso innocentia stato obtineret, & obtinuit, nō miscenda huic miserabilē servitutē, quæ iure gentiū ob bella, & captivitates inducitur planeque à Card. à Turre cremat in d. lib. articulo 4. explicat vnde p̄one intelligenda sunt disitigenda quæ Plato in d. dialog. 3. de legib. veluti ex iure naturæ in miscuit.

Illud hoc intractat præter mittendū nō est, quod Christiani captivi bello, etiam iustissimo à Christianis, nō efficiuntur servi captivum. Et ideo nec opus est hanc in casu I. Cornel. nec Possidimii fictione propter charitatem, quæ in Christo omnibus eius religionem professis communis est: sicuti exprellim adnotatur Bart. in l. hostes. ff. de capti. Abb. nō si. c. 10. 3. de iure col. 4. & imbi. & iudicis à Bellamer. n. 20. Salt. in l. ab hostib. col. 2. c. de captivis de terra Rubeca contra viles tractat, 3. art. 10. Regia l. 1. tit. 2. par. 4. sed apud nos capti bello servantur, præiutag pecunia in redēptionis præmiū, quæ Greci & non igitur appellant, veniam recedendi impetrant facillime, sentire tamen Alci. in l. hostes. ff. de verb. sign. & Claudius Catinicula in §. item ea quæ host. l. ult. de ver. sign. prædicam cõmunem sententiam inter Christianos obtinere, sicuti Bart. & qui cum sequuntur probant, ac lecus esse in Christianis captivum in bello à Saracenis, vel Turcis, quæ vere hostes sūt. Nam hi quidem Christiani dum ab hostibus capti detinentur, eius conditionis sunt, cuius iuxta eius civile capti ab hostibus Rom. Reip. censentur. & ideo opus esse notandum legis Corneliz & possidimii quod est maxime notandum. Nam & Ioannes de terra Rubeca idem voluit, dū scribit, Saracenos hostes esse & cū his belli gēri vere, vt olim Romani aduersus hostes gerebant. Ego sane video maximam esse discrimini causam inter bella Romanorū, & quæ Christiani aduersus Infideles, qui nos vndiq. impetunt gerimus. Quorū quidē infidelis aggressiones, non possunt aliqua ex parte esse licitæ: nec itide defensionē: cōprouincias Christiani nominis tyrannicæ, & perfide, ac crudeliter occuparent. Quamobrem nulli aliud lege humana statutū in specie fit, opinor æque Christianos captos à Turcis, vel Saracenis nō esse seruandos leges Romanorum, quæ de captiis apud hostes loquuntur, nec esse necessarias fisiones legis Corneliz & possidimii: quamvis in his quæ possent in fauorem eorum captiuitatis afflictionem, damno aliud, ad detrimentū Christianis apud Saracenos, aut Turcas, captiuis irrogari. Ex his etiam apud me dubia est, & falsa quidam opinio Anch. in hac regni. cor. 2. 3. ver. quæ. Aret. in l. q. 1. l. 1. col. 5. dicit, dū affuerant Christiano apud Saracenos captiuis, non licere ab eis fugere, nisi cogatur ad infidelitatem. etenim ego censeo iuste posse captiuum Christianum in infidelitatem fugere, licet non cogatur ad infidelitatem, cum tyrannice, & iniur.

persecutionem. Et licet Regia Partitrix lex admittit debeat ius Cesarei interpretationem de rebus, que ius habent possimini, iuxta *l. si quis bello*, & *leg. 2. de cap. & fortassis non procedat in militibus habentibus publica stipendia ad defensionem provincie, & provincialium tamen lege belli que probanda quidem erit, si queat, poterit ea constitutio indilincte feruari absque villis iuris Romani & civilis interpretationis. Quomobrem in his controversiis definiendis oportet viros rei militaris peritos, quos satis legis, & iura belli cognoverint, semper consulere: atque ita erit hic tractatus de reb. bello acquisitis in foro exteriori, & interiori expendendus, qua de re aliqua tractat prater alios Thomas Grammaticus in *de iur. & neapolitan. quæst. 71*. Hæc quidem longius possent ac diligentius tractari: nos tamen ut tractatus de restitutione eorum, que inique quæsitæ fuisse fecerimus, hæc lectori breuiter expolimus.*

§. DVODECIMVS.

De consilij, auxilij, ac fauoris ad perpetrandum delictum, obligatione.

SYMMETRIA.

1. Consilium, vel auxilium quando ad restitutionem obliget in consuetudine iudici.
2. Causa sine qua non, qualiter intelligenda sit, qua ad restitutionem tractatur.
3. Pluribus simul committentibus factum, vel rationem cuiuslibet teneatur insoludum ad restitutionem.
4. Pluribus committentibus factum, si unus eorum restituere soludum, an ceteri teneantur huc pro agna porcionibus satisficere.

Hæcenus visum est, qua ratione teneatur quis ad restitutionem iure acceptiōis inique: quibus tamen acceptiōis inique causa solet non tantum tribui ipsi accipienti, sed & aliis, qui ei consilium, auxilium, vel fauorem dederit, vt inique acciperet rem alienam, damnum vel alteri intulerit de his opportune queritur, an teneatur ad restitutionem? sit igitur conclusio hæc in re latius iuris, & rationibus probata. Teneatur ad restitutionem non tantum is, qui inique accipit, damnum vel alteri intulerit, sed & is, qui consilio, ope, auxilio, vel receptatione dedit acceptationi causa efficiens, que ipsam iniustam acceptiōem efficiat. Hanc sententiam eleganter tractat Dignus Thomas 2.2. q. 2. *art. 2. de iur. 7. quem Theologi passim sequuntur*, præsertim Caietan. inibi. Floren. 2.2. *art. 2. c. 2. §. 4. Hadrian. in 4. sentent. tractat de penitent. & restitutione c. 2. d. abbat. iura. 10a. Maior. in 4. diffinit. 15. quæst. 2.6. Syluest. in verb. restitutio. 3. §. 6. 10a. ad Medinam de resur. quæst. 7. & 8. & probatur ea ratione, quod qui causam damni dat, dandum dedisse videtur. *cap. vi. de iur. & iusticiis c. 2. de castro de homicid. lib. 1. inter. ff. de iur. vbi Bar. & Doct.* quod alibi sepius pro iuris regula traditur. Sed & in specie huic conclusioni accedit communis iuris vtriusque doctrina, qua obseruatum passim est, consulente ex consilio teneri ad eandem penam quam delinquens pati debet, si alicui non factum consilium dederit. *super de sentent. excomm. v. biglos. tex. in l. 1. §. per suadere. ff. de iur. corrupti. c. si ius dignum. §. qui vero de homicid. & gloss. inibi, cui similis in §. ope. in l. 1. de iur. que ex delict. n. 1. qui dixit solendum esse laico in §. actiones. num. 3. de action. etradit Bar. in l. sepe. ff. de verbo signifi. Panorm. & ibi late Decim. c. 1. de offi. delegat. idem Decim. in l. vltim. ff. de reg. iur. Fracrus in reg. mulier. de reg. iur. in 6. Felin. in d. §. qui vero plucher tex. in l. non solum §. mandatu. in l. vltim. ff. de iur. Igitur si quis alicui non factorem consulat, vel iniquam rei alienæ acceptiōem, vel dationem damni ad restitutionem tenebitur. Quin in re quo ad restitutionem potissimum est obseruandum, an consilium mouerit, vel induxerit alterum ad delictum. [Et hæc quidem atque alia nos tradimus in elem. ff. iuri. in 2. part. §. 2.]**

Hoc item probatur ex alia iuris Pontifici & Cesarei interpretum traditione: quæ dicat, dante auxilium vel opem delicto & delinquenti, puniendum fore eadem pena, qua ipse delinquit, quando ope vel auxilio causam dedit homicidio propinquam, & cooperaretur ei in delicto, quod colligitur ex *lyrica C. de rapin. virgin. & in c. felici. vbi gloss. in verb. simpli. fauor. de panu. in 6. tex. in litem Meta. §. si alim. ff. ad legem Aquilia. l. 10. tit. 8. ff. glo. in l. nihil inter. ff. de iur. tex. in d. c. si ius dignum. §. qui vero. & §. illud. vbi Fel. & Socin. *quæst. 118. vol. 2. c. 4. Abb. & Decim. in d. c. de offi. deleg. Hippol. in l. in pira. ff. de iur. iur. 34. Salys. in d. l. mica. sol. vlt. tradit Paris. in c. 152. & 114. numero 20. lib. 4. quæst. 1.* Nec temere in hac conclusiōe*

causam efficientem requiro ad restitutionem. consilij scilicet quod moueat, vel auxilium quod cooperetur inique acceptiōi, sed vt effigerent Paludani sententiam, quæ 4. sent. d. 1. §. 1. vol. 4. existimat fore necessariam ad restitutionis obligationem, causam, sine qua non contingeret acceptiōi iniquæ: quæ vel sit non esse restitutioni obnoxia, qui dederit causam acceptiōis iuste, que nihilominus eo non dante causam contingeret omnino. cui & quidam alij accesserunt, quos tamen huius opinionis auctores minime nominauerunt, quippe qui videam eos. D. Thomæ resolutione probare, quæ recte, & sincere intellecta nequaquam iuuat Paludani sententiam: quæ eruditissime ostendit Caietan. in d. art. 7. & conlat apertissimam si quis damnum alteri dederit, teneatur dubio procul ad restitutionem & reparatiōem damni dati, etiam si eo non dante damnum illud nihilominus, alij dedissent, quod Caietan. expressim probat idem, que sensere Thomas & alij paulo ante nominatum citati. Quid enim refert, quod me non occidit Trinum, alter fore eam occisurus, si ipse eum non occiderim? profecto parum, siquidem alter, qui Titium fore occisurum, si illi occidisset, puniendus esset, atque ita ego eodem modo puniendus ero, atque ita video hanc nostram sententiam probari à Domin. Soc. lib. 4. de iust. & iur. q. 7. art. 2.

Hinc patet, quod sentit ut accipiā in hac quæstione causa, sine qua non contingeret acceptiōi iniquæ: ea etenim est intelligenda quando causa mouet ad agendum actum, & in eo quidem agit ut, vt ipsa sola sit causa actus nullo alio accedente. vnde concientes rapinam alias non rapturo, teneatur quidem in solidum, etiam si eo non consulente, non deessent, qui idem ei consuluissent, ac tandem rapina contingeret æcum satis sit, eam rapinam contigisse causa consilij, dati: quæ causa mouit ad rapinam, & sic egit in eo rapinæ actum, vt sufficiens causa rapinæ per cooperationem.

Secundo est hæc erit adnotandum, quod plures dantes causam damno, aut exceptiōis iniquæ: quæ simul concurrant in ea causa, teneatur insoludum: etiam si vno eorum deliciente, nihilominus damnum datum fuisset. Nec enim magis potest dici vnus eorum causa damni, quam alteritque huius illationis exemplum in pluribus simul cōsultentibus rapinam alicui non rapturo, quorum quilibet consilio mouisset raptorem ad delictum rapinæ, quod quotidie poterit evenire in plerisque etiam civilibus negotiis.

Tertio conlat, pluribus concurrentibus simul in actione damni vni eorum consilio, teneatur quilibet in solidum: licet vno eorum non tenente, nihilominus damnum datum fuisset. Quod in pluribus militibus contingit, quorum quilibet teneatur insoludum ad restitutionem eorum, quæ in bello iniusto capta fuerint, etiam si vno eorum non cuncte in præliis, idem per alios damnum illatum, ita sane Caietan. explicat, idemque Hadrian. & Medina verum esse censent, quibus suffragatur glossam in *l. si in iura. ff. de iur. ad finem*.

Illud tamen prætermittendum non est, quod si res ipsa furto, rapinave ablata, ad eius restitutionem ex pluribus, teneatur quilibet insoludum, si penes vnum, si le tenebitur insoludum in foro conscientie & iudiciali: non tantum ratione inique acceptiōis: sed & ratione rei alienæ per eum possessæ. *l. si plures. ff. de vi. & vi arma. l. 3. §. heres. ff. commod. notat Bar. Communitatem receptus in l. 4. §. Cato. 2. c. de verb. oblig. Et tamen in hac specie in vtroque foro quilibet sociorum insoludum tenebitur rem furto, aut rapina occopatam restituere. lib. vulgaris. §. duo. ff. de furis. & expressum quo ad forum, & anime iudicium, hoc ipsum responderunt Hadrian. in d. c. 2. §. idem d. l. iustit. Floren. in d. §. quæst. & 2. part. 1. & 12. §. 12. Maior in d. quæst. 26. & Ioan. ad Medinam de resur. quorum opinio cum munis est secundum Syluest. in verb. restitutio. 3. q. 6. vno tamen horum restituente insoludum, ceteri ad restitutionem faciendam damnum passio liberantur, auctore Thom. 2.2. q. 62. art. 7. quod & in foro iudiciali adeo certum est, vt nulla indigeat probatione. Quid si vnus ex pluribus ad damni restitutionem insoludum obligatus restituerit rem integram, & an ceteri eidem teneantur satisficere? & si quid restituit, rem ipsam ablata insoludum acceperit, nihil teneatur focci criminis eidem reddere. Si vero ad omni ex focis res ipsa insoludum peruenit, tenebitur totum restituere reddere totum quod restituit. Ac rell qui focci rapinæ, & delicti auctores & que principales tenebuntur pro portione damni dati sibi competenti ad restitutionem, nō faciendū ipsi, quos iam restituit, etiam si ad eos nihil peruenit.*

TERTIA RELECTIO-

NIS PARS.

De restitutione possessorum bona fide.

S Y M M A R I A.

1. Tenetur qui ad restitutionem ratione recipit rei posse, quia aliena est, licet iniquo necesse sit. Et quid de fructibus bona fide possessor percipiat?
2. Furta rei emptor mala, si tenetur ad restitutionem cum sit coactus: Et de perceptis ad restitutionem, etiam si rei sit de his, quae functionem cum bono genere recipiunt.
3. Furta rei emptor bona fide, tenetur ad eius extantam restitutionem, et non alienata, ad id, in quo saluus sit acceptor, et non de prelo et estimatione restitutione.
4. Dubitatur, si em furtum esse, an possit licite eam emere.
5. Furta rei emptor eo tempore animo, cum domino restitatur, an possit pretium a domino recuperare.

IN hac denique vltima huius relectionis parte, secunda regula est exponenda, quae licet a prima plerumque in eius exemplis deducatur: tamen quia ratione distinctam habet, speciale loci exigere videtur. Sit ergo regula fatisiure probata, tenetur quis ad restitutionem ratione rei, quae aliena est. Nam si quis rei alienae possideat, 7 tenetur cum domino restituere eos solum, quod aliena sit, quamvis nulla praecesserit iniqua acceptio, et tandem si rei alienae possessor sciuerit, eam alienam esse, eo quidem iam effectus male fidei possessor. 4 qui bona fide, et in bona fide, de acq. rer. dom. Et ideo iam tenetur hic possessor restituere ratione acceptationis iniquae, quod ab eo deducitur, quod cum ratione rei tenetur rem alienam restituere, et non restituere inique detineret, et illicite rem accepisset videtur.

Sed tamen est regula quaritur, an si, quia ratione rei tenetur restituere, idem teneatur ad fructus restitutionem: et cui quaestio ista respondendum esse censet, ut possessor bona fide non aliter teneatur in animae iudicio ad fructuum restitutionem, quam in foro exteriori per humanas leges tenetur. Haec siquidem leges, quas de fructibus restituendis tractabero, quod ad bona fidei possessorem, iustissima sunt: eaque ratione et in animae foro erunt omnino seruanda: quod sentit Caiet. 2. q. 65. art. 6. Sylus in verb. restitutio, q. 7. Ioann. Maior. in q. sententia distict. 15. quest. 26. ad fin. Qui autem fructus, a bona fidei possessore sine restituendi, passim plerisque in locis traditum est: nos scriptum habet. 1. variat. Resolutio, cap. 3. inumer. 6. cum sequenti. post Panormitan. in c. gratia de restit. spolia.

Secundo quaritur de eo, qui rem furto ablata fure, vel ab alio habuit, an teneatur eam in iudicio animae domino reddere, etiam non petenti, nec soluenti pretium, quod pro ea furti, vel alteri datum fuerit, quia de re sit prima conclusio.

Qui certo sciens rem furtiuam esse, ea emerit, et aliove titulo habuerit, tenetur ad eius restitutionem, et quidem extante: ea vero percepta ad eius iustam estimationem. hoc probatur in l. 1. de furti. in l. seruati de condi. in d. c. qui cum fure, de furti. vbi Doctor optimus text. in l. 6. tit. 13. lib. 4. Fori late Ioan. Lup. in rubrica de donatione, §. 65. inumer. 53. Ratio autem constat haec conclusio, quia in malam fidem habet, ac particeps est furti: sic acceptio inique: sicut in praedictis locis expressim constat: notaque Dicitur Thomas 2. 2. quest. 62. artic. 7. Caterum Ioan. a Medina de restit. quest. 10. fere ad finem, hac opinionem veram esse censet in his rebus, quae visu non consumuntur, nec recipiunt functionem cum genere suo. Na in his, quae visu consumuntur, ac de functionem recipiunt, recipiens a fure sciens rem furto ablata non tenetur ad eius restitutionem in iudicio animae, nisi fur ex hac receptione efficiatur impotens, et minus idoneus ad restitutionem, quia recipiens sciens a fure rem furto ablata quocunque titulo, si ea res sit de his, quae visu consumuntur, et recipiunt functionem cum genere suo, nec per hoc fur maneat impotens ad solutionem, non teneatur ad restitutionem: quia non recipit a fure rem alienam: in ipsum accipiens sit eius rei translatio domini, quod sit hic vnde tenetur ratione rei, quod aliena sit, nec ratione acceptio inique: quia haec acceptio iniusta non est, nisi quatenus damnum inferri priori domino quod ad restitutionem et satisfactionem ego sane scio a Iurisco. l. ulto in l. 2. §. 1. si quis et petat. Vbi mutui donatione expendi, scriptum esse, res quales conditionem et legem habere, quod functionem recipiant

Que

uenit: sicuti deducitur ex Thomae d. art. 7. atque explicat late Ioan. a Medina in d. q. 7. idem docet Caiet. 4. q. 62. art. 9. ex quibus et illud constat, quod si ex pluribus vnus sit principalis, qui alios non alioqui facturos induxit, hic tenebitur in animae iudicio restituti totum quod restituit ex his, quae ad eum non peruenire, omnino reddere. Addit tamen Caiet. in eo casu, quod plures vno omnium consilio damnum dederint, tunc vno eorum restitente, ceteros pro portione eidem teneri ad restitutionem, vbi omnium consensus, et congregatio causam efficientem dederit damno, ad damnum vnde induxerit: cum alioqui quilibet ex eis non foret id facinus abique alius aggressus. At si plures in datione damni concurrerint abique eo, quod vnus ab aliis causam mouentem habuerit, etiam si communi consilio, aut simul ut foci facinus fuerint aggressi, licet teneatur quilibet in solidum damnum passio ad restitutionem, non tamen tenebitur nec pro portione ad restitutionem, vni ex sociis, qui solidum damnum reddit, saltem de rigore: quamuis aequum sit omnes pro quibus partibus damnum foci restituti refarcire, ego tamen hanc Caietani aequitatem ad rigorem referendam esse censet: et ideo ex istimo idem ex rigore agendum. Nam ex his pluribus quilibet tenetur in solidum, quia quilibet in ipso actu est eiusdem totius causa. alioqui cum plures in rapine actu consenserint, nec tamen horum conuentus est totius damni causa: ex eo quod vno ex eis nolente, ceteri nihilominus furtum, aut rapinam committerent, tunc non tenetur quilibet in solidum in conscientiae iudicio: licet in foro iudiciali fortassis aliquid obtineat, propter poenam criminis: ideo ea poenalis lex in animae foro minime est ad mittenda: quae ita est intelligendum, quod paulo ante adnotauimus, per se, 3. amittit id etenim quod inibi probauimus obtinet, cum ex pluribus simul conuenientibus quilibet est causa totius damni: tamen illi alioqui eis non conuenientibus ab aliis damnum datum esset: sicuti docet et intelligit Ioan. a Medina 4. q. 7. cauendum tamen est, nam oportet rem istam ita exae accipere, ut scilicet per in iudicio interiori condemnatur consensens, vel auxilium praestans; vel socius in id damnum, vel damni partem, cuius vere causa fuerit efficiens, vel mouens efficientem: arguitur, c. de iur. Sic denique ad Caietani quaestionem, quocies ex pluribus in conscientiae iudicio vere tenetur quilibet restituere rem acceptam damnum passio, vel eius partem, si vnus pro aliis soluerit, eidem est ab aliis, quos solutio liberauit, faciendum pro aqua portione restitui. Obicitur tamen his, quod diximus, quod humana lex videtur actionem in solidum semel soluenti negare ad repetendum a sociis, et participibus criminis partem aliquam eius, quod soluit: et ad repetendum ab eo, qui princeps fuerit criminis, quique alios minime facturos ad id induxit: haec autem denegatio fit in criminis poenam: et ideo ambiguum est, an in foro animae idem quod in exteriori quantum ad hanc denegationem sit dicendum. hoc vero examinatum in superius, §. 2. inumer. septimo et octauo.

Quarto principaliter inferitur, quod consensens rapturo alioqui centum, vt et alia centum rapit, non tenebitur restituere ducenta: sed centum tantum, secundum Hadrianum in d. c. secundum dubitatur. sed et si rapturo alioqui centum cōsolat quis, vel ducenta rapit, adhuc ad centum solum, non ad ducenta tenebitur, quemadmodum Ioan. a Medina contra Hadrianum adnotauit.

Quinto deducitur ex his, falsam esse distinctionem Panormitani, qui post Innocent. in c. si quis dignum de homicid. no. 15. feribit, consensentem teneri ad restitutionem totius damni: ac praestantem auxilium, teneri tantum ad damni partem, quae eius auxilio processerit. Est etenim hic differentia omnino falsa: siquidem vel consensens, vel auxilium praestans abique vllo discrimine tenetur ad damnum, cui consilio vel auxilio, causam dedit. Vnde consilium fuerit causa totius damni, consensens tenebitur ad totum damnum: si partis, ad partem, si et auxilium praestans tenebitur ad totum damni satisfactionem, si causam auxilio dederit, totum damnum: si vero parti, tantum tenebitur ad damni partem. quod perpendit Ioan. a Medina d. quest. 7. tamen Syluester in verb. restitutio, 3. §. 6. parum diligenter hanc differentiam examinauerit.

Haec tamen de secunda relectionis parte qua tertiam breuiter attingimus, quod perfectior sit restitutionis tractatus:

Que quidem sententia varie ab interpretibus intelligitur: sed tamen res dicuntur recipere functionē in genere suo per solutionem magis quam in specie, quod propter naturā vel artis similitudinem recipiunt promiscuum vsum, ita, ut una possit vice alterius fungi, sicuti frumentum cum frumento, vinum cum vino, oleum cum oleo, & his similia, vel plane res dicuntur *functionē recipere*, cum suo genere, quod formalem & substantialem habent acquiplotiam, ita quidem, ut una res fungatur vice alterius iniformiter, & substantialiter: quod non eadem res certa & individua specie reddenda necessarium sit eadem res, & certa secundū veram, & realem substantiam genere, & qualitatē solui possit, quemadmodum post alios explicat Carolus Molingus de contrahendis, numer. 7. Hinc vero non sequitur verum esse quod Ioan. à Medina scriptum sit ea opinio falsa omnino est. Quia hic recipiens pecuniam (licet item de ea exemplum furto ablata, tenetur ratione rei, quod aliena ea, quocumque tempore sciat eam furto ablatam fuisse, ad eius restitutionem. Nam et si fur pecuniam accipiens tradiderit ea quidem traditione, & consumptione furis, non transfertur pecunie dominium in accipientem: nec à priori domino discedit, text. insignis, quem ita omnium consensus interpretatur in *l. reg. §. vltim. ff. de cert. petat.* quō in loco apertissimi iuris est in his rebus, quae functione recipiunt. Consumptione transferre dominium earum, cum facta fuerit bona fide: alioqui si mala fide facta sit, posse rem apud quemcunque extantem à domino vindicare, & contra dolo consumēt dominus agit actione ad exhibendum, quod dominum agentis præmittit, & realis est. Sic denique Bartol. & Docto. Iurisconsulti responsum interpretantur. Idem probatur *l. nam & si fur ff. de ad. vbi constat*, tunc cum pecuniam furto ablatā efficit recipiens à fure, cum eam si bona fide consumpserit. At si recipies à fure, pecuniam furto ablatam, adhuc & si bona fide recipiat, pecuniam alienam recipit, profecto nullo iure probari potest, quod si ratione rei quae aliena est, non teneatur ad restitutionem: imo tenebitur plane pecuniā illam extantem domino restituere, & ea consumpta mala fide, ad eius restitutionem: quanto fortius tenebitur is, qui ab initio sciens pecuniam furto ablatam fuisse, eā receperit. Sed & ratione inique acceptionis, & hic tenebitur quippe qui nummos alienos, atque ita rem alienam, inuito domino contrafecerit, ideoque furum commiserit *l. qui vas §. si ega tibi ff. de furis*, quod probat, contrafecit mala fide rem alienam furum committere, etiam si eam furto non habuerit. cui decisioni maxime locus est, vbi qui cōtrahat, scit rem illam furto, aut rapina habitam fuisse, quo sit, ut non admodum vera sit Io. à Medina hac in re sententia. cui obstat text. satis singularis in *l. 3. reg. §. vlt.* Atque inde requiritur præmissa conclusio in extenō, quae eam recipiendā esse dicit, non tantū in rebus, quae vso non consumuntur, nec cum suo genere functione recipiunt, sed & in his, quae ad mutū ratione pertinet, & functionē cū suo genere recipiūt.

Hinc etiam patet, comedentem simul cum fure eis furto ablatas, scientem quidem & mala fide, teneri in animā iudicio ad restitutionem illius partis, quam comedit, non in solidum: quia criminis participes non fuit, tamen in foro iudiciali is condemnabitur in solidum in poenam illius criminis, quod commisit ex illa furis in rebus societatē. *Levi. C. de furis.*

3. Secunda conclusio: Qui rem furto ablatam, & bona fide quocumque titulo habuerit, tenetur quidem ratione rei, eam extantem domino restituere: vero bona fide consumpta in id tantum, in quo factus fuerit locupletior. Hæc palam deducitur ab hac facienda regula, quam modo constitimus & rationibus hæc frequentissimum Theologorum, & Canonistarum consensu probata extat.

Ab ea primum deducitur, eam bona fide consumpta in cibum, aliumque vsum necessariam consentientis teneri eundem ad restitutionem eius pecuniarum, quam ex proprio patrimonio in eum vsum consumpsit vel osimiliter: nam in ea quantitate factus locupletior: quod Caietan. expressim respondet in *2. q. 62. art. 6.*

Secundo ab eadem conclusione probatur emptorem rei furtiue, etiam si bona fide emerit, in foro iudiciali condemnandum esse ad rei extantis restitutionem, nec à domino fore pretium ei reddendum. *l. in ciuilem, C. de furi. l. si mancipium, C. de rei vendit. l. si debitor ff. qui in fraudem creditor. idem & in conscientia foro seruandum erit eadem ratione: licet in specie*

adnotarunt Caiet. ex Thom. in *d. art. 5. lo. Maior. in 4. sent. dist. 15. q. 2. 6. ad fin. Syluest. in verb. restitutio. 3. q. 7. Ioan. à Medina de contrah. quest. 10.*

Tertio patet emptorem rei furtiue etiam si bona fide emerit, cum scierit rem alienam esse, non posse fore venditoriam restituere, ut ab eo pretiū consequatur, si probabilis sit coniectura, quod fure eandem rem domino minime restituit, quod Ioan. à Medina probat *d. q. 10. licet Alex. de Hales, cui subscripsit Ang. in verb. restitutio. l. m. 1. & Syluest. in verb. restitutio. 3. q. 6. contrarium responderit*, cuius quidem opinio admitti poterit cum verisimilis sit coniectura, quod fur rem domino restituit, vel emptor eam ad id agendum induxerit, aut tandem modum adhibeat, quod tute res vere domino reddatur.

Quarto hinc procedit, quod emptor rei furtiue, re quidē per eam alienata eo tempore, quod bonam fidem habuit, non tenebitur ad rei restitutionem, sed tantum ad id, quod à re ipsa ad eum peruenit, ita, ut factus sit locupletior. *l. nam & hac natura ff. de condit. indubi. l. si me & Titium ff. si cert. petat. vnde si rem ipsam alienauerit pro eodem pretio quod ipse fur dederat, in nihilum tenebitur pretium enim situd furium non est, *l. qui vas in fide ff. de furi.* quod si eam rem plurius quam emerit, vendiderit, tenebitur ad restitutionem partis eius quæ exedit pretium ab eo furidatum. Sic fit non emptoris titulo, sed donationis rem fortuitam quis à fure habuerit, eamque vendiderit pretium acceptum tenebitur domino reddere. *l. si rem ff. de pret. hered. quam distinctionem & in conscientia foro recipiendam esse, censent Caiet, Syluest. Maior. & Medina in precatis locis.**

Quid autem de eo, qui dubitat rem sibi donationis vel venditionis titulo oblata, furtiua esse, an poterit isture eā accipere? quid non semper qui dubitat re ab eo possessam alienā esse, tenetur statim restituere, quia & si dubius sit re illā propriā esse, vel alienā: tamen etiam est nec dubitat se non esse obligatū ad restitutionē eiusdē rei: atque ideo non habet dubiū practicum, licet habeat dubiū speculativum, quod alibi traditur. poterit denique qui dubitat re furtiua esse, eam accipere titulo emptoris, aut donationis: modo habeat animum restituendi eam vero domino, quoties eam esse alienam incomperit fuerit, itaque rehanc ratione huius dubii bona fide quæ sita, & præmissa diligenti inquisitione, an furtiua sit: poterit alteri vendere, aut donare, modo emptorem & donatorem ad moneat huius dubii, quod ipse habeat: alioqui si non adnouerit, tenebitur ad damnum, quod ex hac emptione, aut donatione emptori vel donatori venenit: cum fraude videatur vitium rei tacuisse. Hæc Ioan. à Medina *d. q. 10. ad exemplum citorū*, quæ in materia de eusionibus passim traduntur à iuris viris professoribus. Illud vero adnotandum erit, quod qui dubitat rem esse furtiuam, poterit eam emere ut dixi, modo non sit dubius, an licite possit eam emere, abique peccati culpa. Nā si de hoc dubitaret ageret profecto contra dubium practicum, & sic contra conscientiam: atque ideo peccati culpam dubio procul contraheret.

4. Ceterū si quis certo sciens re furtiua esse, & eam emendato modico pretio, eo quidē animo, ut re ita acquisitā vero domino restituit: alioque eam habere non posset aut saltē probali cōiectura minime eam afflicto foret: quali re domino vtiliter gesta, pretium petere poterit à domino, cui res ipsa restituenda est, non tantū in foro interiori sed & exteriori, secundum Holt. in *d. de pœni. ver. qui de preda emendat. Ang. in verb. restitutio. l. m. 1. lo. Maior in 4. sent. dist. 15. q. 2. 6. ad fin. Syluest. in verb. restitutio. 3. q. 7. Ancha in huius obsequio commentarius est. l. 3. Capola Caiet. 10. & Ioan. Lup. in rubric. de donat. §. 65. nu. 57. optimis iur. quem Gratianus Dico Ambrosio tribuit, in *r. rapinam. 1. q. quest. 5. Rapinam*, inquit, emere non licet, nisi ea intentione, ut cui est ablata, restitatur: ex quo patet licere, aut laudandum esse, quod quis rem furtiua à fure emat, ut ea domino restituatur. eam aliqui fortassis fur cum re longe fugerit, nec dominus eam habere possit. Regit vtiliter gesta, inquit erit quod emptor pretium amittat domino rem ipsam euinciente. Bal. vero, & Paul. Caltren. in *l. 1. ff. de neg. gest. in ea sunt* sententia, ut opinentur, ementem rem furtiua, ut eam domino restituatur, non peccare: sed tamen non habere eum actionem negotorum gestorū ad pretiū contradiendum, nisi dominus tamen habuerit emptionē, quia negotiū illud pertinet ad dominum, non re ipsa, nec ipso gestu, sed tantū ratione actione. Mihiprofecto*

sedo non displicet hæc sententia, præsertim quod in foro iudiciali difficillime probatur hic animus emptoris : & tamen admittere, in vtroque foro priore Hostiens. opinionem, si de hoc animo constaret, & emptio cederet in domini vtilitatem, ex eo quod pretiū datum fuisset modicum, essetque probabilis coniectura, quod dominus rem istam nullūq; habuisset, nisi emptor eam à se remississet. His etenim consideratis etiam iudex in foro exteriori domini ad pretiū condemnabit, siquidem negari non possit, emptorem istam factam fuisse in eius vtilitatem : & ideo negotium re ipsa ad illud pertinet, ac tenetur negotiorum gestorum actione pretiū emptori reddere, iuxta Hostiens. opinionem, quæ magis Continuum est.

§. PRIMVS.

De iure inuenti restitutione.

S Y M M A R I A.

1. Restitutio rei inuente fore debet, aliqui vel rapina, vel furti committitur.
2. Restitutio rei inuente domino fieri debet, vel pauperibus, si dominum falsā diligenti inquisitione adhuc inueniri sit.
3. Res inuenta an sit pauperibus restituenda, & an possit per Principē summam debeat, ab eam restitutione liberari.
4. De peregrinis inuestis bonis, & ad quem iure pertinent, iuris intellectus auctor. omnes peregrini C. communia de success. & non præcedenti.
5. Examinatur iustitia Regiarum constitutionum quæ de rebus inuentis tractant, & de nauticis fororum bonis.

Hic secunda regule oportune congruit questio de rebus inuentis : qua quidem ratione debeat restitui. Est etenim celebratissimus Dni Augustini locus, *serm. 19. de verbis Apostoli* apud Gratianum item 14. q. 1. §. 1. quid inueni, qui manifeste assertum est, eum qui aliquid inuenit, nec tamen restituit, rapinam commisisse, ea namque autoritate probatur, rem inuentam esse sub peccati mortalis culpa restituendā : & quod grauius est, rapinæ crimen contrahere, qui rem inuentam non restituit, etiam enim Augustinus, *Si quid inueni, & non reddidi, rapinæ* : sed tamen hac in specie non est propria, & vera rapina : sicut ostendimus secunda huius relectionis parte, §. 2. vbi rapinā, expostulamus, id est, illicite accepti, ea vero illicite acceptio rapina non est, licet sit rapina similis, quod probat text. *inc. multi. 14. q. 5.* Item Gratianus tribuere videtur D. Hieronymo super *Leuiticum* : cum sit potius Origenis homi. 4. ad *Col. 6. leuit. Nam* & qui rem inuentam detinet, nec domino reddit, furtum committit, *salus §. qui alienum, ff. de furtis*, quod verum est vbi inuenitor rem illam acceptit animo lucrandi sibi : vel quando sciens alienam esse, eam retinet, vel negat, aut ea vitur *lupulendo, ff. de furt. tradit Ias. l. rem que nobis eolum. 3. ff. de acquir. poss. & Chasian. inc. inuet, Burgund. rubr. 1. §. 3. col. 2. sed & præter hæc potissimum obseruandum est, tunc rem inuentam restituendam fore, cum ea res eius conditionis sit, quæ versimiliter antea fuerit alicuius : quod si res inuenta sit talis, quæ ex probabilis coniectura antea nullius fuerit, adquirent inuenienti, nec est alteri restituenda, §. *item lapilli. Insti. de rer. diuis.* Thomas docet, & inibi Caieta d. art. 5. Flor. 2. par. tit. 1. c. 15. §. 1. igitur ex his apparere, rem inuentam restituendam omnino esse, nec posse ab eo, qui eam inuenit, iuste retineri. Verum hic contingat, præmitti diligenti inquisitione minime compertum esse, quis sit reitruenda dominus, tunc restituenda erit res pauperibus, non sane. 14. q. 5. & in hac specie adnotatur Thom. 2. 2. q. 4. art. 5. ad 2. ac post cum Canonizata, quorum *Opinio Communis* est secundū Syluestrum in *verbo inuentum* qui suffragatur text. singularis in *auth. omnes peregrini. C. communia de success. & ei consimilis Reg. constituta pen. tit. 1. par. 6.* quibus statutum est, quod *bona peregrinorum inuentis* absque testamento per Episcopum in pias distribuantur causas, si hæres legitimus non appareat, vnde consequitur, rem inuentam quæ versimilis coniectura fuerit alicuius, nec tamen incertus sit, vt ea restitutio fiat pauperibus, vel in pias causas distribuendam esse, non me latet verosimili aliqui diuini, & humani iuris peritissimos aduersus hanc vulgo receptam opinionem, quandoque disputasse, & denique existimasse, iure communi seclusis provinciarum, & regnorum legibus, & consuetudinibus, posse rem inuentam iuste retineri ab inuente, qui præuia diligenti inquisitione, non potuit scire, quis sit reitruendus dominus, horum opinionum patrocinatur, quod si quando pauperibus restitutio*

facienda est, id non iure naturali, nec diuino, sed humano tantum extat statutum : quemadmodum ratione satis sufficienti probauimus, in 2. huius relectionis part. cum §. 2. ius vero humanum, quod indixit restitutionem faciendam esse pauperibus, locum obtinet in his, quæ illicite adquisita sunt : sicut constare ex *comm. tu. de usur. & loci similis*, igitur in hoc casu, quem tractamus, iure humano hæcenus non est præcepta restitutio : siquidem rei alienæ inuentione diligenter inquiris quis sit eiuldem rei dominus, non agis quid illicite, si eam interim sibi retineas, animo quidem inquirendi dominum, & restituendi ei propriam rem, quod modo diximus : si denique, nisi ius humanum aliud statuerit, vitium est non esse necessariam restitutionem rei inuentæ pauperibus faciendam, sed posse eam ditineri ab inuente, animo sincero, vt eam domino restituar, vtque diligentiſſime cum inquirat, non obstat text. in *dist. aucten. omnes peregrini*. Nā in eo calu tradatur de bonis certo eorum domino relictis in statu de cecidenti : cuius nullus hæres appareat : ideo nimirū quod restitutio fiat pauperibus, vel in pias causas bona distribuuntur, vel vtilitatem ipsius defuncti, at in presenti casu agimus de bonis alicuius, quem necimus hæres, Mihi sane cōmunis sententia placet, quam glossa in *hac regul. §. in c. contra. de usur.* & vbiq; d. sequitur. Nec ad eius defensionem considero ipsorum pauperū fauorem, minime minime sufficere : sed ad animaduertendum esse censo, quod vbi comperto sit, aliquā rem non esse possidentis, quia eam illicite acquisiuit, vel quia eā inuenit, & præterea eam rem dominū, licet incertū habere, faciendā est diligens inquisitio ad inquirendū, si sciendum, quis sit eius dominus, cui sit faciendā restitutio : quod si ea præmissa non appareat, tunc iuris naturalis ratio dicit, rem istā non acquiri possidentis : imo potius expendendā esse in vtilitatem domini, cuius ea præsumitur mens, vt si ei non possit propria res restitui, expendatur quidem in eius vtilitatem. Ergo in hac specie, quam tractamus, etenim si iura humana nihil de pauperibus statuerint, nec de causa præ fauore, naturali quadam ratione idem dicendū esset : quod ipse deduco à verbis D. Thomæ in 4. art. 5. ad tertium, & hanc esse veram rationē existimo *auth. omnes peregrini*, siquidem inibi agitur de rebus, quæ certum dominū habuerunt, & quidem nunc habent, nempe hæres ipsius defuncti : tamen si signum sit, qui sit hic hæres, ad res ab ipso defuncto relictas pertineant, vnde nulla mihi videtur congrua discriminis ratio inter hunc casum, & eum, quem modo de rebus inuentis tractamus, tandem opinor veram esse communem sententiam. Nec difficeat hac rationem minime conuenire illis constitutionibus, quibus statutum est, illicite acquisita simul, & illicite data, quæ & a dante, & ab acquirente ob criminis detestationem auferrentur ac exilium per eas collationes in pauperem, & pietatis fauorem statutum esse, quod ea bona pauperibus distribuuntur : vel in similem piam causam, potuerit enim humane leges punire dantem, & accipientem : penā ipsam pauperib. vel pijs causis erogandam, ac distribuendam fore, simul statueri.

Quamobrem obiter hic queritur de potestate legis humane circa hæc incerta. Et profecto in his incertis, quæ in re humano pauperibus aut operibus pijs distribui inuenturi ex ea causa quod nec dāti sint restituenda, nec accipiendi ea possit retinere, ob vtique : turpiditudo, mihi aperitissimè iuris esse videtur, Principē summū, cuius legis autoritate hæc pauperibus distribuenda sunt, quæ prius, seclusa humana lege pauperibus non erant debita, posse res istas in aliūq; vel publicū vium expendere licite ex causa iusta vel lege generaliter lata, vel speciali dispensatione. Nam Principes is, qui veluti Reipublicæ rector, & administrator, hæc pauperibus dari lege iussit, poterit & ab eisdem auferre, in aliāq; publicam, aut vtilē Reipublicæ causam expendere. Et hæc sit sufficiens huius conclusio ratio. Hinc plane deducitur in his quidem rebus incertis, quæ hanc legem, & conditionem habent, posse eundem principem ex causa, per compositionem factam cum debitoribus, eos eximere ab obligatione restituendi pauperibus res incertas : cū hic nihil sit contra legē diuinā, nec naturā : sed tantū cōtra legem humanā, cui Principes derogare potest in aliis vero rebus incertis, quæ dominū iustissimū habet, nec ab eo derogare licet : nec lege humana ex eius domino ablatæ, sed tantū quia is dominus ignotus est, nec ei restitutio fieri potest, ratio naturalis dicit, eas res expēdas fore in ipsius dominum vtili-

dominus supra hominum memoriam reposita. *l. nunguam mda. §. thesauri. ff. de acqui. rer. dom. thesauri.* inquit Paulus, est quidam vetus dispositio pecuniarum, cuius non extat memoria: ut iam dominum non habeat nec finis sit eius, qui inuenit, quod non alterius sit. Alioqui si quis aliquid, vel lucra causa, vel metus, vel custodie condiderit sub terra: non est thesaurus, cuius etiam iustum fit, hanc IC. ideoque hanc pecunia dicitur thesaurus, quia proposita sit *ad aequum*, id est, in futurum sicuti deducit Aclat. lib. 4. de verb. signif. & lib. 7. parerg. c. 1. atque auctore Iuriscofulto, hanc pecunia quocunque loco sit, in nullius bonis est, & ideo capientis, & inuenientis efficitur, naturali quadam ratione, quæ ea, qui in nullius bonis sunt, ut aues, & feræ, capientes sunt. §. fera. in fin. de rer. diuisi.

Hic vero de diſtinctione cognitione præmiſſis, circa theſauri acquiſitionem, ſit hæc receptiſſima, ſimul & probatiſſima diſtinction, vt theſaurus magica inuentus erit, in proprio eriam fundus, ſit Cæſaris & ſiſci. *l. vni. c. de theſauri. lib. 10. l. nemo. c. de malefici. & Mat. abique ætæ* vero magica inuentus, in proprio agro totus ſit inuentoris in alieno vero, data tamen opera, totus domino fundi competat: forſuito autem inuentus, pro parte dimidia domino agri, pro alia dimidia inuentori cedat. text. ita communiter intellectus in §. theſauri. Inſtit. de rer. diuiſ. iſque Hadrianus Imperator naturalẽ rationem ſequens ſtatuit, auctore Spertiano in Hadriano Cæſare, quod & Iuſtinianus reſcribit in d. §. theſaurus. eandẽ diſtinctionem ſequuntur gloſſæ Faber, Ang. & Doct. in d. §. theſauri, & inibi & iunioribus Claudius Canticulus, Ferrarius, & Euguiarius Baro. optimus textus, & ibi Doct. in l. 3. §. ſi in loco. ff. de iure ſiſci. l. ſi quis. ff. de acqui. rer. dom. regia. l. 44. tit. 28. par. 3. tradunt idem diuus Thomas. 2. queſt. 69. art. 1. Florent. 2. part. tit. 2. cap. 1. Syluest. in verbo, inuentum. gloſſæ & Cardin. à ſurre. Cremata in c. ſiquid inueniſſet. l. 4. q. 1. & Chafſan. in conſuet. Burgund. rubr. 1. §. 1. num. 7. & ſeq. à quibus variæ hæc de re quæſitiones traduntur. Potiſſimum tamen hoc in tractatu dubium eſt, quoniam modo conſiliari valeant duo iuris ciuiliſ reſponſa: quæ de theſauro inuento in loco religioſo, contraria plane reſponderint. liquidum in l. 3. §. ſi in loco. ff. de iure ſiſci. Calliſtratus ſcribit, theſaurum inuentum in loco religioſo, pro parte dimidia ſiſco cedere, at Iuſtinianus in d. §. theſaurus, reſpondit theſaurum inuentum ¶ in loco religioſo, forſuito tamen, totum inuentoris eſſe: idque tribuit Hadriano Cæſari, ſicet Spertianus hoc ſubſcriberet. Idẽ quoque reſpondit Calliſtratus, probatur inibi, ſendrum. in c. 1. quæ ſunt regula. cæterum Accuſ. in d. §. ſi in loco. & in §. theſauri, hanc antinomiam diſſoluere conatus, intelligit Iuſtiniani deciſionem ſecundum naturalem æquitatẽ, ex qua ea, quæ in nullius bonis ſunt, capientes efficiuntur: Calliſtrati vero ſententiam ſecundum rigorem iſus procedere cenſet, quæ hoc in caſu præuolare debeat æquitati ¶ Etenim quoties naturalis æquitatis & ciuiliſ pugnant, potior ciuiliſ debet eſſe. *l. bona ſiſci. ff. de poſt. 3.* Ego hæc conciliationem minime probor, quippe qui non eſſe verifiſimẽ cenſeam Iuſtinianum in ſuis illiſ Inſtitutionibus, quæ edidit, vt inuenies iuris principia accipere, falſam vel iure ciuiliſ iam derogatam ſententiam tradidit, quæ amborem Accuſus in d. §. ſi in loco, intellẽxit textum ibi, quando theſaurus fuit inuentus, data opera, §. theſaurus verò, ubi inuenit theſauri forſuito contingit. Et proſecto ita verum eſt, quod Iuſtiniani locus de theſauro forſuito inuento tradat, ſed quod Calliſtrati reſponſio ſit intelligenda de theſauro data opera inuento, falſum eſt præterquam quod hæc interpretatio maximam diuinationem habeat. Etenim in d. §. ſi in loco, æqualis deciſio ponitur in theſauro inuento in loco ſacro, religioſo, in prædio publico, in prædio Cæſaris patrimoniali, vel ſiſci, & ideo in omnibus hiſ eadem eſſe debet determinatio. Et tamen conſtat theſaurum inuentum in prædio Cæſaris patrimoniali, vt ſiſci, data opera: non pro parte dimidia tantum, ſed in toto Cæſaris, vel ſiſci eſſe. quod & ex ipſo Iuſtiniano apparet, qui ſemper de theſauro tradat diuidendo, cum is inuentus ſit forſuito: quali vbi ſit inuentus data opera, & omnino, & in totum pertineat ad fundi dominum. vnde ceteriſſimum hunc eſſe cenſo, non poſſe Iuriſconfulti reſponſum in d. §. ſi in loco, intelligi de theſauro inuento data opera: ſed necceſario procedere in theſauro forſuito inuentum, quod palam eſt.

Tertia igitur ratio ad diſſolutionem huius antinomiz ita conſtituitur, vt Iuſtiniani ſententia obſtinet in theſauro

inuento in loco ſacro, aut religioſo, proprio tamen ipſius inuentoris. licet etenim cuique locum religioſum propria autoritate facere inferendo mortui corpus. §. religioſum. Inſtit. de rer. diuiſ. l. cum in diuerſis ff. de relig. & ſump. funer. ſacrum autem priuata autoritate heri nõ potest, ſed necceſſaria eſt autoritas publica. §. ſacra. Inſtit. de rer. diuiſ. eademque autoritate publica licebit priuato illum locum obtinere. Sic denique ob id, quod locus ille facer vel religioſus paulo ante priuatus fuerat ipſius inuentoris, ab ipſoque poſſidetur, theſaurus inibi inuentus in totum eſt cedit. text. tamen in d. §. ſi in loco, procedit in loco ſacro aut religioſo, qui inuentoris non eſt, nec antea fuerat, nec ab eo ceduntur, atq; ita Claudius Canticulus in d. §. theſaurus, hanc diſtinctionem explicat. ¶ Et poſt eam Robert. Aurelianenſis, lib. 1. receptarum. c. 5. eandem obſervationem probat, ¶ cui quidem accedeendum non eſt, quia eius interpretatio diuinationem item habet. Et præterea, quia loca ſacra in nullius bonis ſunt, §. nullus Inſtit. de rer. diuiſ. religioſa autem ſecundum veterem iuris ciuiliſ ſignificationem non, quoad ius ſepulchri: non quoad alia, in priuato domino eſſe videntur, ſicuti in d. §. nullus, probatur. vnde parum ſufficiens hæc ratio eſt, vt theſaurus in loco ſacro, vel religioſo inuentus ab eo qui locum religioſum fecit, vel ſacrum iſus conſenſit, in totum adquiretur. deinde apparet, non alter Iuſtinianum locum ſacrum, vel religioſum accepiſſe, quam Calliſtratus acceperit, quo fit, vt ſatis non. iõ. ſit hæc iuris ciuiliſ antinomia. Fortaſſis illud potius, ac congruentius eſt, quod Iuſtinianus Cæſar à reſponſo Calliſtrati Iuriſconfulti diſſecerit autoritate leges ab Hadriano laicæ: atque ideo ſententiã Iuriſconfulti in d. §. ſi in loco, ſubſtatam eſſe, & correctam à Iuſtiniano in d. §. theſaurus ſecundum quem theſaurus inuentus in loco ſacro vel religioſo ipſi inuentori quæritur: nec eius aliqua pars ſiſco, aut Republicæ debetur, quali hæc loca in nullius bonis ſunt, & iure publico cenſentur: quam interpretationem ſenſit veram eſſe Angel. Aret. in d. §. theſaurus, & probat inibi Euguiarius Baro. ¶ Nam & Iacobus Cuiacius diſtingit lib. 10. obſeruationum. c. 37. quod quidem opus, poſt huius tertiam editionem publicum fecit, obſeruat, in theſaurorum quæſtionibus indifferentes fuiſſe Imperatorum ſententias: idque probat ex Zonara, Lampridio, Cedrono, & alijs. ¶ Hiſ accedit opinio Cyni & Bal. in l. item lapidi, ff. de rer. diuiſ. & Chafſan. in d. §. 1. qui ſcribit, Theſaurum inuentum in loco publico, qui in nullius bonis ſit, totum heri inuenientis, nec eius partem aliquam ſiſco cedere, ergo eadem ratione theſaurus inuentus in loco ſacro vel religioſo, quæ quidem loca publica ſunt, nullius in bonis eſſe cenſentur, totus heri inuenientis. Non obſtat quod de prædio ſiſci, publico vel Cæſaris ſcriptum eſt in d. §. theſaurus. & in d. §. ſi in loco, quia id intelligendum non eſt de locis, quæ in nullius bonis ſunt, vt platea, via publica & de locis, quæ ipſius Republicæ, Cæſaris, ſiſci, aut ciuitatis ita propria ſunt, vt cæſi fundus Tui, hæc ſunt omnibus communia: in hiſ etenim dimidia pars theſauri aut ſiſco, aut Cæſari, aut ciuitati iure domini debetur: totum ſenſum probat regia Partitici. 44. tit. 2. 4. part. 3. nõ tamen inferior Doct. ſenſire contra Baldi opinionem, theſaurum inuentum in loco publico qui nullus ſit, pro dimidia parte ſiſco cedere: & id deducere videntur ad §. ſi in loco, quod decilum extat theſaurum inuentum in loco religioſo, aut pro parte dimidia pertinere ad ſiſcum, & deinde ad eo, quod de theſauro inuento in loco publico inuenit, & in d. §. theſaurus, ſtatutum eſt. ſed nos de loco religioſo Iuſtiniani ſententiã elegimus: de locis autem publicis reſpondimus, ad intelligendum eſſe in locis publicis, quæ Republicæ ſunt iure dominiſ ſpecialis, non de locis quæ publica & communia ſunt nullius dominio ſpeciali ſubdita. ¶ Quid ſi apud Iuſtinianum in d. §. theſaurus, ita quis in ſacro eſſe contendat, idemque Hadrianus ſtatuit, ſi quis in ſacro aut religioſo loco forſuito caſum inuenit, ac ſi quis in alieno loco non data ad hoc opera, fed forſuito inuenit, & dimidium domino ſoli conceſſit, & dimidium inuentori, facile intelligit, idem in d. §. theſaurus, probari, quod à Iuriſconfulto in d. §. vi. probatur fuerat quod nuper Guil. Fornerius lib. 2. ſelectar. c. 6. adnotauit. Sed & eius obſeruatiõ ratio, nõ facile cuius probabitur, cõ à vulgata lectione necceſſario ſit diſcedendũ: quam tamen & Theophilus ſequitur, & ipſius orationis ordo probat aperte ſiſci: vnde cauete nouæ lectiones ſunt obſeruandæ, & cum iudicio admittendæ: imo ni fallor frequentiffime improbandæ.]

Sed apud nos, qui loca religiosa & sacra alia significatio-
ne accipimus & interpretamur, opinor thesaurum in loco
religioso aut sacro inuentum, pro ea parte ad ecclesiam eius-
que prelatum pertinere, pro quo ad priuatum, qui dominus
filius loci fuisse, omnino ex legibus deferendus esset, si lo-
cus ille non religiosus, sed priuati domini foret: sicuti ad-
notarunt Angel. in d. §. thesauri. Ang. & Syluest. in verb. inuen-
tum. §. 4. contra gl. in c. si qui intermissi. 14. q. 5. quæ etiam hodie
in locis religiosis seruandam esse censet Iustiniiani deci-
sionem.

Postremo illud est obseruandum *legere regis 7. tit. 12. libro 6. vnde* statum esse, quod thesauri quocunque in loco in-
uenti fuerint, regi acquirantur, data quinta eorum parte
4 ipsi inuentori. Et licet in vulgatis codicibus quartæ partis
fiat mentio, in antiquis tamen exemplaribus manuscriptis,
quarta tantum pars inuenienti defertur. Sed etsi ea consti-
tutio, vt quidam opinantur, possit iuxta veterem Partitum
legem intelligi, sitque ita intelligenda, vt non de omnibus
thesauris quocunque locorum inuentis: sed de ijs tantum,
quæ iure aliqui ad regem pertinent, accipienda sit: tamen
sere totius orbis consuetudine inductum est, quod thesau-
rus ad reges, & ad fiscum pertineat quod præter alios testat-
ur Palud. in 4. sentent. dist. 15. q. 3. art. 5. Florent. 2. par. tit. 1. 1.
cap. 1. §. 2. Hanc tamen & consuetudinem damnat Syluest.
in verb. inuentum. §. 6. dicens, eam esse contra naturalem æqui-
tatem, quæ dicitur: ea quæ in nullius bonis sunt, primo occu-
pantis fieri, vnde asseuerat, hanc consuetudinem, legesque
humanas illi similes in animæ iudicio nõ obligare. Sed eius
sententia falsa est nam præter alia, profecto si hæc consue-
tudo in conscientie iudicio non ligat, nec in exteriori liga-
bit: siquidem eadem ratio, quæ eam iniquam esse probat in
foro animæ, dicat itidem iniustam esse in foro exteriori.
Sed consuetudinem istam probandam esse, iusteque induci
posse censet Caiet. in d. q. 66. art. 5. Palud. item & Florenti-
eiusdem opinionis esse videntur, dum eam referunt, mini-
me improbanes. Ratio autem, quæ eam iniquam esse opi-
natur, Syluest. sufficiens non est: etenim ratione naturali ea,
quæ in nullius bonis sunt, primo occupantis efficiuntur, vt
satis constat, non tamen ex hoc tollitur potestas principi-

bus, quibus administratio Reipubl. commissa est, quin
possint ea, quæ in nullius bonis sunt, alicuius priuato do-
mino applicare, postquam applicationem, quæ occupante-
rit, non occupat quæ nullius sunt, sed quæ iure humano
dominum habent: quod Conrad. tradit in tract. de contrah. par.
1. quæst. 8. & 9. que possunt 10. quæ ratione thesauri priuati quæ
inueniatur, poterit per leges humanas alicui applicari, vel
in solidum, vel quo ad partem: sique applicatus dari de-
bet his, quibus lex humana iussit, & statuit dandum esse.
Præterea contra Syluest. vrget ratio satis firma. Nam si ra-
tione naturali thesaurus sit primo occupantis, quia in nul-
lius bonis est, & pro derelicto habetur: eademque ratione
censuit Syluest. iniquam esse legem, quæ thesaurum ad fis-
cum pertinere statuerit in totum: eodem profecto iure de-
ducitur, iniquam esse legem, quæ thesaurum inuentum in
fundo alieno, pro parte dimidia statuit ad agri dominum
pertinere, non ad inuentorem: cum dominus fundi non
habeat us aliquod ad ipsum thesaurum, nec ad eius partem:
si quidem is in nullius bonis sit, & ideo primo occupantis
fiat, & tamen nemo vnquam damnauit leges, quæ sanxere
dimidiam thesauri partem dandam esse domino agri: imo
eas probauerunt, & vt iustas admiserunt D. Thom. 4. q. 7. 6.
art. 5. cæterique Theologi, qui hæc de re hæcenus tractaue-
re lege vero naturali nulla thesauri pars domino fundi de-
betur: non magis quam si quis rem propriam in agro alie-
no derelictam dimittat; illa etenim res non pertinebit ad
agri dominum, sed eum, qui primo illam occupauerit.
Quo fit, vt quemadmodum lex potuit dimidiam thesau-
ri partem domino fundi addicere, ita etiam possit ean-
dem partem vel totum thesaurum fisco, vel regi ad one-
ra Reipubl. sustinenda, soluendum, ac reddendum esse
statuere.

Hæcenus de vltima relectionis parte, cætera, quæ possent
huic contractui conuenire, diximus. 3. variat. resolat. lib. 2. dum
de contradicibus vsurarijs tractauimus: & de rebus acqui-
sit per vsucapionem tradidimus, in regula Possessor
malæ fidei, & c. relectionem iam olim a no-
bis in publicum emi-
sam.

RELECTIONIS FINIS.

DIDACI
COVARRUVIAS
A LEYVA TOLETANI, IN.
GRANATensi PRÆTORIO REGII
CONSILIARII, INCLEMENTINÆ, SI FVRIO.
SVS, COMMENTARIOS PRO OEMIVM.

Vanta fuerit apud veteres, qui miserè sunt falso deorum cultu obcecati, religionis cura: longa oratione exponere necesse non est: cum id testatissimum faciant tot ad sacrificia instituti publici magistratus, tot munera eisdem in dicta, tot ad ea obeunda maximo cum examine selecti viri, quibus & sacerdotij sacrosancti titulis, ac pontificia veneranda dignitas non secus adscripta fuere, quam si de vero Deo colendo ageretur: ut vel hinc facillimum sit, apud quoscumque tanti fuisset religionem, & sacerdotum expendere, quod præcipui publici muneris fuerit, sacrarum rerum curam gerere. Nam & religioni summum imperium esse, si quis auctor est Valerius Maximus, qui libro 1. commemorat, Posthumium Consulem, eundemque Flaminiem Martialem à Metello Pontifice maximo prohibitum, ne caeremoniis Martis desertus in Africam ad bellum gerendum profisceretur. Quin & Reges ipsi sacris initiati, diuinam simul & humanam curam gerebant: quzsi principibus prima debeat esse religionis cura. Sic & lege lata Romulus sanxit, ex ipsa patriciorum nobilitate creandos fore, qui Romæ sacris operarentur, auctore Dionysio libro 2. magnam equidem sacrorum curam gessisse Romulus videtur, quippe qui existimauerit, præcipue suam ciuitatè his contineri. Etenim Cicero lib. 3. de natura Deorum scribit, Romulū auspiciis, Numquam sacris constitutis fundamenta recessisse Romanæ ciuitatis. Plato libro de Regno: Apud Ægyptios, inquit, non licet Regem absq̃ sacerdotio imperare. Quinimo si ex alio genere quispiam vi regnum vsurpet, cogitur post regni adsumptionem sacris initiari, ut Rex denique sit, & sacerdos. Hoc in loco apud Platonem lector conperiet maximam apud Ethenicos sacerdotum fuisse dignitatem, quæ magnanimitate, intelligentia, & claritate abundat propter eorū, quæ tractat, magnificentiā. Sacerdotum item meminit Aristoteles in 6. Politicorum libro, cap. vlt. & itidem lib. 7. cap. 9. hos esse in qualibet Republica constituendos, ex veteri probant instituto: nec tamē quosvis homines, sed eos, qui ad honorem dijs exhibendum idonei esse censentur. Apud Athenienses prima erat auctoritate sacrorum nomine Bacchus, id est Rex, qui cum ludorum curatoribus Cereri & Baccho sacra fieri promoris vsuaret: cui sane minus hoc demandatum erat, ut præset sacris Eleusinis, Leueis, & his, quæ ad lampada fiebant. Romani Athenienses initati post constitutum à Numa maximum Pontificem, exactis regibus, & Regem sacrificulum instituerunt Pontifici maximo subditum, ut is publica obiret sacra, quæ per ipsos reges moris fuerat facilitati: auctore Luitio libro 2. primæ Decadis. Gentibus igitur sic suum sacerdotiū venerati sunt, ut Reges & Imperatores scepra desererent, & sacerdotio fungerentur. In lege veteri sacerdotium solis Aaron filijs concessum esse manifestum est. Et bi quidem sacerdotes oleo sicuti Reges vnguebantur: capitulo unico, in principio, & paragra. 1. de sacra vnctione. Cyprianus in libro de vnctione Christianis: Hoc oleo, inquit, antiquitus sacrabantur sacerdotes & reges, & ipsi altarium lapides delibuti spiritualem intelligi volebant mysterium inesse pinguedinem, hæc Cyprianus. Nec tamē hoc in loco multa de veteri legis sacerdotio tractabimus: cum id ad iam translatum in aliud multo excellentius sit, quo in lege Evangelica utimur. Quod si apud Gentiles idolorum cultores, & in illa vmbatica figura veteri, maxima in veneratione fuere sacrorum ministri & sacerdotes: longè maior ratio est, apud Christianæ legis professores, eam dignitatem multis nominibus pluris quam vsquam fuerit, estimandam fore: Siquidem ea non ad taurorum hostias, hircorum & vitulorū sacrificia, sed ad pretiosissimi corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi hostiam & sacrificium pertineat & instituta sit. Quam excellentiam sancti & Catholici viri respicientes, nostri sacerdotij dignitatem multis præ illo veteri offerunt encomiis. Nam & diuus Chrysostomus sex hæc de rescriptis dialogis tam discretè, tamque orationis vberitate dignitatem istam extollit, ut vel hæc in parte auro faciendus ore videri possit. His præclara Gregorij Nazianzeni carmina sunt omnino adicienda, dum is inquit:

- sacrificia mittentes incuruent sacerdotes:
- animalum custodes gloriosi,
- magni figmentum Dei vestris in manibus ferentes.

Xx2

Merito

Merito quidem sacri canones non omnes passim ad dignitatem hanc, nec ad eius ministerium, nec ad alios & subseruientes ordines absque delectu admittere: imo ab eisdem institutum est, non solum ab hoc ordine repellendos esse, qui moribus iacturam aliquam fecerint, sed & eos, qui eorum culpa, etiam per penitentiam remissa, vel sine culpa labem aliquam corporis, aut animi contraxerint, notari vel aliquo defectu possint: qua ratione ab initio Catholice Ecclesie ad exemplum veteris legis actum est in ipsis Apostolicis sanctionibus de iure irregularitatis initio, quod est ad amissum observandum, quoties tractabitur de ordinibus Ecclesiasticis conferendis, aut semel iam collatis exequendis. Quam equidem materiam scio plerosque ex veteribus & iunioribus diligenter tractauisse: nos tamen, ut operam nostram hac in parte publice utilitati prestaremus, eandem repetere decreuimus, sicuti & olim Salmantica fecimus ordinaria lectione, Constitutionem, si furiosus de homicidio, eiusque intellectum examinantes. In tres vero partes tractatum istum diuidere libuit quo distinctior sit cuiusque questionis locus, Prima enim parte de irregularitate generaliter agemus, aliquot eius species explicantes, Secundo irregularitatem ex homicidio voluntario, vel casuali inductam ita exponemus, ut deinde Tertia huius operis parte idem prosequuti multa de homicidio necessario tradentes, constitutionem hanc Clementis Quinti sub hoc titulo, De homicidio, interpretemur! Illud profecto sedulo prestabimus, quod post tot veterum & iuniorum commentarios: quacunque in questione minime sit hic noster labor ea ex causa reiciendus, quia sinuosis argumentationum cumulis, variisque ac sepius inuicibus rationibus decisionem ipsam prosequatur.

DIDACI COVARRUVIAS ALEYVA TOLETANI, RE-

GII CONSILIARII, IN CLEMENTIS QVINTI

CONSTITVTIONEM: SI FVRIOSVS, RVBRICA DE

HOMICIDIO, RELECTIO.

PRIME PARTIS INITIVM.

De Irregularitate.

SYMMARIA.

- 1 Irregularitas definitio, et unde sic dicta fuerit.
- 2 Irregularitas iuramentum humano Pontificis statuta est.
- 3 Intelectum capiti que sententia excommunicatus in 6. et cap. ad audientiam, de homicid.
- 4 Irregularitas mentalis, an possit contingere.
- 5 Corpore vitiosa, quando fit irregularis.
- 6 Eunuchi, an sint irregulares, et quid de his qui sibi virilia abscedunt.
- 7 Qui possit dispensare cum corpore vitiosa.
- 8 Receptus irregularis est, et quid de confirmationis sacramento.
- 9 Expositus, an sit promouendus ad sacros ordines.
- 10 Penitentia, solennis efficit quoniam irregularis.

Irregularitas (hac enim ditione expressissime visum) varie à nostris definitur: frequentior tamen eius definitio hunc in modum exponitur: Irregularitas est canonicum impedimentum ex facto seu defectu proveniens, quo quis prohibetur ad Ecclesiasticos ordines promoueri, & eisdem ministrare. Hanc definitionem ex multis adnotamus: præ cæteris ex Specul. tit. de legato, §. iuxta. Archidiacon. Ioan. Andr. Doct. in c. 1. de re iud. in 6. Hostien. in c. 2. de cleris, excommunic. Consilio à Villadiego de irregul. in princ. Syluest. in re. irregularitatis Nicolao Plaudio in tract. de irregul. in princ. Alberto Trozio de veris et perfidis cleris, lib. 2. cap. 20. Multa quidem sunt iure canonico inducta impedimenta, quæ ad irregularitatem non pertinent: quia minime impediunt ordinis ecclesiastici susceptionem, nec eius iam suscepti executionem. atque ideo loco generis in hac definitione, canonicum impedimentum traditur, cætera vero ad differentiam spectantia quæ aptissime consilabit ex his, quæ longius sunt omnino pertractanda. Est tamen text. optimus in cap. significasti, in 1. de homicid. irregularitas siquidem impedit quæ ad susceptionem ordinis ecclesiastici: & quandoque à iam suscepti viti, sicut evidentes deinde apparebit. Quamobrem posset ita de finiri: Irregularitas vitium est, cuius causatur humano Pontificio prohibetur quod ordinem Ecclesiasticum suscipere, & in suscepto ministrare. Nec tamen hinc sequitur, irregularitatem semper penam esse proprie: etenim cum propria pena culpa præmittitur, secundum Augustin. lib. 1. retract. cap. 9. Gersonem lectione 1. de vita spirituali animæ, Thom. 1. 2. quest. 87. artic. 1. §. i. sententia. Cuius de pena, cap. 2. de consuet. cap. præsumptio de vi, que sunt à maiori parte caput. constat plane, expressissime irregularitatem penam proprio non esse, nec dici posse: quia frequentissime contingit absque ipsius irregularis culpa, quod ex hac in relectione explicandis erit notissimum. Dicitur autem irregularitas ex eo, quod regularis illud dicatur, quod secundum regulam fit. Regulariter, §. de test. heredit. Regula vero iuris Pontifici pertinet ad Ecclesiasticos ordines, omnes admittit, qui non fuerint speciali constitutione prohibiti. igitur qui prohibentur, extra regulam sunt, & irregulares appellantur, ipsique impedimentum irregularitatis. cap. 1. de re iudic. cap. de sententia excommunicatus in 6. sicut regularis dicitur, qui secundum regulam in sortem ministrorum spiritualium fuerit adsumptus iuxta Augustinus, 3. de ciuitate Dei. cap. 5. Regularis, inquit, solis defectio non nisi lux sine contingit. Fuit etenim olim ab Apostolis, & sanctis Patribus regula constituta de his, qui ad mittendi erant ad sacrorum ministeria: & in ea specie quodam ab eo ordine prohibuit. 1. ad Timothe. cap. 3. & quæ prohibitis admittentur, dicebantur

satis initiari contra regulam, cap. 44. distict. ex cap. 2. Concilij Nicæni. idem Gratianus probat in c. vnum et armen. 25. distict. Sic & Domin. Nanus in sua Polyanthes, irregularitatem Grece dici existimat. interpretatur. Nam aduersus Regulam Latine significat, 1. §. de legib. glo. l. in rub. de reg. iur. in 6. Isidor. lib. 6. Etymolog. cap. 16. Canon, inquit Græce, Latine Regula nuncupatur, cap. 1. 3. distict. Unde canonici olim primum hi nuncupati sunt, qui in communi vitam agentes, intra domum publicam, aut Ecclesiam collegium ecclesiasticum diuini cultus gratia constituiebant, commune habentes menfam, regulamque diui Augustini exactissime seruantes. Hic etenim vsus adhuc in aliquod ecclesijs fedem habentibus Episcopalem obtinet: in alijs vero Ecclesijs commune vitam omittentes, nomen simplex canonicorum retinent: atque ideo iure Pontificio, vt ab his priores distinguantur, dicuntur illi canonici regulares, et quod Deitmorem, §. in singulari, §. hoc ipsum de statum monach. & canonicorum regularium. Quo rationis discrimine minime perperlo Ludouic. Viues in adnotationibus ad diuum August. in d. c. 15. canonicos regulares nominis ambitiosi acculare perperlo: quasi bis hoc vocari gaudeant nomine, ne non semel pueniunt regulares: cum idem canonici, & regulares significant: & tamen hac nota omnino liberi existimandi sunt: quia ius ipsum Pontificij nomina hæc distictissime induxit. Quoniam feminas apud diuum Chrysoft. legitimus in eo fermone, quo scribit & docet, non decere canonicas, id est, regulares, vt cum viuis cohabitent.

Ex hac ipsa definitione constat, irregularitatem iure tantum humano Pontificio statutam esse. Quod expressim adnotarunt Innocent. cel. 2. Anton. nu. 19. & ibi Doct. in c. nisi cum primum, de renu. Idem Innocent. in c. ad audientiam de homicid. vbi Doct. quorum Opinione Communem esse fatentur eam sequi Syluester in re. irregularitatis, in fine: Consilios à Villadiego de irregul. in princ. eandem sequuntur Imol. & Doct. in hac clement. si iuratus, Florent. tertius, part. tit. 28. cap. 2. §. 6. Palud. in 4. sentent. distict. 25. questus. 3. ad fin. cui opinionioni non obertur plura, quæ in contrarium ex veteri testamento, & canonicis Apostolorum, atque eorum epistolis adduci poterant: siquidem Apostolorum canones, & decreta, iuris humani sunt. Verus vero lex per Christianam & Euangelicam legem fuit abrogata, qua ratione hoc fit constitutissimum, irregularitatem non esse iure diuino, sed humano institutam. idem probare in specie cuiuslibet irregularitatis diligenter conabimur: & probat Specul. tit. de leg. §. iuxta. quidquid ex aduerso dispert Marian. Soc. in d. c. ad audientiam §. 3. princ.

Hic & illud aptissime iurisset, irregularitatem nullo in casu esse constituendam. nisi in iure Pontificio id fuerit expressum, textus celebris in c. v. qui de sententia excommunicatus in 6. quem Doct. ibi maxime commendat, præsertim? Franciscus, dicens eum singularem esse idem Francus in cap. dilectissimi, c. 4. de appellat. Bertrach in tract. de Episcop. cap. vlt. num. 8. Nam cum hoc vitium sit iure tantum humano Pontificio inductum: consequitur manifeste, nullumquid contingere nisi expressum sit eodem iure definitum.

Nihilominus aduersus illationem istam solet obiici responsio text. in d. c. ad audientiam de homicid. vbi constat, in dubio an quis sit irregularis iudicium esse, accensendum, quod irregularis sit quia hoc fit iudicium tutus. text. ad idem optimus in c. significasti, in 1. & apertior in c. significasti, in 2. re. quod si dicitur, eo tit. igitur non ita certum est, non esse quæ censendum irregulare in nisi casus is satis fuerit iure Pontificio decisis. Sed huic obiectioni Ioan. Andr. Card. Abb. Anania, & Soc. numer. 46. in d. cap. ad audientiam. respondere conantur,

distinguentes inter forum interius conscientie, & exterius iudiciale, ut in priori casu hoc in dubio teneatur quis à diuinis abstinere, & seipsum confere irregularem, cap. illud de clericis excommunicantur. In posteriori vix index non possit ipsum irregularem per sententiam pronuntiare, nec definire. Sic etenim text. in d. c. ad audientiam, & similes procedunt in conscientie iudicio, non in fori iudiciali. Hæc vero differentia nequaquam est ad mittenda: cum & decisio text. in d. c. si qui, in animæ & conscientie fori iudicio obstat. Ex præterea quod responsum est in d. c. ad audientiam, cum similibus, ad forum exterius & iudiciale pertinet: sicut deducitur ex ipsius constitutionibus. Sed & Innoc. in d. c. ad audientiam, in distincte asseuerat, in dubio non esse quem censendum irregularem, quia iure humano est irregularitas inducta. Quæ quidem ratio ita militat in foro conscientie, ut in iudiciali, imo fortius obstat apud interio rem animæ iudicem, quam ob rem communem differentiam eleganter imprecatur Martin. Azpil. in c. si quis autem de parit. dist. 7. num. 35, idcirco ipse aliter opinor posse intelligi text. in d. c. si qui, & in d. c. ad audientiam. Nam ubi sit dubium, an in aliqua specie sit inducta irregularitas iure Pontificio, tunc respondendum erit, non esse irregularem constituendum in eo casu, nisi expressum sit in iure Canonico. At ubi minus certum, iure irregularem induci certo in casu: tamen ambiguum sit, an Sæpionius irregularis sit ex illius causæ ratione, & an id vitio propter eam causam contraxerit, vi plane non de iure, sed de facto dubitemus, tunc erit in vtroque foro eligenda via, eritque Sæpionius irregularis censendus & iudicandus ad hunc effectum, quod abque dispensatione minime diuini officium exequatur. hanc autem interpretationem deduci posse censeo à præcatis responsis, nempe ex d. c. ad audientiam, c. significasti, in 1. & c. significasti, in 2. de homic. imo quociens ea contigerint, quæ in d. decretalibus traduntur, erunt omnino seruande earum decisiones adhuc in iudiciali & exteriori foro: siue forum sit exterius simplex iudicio cepto per accusationem aut denunciationem, quod est vere contentiosum: siue mixtum exteriori abque accusatore & denunciante: licet Felin. in d. c. ad audientiam, velit eam constitutionem: & similes in hoc vltimo tantum seruandas fore. Idcirco præfata Romanorum Pontificum responsa erant ad vnguem memoriæ commendanda: ne quis falsa eorum interpretatione deceptus, ab optimis institutis temere discedat.

Rursus ab eadem definitione constat, qualiter accipendum sit, quod plerumque in Apostolis indulgentiarum literis continetur: feliciter, postea privilegiorum ratione facierem ad sacramentalium confessionem absolueret penitentem ab irregularitate mentali, & super ea dispensare. Ego plane fateor, me non satis percipere, quæ sit hæc mentis irregularitas aut denique: mentalis. Scio equidem, nõ posse irregularitatem mente tantum contrahi abique actu exteriori: quod non semel in hac relectione probauimus: præsertim ea ratione quod lex humana, adhuc Pontificia, qualis est quæ irregularitatem induxit, minime afficiat actum pure interiore mentis: quemadmodum ostendimus in reg. penitentiarum de regul. in 6. Relect. par. nu. 7. Igitur qui mente homicida sit, quique animo deliberato alicuius occisionem conceperit, non erit irregularis censendus: cum lex Pontificia irregularitatem ex homicidio statuens non comprehendat actum homicidij, mentis equidem interiore, sed exteriori. Fuit ergo non posse commode, aut proprie dari mentis, aut mentale irregularitatem. Et inde consequitur, verba privilegiorum, quæ de mentis irregularitate tractant, ea præsumenda esse de illa irregularitate, quæ licet ab actu exteriori procedat, occultatamen est. De hac etenim inferius agemus an exigat necessario dispensationem.

Prima tandem irregularitas à corporis vitio, & labe deducenda est: siquidem corpore vitiosus, iure Pontificio censetur irregularis, ita vt non possit ad sacros promoueri ordines, nec promotos in eisdem ministrare. Nam & Leon. cap. 21. dixit Dominus ad Moysen: Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron Sacerdotis, non accedet offerre hostias Domini, nec panis Deo suo. Et paulo ante dixerat: Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per similitudinem suam qui habuerit maculam, non offeret Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si cicatrix fuerit, si claudus, vel parvus, vel grandis, vel retro nase, si fracta pede, si manu, si gibbus, si leprosus, si alioquin habens in oculis, si ingens scabiem si im-

perigiem in corpore, vel heruosus. Hactenus apud Leonem. Apud ethnicos idem obseruabatur: si quidem apud Plin. in 7. natur. histor. c. 28. Sergius in prætura à facris arcebat, quod debilis esset. Senec. lib. 4. Declamatorum, de clau. 2. iidem præcipit apud Gentiles eam legem obtinuisse. Sacerdos integer sit, quâdicens vbi queque mensuris esse visum fuerit, quod facerdes, sacrorumque ministerij corpore sint integri, nullam maculam habentes, quibque nulla possint corporis feccitate notari, idque obuium olim apud Romanos ab ætate Romuli, quâ sacerdotibus elegit genere excellentes, simul & virtute præstantes, nec tamen inopes, aut corpore vlla ex parte truncos: vtriusque Dionys. lib. 2. Roma. antiqu. id. & apud Persas visu receptum fuisse tradit Alex. ab Alex. lib. 6. aduers. gentes. cap. 14. hæc vero in re duas regulas constituendas esse censeo.

Prior regula corporis vitij impedit quæ sacris ordinibus donari, cui id vi impeditur præter ordinis executionem, vel insignem inducat deformitatem. text. in d. c. 21. Leon. Cuius ferè egregie morali quod interpretatione prosequutus diuus Gregor. c. 11. 1. part. Pastoralis. c. hinc etiam ag. illud. probatur & illius regulæ in c. 2. & 2. in 2. ut se corpore vitiat. cap. 1. & ibi Pan. de cler. agrot. not. præter alios Alberti Trocius de vero, & perfectis clericis lib. 2. c. 16. Hosti in sum. de corpore vitiat. Richard. in 4. sent. dist. 25. 4. 5. art. 5. & Palud. ibi, q. 2. ad fin. Gonf. à Villadiego in d. c. de irregular. c. de corpore, vitiat. Idem constat ex Innoc. Card. & Doct. in c. 1. & 2. de corpore vitiat, Henric. in c. Thomas, c. 1. Reg. 25. tit. 6. par. 1. quæ vero sit deformitas insignis, arbitrio Episcopi relinquimus. c. 2. & ibi An. Card. & alij de corp. vitiat, quod receptissimum est apud omnes, quij questionem istam tractant. Est ad hanc regulam opt. text. in c. si euangelica, 55. dist. aliquid tamen ad eius aptiorem intellectum exponamus. Primum etenim hæc regula vera est, quo ad ordines suscipiendos, quia quod susceperat tantum inducit irregulartas in illo actu ordinis, qui vel ob insignem deformatem, vel defectum impeditur vitio corporis, quod colligitur ex text. & ibi Abb. in d. c. 2. de cleric. agrot. notant. Maria Soc. in d. c. ad audientiam. n. 21. Gonf. à Villadiego, in d. c. ad irregular. c. de corpore vitia, quia ratione quæ patitur vitium corporis celebrationem impediens, nec ne, pe in his digitis, qui ad consecrationem & elevationem Hostie sunt maxime necessarij, solū abstinere à celebratione Missarum, non autem à diaconatus vel subdiaconatus ministerio. item & is, qui ob deformitatem insignem ab altari arceus, non impeditur abolutionis sacramentum ministrare: quia in re video ferè omnes convenire in præcatis locis.

Secundo illud est notandum, quod si contingat aliquæ inutile esse membro, quod non constituit eum irregularem eius defectu, minime teneatur illud membrum abscindere, nec eius partem secū deferre idcirco necessarium nõ est, nec quidquam prodesse, si illius membri abscissione contingeret irregularitas gl. c. euangelica. 55. dist. Pan. m. c. 2. Henric. in c. vit. de corpore vitiat. Gonf. à Villadiego in d. c. de corpore vitiat. Alber. Trocius in d. c. 16. n. 8.

Posterior erit regula: Si quis membrum sibi culpa propria absciderit, irregularis est, etiam si ei abscissio necimpediatur ministerium ordinis, nec insignem deformatem inducat. hæc conclusio ad eos præcipue pertinet, qui propria voluntate pudenda vitio sibi excernerent. c. panem, c. 95. d. c. qui absciderit. & cap. qui partem, cap. dist. c. canonibus Apost. c. 22. c. maritum. 23. d. c. vit. 87. dist. Est autem deducendum, quod in d. cap. maritum. Gratian. refert. ex August. in lib. de dogmatibus. eccl. c. 6. 2. ex parte, & cap. significasti de corpore vitiat. Reg. 1. 25. tit. 6. par. 1. item & ibi sub hac regula continetur, qui ab alijs palli sunt abscissionem inflama, culpa tamen sua, ex eo nempe, quod ob adulterium adulteræ maritus vilescentis grauem iniuriam, virilia eis amputauerit secundum Ioan. Andr. & Hosti. in d. c. ex parte Gonf. à Villadiego in d. c. de corpore vitiat. colum. 2. Anno etenim 15. 37. præp. Princiam filius viduæ cuiusdam, & duo marit in tres sacerdotes fuerunt de inimicis membris se vindicantes: quod & nos audiuimus, & acta super his confecta vidisse testis est integer rimus Ioan. Bernard. Præful Calagornies in præf. criminali. cap. 79. sed & regulam istam omnes hi Doctores probant, & veram esse censent, quæ ad priorē fore citati, nec dubium est, eam communio omnium consensu receptam esse. Attamen Host. Card. & Anton. in d. c. vit. quos sequitur Gonf. in d. c. de corpore vitiat. censent eam esse intelligendam, quociens culpa ipsius sacris ordinibus donandi notoria est, quasi

quasi aliud dicitur fit ubi culpa eius in abscissione alicuius membri non fit notoria, vt tunc possit ad ordines promoueri, & in successione ministrare: quam sententiam & *Opinione Communem* esse facit Gonsa in d. s. de corpore vitiat. de ea sane dubius nec ipse iam addmittere, nisi saltem Episcopi dispensatio accesserit, ubi contingit totius membri abscissionem si partem membri quibus ubi amputauerit, tunc locus erit opinioni Hosti. qui plane hac in specie loquitur: sicut constat ex eodem, & Ant. Card. & Egid. a Bellamer. in d. s. y. l. eodem. Egid. in d. s. p. in 1. ad tit. ad. v. Quod si quis non suscipiat, sed vel per medicum, calu, aut per vim & insidias hostium, vel puer in canubili sedus fuerit, & virginitate membrum amiserit, promoueri poterit, & promouetur iam, cum est casus acciderit, in ordinibus susceptis ministrare. ex parte. 1. c. significat. ex parte 2. de corpore vitiat. c. canonicus 55. d. s. 2. ex canonibus Apostolorum. c. si quis pro agnitione. cap. si quis in infirmitate. s. lator. 55. diff. & licet Gratianus Martino Pape tribuat tex. in d. s. si quis pro agnitione. iam nos non solum admonuimus eam inscriptionem, & similes falsas esse cum referenda sint ad Martin. Bracharensem Episcopum ex Synodus Oriental. est & ad hoc ipsum tex. ex concilio Niceno. c. 1. in c. si quis in medicum 55. diff.

Quod autem aduersus posteriori istam regulam obiecit gloss. ind. c. si quis absciderit Origine, qui authore Eusebio lib. 5. *hæres. i. hystor. cap. 6.* cum docendi officio apud Alexandriam præfuit, sibi virilia excuerit: exhiuans secundum historiam & literam esse intelligendum Dominicum verbum *Math. cap. 19.* quia sunt eunuchi, qui seipso castrauerunt propter regnum Dei: parum obicit huic opinioni, quam modo probauimus multis eisdem rationibus. Porro illud, quod nulla ex causa, etiam castitatis, licuit vsquam, nec licet, etiam religionis ergo, sibi ipsi quemquam manus iniicere violentas ad occisionem, aut membri mutilationem, quemadmodum nos probauimus lib. 1. *variaturum resolutionum. cap. 2. num. 8. & lib. 2. cap. 1. num. 11. cap. si non licet. 23. q. 5. omniuni latissime Andr. Tirac. in tract. de iudicatu. c. 31. m. 475. & num. 520. est ad hanc rem pulchra Aristotelis sententia lib. 3. *ethicor. cap. 7.* Mortem, inquit, sibi consicere ob fugiendam pauperiem vel maiorem aliuve huius generis, non fortis est hominis, sed potius timidi. hoc ipsum & iuris consulti reprehendunt in l. qui res. §. si autem distinguendum. §. si de bonis eorum, qui sibi mortem conseruunt. §. si quis. c. cui quis §. si de iustis & flum. quibus satis compertum est, illicitem esse sibi quemquam manus iniicere violentas: nec id fieri posse absque culpa, & plerumque mortali, licet fiat prætextu religionis: cum sit grauis, & supranaghorantia, quod quis exstimerit se per eos adus obsequium præstare Deo, cuius leges, & præcepta manifeste transgreditur. Secundo in specie probatur hanc abscissionem grauiussem esse crimen. ex eo quod & leges ciuiles homicidii poena censent puniendū esse eum, qui alteri virilia amputauerit. §. §. qui hominem. & l. 4. §. idem dnu. de ier. l. 1. & 2. c. de eunuchis. l. 3. tit. 8. part. 7. eademque poena afficitur qui se castrandum præberit, aut consensum huic abscissioni præstiterit. l. 4. ad fin. igitur non potuit, nec potest actus is adeo reprobis licere, etiam castitatis, aut religionis causa. Tertio vltimus idem euidentius fit ex canonibus Apostolorum. cap. 22. *cap. si quis absciderit. 55. diffinit.* Quo in loco qui sibi virilia absciderit appellatur filius hominis, id est, saltem vel ea ratione, quia maximum mortis periculum imminet, quod & Iustinian. affecit constitutione *Novel. 142. tit. de his qui eunuchi faciunt.* quia ratione fit, vt non possit actus ille religionis causa licitus esse. Quarto hoc ipsum apparet, quia minime pertinet ad veram & propriam castitatem quod quis sibi absciderit virilia: imo id est, etiam ea causa fiat, improbandum, auctoritate Concilij Arelatenfis secundum. cap. 7. & c. si quis se carnalis. 55. diffinit. quo in loco vitigauit, & nescientes carnis tentationi resistere, reprehenduntur hi, qui seipso absciderunt. Quinto veritas Evangelica cum sensum habet, viplane potius hæc abscissio vicio quam virtuti tribuatur. Est etenim locus ille intelligendus in hunc sensum, quod hi dicantur seipso castrare propter regnum celorum, qui pio proposito ab vxore duccenda se continerint: ita quidē eunuchi, quos Euangelium laudat, non sunt hi, qui natura spadones sunt, nec ab hominibus excuti necilli qui amputato corpore membro seipso excuerunt. Nam hi plerumque eo proposito sunt vt coniuges, si possent haberet, sed vere illi censentur, qui seipso castrauerunt propter regnum celorum deuotio affectu rei vxoris, quasi illi,*

qui a coniugio abstinerunt, vt deuotum præsentem necessitate molestiarum coniugium, in regno celorum non sit amplius quidquam ceteris habituri: sicuti elegantior, Euangelii locum explicarunt D. August. lib. viis. de ciuitate dei. c. 23. & 24. & Basilius Magnus in lib. viis. de virginitate, qui ceteris longius huius Euangelici verbi interpretationem exponit. eius aliorum hic subiciam verba: *Sunt enim eunuchi, inquit, qui ex vtero matris sic nati sunt, qui natura præcognati, eo quod ad coniugium irritati, excuti, nuptias conueniunt. Et sunt eunuchi, qui eunuchi facti sunt ab hominibus per doctrinam & obseruationem virginitatem exercere per suaditionem quodam sane & virgo, quæ parte seruatur de quo dictum est: Qui vero decreuit in corde suo, vbi seruet virginitatem suam, bene facit. Et sunt eunuchi, qui seipso castrauerunt propter regnum celorum: qui etiam præstantiores alii existunt, propterea quod nec ex natura vitium & occasione ad temperantiam habentes, nec ab hominibus seruati, ac detenti, ipsi seipso propter regnum celorum ad virginitatem exercent, nuptias quidem, & vitam propter has contentem: in totum vero de regno cum gladiatorio sudore pendentes. nam qui ex vtero matris eunuchus est, natura cæcus existens, nullum proprium opus in virginitatis pulchritudine ostendere potest, nature, veluti diu, prærogatiua, & non affectu erga virginitatem in nuptias auersusque, modum sane, & qui ab hominibus eunuchus factus est, obseruatione virginitatem exercere coactus, non proprium recte factum ipsam virginitatis integritatem ostendit, sed eorum, qui ipsum custodiunt ac seruant, est vero seipsum castrant, præcipuum opus per continentiam, & ad omnia excitationem, virginitas pulchritudinem facies, propriis, & non alienis virtutibus ob regnum se faciunt. Hæc Basilus, qui paulo in seruis Euangelicam castrationem mysticam esse asseuerans scribit: Qui vero non intellexerunt hoc, vt sunt eunuchi, qui seipso castrauerunt propter regnum celorum, absciderunt seipso mutilauerunt ipso facto regniam suam erinus accutantes, qui enim carnalis amoris instrumentum, vt ne dum præsens est operetur, abiecerunt, manifestos seipso faciunt, quod glitit quidem ad coitum: verum cum seipso exarmant, non quod velint, sed quod non possint, virginitatem agunt. Ad diuina vel non actionem, sed cognitionem iudicat. Hæc diuina verba licuit esse quemquam seipsum mutilare, nec diuina vngnam licuit esse quemquam seipsum mutilare, etiam castitatis causa. Idcirco vltimus deducitur, in istam sacris canonibus institutum esse, vt is a seipso repellatur ordinis. Hæc ipsa virilitas abscissio à facris illa turpis apud Gentiles censebatur: quidem auctor est Valer. Max. lib. 6. cap. 7. Mamerum Aenylum consulem, Gentium quendam hereditatis possessionem ex testamento petentem à tribunali abiecit, eique bonorum possessionem secundum tabulas petitam negauit, quod ipse genuitus, vt esset Gallus Marti magnus, amputatus filius ipsius sponte genitalibus corporis paribus, neque virorum nec mulierum numero haberi deberet. Olim tamen aliquot eunuchi strenue pro Republ. operam impendentes, magnis & insignibus dignitatis, ornati fuerunt. Nares enim Iustiniani duo spado fuit, & is Gothos Italiam expulsi, Eucherius enim, teste Ammi. Marcell. 16. cubiculo Constantij Cæsaris præpositus inter alios spadones, vt nota inter vepres, maximi exempli fuit, & est aliorum mentio apud Andr. Alciat. in l. spadonum. ff. de verbis. signific. c. adde. Lapi cum vno in princip. ff. de milit. l. Pompeius. & l. si quis de abscidit. l. 2. ff. de adopt. Constantinum Harmenop. lib. 2. tit. 1. c. 8. eundem Alciat. lib. 7. *Parerg. cap. 37.* Ludovic. Cæsarum lib. 2. del. amic. cap. 37. Anton. August. lib. 3. *emendat. ca. 1.* penes quos multa de eunuchis lector comperies, ex quibus illud erit satis, quod iuxta canonicas sanctiones qui seipsum castrauerit, irregularis est, nec poterit promoueri, nec promotus ad sacros ordines ministrare.*

Sed & olim Moyses Deuterom. cap. 23. iussit, vt eunuchus, & cui sunt excisa virilia, non ingrederetur Ecclesiam, quasi hic, vt interpretatur Clemens Alexand. in hortatorio ad gentes, moribus impie censeretur, diuina virtute, & gentili priuatus. His adde & quæ Philon Hæbræus hac de re in l. de migratione Abrahæ. scribit, tradit vero Socrates Ecclesiæ, huius, auctor lib. 4. cap. 23. Ammonium monachum in Episcopum electum, vbi munus recufaret, corporis deformitate, dexteram vbi auriculam abscidisse: cumque Euagrius vir sanctitate, & doctrina insignis à Thophylo

atque ideo constat, expolitum, qui non præsuntur legiti-
mus, non posse ad ordines promoueri, hoc ipsum compro-
batur ex his, quæ in eadem Epitome tradita sunt. par. 2. c. 1.
m. 5. contrariam tamen, imo quod expolitus possit donari
ordinibus ecclesiasticis absque vlla dispensatione, tenent
Anan. in d. c. 1. de iusticiis expolit. m. 1. Felin. in c. cum deputat.
de iudiciis in fin. & Bermondus Cocueronius in commentar. ad re.
de iudiciis in verb. qui etiam filius. m. 10. col. 391. & Gabriel
Paleotius in trad. de filiis m. 10. cap. 3. m. 3. qui scribit hanc
Opinionem Communitatem receptam esse, ut ad huius conclusionis
probationem aliquot adducit auctoritates, quæ minime cõ-
vincunt eam veram esse. Præsertim opinio prior magis ad-
stretur, cû hic coniecturis sit agendum, quod nõ solent si-
fij legitimæ, & natæ legitimo matrimonio exponi: sed po-
tius hi, qui nascuntur ex furtiuis, & fornicarijs cõgressibus.
Quomobrem ipse consuleret, expolitum minime promouen-
dus esse ad Ecclesiasticos ordines absque dispensatione saltẽ
Episcopi. Quod si promoti fuerint, non eos prohibere or-
dinum vñu, propter auctoritatem Ananæ & Felini.

Quarto est considerandum, à canonibus instituta fuis-
se irregularitatem 1. quandam ex penitentia solenni, cuius
equidem ritum & distinctionem à publica explicuimus lib.
2. V. ar. res. cap. 10. m. 3. is enim qui solennem egerit pe-
nitentiam irregularis est, & idem minime ordinibus eccle-
siasticis donare potest, nec ordinatus ministrare. cap. 68. Con-
cilio c. Caribegimij. cap. ex penitentia. cap. in capite. cap. si qui poss.
cap. canones. cap. penitentes. 5. dist. 11. notat S. Thom. in 4. sentent.
dist. 14. quæst. 1. art. 5. & ibi Palud. notat S. Florent. par. 3. tit.
14. cap. 17. §. vñ. Ioan. in sum. cons. lib. 3. tit. 15. à quibus plures
huius irregularitatis rationes traduntur: quarum etiam
post alios meminit Alber. Trotius, de verò & perf. cler. lib. 2.
c. 44. Harum ea est postrema, quam Hormisdas Papain epis-
tola ad Episcopos Hispaniæ exponit, & Gratian. retulit
in cap. non negamus. 6. dist. 11. inquit enim: sed nec de peniten-
tibus quidem quilibet ad huiusmodi gradum profanus te-
merat aspicere: satis illi sit postulanti veniam concedi,
quia conscientia absolvat reus, qui se peccata sua scit po-
pulo teste confessum 1. quæ enim cum paulo ante iacem-
tem viderat veneretur Annihilum? perferens memorandi
criminis labem non habet lucidam sacerdotij dignitatem.
Hactenus Hormisdas summus ecclesiæ Catholicæ Præfuit.
Nec poterat solennis penitentia iniungi, nisi causa grauis-
simæ, & admodum publici criminis. Nec clericis olim cum
ea in vñu erat, iure potuit etiam ab Episcopo in illegiti-
cumque reatus causa: quemadmodum in præcatis canonibus
constat, maxime in d. cap. in capite. & confirmandum. c. illud.
c. alienum. 5. dist. 11. sub qua in hanc rem oportet expendere
tex. in cap. placuit.

§. PRIMVS.

De suspensione ab officio.

S Y M M A T A.

1. Suspendus ab officio, per quem aliam irregularitatem suscipit, si in eo mini-
straverit.
2. Suspendus facit ministrantem irregularem, quando à iure vel ab homine
fit propter delictum quod ad se, & quo ad alios in foro exteriori.
3. Suspendus ob corpora vitia, etiam si celebrat, non est irregularis.
4. Suspendus ex eo, quod ante legitimam etatem promissus fuerit, non est
irregularis, nisi in officio ministrat.
5. Pultus peccator, an sit irregularis, si celebrat, & quid de notorio concu-
bitore.
6. Sacerdos an sit irregularis, si ante dispensationem celebraverit.
7. Simonia crimen, an officium quem ipso iure suspensionem, sit celebrans
sit irregularis.

Qvinto loco ea est tradenda irregularitas, quæ à suspensio-
ne deducitur. Iuris sane Pontificij regula illud palà
probat, quod suspensus 1. ab officio, si eius ministerium
exequatur, aut in eo ministrat, in locis adeo manifeste pro-
batur hæc conclusio, vt nulla indigeat vterius probatione.
Imo potius oportet ipsam explicare aliquot propositis, quæ
necessaria sunt ad eius intellectum: multa enim requirun-
tur, vt suspensus ab officio, in eodem ministrans irregula-
ris efficiatur. Primum equidem exigitur, quod sit suspensus
ab aliquo actu ordinis ecclesiastici, quem habet, sicut con-
stat in c. qui de sentent. excomm. in 6. ab i. celebrat. & in c. si cui eod.

ut ab i. in suo officio, atque ita in specie notat Innoc. in d. c. 1. de sen-
tent. excomm. lib. 6. & alij plures, quorum non mentionem feci-
mus in c. alius mater. de sentent. excomm. par. 2. §. 2. m. 3. is igitur qui
aliquem actum ordinis ecclesiastici, à quo fuerit suspensus,
egerit, irregularis est, nec ab alio quam Roma. Pontifi. pote-
rit dispensationem obtinere, vnde multa in specie possunt
adnotari.

Primum hinc constat, nec laicum, nec feminam esse irre-
gularem ex aliquis ecclesiastici officij actione tametsi
suspensus ab officio præmittatur. Femina enim capax non
est ordinis ecclesiastici: laicus vero eodem omnino caret:
& ideo vere non potest in hoc casu constitui irregularis:
quemadmodum ex prænotata conclusione deducitur.

Secundum colligitur ab eadem regula, quod Episcopus à
Pontificaliibus suspensus, licet cum eis celebrat, non erit irre-
regularis: quia Pontificalia in non pertinent ad substantiam
aliquis ordinis. Ecclesiastici hic sanefere omnes fatentur,
qui præmillam regulam admittunt.

Tertio inde apparet, suspensionem à collatione sacramen-
torum, non esse irregularem, si ea contulerit ea foris & so-
lennitate, quibus laicus potuisset conferre: nempe si bap-
tizaret aliquem secundum ritum, quo laici quandoque solet,
& possint baptizare secundum Innocent. in d. c. 1. de sentent.
excomm. in 6. quati fecus sit eo casu, quod clericus suspensus à
collatione sacramentorum, solenniter eo modo quo pres-
byteri laici baptizaret, sacramentum baptismi contulerit
quod Henric. in cap. vñm de cler. excomm. m. 11. ad fin. & Nicolai
Plouius de irregul. reg. 48. adnotantur.

Quarto ex prædicta reg. inferitur, suspensionem à percep-
tione sacramentorum, non esse irregularem, etiam si sa-
cramenta percipiat. Perceptio enim sacramentorum non
pertinet speciali iure ad aliquem actum ordinis ecclesiasti-
ci: quidem & laici competit: idcirco irregularitas minime
contrahitur. Quod cum omni unum sententia definitum
est.

Quinto deducitur vera ratio decisionis expressæ in cap. si
celebrat. de cler. excomm. m. 1. cuius parte prima responsum est: ex-
communicatum minori excommunicatione, irregularis non
esse, quamvis celebrat missarum solennia, & sit suspensus
à perceptione sacramentorum. Nam hæc passiva perceptio
sacramentorum non pertinet ad aliquem ordinem eccle-
siasticum: secundum Abb. c. 1. de Henric. 5. in d. cap. si celebrat.
Non enim diffinit perbysterium minori excommunica-
tione affectum dum is suspensus est à perceptione sacra-
mentorum, suspensus dum est à celebratione missarum:
cum is adus non possit fieri absque perceptione sacramen-
torum: atque ideoque grauius peccat excommunicatus
minori excommunicatione, si celebrat irregularis tamen
non est: quia ista hæc suspensio generalis est à perceptione
sacramentorum: quatenus ea cõmunis est clericis & laicis.
Non erit idẽ in eo, cui est interdictus Ecclesiæ ingressus: si-
quidem huic est interdictus actus pertinet ad ordinem Ec-
clesiasticum, intra Ecclesiam tamen exerceundum: qua ratione
irregularis hic censetur, si intra ecclesiam celebraverit alia
ve officia divina peregerit: c. si cui de sent. excomm. in 6. tametsi In-
noc. in d. c. eod. si affueverit, in hoc casu nullam constitui
irregularitatem, quod falsum est.

Secundo & illud est observandum: Quod vt suspensus
efficiatur irregularis, per actionem, à qua suspensus fuit,
non est satis sufficiens suspensio, quæ à solo Deo fit propter
peccatum mortale. cap. vñ de vita & honest. clerici. quia hæc
suspensio fit quo ad ipsum suspensum: nec item sufficit sus-
pensio, quæ fit à sacerdote confessorio in animæ iudicio: quod
Inno. tenet in d. cap. si celebrat. & Confal. à Villadieg. de irregul.
col. 8. sed est necessarium, quod suspensus fuerit à iure vel
ab homine iudice in exteriori foro propter delictum quod
ad se, & quo ad alios inflicta: sicut idem Innoc. 10. Andr. &
omnes expressim tenet in d. cap. celebrat. vbi Panor. piz. cate-
ris, & Deci. consil. 141. ad fin. hæc autem conclusio apparebit
evidentius ex his, quæ statim abea deducemus.

Primum probatur ex hoc suspensus ab officio, & actu
ordinis ecclesiastici etiam à iure 1. propter corporis vitium
non ob crimen, minime efficit irregularem, si celebrat mis-
sarum solennia, nec contrahere novam irregularitatem
ob actionem istam: sed tantum eam, quæ ob vitium corpo-
ris fuerat affectus: quod plurimum refert. notant in specie
Panorm. in d. cap. si celebrat. & Confal. à Villadieg. de irre-
gulari. cap. de suspensio. col. 2. quo in locoidem scribit de eo,
qui

qui ſuſpenſus eſt ex eo, quod cum eſſet illegitime natus, ordines ſuſcepit. Et hoc ipſum ipſe deducit ab ea ratione, quam communiter poſt Innoc. probant Doct. in d. c. ſi celebrat. Igitur licet corpore vitiat, nec illegitimi nequaquam poſſunt ſacris ordinibus inſigniri tamen ſi nihilominus ad eos promoti miniſtraverint in eisdem, novam non contrahunt irregularitatem. Idem notat Domin. in c. apoſtolica, diſtinctione quinquageſima ſexta, & c. Communis Opinio ſecundum Rauenā in Alphabeto Aureo, ſub centeſimo octogefimo ſexto, columna ſecunda.

Secundo hinc deſignari poterit queſtio illa, qua ſolet diſputari, an ſacris ordinibus ante legitimam etatem inſignitus, irregularis efficiatur in eisdem ordinibus miniſtrans, eorumque ſum exercens. Qui quidem queſtioni præmiſcendum eſt, quod nemo poteſt ſacros ſuſcipere ordines ante legitimam etatem iure poſitive deſinitam, præſertim in Clem. generali de mat. & quali. vbi gloſſ. in verbo, reſervamus, aſſerit, promotum ad ſacros ordines ante legitimam etatem, non poſſiderens eisdem exercere, donec etas legitimæ neceſſaria, quæ quidem accedente, ceſſat impedimentum: & ideo poterit hic in ordinibus ſuſceptis miniſtrare. Quod probatur in c. vel non eſt compoſ. de tempor. ordina. notat Io. de Imol. in d. Clem. reſervat. abſque nam. & Henric. in c. conſultationi. col. 4. de tempor. ordinat. Archid. & Præpoſ. in c. placuit. 77. diſtinct. & eſt communis opinio in d. s. vel non eſt compoſ. Nec tamen ordinatus ante legitimam etatem eſt ipſo iure ſuſpenſus, ſed ſuſpendendus text. optimus in d. cap. vel non eſt compoſ. quem ita intellexerunt Archidia. Cardinal. à Turri Cremata & Præpoſ. in d. cap. placuit. Henric. in d. cap. conſultationi. col. 4. Albert. Trosius de ver. & preſcript. lib. 2. cap. 17. Florent. part. 3. tit. 14. cap. 16. §. 15. quorum opinio communis eſt, vt aſſerunt Card. in d. cap. vel non eſt compoſ. ad finem. Præpoſ. in d. cap. placuit. & Gonſalus à Villadiego de irregularitat. cap. de ſuſpenſione. col. 2. tametiſi non deſign. qui expreſſim tenuerunt, hunc ita ad ordines promotum ipſo iure ſuſpenſum eſſe, ante legitimam etatem. Vtunque tamen fit, ſi communem ſequamur in hoc intellectum, conſtat aperte, celebrantem ante legitimam etatem, aut in ordinibus ſacris miniſtrantem, non eſſe irregularem, cum hoc in caſu minime contingat ſuſpenſio iuris, nec hominis. Quod ſi quis defendere maluerit, ante legitimam etatem ſuſpenſum eſſe quem ipſo iure: tunc adhuc iure probabilis eſt, celebrantem non eſſe irregularem. Quia hæc ſuſpenſio non ob crimen, ſed ob defectum ſtatuta eſt à iure. Sic ſane tenuerunt Paulus & Cardin. queſt. 1. & 6. in d. Clement. generali. Albertus Trosius in d. cap. 17. Cardin. in d. cap. ſi celebrat. Dominic. in cap. cor. de tempor. ordin. in 6. Gonſalus à Villadiego in d. tract. de irregularitat. cap. de ſuſpenſione. col. 2. & eſt Communis Opinio, vt aſſerit Florent. part. 3. tit. 28. cap. 1. §. 1. col. 2. & quam ipſe ſequitur eodem part. 3. tit. 14. cap. 16. §. 15. Hodie tamen ex parte conſtitutio extragans Pij Secundi nondum typis excuſa, qua cautum eſt, promotum ad ſacros ordines ante legitimam etatem, aut ab alienis epiſcopis abſque literis dimiſſoriis, vel extra tempore ipſo iure ſuſpenſum eſſe: & ſi in eisdem ordinibus miniſtraret, irregularem: cum quo ſolus Papa diſpenſare valeat. Huius conſtitutionis meminit Gonſalus in d. cap. de ſuſpenſione. col. 3. Sylveſt. in verb. irregularitatis. §. 10. regul. cancell. Clementis Septimi 22. Ioan. Bernard. in practica criminali. cap. 22. & eam tranſcribit Petrus Rebuffus in tractat. de beneficiis. part. 2. tit. de clericis ad ſacros ordines male promotis. gloſſ. 4. quæ obrem cauere debent, qui ante legitimam etatem, aut extra tempore à iure ſtatuta fuerint ſacris ordinibus donati, ne in eisdem abſque diſpenſatione miniſtrint. Iſ vero qui bona fide celebraret, putans ſibi ſcilicet, forſſis non foret cenſendus irregularis: ſicut opinio tradit egregie vir Martinus Azpilcueta in repet. capit. accepta. de reſcript. ſpſat. oppoſ. 8. nu. 35. hoc ipſum intelligens quo ad forum interius, & exterius modum factum fuerit probabilis ignorantia: atque ita ipſe præcitata extraetam conſtitutionem interpretatur ex his quæ in ſimili voluerunt gloſſ. in cap. ſolet. de ſentent. excom. in 6. gloſſ. penult. & Card. in Clem. 1. de priuilegiis. q. 38.

Tertio ab eadem ratione deducitur, non eſſe irregularem publicum, aut maniſeſtum peccatorem, etiam ſi ante penitentiam publice in ſacris ordinibus miniſtraverit. Iſ enim eſt ſuſpenſus quo ad ſe, non quo ad alios: quod notant præter alios Henric. col. 6. & Cardinal. col. 2. in diſt. cap. ſi celebrat. de erig. excom. miniſtr. Socius in cap. ad auſentiam. de homicid. num. 23. qui & ibi probat

primam huius queſtionis illationem, ſic etenim eſt intelligendus text. in cap. vi. de tempor. ordin. ſunt tamen qui ab hæc tertia illatione excipiunt notorium concubinarium, itæo vitio oppreſſum, vt nulla valeat excoſatione ipſum crimen celare: quæ ſi eſt ſit ipſo iure ante penitentiam ſuſpenſus quo ad ſe, & quoad alios, ex in cap. ſi qui ſunt. 85. diſt. c. preſent. 32. diſtinct. Etque ratione iſte ante penitentiam hic celebraverit miſſarum ſolennem, novam contrahit irregularem à ſolo Papa deſeibilem. Huius ſententia auctores ſunt Panormitanus in cap. reſcripta. col. 4. de cohabitatio clericorum & mulierum. Cholmas in Pragmatica ſanctione. tit. de concubiniis. in verbo inhabilis. Alvarus Pelagius de plancha Eccleſie fol. 237. col. 4. & Sylveſt. in ſumma in verbo concubinarium §. 4. Gonſalus à Villadiego de irregularitate. capit. de ſuſpenſione. col. 2. Abſentis Epſcopi in tractat. de concubiniis clericis, concl. 7. & Petrus Rebuffus in concord. tit. de publico concubinarium in princip. Guido Papæ quæſtionibus. 55. 8. Florentinus in 3. part. tit. 27. cap. 3. Ioannes Bernard. Diaz de Lugo, Epſcopus Callaguritanus in practica criminali canonica. cap. 73. Paludanus in 4. ſentent. diſtinct. 27. queſtionibus. 4. col. 2. Holtienſis in diſt. cap. ſi celebrat. Et Bermondes in tractat. de concubiniis. pag. 270. qui aſſeruerat, hanc Opinione Communem eſſe. Quibus ſuffragatur textus in capit. vltim. de cohabitatio clericorum & mulierum, quod maniſeſte conſtat, hunc notorium fornicatorem ſuſpenſum eſſe ipſo iure, quod ad ſe, & quo ad alios. Pervigil, cum ſi irregularem eſſe, ſi ea ſuſpenſione extante diuini officijs operam dederit. Hiſ accedit Gratiani ſententia in d. cap. præter. §. prohibetur. qua probatur, clericum notorie concubinarium ſuſpenſum eſſe, & cenſeri ipſo iure quo ad ſe, & quo ad alios. Vnde & irregularis erit Nam & Holtienſis in cap. tanta. de ſumma ſcribit, clericum propter aliquod crimen ſuſpenſum quo ad ſe, & quo ad alios irregularem eſſe, ſi nondum ea ſuſpenſione ſublata proprio fuerit viſus officio. Idem tenet Archidia. in cap. 2. de re iudi. lib. 6. Idem notat Henric. in d. cap. ſi celebrat. col. 2. penult. Ioann. Summa c. c. c. lib. 3. tit. 29. queſtio 5. contrarium eguam opinionem iure veteriore eſſe cenſent Innocent. & Ioan. Andr. in d. cap. ſi celebrat. Cardin. in cap. reſcripta. cap. quæſtium de cohabit. clericorum & mulierum. Speculat. tit. de diſpenſatione. §. nota propoſitionis. num. 20. Ioan. de Imol. in cap. 1. col. 4. de iudi. Nicolaus Plotius de irregularitate. regul. 4. Archidia. in cap. præter. §. ad hæc verba. 32. diſtinct. Martinus Azpilcueta in cap. ſi quando de reſcript. col. 53. Qui tamen fatetur præcedentem, ac priorem ſententiam communem eſſe. Sed & opinio Innocentij ex eo quibdam placet, quod irregularitas minime contrahitur, niſi in caſibus iure expreſſis, quod non ſemel probauimus: nulli autem iure deciuſ eſt, publicum fornicatorem irregularem eſſe, ſi diuina officia celebraverit. Dices itatim, rationem illam tolli, quia fornicator notorius ſuſpenſus eſt ipſo iure quo ad ſe, & quoad alios: ſuſpenſum autem irregularem eſſe, ſi ſuſpenſionis tempore celebraverit. cap. 1. de re iudi. in 6. & cap. 1. de ſentent. excom. eodem libro. tunc ſane reſpondetur, hoc verum eſſe de ſuſpenſione, quæ direſte à iure indiſta eſt propter delictum & eius penam, non de ea, quæ ratione cuiusdam honeſtatis ab ipſo canone ſit potius ob decorẽ, quam in penam directam criminis, & iſtis delinquentis ſicuti paulo ante diximus de corpore vitiat, & illegitimis. Ego quidem, etiam videam priorem opinionem pluribus placuiſſe nam & eam tenent Anani. col. 1. & Felini. in cap. cum dilectus de accuſat. & Anton. numer. 32. in cap. 1. de iudi. atque eam fore intelligendam, vbi publico concubinarium diuini ſe immiſcerit eo tempore, quo publice in eodem verſatur vitio, non alius: quemadmodum intellexerit Calde. in d. cap. ſi celebrat. & Præpoſ. in d. cap. præter. §. ad hoc. nu. 15. 32. diſtinct. idemque à perſone eiſdem aſſertionis auctoribus deducitur, quidquid aliſi ſentierit, adhuc cenſeo duram eſſe in miſis hanc communem conſultationem nec auderem ſecundum eam indicare quemquam irregularem eſſe: tametiſi conſulerem, vt abſolutio eiſdem diſpenſatione impetraretur à Romano Pontifice. Illud tamen fatetur, ſuſpenſum ab homine, vel à iure in penam directam & propriam etiam ad tempus certum, vel donec penitentia, irregularem eſſe, ſi tempore ſuſpenſionis diuini rebus operâ dederit: quod viſum eſt Innocentio, Ioan. Andr. Holtienſi. Henric. col. 4. & alius in diſt. ſi celebrat. Speculat. in d. c. nota propoſitionis. numer. 21. verſus. c. r. a. ſententiam Socini in diſt. cap. ad auſentiam. de homicid. numer. 25. quorum Opinio, niſi fallor, magis Communis eſt licet quidam contrarium probare conentur.

Sunt

Sunt vero & aliquot crimina, quorum auctores iure Pontificio etiam peracta penitentia, etiam occultis, suspensi sunt ab executione officij & ordinis ecclesiastici, in quibus plane seruanda est regula text. in cap. 1. de re iudic. & cap. 1. de sent. excomm. in 6. de his enim traditur in cap. vltim. de temporalib. ordin. & in cap. nup. cum pridem de reuocatur.

Solet denique controuersi de sodomia & nefandi criminis reo, an sit ipso iure suspensus ab ordinis ecclesiastici executione, addo vtriusque in eod. ordine multitrans sit irregularis: iuxta ita & de re iudic. in 6. & profecto receptum est, sodomitam adhuc occultum, etiam peracta penitentia suspensum esse ab executione ordinis, & ideo interim celebrantem irregularem esse, ea quidem irregularitate, quæ à solo Papa delebilis sit: quemadmodum Ant. & alij notarunt ex cap. nup. cum pridem. §. 1. de reuoc. & in cap. vlt. de temp. ord. in specie Bellenzinus in apollid. ad Pomer. in clerici. de excessib. prælat. Specul. in d. §. iuxta propositionis. m. 17. Hoff. & loa. Andr. in d. cap. nup. cum pridem. §. 1. Archid. & Præp. in cap. de huc in 2. d. 50. Marian. Socin. in d. ad audientiam. m. 27. quam Opinione affuerans communem esse defendit Casar Lambertus in tract. de iure patron. 1. part. 2. lib. 4. §. art. 18. n. 4. & licet Arret. in cap. cum non ab homine de iudic. nom. 5. contrarium probare conetur, nec possit omnino ex iuris rigore defendi communis sententia: cum nullus sit iuris Pontificij locus, qui hanc irregularitatem induxerit, attamen propter tanti criminis grauitatem tuenda opinio, quæ tot dosissimorum virorum autoritatem habet. Nam cum sequitur Bertachin. in tract. de vsp. cap. 1. part. 2. lib. 30. ad idcirco Rebuff. in tract. de pacific. poss. nou. 208. censet, sodomitam non posse eligi ad ecclesiasticum beneficium, nec validam esse collationem beneficij eidem factam: quod & Lambert. in d. art. 18. latius probare conatus est, quibus multa prænotantur, quæ de huius nefandi criminis grauitate traduntur, præsertim à S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 11. c. vlt. c. adulterij. 32. q. 7. §. cum vir nubes in seminem, viros pariter nubes: quid cupiat? C. de adult. cap. infamer. 3. q. 7. §. 1. §. remouet. ff. de possid. amb. vir. non luxurientem cetera naturam. collat. 6. §. 2. Infrat. de publ. iudic. in Archiepiscopatu. de re iudic. cap. vir. clericorum de vita & honestate. l. 2. tit. 23. par. 7. l. 2. tit. 9. lib. 4. Fori pragmatice regum Catholiceorum Ferdinandij & Elisabeth. l. 85. Lambert. multa tradit in d. art. 18. & Matth. Afflic. in consil. Neopol. lib. 3. rubr. 42. m. 10. nos item aliquot adduximus in Epitome ad 4. decret. 2. part. 5. §. 6. c. 6. Paul. Paris. consil. 103. lib. 4. Lucas de Penna in l. 3. col. 3. §. de exco. lib. 2. c. 12. ex. opt. in d. clerici. de excessib. prælat. ad hæc & Valer. Max. l. 6. cap. 5. de pudicitia, quæzdam veterum exempla commemorat de huius sceleris punitione. Maxime laudat: C. Marij Imperatoris disciplinam: cuius & Quintilianus meminit in declaratione, cuius titulum fecit. Miles Marianus: & Plutar. in Mario, alia itid. refert Aymar. Riualius lib. 3. dicitur. viri civilis. cap. de lege Scartina. quæ lata fuit in huius sceleris reos, cuius meminit & Tertull. in lib. de monogamia, huius criminis auctorem non facere testamētum, etiam ante accusationem & cōdemnationem probare conatur Anastasius Platus inter consil. An. Bard. consil. vlt. lib. 1. Guiliel. Benedic. in e. Raymundo de testam. vir. mortuus à aque testatione. in. 1. num. 134. Deci in l. 1. c. de fecum. nup. m. 8. At Specul. in d. de inframen. edit. §. compendiosus. vers. 13. allicuerat, sodomitam huius criminis damnatum testari non posse: quali velit. huc ante damnationem testari non posse, id prærior opinio ex eo probatur, quod sodomita sit ipso iure infamis d. cum vir. vlt. lib. 1. §. remouet. & ibi gloss. de polu. c. infames 3. q. 6. infamis autem ipso iure testari prohibetur l. cum §. vlt. de testam. & præterea huius criminis auctor ipso iure dominio bonorum priuatur: quod gl. notat in cap. cum secundum leges de heret. lib. 6. in verb. natura. contrariis: quæ confirmatur autoritate Regie pragmatice sanctionis an. d. 85. quæ vere omnium bonorum presentium, & futurorum dominio ipso iure priuatur est, testari minime potest: vt explicat Bal. in auth. in celsi. nup. quibus tandem rationibus percluderi poterit ea sententia, quæ dicit, sodomitam etiam ante cōdemnationem, testari non posse: Sed & de pena ignis extat ante Iulianian. elegans constitutio. lib. 9. condici. Theodosij. sit. 7. in huc modum, Imperatoris Valens. Theodos. & Arcad. A. A. A. Oronio Vicario vlt. Rom. Omnes, quibus flagitij vlt. eius, virile corpus muliebriter constitutum, alieni tunc dampnare patientia: nihil enim discretum videtur habere cum feminis. huiusmodi scelus spectante populo flammæ vindices expræbuit. P. P. in foro Trai. in octauis Iulij Augusti. Valentiano A. III. & Neotherio Con. SS.

De illo autem qui simoniae crimen commiserit, itidem dubitatur, an sit ipso iure ab officio suspensus ea suspensione, quæ ipsum efficiat irregularem, si diuini se immiscuerit, vbi simonia fuerit in ordine commissa quod ab ipsum, & quoad alios, ipse simoniacus est suspensus ab ordine per simoniam suscepto, & ab aliis ordinibus text. in præter. §. verum. 32. dist. c. reperiuntur. q. 1. c. 81. dist. Innoc. & Dd. in c. tanta. Abb. in cap. per quas in 2. m. 5. c. de simonia. text. in c. si quis. & ibi Panor. de sum. Syluest. verb. suspensio. q. 7. Hosti. in Summa sit. simonia. §. quæ pæna. quoniam Opinio simoniaci est nec poterit iure negari: quia in præcatis locis probatur, atque ideo irregularis erit simoniacus, qui eo tempore nondum subflata suspensione in ordinibus ministraverit, etiam post penitentiam. Quod si commissa fuerit simonia, in beneficio ecclesiastico acquirendo, idque crimen fuerit notorium & publicum, est simoniacus quo ad scriptum, & quo ad alios ipso iure suspensus: secundum Innocent. in dist. c. per tanta. & Panor. m. accusatum. de simonia. idcirco irregularis ab eo contrahatur per solum Romanum Pontificem delenda, si celebrauerit ante huius criminis peractam penitentiam: quod ita visum est Consilio à Villadiego de irregularit. c. de simoniacis, & pleque alii, quorum opinio licet dubia olim potuerit esse, hodie tamen constat per extranea, constitutiones. Paul. Venc. de simonia. quæ in fine est ipso iure excommunicatio aduersus simoniacum in beneficio acquirendo: cuius constitutionis ipse memini in reg. peccatum. 2. par. §. 8. num. 7. de reg. iur. in 6. sit. figur. vt simoniacus in acquirendo beneficio, cum excommunicatus sit ipso iure irregularis omnino si sine iudicio ante abolitionem ministraverit: eaque irregularitas à solo Papa delebilis est. c. 1. de re iudic. & cap. 1. de sentent. excomm. in 6. sic etenim sunt intelligentia quæ hoc in dubio solent per Doctores adduci ad questionis decisionem. Nec mirum hoc cuiquam videri debet: cum istud crimen gravissimum sit, & in Christiana Republica pernicietiofum valde.

§. SECVNDVS.

De bigamis & Neophytis.

SVMARIA.

1. Bigaminus quid sit, & unde originem hæc irregularitas deduxerit.
2. Bigamus quis dicatur, & quod modo vltim. hoc contrahatur.
3. Bigamus non est qui à seipso vltimatum vxoem dixerit.
4. Romanus Pontifex potest cum bigamo del. pensare, non episcopus.
5. Baptismus non tollit irregularitatem ex bigamia vel homicidio ante celebratum.
6. Religiosus bigamiam non tollit.
7. Neophytus, ex iust. ad ordinem sacramentum admittendi, & ad beneficium ecclesiasticum eligendi.
8. Neophytus, non fit recipiendus ad officia secularia, & quid de his, qui genus ac nomen à Iudeorum gente deducunt.

Est & inter alias irregularitates non possemus bigamiam locum, cum & ea vetustissimis decretis & institutis iure Pontificio fuerit statuta. Ea vero sic definitur: Bigamia? est irregularitas ex defectu sacramenti procedens: quemadmodum Hostiens. in Summa definitiuit, quem alii sequuntur, præsertim Ioannes Magnagna in tract. de irregularit. Bigamiam, in plus, & probatur multis, quæ statim tradentur. Sacramenti autem, cuius hic defectus consideratur, notissima est significatio: siquidem id matrimonium est, de quo nos olim Salmantica episcopus in 4. Decretalium concinnauimus: eiusque. part. 1. ad finem exprecimus, quid matrimonii sacramentum significet perfectæ eius significatione. Hæc sane irregularitas originem ducit à veteris testamenti legibus. Leuit. enim cap. 11. scriptum est de sacerdotibus: scortum & vile prostibulum non ducet uxorem, nec eam, quæ repudiata est à marito. Apud Ethnicos, auctore Aulo Gellio, lib. Noctium Atticar. cap. 15. flamen fix uxorem amittit, Flaminio decedebat, eo quod non poterat secundam uxorem accipere. Septimius item Tertullian. in lib. de exhortatione ad castitatem, inquit: monogamia apud Ethnicos in summo honore, vt & virginibus legitime nubentibus vniuersa prouisa adhibetur, etiam auspiciis initium est in eundem quibusdam sollemnibus, & auspiciis, vt prior sit vniuers locum. certe Flaminia non nisi vniuersa est, quæ Flaminia lex est. Nam duo ipsi Pontificis maximo iterare matrimonia non licet, quod monogamix gloria est, hæc Tertullianus, quidem repetit in lib. 1. ad uxorem. & in lib.

lib. de monogamia, ad fin. et in lib. de praescriptionibus adversus hereticos. Idem & D. Hieronymus in *epist. ad Gerontium de monogamia*, ita scribit: *flamen vnus vxoris ad sacerdotium admittitur: Vlamia quoque vnus maritus eligitur vxor ad tauri & egip- ti sacra. semel natus admittitur, hae Hieronymus. cuius ex nouofides nemini Lindou. Caelius lib. 1. de iur. antiquar. 15. cap. 22. primis autem bigamus Lamech videtur fuisse. Genes. cap. 4. quo in loco id adnotat Nicolaus a Tyr. hoc ipsum testatur Tertullianus in lib. de exortatione ad castitatem. Paulus hanc idem commemorat, Gorgoponem Persei filia om- nium primam mortuo priore coniuge Oebale nupsisse, ac- que initium dedisse secundis nuptiis. sed & post lege Euan- gelicam statim bigamia ab Apostolis instituta fuit, quod si- ceris ordinibus, & officiis esse impedimento. Nā ad *1. timoth. Paul. cap. 3.* inquit, oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse: vnus vxoris virum. Idem & in canonibus Apo- stolorum probatur, *capit. 17.* multis autem modis bigamia contrahitur: quorum mentione hic subijciemus. exponen- tes quid in eorum quolibet considerandum sit de quibus & Regial. tractat. 13. tit. 8. par. 7.*

Primo si vere bigamus, 1. qui secundas contraxit nuptias: ceteri autem inproprie & ad similitudinem quan- dam bigami censentur. quod communiter recepta in c. 2. de bigamus, probatur, *ut c. 1. & c. 1. de delictum de bigam. c. vnus, c. vnus, c. deinde. 26. distin.* atque idem erit siue quis duas vxores legiti- mas diuersis temporibus habuerit: siue illegitimas eamdem alteram eodem tempore. *c. nuper. de biga.* quo in loco com- munis omnium sententia hoc ipsum asserit: est tamen ne- cessarium ad contrahendum hoc bigamie vitium in vnuer- sum, quod carnalis commissio intercedat. *text. opt. in d. c. nuper. & l. communis in c. vnus, de cler. coniug. in 6. & Doct. in 3. sent. dist. 27.*

Secundo bigamus item censetur qui viduam in vxorem adhuc primam acceperit, cognouerit carnali commilitio- ne. *text. in c. 1. qui viduam. 30. dist. 1. ex synodus orientalibus, quas Martinus Bazarichensis Episcopus compilauit tempore Ho- norij Papae primi, eaque Lucensis Episcopo nuncupauit: earum enim cap. 26. continetur quod a Gratiano in c. si quis vi- duam. exponitur. Idem tradit & respondet Innoc. Papa I. in *epist. 2. ad Victricum Rothomagensem Episcopum. c. 4. c. si quis viduam in 1. dist. 34.* cuius pars prior deducitur ex d. c. 1. po- ste- rior autem ex c. 6. eiusdem *dist. 34.* & ad hoc canon decimus octauus Apostolorum, a quo Gratianus adsumpsit. c. si quis viduam in 1. dist. 34. vbi idem traditur de eo qui nectamam ab alio repudiata vxore duxerit, quod & Hieronymus probat ad Babolam de veste sacerdotica, *vidua. dist. 34.* Nec re- fert quod ad irregularitatem ex bigamia contrahendam, quod matrimonium sit iure validum, vel nullum, satis equidem est ip- se coniugalis affectus, quem ad modum probatur in c. vit. & in c. nuper de bigamus, ex quibus Doct. lib. 1. in dist. 27. 4. fruent. ita plane frequentissimum omnium consensu adnotarunt, idem probatur ex *cano. 1. 6. Apostoli. si cuius ratio consideretur. Illud tamen exigitur, quod haec vidua, aut repudiata cognita fue- rit a priori viro, secundum communem sententiam: eorum, quos modo citauit, & statim in hoc tractatu ad hoc bigamie vitium citabo. vnde inferitur vterque intellectus ad *text. in cap. quatuor. 27. q. 3. ex synodo Aethiopiae. cap. 18. ex quo notauit Spec. tit. 1. de dispensatione. §. aucta. versum. contrahitur. bigamus esse clericum vel monachum, qui cum virgine matrimonium impediens sacro ordine, aut professione nullum contraxe- rit. Etenim, si licet hic vt bigamus ponatur, n. nime tamen bigamus est nec verus, nec fictus, aut interpretatus. *text. opt. in c. 1. sane. in 2. de cler. coniug. quae ratione quauis solus Pa- pa dispenset circa bigamie irregularitatem: tamen in hac specie Episcopus dispensat, etiam quod maiores ordines suscipiendos. not. Syluest. in verb. bigamus. 3. 7. & sent. Mon- tagna in tractat. bigamus. 4. q. 1. deinde docet Panorm. in cap. 1. c. 2. ne cleric. vel vouent. & tamen cum dispensatio necessaria sit vt probatur in d. cap. 1. vitium fuit quibuscumque, hunc bigamum esse saltem quadam similitudine. quod explicat Palud. in 4. sent. dist. 1. 6. q. 4. col. 4.****

Tercio si bigamus est, qui etiam vtricam vxorem habue- rit, corruptam tamen: non virginem. *cap. de delictum.* vbi Card. & Dd. de biga. c. 1. de clericis coniug. in 6. c. curandam. c. si quis de laici, 34. distin. quoad adeo verum est, vt idem vitium locum ha- beat & qui infamis, & ignorans corruptam vxorem duxerit: sicut probatur in *dist. c. curandam.* & est communis opinio, quam sequuntur Card. in *clero. cum ex eo col. 1. de sent. ex-*

com. & Henr. in c. 1. col. 2. de bigam. text. in c. qui in aliquis. 51. distin. idem erit qui matrimonium, quod nullum est, cum soe- mina corrupta contraxerit: adhuc enim bigamus esset, *text. in d. cap. 1. de bigamie.* vbi Communis omnium sententia hoc ip- sum probat. Quid autem de eo qui signatum corruptam ad- eodem tamen stupro vitiatam in vxorem duxerit? sunt e- nim qui censent, & hunc bigamum esse, huius sententiae auctores sunt Host. Ioan. And. Anch. Ant. Mol. in c. sane, de cleric. coniug. quorum opinio profecto fallacia est. Nec enim hec femina diuitiis carnem suam in plures, cum ab vnocumque fuerit cognita. c. de delictum. idcirco virginem dicitur accepisse in vxorem, qui se ipso corruptum, & stupro vitiatum vxorem duxit: quidem per matrimonium sublegetur, prece- dens vitium omnino purgatur. c. tanta, qui sup. sint leges. atque ita in hac quae opinione istam tenent gl. in *qualis. 30. q. 4. c. 1. & in c. sane. in 1. de cleric. coniug. & c. vnus, de cleric. coniug. in 6. glo. 1. & communis in d. de delictum. Abb. in d. c. sane. Anton. & Anch. sibi contra arg. in d. tanta. Toti. And. Dom. & Franc. in d. c. vnus. S. Thomas in 4. sentent. dist. 27. q. 3. Florent. part. 3. tit. 28. cap. 3. Syluest. in verb. bigamus in princip. Angel. 4. q. 4. Capella Tholof. 290. & 254. & vtroque Auzer. Archid. in c. nemo dist. 33. vbi Domin. faceret, hanc Opinione esse Communem: idem assen- rant Card. ad d. c. sane. Henr. in c. 1. de biga. col. 4. Mol. in d. c. sane. Gonfal. a Villuier in tract. de regulis, q. de bigamie. Io. Mont- taig. in tract. de bigamie. q. 6. & Albert. Trot. lib. 2. de vere & perse, cler. c. 9. num. 3. Ioan. in summa confes. lib. 3. tit. 3. q. 4. 5. probaturque veritas huius sententiae ex his, quae statim explicabimus ad rationem huius irregularitatis.*

Quarto, bigamie vitium contrahunt ab eo qui est vnica- tam, & virginem vxorem habuerit, eam tamen post adu- lterium ab eacommissum carnali coniunctione cognouerit, etiam adulteri ignorans. *cap. si quis vxorem. 34. dist. 1. & cap. leg. notat Abb. Ana. & Dd. in cap. 3. de adul. quorum Opinio commu- nis est, & obinet etiam si ex precepto ecclesiae adulterum vxore iniunctus cognouerit. Hostien. in summa de bigamie. q. 5. Thom. Palud. & alij in 4. sent. dist. 27. q. 4. Florent. in d. c. 3. dist. in d. c. si quis vxorem, & ibi Dd. Capella Tholof. 255. Auzer. in *clero. 1. de offic. ad reg. 1. fallent. 8.* horum opinio vtrius est secundu- m Henric. in d. c. 1. de biga. col. 4. & magis communis, vt asserunt Albert. Trotius in d. c. 1. num. 2. & Syluest. in verb. bigamia. q. 1. li- cet contrariam tenuerit Innoc. in c. inquisitum de sent. excom. & quidam alij, quorum sententiam vltimo loco retulit Ioan. in summa confes. lib. 3. tit. 3. c. 1. in 6. & irregularis est qui adu- ltera in post penitentiam sibi reconciliatam cognouerit. An- ton. in c. 3. de adul. Fel. in c. in generale. col. 6. dist. 1. idem tenet Anch. *conf. 124. & sententiis omnes, qui proxima opinio- nem probant.**

Huius vero irregularitatis plures traduntur rationes, praesertim a gl. in summa. 26. dist. etenim hic matrimonium contractum cum corrupta verum sit sacramentum, reprae- sentans per mutuum consensum communionem Christi & animae iuste: non est tamen quod ad significationem omni- no perfectum sacramentum: siquidem minime significat communionem Christi cum vnica & immaculata sponsa ecclesiae. *cap. autem. 26. dist. 1. de delictum. de bigamie.* vnde bigamus cum patitur defectum quod ad significationem in sacra- mento matrimonij, prohibetur item sacramentum ordinis: deinde pati non debet defectum in sacramento qui sacra- menta ministraturus est, quibus & alij rationibus iure Pon- tificio hoc fuit irregularitatis instituta: quas eundem ratio- nem tradidere Thom. & reliqui Theologi in 3. sent. dist. 17. 10. in summa confes. dist. 3. q. 2. Host. & alij Canonistae paulo ante nominatum citati.

Hinc deducitur & illud dubium, quo quari solet, quae sit ratio cur vxor corrupta efficiat maritum bigamum: non sic debetur bigamia ex ipsius mariti corruptione, ita quidem, vt licet ipse vir non sit virginis laetitia tempore matrimonij praeditus, non ex hoc efficiatur irregularis, si virginem vxorem receperit. & hostien. in d. cap. de delictum. de biga- miis. & vel quatuor rationes exponit, quas improprie elegit S. Thomas in 3. sentent. dist. 17. q. 1. scribens cum esse ve- ram rationem, quia actus contrahendi, & contrahentis matrimonij non cadit super seipsum, sed super alterum coniugem: atque idem vitium corruptionis nullum efficit defectum quo ad corruptum, led quoad alterum. eandem ratio- nem sequuntur Anton. in d. de delictum. in 9. Henr. in c. 1. de biga- miis. col. 4. & Syluest. in verb. bigamia. q. 5. quidem ratio com- muni omnium consensu probata videtur.

Palat

Patet deinde ex prænotatis, manifestam esse quorunda
hæreticorum calumniam, qui Pauli Apostoli verba ita acceperunt, vt dicerent ex Pauli testimonio esse biga-
miam, & reuellem, qui eodem tempore duas uxores haberet:
non autem eum, qui successiuo tempore secundam uxorem
legitime accepit, quia hic nõ sit irregularis ex bigamie cau-
sa. horum impudens error iuris Pontificij manifesta inter-
pretationes, & ipsius Pauli vero sensu refellitur: quod & præ-
ter canones à me superius citatos ostendit Albertus Phiphus
in controuers. 15. vlt. in prænotato verbo calumnia.

Ex his etiam consequntur, Romanum Pontificem posse
dispensare, vt bigamus in successeuris minister, & ad superior-
es ordines accedat: cum hoc vitium; aut impedimentum
à iure humano Pontificio inductum fuerit tamen si origi-
nem habeat hæc institutio à lege Diuina veteri, & à genti-
lium ritu. Quam sententiam plane omnium consensus ad-
mitit, præsertim Sancti. Tho. in 4. sent. dist. 27. q. 3. & initiali
D. Florent. 3. part. in. 18. c. 3. glo. 1. & Canonistæ. in c. super ea. de
bigamia. ino esse Opiniones communem lateat Ioan. Montaigna
in tr. de bigamia. q. 7. quod enim obtinet adhuc de potestate
ordinaria quia per legem ipsam naturalem, diuinam, huma-
nam, principi legislatoris summo licet per dispensationem
humanis consuetudinibus derogare. idcirco hæc po-
testas ordinaria est cum lege sit data & constituta: non autem
absoluta: siquidem in humano principe potestas abso-
luta tyrannide potius, quam legitime potestati tribuenda
est: quod non aliqui adnotatum in b. 3. vararum resolut. ca. 6.
nu. 8. Quia ratione mihi non placet hac in controuersia, quod
quidam adnotauerunt, maxime Henricum in c. de bigamia. col. 5.
& Ioan. Staphil. de iust. grat. & iust. col. vlt. asserentes, posse
summum Pontificem cum bigamo dispensare ex potestate
absoluta: non autem ex potestate ordinaria. Nam vt modo
explicuius, poterit Papa hac vi dispensationis potes-
tate ordinaria. Non enim est de necessitate præcia diuina,
quo ad sacramentum ordinis, vt sacramentum sit chara-
cteremque imprimat, quod ordines succēpturus bigamus
non sit. In istis bigamus est non sit ad ordines promo-
uendus, si promoueri licet, characterem recipit, & ordinis
sacramentum, 4. quæstio. in 2. dist. 50. c. 1. pontificis, notant om-
nes præsertim Hostiens. in sum. art. de bigamia. §. vlt. Anton. in
d. c. de iur. de bigam. Albertus Trutius in d. l. 1. nu. 6. quorum
opinio communis est Theologorum & Canonistarum: quia
& Ioan. Arbores probat lib. 2. Theophylact. cap. 16. solus autem
Romanus Pontifex. dispensat super hac irregularitate se-
cundum Innocent. & Communem in d. c. super eo, quibus ea ra-
tione suffragatur, quod bigamie irregularitas ad Apostolicis, &
à veteribus vniuersalis Ecclēsiæ conciliis inducta fuit: &
in his non est dispensatio expressim permissa: atque ideo
Episcopus minime poterit dispensare iuxta communem resolu-
tionem traditam in c. si clerici. §. vlt. de iudic. & maxi-
mi rationibus cōprobatur ab eruditissimo prudentia &
moribus admodum illustri D. Didaco ab Alaua, Episcopo
Abulenfi, curia Granatenfis præfide integerimo in l. 1. de
consul. l. 2. nu. 2. sine non posse Episcopum dispensare in hac
specie & irregularitate asserunt omnes paulo ante citati,
quorum opinio communis est factur Præp. in d. c. de iust. §. o. dist. eandem tenent Ang. in verb. bigamiam. Gonsal. in
d. Villadiego de irreg. l. 4. vlt. Ioan. Montaigna in d. tr. de biga-
miam. q. 7. qui hæc esse Communem asseruerat. sed Card.
Turres Cremat. in cap. iust. post Tho. in d. quæst. 3. & Syluest.
in verb. bigamiam. quæst. 7. probare conantur, posse Episcopum
dispensare cum bigamo in minoribus ordinibus. Quæ quidem
opinio poterit admitti, quod maxima subesse dispensa-
tionis causa: quemadmodum Ludouic. Gomez. opinatur in
tr. de iur. inu. nu. 2. aut sane vbi qui bigamiam contraxit,
eo tempore merus erat laicus: hæc etenim irregularitas quo
ad minores ordines tolli poterit episcopi dispensatione, se-
cundum Henricum in cap. 1. de bigam. in fin. Quasi eo auctore sit
secus dicendum in eo, qui post clericatum bigamie vitium
contraxerit, vt cum hoc nec in minoribus possit episcopus
dispensare: hic enim ex hoc amittit omnino clerici & ec-
clesiastici ordinis priuilegium iuxta iure cap. vlt. de bigam. in
6. ideo non potest idem ex episcopi dispensatione recipere.
Non inficior hanc opinionem in Henrici probabilem esse:
eam tamen dubiam nimis esse censio: illud certo sciens,
etiam summum Pontificem maxima cum difficultate in
hoc bigamie vitio dispensare. Quod & post alios Ioan. Sta-
phil. facit in d. tr. de iust. delict. grat. & iust. ad fin.

Verum in hoc de bigamia tractatu est considerandum
homicidium & consilium ante baptismum minime efficiere
que in irregularem, cap. si qui viduum. dist. 59. idque omnes
fatentur. At bigamia contracta ante baptismum, dubium
efficit dispensationem, an ex ea debeat irregularitas: aut
semel dataper baptismum tollamur. Nam diuus Hieronymus
in epistola ad Oceanum in ea est sententia, vt existimet, biga-
miam ante baptismum contingentem minime irregu-
larem quem constituit. Huius opinionem Gratianus re-
tulit in cap. 1. dist. 26. eandem tunc rursus idem Hierony-
mus super epistolam ad Titum, cap. 1. §. gl. 1. ad. & Nicol.
Lyranus 1. ad Timoth. cap. 3. hoc ipsum probat text. in cap. 1. 33.
dist. 16. ex canonibus Apostolorum in cap. 17. & defendunt Io.
Major in 4. sentent. dist. 27. quæst. 4. & Henric. Gandavo ab eodē,
Almain dist. 15. quæst. 1. & Henric. Gandavo ab eodē, &
aliis citatis. Huius opinionis est et ratio, quod bigamie Ir-
regularitas iure humano Pontificio statuta sit: & hoc non
ligauerit infideles igitur irregularis non est, qui ante bap-
tismum bigamiam contraxit. et deinde Paulus Apostolus
cum scripsit, episcopum debere esse vnius vxoris virum,
dubio procul de fidelibus iam baptizatis intellexit, idcirco
de irregularitate à baptizato contra d. Apostolus tra-
ctat, non de ea quæ in fidelis ante baptismum aperiit neque
& præterea confiat per baptismum omnia peccata, etiam
mortalia & actualia tolli, ac dimitti. cap. 2. de iur. de diu. cap.
deinde. 2. 6. dist. 16. notat S. Thom. 3. part. quæst. 68. art. 3. & 4. art.
6. ergo & irregularitas etiam contra d. fuerit, cum seipsum
abique labe & crimine cōtinger, per baptismum tollitur,
in contrarium sententiam iuxta eum illud Augustino, qui
in libro de bono coniugii, cap. 18. opinatur irregularem esse eum,
qui ante baptismum vnam vxorem habuerit, & ea mortua
aliam post baptismum accepit. Idem Gratianus refert
in cap. acutum. 26. dist. 16. quoniam loco ad eandem opinionem
citat Innocentium primum in epistola ad Russum & Eu-
sebius Macedoniam episcopos. cap. deinde. & in cap. penite. di-
num Ambrosium, qui lib. 1. de offi. cap. vlt. eandem sententiam
probat, quam S. Thom. & alii sequuntur in 4. sentent. di-
st. 17. quæst. 3. Canonistæ in d. cap. gaudemus. Ioan. Arbores
lib. 2. Theophylact. cap. 16. & Jacob. Almain. in 4. sentent. dist. 33.
quæst. 2. rursus est & ad hoc text. in cap. acutum. §. 2. quæst. 3. (multa
tradit Claudius Spencius lib. 2. de continentia. cap. 3. & sequent.)
ex diuo Augustino in d. cap. 18. lib. 2. de bono coniugii. cuius Sententia
recipit etiam omnia fere consensu, aduersus Hieronymum. cu-
ius rationibus sic respondendum est. duabus equidē pri-
oribus in hunc modum, quod licet lex Pontificia non affi-
ciat eius vinculo in fideles, dum infideles tollit, tamen si ipsi
ad Catholicam fidem transierint, & velint sacris ordini-
bus insigniri, non sunt eis admittendi, si habuerint ea
vitia, & defectus, qui iure canonico impedimentum præ-
stant. Cuius rei exemplum sciri corpore vitiatum: maxime
quia in specie quam Hieronymus tractat, bigamia contracta
fuit post baptismum: cum iam baptizatus secundas contra-
xerit nuptias. sic sane diuus Paulus de baptizatis agniti enim
qui nondum Christi fidem susceperunt, non promouentur
ad ordines sacros: & tamen baptizatus poterit bigamus
esse ob matrimonium contracta ante baptismum. postremam
autem rationem ex eo satisfaciendum est, quod per bap-
tismum tolluntur peccata omnia vi sacramenti, & interiori
confessione, saltem Deo facta cum peccatorum penitenti-
a, quo ad culpam, & satisfactionem offensa diuina: se-
cundum Thom. in d. quæst. 68. art. 3. & 4. non tamen quo ad fori
exterius, nec quo ad iudiciale punitionem: quemadmodum
ipse tradidit in lib. 2. vararum resolut. cap. 2. nonnet. 4. nec ite
tolluntur per baptismum defectus sacramenti, quos ipse
infideles patiebatur: nempe in contrarium contragiti, cuius
causa carnem suam in plures diuiserit. Nam & apud in-
fideles matrimonium est legitimum consensu quidem: imo
& id dici poterit sacramentum habuit, licet non ad: cum
abique fide sacramentum ratum contingere non possit, ea
quæstio. & d. cap. gaudemus. de diu. quorum intellectus & nos
explicuius in Epitome ad 4. decret. 2. part. c. 1. §. inu. nu. 4.
Nec opinio Augusti obstat, text. in d. c. si qui viduum. cap. 1.
33. dist. 16. siquidem inibi probatur, bigamiam post bap-
tismum contingentem efficiere quem irregularem, non tamen
negatur, quod id nõ sit, si ante baptismum ea cōtingerit,
quamuis huic solutioni satis refragatur Zonaras scholius
v. 17. Quibus tantum sit, opinio Augusti magis receptam
esse, & Innoc. Papæ autoritate probatam fuisse.

foati. in *sum. c. 1. lib. 3. tit. 14.* & Canonis in dictis locis paulo ante pre me nominatim adductis fuit vero olim, & nunc est maxime vilis hæc prohibitio multis fave de causis, quæ eam iustissimam efficiunt.

Tertia conclusio: Neophytus quacunque ex lege Christianam legem professus, tunc demum poterit ad Episcopos, ordines, & ecclesiastica beneficia promoveri, cum Episcoporum visum fuerit, eum iam moribus, & Christiani disciplina satis instructum esse: ita quidem, vt iam veteranus Christi miles censeri iussu possit. *ext. optin. c. 1. de iudic. 77. ex quo Roman. ad notat. in §. 416. Felin. in c. cum fin. de iud. Deci. c. 10. in cap. cum te. de rescript. vbi est text. secundum hanc conclusionem intelligendus. Nam ibidem Felin. & Ripa. num. 31. fatentur, posse ad ordines & Ecclesiastica beneficia admitti eum, qui non nuper, sed iam diu religio gentium, aut Iudeorum lege, Christianam & Evangelicam fuerit professus. Sic denique multi fuisse olim ad ordines sacros, & ecclesiasticas dignitates admitti, qui & Iudæi, vel gentium lege fidem Christi susceperint, & tamen ob vitæ, & morum probitatem, atque ideo quia iam diu Catholicæ religionis instituti fuerant edocti, nomen Neophytorum amiserant. Et si quidem Neophytus non est, qui iam diu Christianam religionem profiteretur. vnde non est, nisi fallor, hæc irregularitas quæ ad Neophytos pertinet, alij omnino similis, cum non sit expectanda Romani Pontificis dispensatio, sed tantum sit arbitrio Episcopi considerandum, an sit noviter conversus ad fidem iam dicendam veteranus miles Christianæ religionis, vel ex morum probitate, integra legis Evangelicæ instructione, vel ex antiqua, & veteri Christianæ legis professione, quod caute discernendum erit.*

Quarta conclusio: Neophytus paulo ante Christianam religionem sacro baptismo professus, non est nec ad secularia officia eligendus: hanc asserionem probat concilium Toletum. in d. cap. 2. *in sum. 17. quæst. 4. & b. gloss. & Archid. post eos Annania & Felin. in eum fin. c. 1. de iudic. lat. in rub. ff. de iust. & iur. c. 1. Roman. in §. 772. quibus & ea ratio admodum accedit, quod indecorum sit, Veteranis Christi militibus munere publico præfici cum eo, qui paulo ante Christianam religionem, vel idololatriam cultu, aut Iudæicæ ceremoniis, & superstitionibus infestabatur. Potissimum hæc ipsa conclusio est admittenda, ne in superbiam Neophytus elatus in præceptum ruat, & diabólica suggestione peior fiat, atque ad novam, & vera religionem, quæ humilitatem docet, prorus absqueat. quinimo & ipse Felin. in d. cap. cum fin. & in cap. Iudas. allicuit, hinc Neophytum non esse testem idoneum, nec ad testimonium admittendum contra Christianum. citat ad hoc text. in c. non possit. 2. quæst. 7. ex concilio Tolitano c. 6. ubi id minime probatur. Concilium etenim de eo tractat, qui cum Iudæus esset, Christianus effectus fuit, & tandem post in legem Christi esse prætuleris: non autem de eo Neophyto, qui novam religionem Catholicam contrariâ observat. vnde mihi non omnino placet hæc Felina sententia licet eam sequatur Franciscus à Ripa in d. c. cum te. num. 30. libenterque admonitos esse velim Iudæos, vt in hac opinione ad praxim recipiendam cautissime proprio, ac discreti viri arbitrio vtiuntur. [Nam & inter Gorthorij lege, quas in Hispania tulerunt textant in lib. For. 12. tit. 2. duz leges, nona & decima, & utraque hæc de re, sed posteriori opinione Felini potissimum suffragatur, nisi ex eius præmio, & præcedentis legis decisione, fit iuxta de concilio Tolitano intelligenda: eo etenim tempore lata fuit.]*

Quinta conclusio: Quia iam diu Catholicam fidem, reliqua falsa religio suscepit, & miles est veteranus militie Christianæ, nulla lege prohibetur ad secularia officia eligi & admitti: nulla contra constitutionem expressim admittitur. text. celebris in d. 6. tit. 24. part. 7. cuius meminit late hæc conclusio nem probans Montalvus in d. 12. tit. 3. lib. 4. For. hinc ideo notant Felin. & Ripa. cum te. num. 31. Felin. in d. 6. c. c. 1. de iud. & licet Regia lex indistincte admittendos esse censuit ad publica munera eos, qui relicta Iudeorum aut Maurorum lege Christo nomen dederūt: ipse tamen censet eam legem esse intelligendam secundum hanc quantam conclusionem in hoc qui iam diu legem Christi veteranus proficitur: & alioquin inde corruere illud, quod apud Christianos præficiatur is in ministeriis publicis, qui nuper falsam religionem mordicis, & animo contumaci observauerat.

Sexta conclusio: Satis iure communi constat, nec ad benefi-

cij ecclesiasticis, nec ad dignitatibus, nec ad sacris ordinibus, nec ab officiis publicis, & secularibus prohiberi eum, quæ tempore naturatus, ab ipsa quidem infantia ætate Christianus est, tamen patrem, auium, aut prouidum Iudæum vel Saracenum habuerit. Hic etenim dubio procul Neophytus non est dicendus, secundum propriam huius distinctionis significationem: licet vulgo apud Hispanos appelletur *Converso*, aut *Marranus*. Hinc sane apparet qualiter fit intelligendum, quod scriptum loan. Staphili. de litteris gratis. & infl. col. vlt. ita enim inquit: cum Neophytus, qui vulgo dicuntur Marani, dispensatur ad omnes, & beneficia: dummodo ipsi semper vixerint vt Catholici. Nam dispensatio ista necessaria non est in his, de quibus tractat hæc lex conclusio, vt ipse opinor. Ipsi vero Iudæi, quod paulo ante notauimus, apud Christianos magistratos, & publica munera nequeunt obtinere, præsertim ea quæ in famibus committi non possunt. Nam Bart. per text. in d. vlt. c. de iust. p. Anan. in rub. de iudic. col. 2. Isan rub. ff. de iust. & iur. col. 1. & And. Tiraq. in tract. de nobilit. c. 29. m. 12. exilluntam. Iudæum non posse aduocatum esse, cum infames hoc officio minime valeant exercere. l. 1. §. an prætor in 2. de pñ. c. infames. 3. quæst. 7. sic & dicitur Augustinus. *in adnotationum in Job. c. 30.* appellat Iudæorum gentem ignobilem propter Christi occisionem. Quintilianus item hoc ipsum testatur l. 3. §. 9. Est, inquit, & conditoris vrbis infame, cōtraxisse aliquæ perniciolam, ceteris gentem: qualis est primus Iudæica superstitionis author. Hic equidem verbis Quintilianus, et si imple inculcatur. Moyses, & eius leges, quod ad Christi vix passionē sanctissimæ fuerint, gentem tamen Iudæorum infamem apud Romanos fuisse insinuat. Obiter enim illud est animaduertendum Iudæicam superstitionem apud Quintilianum intelligendam esse Iudæorum legem quæ *superstitione Iudæica* appellatur in *Equianum* multi. C. de heret. c. Iudas. 28. quæst. 1. c. anquius 26. cap. quæst. 5. lib. 3. §. vlt. ff. de decurionibus. & licet Aciat. l. 3. dist. 11. lib. 8. & l. 10. Concilium Quintilianus intellexerit, vt Christianam religionem à Quintiliano appellari Iudæicam contendat minime congruit interpretatio ipsi Quintiliano, qui de Christo testis nequaquam egerit: eum & nullam terrarum vrbe condiderit. Quod aduerfus Aciat. adnotant Anton. Argut. de excusat. part. pag. 367. & Amilius Ferretus in præfatione ad Cornelium Tacitum. Nec inferior quandoque ab æthnicis Christianam religionem dictam fuisse superstitionem Iudæicam. Quod satis constat ex Atriano de dista Epistolæ. c. 9. Non tamen ista dicta est à Quintiliano, nec ab Vlpiano, in c. 3. vlt. vt constat ex *Isapudem*. §. iam autem & l. 1. de i. ff. de excusat. tur. quo in loco relatio fit ad Vlpiani responsum in d. §. vlt. licet Accurs. id non satis preceperit. vnde cōmunis est Bart. & omnium consensus d. vlt. §. vlt. abrogatam esse per l. ult. c. de Iudæis.

Hæc vero sint satis pro prima huius operis parte, quæ hætenus de irregularitate in genere, & de quibusdam eius speciebus tractauerit: ideo secunda subsequitur pars.

SECUNDE RELECTIONIS.

Partis initium.

De dilectis & conatibus.

SYMMARIA.

1. Homicidium quid sit, & de homicidio.
2. Voluntate & diligencia delicti, qualiter sit aliter intelligendum, & in iudic. de medicamentis & pœna amissionis.
3. Maleficia, quo in Crispa, sine, & pœna diligenter tractantur.
4. Delictum, ex quo fuerit lesa vita publica vel privata, an sit puniendum?
5. Irregularitas ex voluntate accidens etiam perfectissima, non dicitur, sedque de interioribus vitiis quo ad humanam legem agitur.
6. Conatus qualiter in atrocioribus sit puniendus.
7. Intellectus ad quosdam. C. ad leg. l. ult. moysi.
8. Intellectus ad iuramentum. C. de rap. virginum. & in iudic. de rapto monachorum.
9. Intellectus ad cap. 1. ad homicidium in c. 2. de adulterio tractatur.
10. Iustus pretorius text. in l. 1. qui cum telo. C. de fœd.
11. Pœna, præparatio, non pœna præparatio omnino occidendi contingens, an sit pœna l. 1. morte non fecit.
12. Pœna, quæ transeat ex pœna expensarum largitur et ex l. Pompeia de patricio expulsi.

Tandem hic locus exigit, vt latius eam explicemus irregularitatem, quæ ab homicidio procedit: si quidem hæc in praxi æquissime contingit. Duas vero partes habet: Prior de homicidio voluntario, posterior de causali tractabit Nam de necessario agimus in specie statim tertia huius tractatus parte: veriusque sane examen requi-

ret, quod generice aliqua de homicidio pramittamus. Est igitur homicidium, corporis peremptio, auctor August. lib. 19. contra Iulianum. c. 23. homicid. de pœni. diff. 1. corpus autem hic humanum intelligi, & animatum, cum aliqui peremptio non conueniat corpori inanimato, & de hominis occisione tractetur. Idem August. lib. 1. de libero arbit. ca. si homicid. 23. q. 5. scribit, homicidium esse hominis occisionem. Homo autem constat ex anima rationali, & carne, aut corpore: idcirco percipiens hominem mortuum, aut corpori inanimato caput abscindens, non potest accusari homicidii. notat Bald. per text. ibi. m. l. 1. m. 19. C. qui accus. non poss. item in l. fœder. C. de his quib. vtriusq. in l. ex hoc iure. m. s. q. de iust. & iur. arg. eadem ratione constat, non esse irregularem qui corpori mortui, & vita functi membrum absciderit, animo illum hominem occidendi, si eum vivum cõperisset: quod notat Archid. in c. periculoſe de pœni. diff. addit. in c. vlt. 15. q. 1. Doct. in c. si aliquis de homic. & Fel. in c. si quis dicitur de iur. col. 4. Anan. in c. si quis ex l. vtriusq. de homic. col. vlt. Hippol. in l. vlt. m. 3. q. de Alb. Trot. de verbo & perfectio cler. lib. 2. c. 29. m. Lud. Carre. in præd. crim. tit. de homicid. §. 1. m. 31. & 32. qui tradit hunc pœnidum esse de iniuria mortuo illata, illa iniuria est animatio et æquissimum penam, argumento deducto ex l. qui sepulchra. C. de sepul. viol. 2. §. aduersus ff. eo tit. not. Matt. de Afflict. consil. 8. cap. m. lib. 3. rubr. §. 6. præter ea que de sepulchro violato traduntur iure regio in l. 12. tit. 9. par. 7. d. 3. tit. 13. par. 1. d. 3. tit. 18. lib. 4. Peri.

Voluntarium homicidium est, quod dolo malo animo occidendi committitur. l. in prin. & l. de sicariis in lege Carol. ff. de iur. tit. 1. §. si quis hominem de pace tenens, c. si quis digne de homicid. docet Ang. in tract. de malis. §. si tenet, & dolet. ex hoc autem voluntario homicidio dubio procul contrahitur irregularitas: modo animus occidendi sequatur actus occisionis. Nam & irregularitas actum exteriori requirit: text. elegans in c. vlt. p. 15. & probatur ea ratione, quam superius exposuimus, in huius operis. part. 1. m. 4. Hoc vero in loco voluntarium intelligo non solum, cum occidens explicite tendit ad occisionem, & occidere vult: sed & quoties eius voluntas tēdit in eum actum, ex quo per se, & ad immediate mors sequitur, non per accidens: siquidem voluntas peccantis, & agentis malum fertur in id quod fit, & in omne illud, quod per se, non per accidens sequitur ex illo. Cuius assertionis fit exemplum in eo, qui sempronium percussit prauo animo, volens ei iniuriam irrogare, cuiusque faciem cicatrice signare, non occidere: nec tamen potuit manum ita temperare, quin grauius percussit: ex eaque percussione mors fuit secuta, profecto hic erit homicida voluntarius: voluntas enim percipientis fertur in percussione, & in omne id, quod in immediate, & per accidens ex eo ferre sequitur, & sic in homicidium ex percussione per se, & ad immediate sequitur. Id manifeste sentit S. Th. 1. 2. q. 20. ar. 5. qui docet, peccata aggregari ex euentibus qui postea succedunt, nõ solum quando illi sunt præcogitati: sed etiam, quando præter intentionem, fuissent, si illi euentus per se, & necessario sequuntur ex priori opere, aut saltem vt in pluribus ita eueniunt, probat hoc ipsum text. in c. vlt. de homicid. in c. 1. quoniam multa. C. ad leg. in l. de vid. 1. §. ex inuentis ff. de iura. roma. & m. f. notat Caiet. in 2. 2. q. 64. ar. 3. sed quia multa lector passim comperiet, quæ huic nostre propositioni videantur aduersari: præsertim quod voluntate, & proposito delicta distinguuntur, ex voluntate, de fœderi. ex eo, oportet rem istam longius repetere aliquot prænotando, quæ dubitationem istam radicibus explicant.

Primum enim illud constitutissimum sit, delictum, aut peccatum committi non posse abique voluntate, malitia enim cuiusque actus prauis voluntate procedit, quæ præcipua est in omni peccato: cum prima causa peccati sit in voluntate, quæ imperat omnes actus humanos: peccatum autem nihil aliud est, quam actus humanus malus: quem ad modum probatur in c. 1. 15. q. 1. ex August. lib. 1. retradit. 15. qui asseruat, peccatum non posse esse, nisi voluntarium. idem docet Arist. 3. Ethic. c. 1. S. Th. 1. 2. q. 7. 1. omnibus eius questionibus articulis, quo fit, vt quæ ex parte in actu humano contingit inuoluntarium, ex ea quidem malitia abfit, & omnino peccatum, quod & nos de ignorantia disputantes explicauimus in c. alina mater. 2. par. §. 10. m. 7.

Secundo ex proximè dictis constat, malicia, crimina & delicta voluntate distinguuntur in hunc equidem sensum: vt voluntarium constituit delictum inuoluntarium autem ab eo excuset, & liberet, cū propter inuoluntariū malitia cel-

seria vero ex voluntate procedat. Igitur voluntas distinguat delictum à non delicto, & peccatum à non peccato discernit, cū voluntate, de sen. exco. l. qui mortis ff. de furis l. vlt. in prin. ff. de iur. l. quod resp. publicæ ff. de iniur. lunt. & ad huc plures auctoritates, quibus passim hoc ipsum confirmatur. delictum siquidem, aut peccatum nequaquam potest accidere, nec cõstitui abique malitia illud committentis: quæ quidem malitia minime datur & inuoluntario.

Tertio considerandū est, voluntatem ferri quandoq; in actum homicidii directæ, & per se, quandoq; indirectæ, & per accidens. Directæ quidem fertur voluntas in homicidium, quādo quis animum habet occidendi: & hæc est perfecta, propriaque homicidii malitia. l. 1. C. de sicariis. l. 1. §. 1. d. 1. ff. de iur. Indirectæ autē, & per accidens fertur voluntas in homicidium, quoties fertur in id, ex quo immediate, & per se, nõ per accidens homicidii sequitur. Nā in id, quod per accidens sequitur, nullo modo fertur voluntas, nec directæ, nec indirectæ: erit sane huius assertionis exemplum, quod S. Th. exponit in 1. 2. q. 76. art. 4. dicens, quod causa peccati non est directæ voluntaria, sed indirectæ, & per accidens, quando quis vult bibere vinum immoderate, fertur quidem tunc voluntas directæ in potum immoderatum: indirectæ autē, & per accidens in ebrietatē, quæ fuit secuta directæ, & immoderate ex potione immoderata. Hæc denique Tho. Cui adiciam libenter Palu. in 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 3. col. 5. & Panor. in c. qui diuersum de concess. preb. m. 3. addit. gl. in verb. suspens. c. 1. 1. ex quibus ipse colligo, vt voluntatem huius bibentis vinum immoderate minime ferri nec directæ, nec per accidens in id, quod ex ebrietate fuerit per accidens secutum præter seipsum. Dicitur autem magis, vel minus indirectæ voluntas in homicidium: quoties actus per se voluit, aut voluntate comprehensus, magis vel minus tendit ad ipsius homicidii periculum: sicut deducitur ex dno Tho. 2. 2. q. 64. art. 7. ad 2. & ibi Caiet. præsertim in responsione ad 3. & in verb. confirmatur auctoritate Augustini. idem appareret ex eodem Tho. 2. 2. q. 20. ar. 5. cuius paulo ante mentionem fecimus. Huic vero propositioni & alia conueniunt, quæ traduntur in 3. huius oper. parte. q. de vrbis: & in illationibus statim examinandis.

Interim tamen in hac controuersia expendere conabor duo Iuriscõsultorum responsa, qui mihi videntur parti ferre ratione propostia, difficillima censeri. Extat enim apud Vlpian. in l. 3. ff. ad l. Carnes. de sicar. hoc cuiusdam Senatûs consulti testimonium. Sed ex Senatûs consulti relegari iussit ei ea que non quidē malo animo, sed malo exēplo Medicamentum ad conceptionē dedit, ex quo ea, quæ acceptaret, decessit. Paulus vero in l. si quis aliquid, §. qui abortiuus ff. de pœni. ita inquit. Qui abortiuus, aut amariuus poculum dant, eisi dolo non faciant, tamen quia malis exemplis est, homines in metallum damnantur, huiusmodi in insula, amissa parte bonarū relegantur, quod si eo mulier, aut homo perierit, summa supplicio afficiuntur. Hæc Iuriscõsultus. Vnde cum in vtroque responso probetur dolum abesse & excludi: proponatur tamen res mali exemplum: mirum fortasse videbitur, cur morte secuta in vno casu delinquens relegatione, in altero vltimo supplicio puniatur. Hic accedit, quo Aristot. in libro de moribus, quæ magna Moralitas vocatur, narrat, cum fœmina poculum amariuorum dederat amatoris, & cum interemerat illa potione, in iudiciumque Areopagi vocata esset, elapsam illam fuisse seueritate iudicii, nulla alia de causa, nisi quod planum factum esset, ipsam eo maleficio ex consulto & dolo non vltam. Dederat enim phyltrum amoris causa, quæ uiuis sine ulla excidisset. Vnde intelligi poterat, non eam id sponte factum: nec enim obesse voluit, sed prodesse. Hyllus etiam frumentum Herculeum patri apud Sophoclem in Trachinis aperte rem exposit. dicens Deianiram, cum putasset corpori ipsius insectum quod conciliandi amorem vim haberet, reuocandique ab alienatum ipsius animum, peccasse errore quodam, non inquit, Cicero in l. 3. de natura Deorū. Nec enim, inquit, malū Herculi Deianira voluit, cū ei tunica sanguine Centauri dñam dedit. Sed ad Iuriscõsultorum responsa regressus illud asseruare cõstanter non verebor, ideo apud vulgum vltimo supplicio delictū puniri, quod ille actus ex propria vi, ac natura maxime datur in periculū mortis, aut grauius l. lesionis: siquidē abortio ipsa ob corporis dissolutionē valde periculosa est: poculæque amatoria in hoc propinatior, vt iudicium amoris perturbet, mutent, & uertant: quo fit, vt licet dolo abfit, necis actus animi occidendi

occidendi, & ideo per se, & directe non possit dici homicidium voluntarium indirecte tamen, & per accidens dicatur occisio voluntaria magis: qui autem per se voluit, aut voluntate comprehensus magis tendit ad ipsius homicidii periculum. Vltimus vero cum calum exposuit, in quo poculum datur ad conceptionem, quod non est ita periculosum, quippe quod confecti soleat ex his, quae vires corporis augent, homineque, & feminas naturae debiles, medicamine ipso fortiori ad generationem reddit, quia ratione non ita tendit in hac voluntate comprehensus actus periculum mortis, ut tendit ille, quo abortiois, vel amoris causa pocula ministrantur.

Quarto proxime adnotandum erit, tunc vere doli homicidii voluntarium perfectum adesse, quoties voluntas occidendi directe, & per se in actum homicidii fertur: & sic habet homicidia occidendi animum. *de leg. 1. §. dicitur in lege Cornel. §. de homicidio.*

Quinto illud est omnino animadvertendum, quod ad punitionem ordinari homicidii, praecipue attenditur verus animus occidendi, perfectus inquam dolus, & tandem voluntas directa in ipsum homicidii actum, in ipsamque hominis occisionem: ita quidem, ut quoties homicidii voluntarium sit, voluntate tamen indirecta, & per accidens contingenti, tunc poena ordinaria remittatur. in aliamque committitur: quali minuat peccatum pro ratione indirectae voluntatis, & ob imperfectionem voluntarii. Nam auctores. *Tho. 1. §. q. 76. art. 4. voluntas per accidens tendens in peccatum minuit culpa peccatum. Idem probat text. celebris in d. Lin. leg. Cornelii. cuius mentionem agemus inferius ad apertiorum huius quae sitis resolutionem, & deinde ad intellectum d. c. ult. de homicidio in 6.*

Sexto hoc in loco non incongrue proponitur, & peccata & maleficia quo ad exteriorum actum, saltem materialiter, ut ita loquar minime distinguuntur ex proposito fine: quemadmodum docet S. *Tho. 1. §. q. 18. art. 6. cuius hic sunt verba: Aliqui actus dicuntur humani, in quantum sunt voluntarii, sicut supra dictum est. in actu autem voluntario inveniuntur duplex actus: scilicet actus interior voluntatis, & actus exterior & uterque horum actum habet suum obiectum, finis autem proprie est obiectum interioris actus voluntarii, id autem, circa quod est actio exterior, est obiectum eius, sicutigitur actus exterior accipit speciem ab obiecto, circa quod est, ita actus interior voluntatis accipit speciem a fine, sicut a proprio obiecto: id autem, quod est ex parte voluntatis, se habet ut formale ad id, quod est ex parte exterioris actus, quia voluntas utitur membris ad agendum sicut instrumentis. Neg: actus exteriores habent rationem mortalitatis, nisi in quantum sunt voluntarii, & ideo actus humani species formaliter considerantur secundum finem, materialiter autem secundum obiectum exterioris actus. Vnde Philo sophus dicit in 5. *Ethicae*, quod ille, qui furatur, ut committit adulterium, est per se loquendo magis adulter, quam fur. Haecenus diuus *Tho. qui & in eadem. 1. §. q. 76. art. 1. ascribit, peccata distinguuntur, & differre secundum obiecta: & idem esse distinguunt secundum obiecta, & secundum finem, quia omnis actus quatenus a voluntate procedit, formalem habet speciem a fine, & sic ab eius obiecto. hic autem finis semper est ad rationem boni existentis. ut apparet: si quidem malum est praeter voluntatem, & voluntas quo ad finem semper habet rationem boni, quemadmodum idem *Tho. explicat 1. §. q. 84. art. 2. de divinis nominibus. & Aristotelis 2. physicae. actus autem voluntarii semper considerantur ad distinctionem peccatorum: & sic hic distinctio proprie per se secundum eundem *Tho. 2. §. q. 7. art. 1. interior vero actus semper distinguuntur secundum finem: exterior autem materialiter secundum obiectum, in quo exercetur, idcirco maleficia ex proposito fine non sunt distinguenda, nec in eodem modo distinguuntur, idem vltimus constat, si actum humanorum distinctionem exposuerimus, ex Aristotele. *Ethicae. c. 7. Diuo Augustino lib. contra mendacium. c. 7. Tho. 1. §. q. 18. maxime art. 5. & venerabilium §. generalis. de sent. excommuni. in 6. sunt enim actus quidam ex propria natura ad mali, quod non possunt aliqua ex ea causa licere, nec ex aliqua circumstantia esse boni: ut adulterium, incestus, stuprum, & in his actibus plane constat, verum esse, quod ex fine non possunt licite censeri, nec iustificari. sicuti obiter notari in Epitome ad 4. decret. part. 2. c. 2. §. q. 4. num. 5. & in reg. peccatum. part. 2. §. 2. num. 5. sunt & quidam actus inapte na-*****

tura mali, qui tamen aliqua ex causa licere possunt, & permittuntur: ut homicidium, quod licet ex se malum sit, permittitur tamen ad defensionem. in hac autem specie distat iuris diuini & humani ratio, quod in dubio delictum, & prauum agentis animum praesumamus, donec veritas constet. *cap. 1. de praesumptiombus. Alii actus sunt ex propria eorum natura boni, qui etiam possunt contingere mali ob aliquem malum finem, & ob prauum circumstantiam: attamen in dubio praesumendus est bonus agentis animus. Sicut denique & alii actus indifferentes, qui possunt esse mali, vel boni ex fine, & propter circumstantiam aliquam: ut risus, deambulatio, & his similes, in his equidem obseruandum est, quod erit in dubio ad iudicandum in meliorem partem, & sicut in bonum interpretatio. *Merito §. pro socio. cap. 1. de iudiciis. de reg. iur. vltim. artic. 10. par. 5. de quo late tractauerunt & iunioribus Hippolyt. minime. §. de iudiciis. num. 46. Franciscus Niconitius in repet. rubric. §. de iudiciis. per nunciat. Andreas Aleciat. tractatus de praesumpti. reg. 3. praesumpt. 1. Abbas, Anania, & Felin in cap. cum dilecti de accusatione, per text. ibi: quia ratione Bartol. eleganter scribitur in quibus. §. 2. §. de hered. institut. quod id probetur, aliter dictum a contrahentibus: vel testibus, quomodo scriptum fuerit a tabellione, praesumendum erit, id errore potius quam dolo scriptum fuisse: Quam sententiam probantur Andr. Aleciat. de praesumpti. reg. 3. praesumpt. 13. num. 10. & Hippolyt. in d. rubric. de falsis. num. 68. Ego vero perpensa hominum malitia, & praeteritis his consideratis, quos frequenter solent a tabellionibus dolo & fraude committi: non facile admittere hanc opinionem, nisi apud me probabilissima foret ipsius tabellionis restitudo. Igitur actus exteriores boni per se, aut indifferentes omnes sunt praesumendi boni, nisi ex inordinata voluntate, aut malo fine mali iudicentur: imo simpliciter hic actus boni dicuntur: moraliter autem boni, vel mali ex rebus, vel inordinata voluntate, ex bono vel malo fine prauis, aut boni censendi sunt: aduerso vero ex sua natura mali, & sic peccata, non possunt esse boni, nec distinguuntur ex fine, aut bona intentione: secundum magistram sententiam in 3. *Aristot. 40. post Augustinum super Psalmum 31. & in homilia 7. lib. 5. humilissimum. §. forte. 1. §. q. 5. quod fit, ut delicta voluntate distinguantur: id est, ex ratione voluntarii, & inuoluntarii ut paulo ante ostendimus. propositum autem, & fine minime distinguantur, nisi quia ex parte finis referatur per rationem propriam ad actum voluntatis: & ideo quia finis referatur ad actum voluntatis interiore, cuius obiectum est: actus autem exterior habet pro obiecto id, in quod ipse omnino exercetur, & voluntas fertur in obiectum peccati, secundum quod ipsum peccatum distinguatur: ideo idem est id, quod peccata distinguantur secundum obiecta, & secundum fines, auctore Thoma in d. quesi. 72. art. 1. ad primum. Ergo proposita maleficia distinguuntur quatenus propositi ad voluntatis actum spectant: & sic idem est voluntate, & propositio distinguuntur delicta. *cap. cum voluntate. l. qui inuita. §. de furtis. cum similibus paulo ante citatis. in quo late Hippolyt. in l. 1. §. de iudiciis ad fin. §. de furtis. & in §. de iudiciis 176. post alios, quos ipse refert.****

Hinc sane poterit expeditius quilibet elegas, quae solent contraheri an delinquens? ponendus sit, si sequatur ex delicto publica utilitas. Et enim ex crimine per se nihil boni sequi potest: per accidens autem poterit bonum aliquod ex malo procedere & deduci. sic tamen fur forispetis alteri proprias res, & eas vi rapienter aliena iupellat illas litteras proditoris reipub. hic inuenit, quod facit ut, si detraha prodigione salua fuerit reipublica: utriusque hic furti puniendus, in declarationibus Seneca dispulatur. *lib. 3. de declam. q. vlti. nec Ancharaus est definit in c. canon. statuta. de consil. fol. 19. col. 3. est tamen haec dubitatio iura definitenda, ut si quis alienas res surripuerit animo furandi, & voluntate in futurum detrecta, & sic in rem illius, peccet peccato furti in cuius obiectum voluntas huius furatus fertur, & omnino puniendus sit. licet ex accidenti proditoris litteras inter furas res inueniens, maxime reipublicae periculum detecta prodigione impeditur, & vitiauerit. probat text. in cap. repleuerit. 15. q. 5. cuius meminit ad hanc fere quaeestionem Pand. in d. nouus de iudiciis. num. 29. quod si quis res alienas surripuerit non ut eas furto sibi habeat, & adquirat, sed ut prodigione litteras intercipiat in maximum reipublicae obsequium, suspensione ductus, quod proditio a domino rerum tractabatur, vel quod apud eam erant proditoris litterae, hic*

notant Bart. in l. 1. C. ad leg. Penes de parricid. & Salyc. in l. 1. C. de maleficiis quod si & in his atrocioribus affectus fuerit intra animi retentus, nec ad opus aliquod exterius eruperit, nulla poena humana legis huius affectui nocet, nec pro eo constituenda est quod admodum regia lex precipiat, & alia, quod ex iuris civilis responsis addu vimus probat liquidè, vt inquit Caro, volutatis, nec legibus, nec penis fuit obnoxia.

Veru circa illationem istam non leuiter est controuersia: conatus in atrocioribus criminibus fit ordinaria poena delicti perfecti & consummati puniendus. Sunt etenim qui censent, conatum his criminibus, etiam deductu ad proximum ipsius consummati sceleris actum, etiam si non sit per conatentem, quin illud peregerit, led aliquo exteriori impedimento fuerit impeditus, eadem lege, non tamen eadem poena puniendum. Hanc opinionem probant ex textu in c. sent dignum. §. alii autem, de homicid. cui respondere possumus. in eo casu conatum non fuisse deductum ad proximum ipsius perfecti criminis actum: nec conatentem fecisse, quidquid agere ad actus perfectionem potuisset. Et nihilominus eandem sententiam tenet Cynus in d. l. si quis non dicam rapere. col. 2. & ibi Salic. Angel. de mal. fisci, in gloss. Sempronius mandatum, vol. 2. Th. Grammatici, vno 20 & de cessione 7. q. 1. Capolla in consil. col. pen. Andr. de liern in cap. 1. §. si vero de capitis, qui curiam venit. Felio in tract. quando conatus col. vii. quomodo ipse non ita in specie hoc alternerit: sed & Cyni opinionem probant. Th. Grammatici, vno 2. num. 2. Ioan. Bernardi in tract. c. 1. et C. Communis Opinio secundum Hippolit. in consil. 1. q. ad. & reddit in d. l. si quis conatus, C. de fecit. eam dem opinionem fatetur communem Thomas Grammatici, in vno 8. ad. vii. & Ludou. Carrer. in pract. crimin. rob. de homicid. §. 2. num. 29. qui & Hippol. plures auctores ad citantur.

Contrariam tamen sententiam, quod in atrocioribus criminibus puniatur poena ordinaria conatus ipse ad aliquem proximum actum deductus: ita vt per ipsum conatum non steterit, quin fuerit iunctus omnino consummatus: probat text. elegans in c. 1. de homicid. in 6. qui accedit text. vul. si quis non dicam rapere, in d. l. si quis conatus. Nec tamen hic agendum erit de conueniendo, qui sponte penituerit, & criminis committendi conatu cessauerit: qui parendum est. l. qui falsum, ff. de falsis, led tantum tractabimus de puniendo eo, qui mens interiore cogitatione ad exteriorem actum deduxerit, ita vt per eum non steterit, quin crimen ipsum perageret, qua in re video multa à iuris vtriusq. Doctorib. frequenter tradidi esse perplexa, vt maximo labor opus sit ad discernendum ita, quæ sint ad praxim congrua, & recipienda. quamobrem ipse conabor iudicis adiuuare, quod mihi visum fuerit tam simpliciter hæc in controuersia habitanti.

Primum admonendum est, quod de puniendo conatu in atrocioribus criminibus ad id fuerit, non omnia crimina, quæ grauissima existimantur, pari iudicio censenda fore: ex his etenim vnus erit grauius, & atrocior altero: c. consiliet de punitent. diu. §. aut falsus, ff. de punit. Iud. ergo. §. poena grauior, ff. de lit. qui notant in summa. c. aut falsus, de punit. dist. 1. Nam licet Cicero in Parad. op. 3. Iouinianus hæreticus probare conati fuerint, omnia peccata esse equalia: id tamen falsum, est, erroneum, & hæreticum: quemadmodum docent S. Th. 1. 2. q. 3. Calisto de hæresib. in verb. peccatum. Ioan. Arbore lib. 14. Theopila. c. 9. igitur quo ad punitionem conatus in criminibus atrocibus, quo ad penam ordinariam, vel extraordinariam, iudex pendere debet ipsius criminis qualitate, ne vna, & eadem mensura omnia metiri conetur.

Secundo, præter ipsius criminis grauitatem considerandus sunt adhuc ipsi, ad quos fuerit conatus ipse deductus, vt ex his, & simul delicti qualitate iudex pendat, qua poena conatus puniendus sit. Sunt etenim actus quidam qui proximi censentur ipsius criminis executioni: non tamen sufficiunt hi, vt ex parte conatus delictum perfectum fit: cum & aliud perfectionem eius super sit ab ipso criminis auctore agendum Cuius rei sit exemplum in eo, qui cogitat ac decreuit patrem occidere, & hoc animo patrem aggressus est: pater autem seipsum defendit: aut aliunde impedita fuit parentis occisio. Sunt alij actus ita proprie ad etimius perfectionem pertinentes, vt nihil his peractis super sit addendum ex parte delinquentis ad criminis perfectionem: licet mors lecta non fuerit ex coquod adhibuit fit ad quod medicamentum, non fuerit impedita. Erit sane exemplum in propinante alteri venenum causa homicidii: quod quidem venenum minime nouerit ad mor-

tem, quia medicamentum sitis vis extincta. Horum equidem actuum distinctionem præ oculis habere debent iudices, vt in atrocioribus criminibus poenam ordinariam, vel extraordinariam conatibus inferant. Nam in aliquot criminibus adeo erit consideranda eorum grauitas, vt sufficiat conatum deductum fuisse ad priores actus: in aliis vero hoc non erit satis, sed erunt necessarij posteriores: quandoque nec his sufficit ad ordinariam poenam.

Tertio, est omnino considerandum in delictis, quæ atrociora non sunt, conatum puniendum fore poena extraordinaria iuxta ipsius conatus qualitate: non tamen ordinaria: & hoc quidem eo casu, quo conatus est ad exteriorè actum deductus, nec ite per conatentem, quin delictu consummaretur. Etenim arbitror, non debere hunc conatum manere, nec dimitti impunitum: imo puniendum fore iudicis arbitrio, non poena ordinaria. Hanc conclusionem ipse deduxi ex mente omnium, qui de conatu hæcenus scripserunt: præsertim Salic. in d. l. si quis conatus, col. 2. tenet eandem opinionem regia l. 2. statim citanda, & l. scilicet, ff. de variis crimin. cuius meminit Bal. in d. l. si quis non dicam rapere, col. 12. & Chassan. in consuetud. Burgund. Rub. 1. §. 5. ver. Archidiaconum na. 23. eandemq; rationem ipse probauim. Nam hic conatus ad exteriorè operationem deductus, licet criminis speciem, in quam voluntas ferebatur, non periecerit, dubio procul delictum est, & ad sceleris aduaciam perinet, quæ Reipub. est perniciofa, & ideo expedit, actum istum non dimitti impunitum, quod Plato li. 9. de legib. elegantissimè docet, eandem sententia probatur auctoritate, præsertim ex Imperatoris Structi, ff. de iure p. s. l. generaliter. vbi gloss. & Bar. ff. de colum. l. 1. in princ. & ad fin. ff. de extraordi. crimin. vnde fit, vt consuetudo totius Christiani orbis, qua obtinet ut leges punientes conatum abrogatas esse, sit plane intelligenda quo ad poenam ordinariam, etenim extra ordinem arbitrio iudicantis puniendus est conatus ipse ad exteriorè actum deductus: tamen hi consuetudines plures meminerit: maxime Speculator, de accusat. §. 1. Iason post Ange, in l. 1. §. vii. ff. quod quisque iuris. Bald. in l. 3. C. de seru. fugis. Hippol. in l. eiusdem, ff. de fecit. & in d. l. si quis conatus, m. 12. C. cod. tit. Alexand. & ibi Carolus in consil. §. sub. 1. & perique alij, quos vniuersos meminerit, & Hippol. in d. consil. 105. nulla autem poena conatus puniendus erit in his communibus criminibus, quæ toties sua sponte qui conatur, penituerit, & ab opere cessauerit, legi ea memo. 2. & ibi gloss. ff. de iur. l. qui falsum ff. de falsis, regia l. 1. tit. 3. part. 7. fatentur omnes, & docet Felio, in tractat. quando conatus col. 1. qui eiusdem m. operis col. vii. scribit, posse iudicem, licet non teneatur, mitigare penam à lege statutam, quoties licet conatum puniret, est optimus in consil. 5. c. r. etiam, ff. de po. nota. §. licet. Bald. reterens in d. l. si quis conatus, m. 6. quod est intelligendum ita, vt discretus iudex penam moderetur secundum actum, & criminum distinctionem, quam paulo ante tradidimus, & quæ potest colligi ex Salyc. in dist. leg. si quis conatus, col. 2. quæ omnia ad varias species deduci possunt: quarum aliquot speciatim subiiciam, vt inde possit aliqui certum hæc in questione proponi.

Primo inferitur 1. intellectus ad text. in l. qui quis, C. ad leg. Iul. 7. maiestas. vbi probatur, in eo crimine, quod atrocissimum est, conatum puniri poena quidem ordinaria, oportet enim hic pendere criminis prauitatem, cuiusque conditionem cuius proprium est, vt conatus ad actum exteriorè deductus, nempe ad tractatum, & consilium initum cum aliis circa produtionem, vel his equidem simillimum, ad speciem criminis læte maiestatis perfecti pertineat: cum is proditor sit, & huius criminis auctor, qui aduersus Rempublicam, aut principem fuerit aliquod machinatus per actus exteriores: quorum mentio fit in l. 1. & 2. ff. de legem Iul. maiest. l. 1. tit. 2. part. 7. est in specie regia l. 2. tit. 3. part. 7. vt plane in hac specie conatus ad actum exteriorè, qui proximus fit, deductus, efficiat eius auctore criminis huius reus. Quod Communis Opinio sententia acceptum videtur: vt tradit Ludouicus Carreri, in pract. Rob. de homicid. §. homicidii nu. 15. Angel. in l. 1. §. hæc verba, ff. quod quisque iuris. Hippolyt. m. l. 3. ff. de fecit. col. 4. imo nugulatus omnes animaduertere debentibus hoc crimine puniendo, quantum periculum toti Reipublice ex eo imminet. Multa enim sunt huius atroci delicti specialia, quæ commemorat Ioannes Igneus in qu. An Rex Francie reuocasset superuen. nu. 108. Nam & vbi conatus ipse ad exteriorè actum deductus, etiam abque criminis consummatione delicti specialia nomen habet: tunc illius criminis

casum ex alijs per eum citatis definitur. Nec potest congrue iure probari differentia, quod inter hunc casum, & precedentem constituit Th. Gram. *roto 8 & 9. ad fin.* siquidem actus hic proximus ipsius sceleris consummationi, erit sufficiens ad puniendum ordinaria pena mandatorum cum, & sitis ad puniendum ipsum mandatarium, qui crimen iussu, aut ex eo, quod frequenter *finis cumque conceptum est in d. l. 1. conatu puniri*, etiam si non sequatur effectus, & tamen ea constitutio mandatorum potius quam mandatarium poenis inibi expressis persequitur, quod idem persequitur ad hunc casum potissime pertinet, cum de mandato puniendo tractaverit quemadmodum Fran. & Doct. ibi annotant.

Quarto, si quis pecunia data, vel promissa mandaverit alterum occidi, & mandatarium ad exteriorem conatus actum non processerit, ipse mandans non est ordinarius, sed extraordinarius tantum poena puniendus cum aliquo in alijs criminibus non ita atrocibus nulla fore poena in hoc casu mandati infingenda quod not. *Sempiternum mandator. col. 2.* atque in hac specie loquuntur Hipp. *in d. l. 1. con. 105.* & in d. l. 1. qui cum te lo. Tho. Gram. *in d. roto 8. & in decis. 2. n. 25.* & rursus *roto 10. Ludo. Carer. in d. §. 5. n. 8. Dynos. & Ang. in d. item apud L. Alesium. §. si curaverit.* cui opinioni facillime lubenter omnes, qui probare conati sunt adhuc in atrocibus criminibus conatu non esse puniendum poena ordinaria, quorum opinio tunc obtinebit, cum ipse conatus non processerit ad actum exterio-rem, saltem eum qui fit admodum proximus, & directus in delicti consummationem.

Quinto, ex his facilius erit decisio eius questionis quam tradidit Hipp. *in d. cap. 1. de homic. in 6. verbo mandatarium.* ubi asserit in hoc crimine Assassinij non esse latius ad effugiendam poenam illius constitutionis, quod mandator revocaverit mandatu ante eius executionem, quam gloss. sequuntur ibi Domi. & Francus, & profecto vera est, quoties revocatio medati minime nota fit mandatorio, atque ideopse ibi mandatu revocavit, vel ad actum proximum ipsi crimini processerit. Etenim in hoc casu non excusat mandatorem revocatio mandati, quia, vt cum excuset, debet nota fieri ipsi mandatorio reintegratio gloss. *in d. cum qui.* vbi Docto. *de excomm. in 6.* quae est ordinaria secundum Felin. *in d. ea parte de excomm. in 6. de re script. & nota secundum Alexand. in l. 1. p. 1. pecuni. §. 1. ff. de cond. act. dat. vbi Bartol. idem probat Felin. *in d. siat dignum de homicid. nu. 14.* optima gloss. & ibi Docto. *in consil. 9. v. item de excomm. quam sequitur, & explicat Syl. in verb. excomm. 6. notabit.* & Auf. in Clementi. *de off. ordinar. regul. 3. nu. 6.* quod si mandatum fuerit revocatum, nec aliquis effectus fit sequutus, quia mandatarius fuit certus de revocatione, tunc non erit locus, etiam in atrocioribus poena ordinaria, licet extra ordinem vterq; fit arbitrio iudicis puniendus: quod not. Hippolyt. *in d. l. 1. con. 105.* & in d. l. 1. de qui conatelo. col. penult. Ludovic. Carer. *in d. l. 1. circa nu. 87.* & idem ipse dixerat nu. 8. consil. 9. proxime adnotatis. sed si mandatarium non obstante revocatione ad mandati executionem processerit, videtur sane, non esse mandatoris poena ordinaria puniendum adhuc in his atrocioribus criminibus: sicuti apparet ex gloss. *in d. 1. ap. cum qui.* & his, qui eam sequuti sunt. Ipse tamen in hac specie grauiori poena, quam in praecedenti puniendum ipsum mandatorem.*

Sexto, hinc perpendi poterunt Bald. verba in l. non idem mihi. *in d. de accusat. n. 16.* ita enim scribit: Et si dicas, quod in illis atrocissimis puniuntur consilium solum: ergo puniunt tractatus, & ordinatio: & non est aliquid mandatu, quin fit tractatus, & ordinatio. & si amicus. *ff. de adul. Respon.* quod solus tractatus, & sola ordinatio non puniunt de iure, nisi fit processum ad alium actum ordinatum per se ad ipsum factum l. si qui non dicam *reper. Cod. de episcop. & clerici. §. ff. de punit. l. 1. equitatis.* Haecenus Bald. sentiens adhuc in grauissimis criminibus mandatum non puniri, nisi processum sit ad actum ordinatum in ipsum mandati executionem. Haec enim Baldi sententia est intelligenda quod ad poenam ordinariam, vt mandatum ea puniendum non sit, etiam in his grauissimis delictis: nec tamen hinc sequitur, non esse extra ordinem mandatum puniendum, praesertim in Assassinio. cuius criminis pars est praecipua ipsum mandatum, & ipsa conventio in id facta, vt pecunia conductus homo alium incauto occidat. quod sensere Docto. *in d. l. 1. de homicid. in 6.* maxime Franc. ibi post Ioan. And. *in reg. in punit. de reg. iur. in*

6. idem erit in his criminibus, in quibus tractatus ipse maxime ad speciem criminis accedit: nempe in crimine laesae maiestatis in quo poena forsan ordinaria erit mandati infingenda. Potuit sane Bald. eum sensum habuisse, vt adhuc in grauissimis sceleribus mandatum solum nec poena extraordinaria puniendum sit, vt in casu l. si qui non dicam *reper.* Praeter qua vbi mandatum ipsum potissime sceleris speciem constitueret sicut de Assassiniorum crimine probauimus. sed Bart. *in d. l. 1. si mandato.* & Ang. *in d. l. 1. §. si promissum mandatorum. col. 2.* & perique alij eum sequuti existimant, & de delictis atrocioribus solum mandatum puniendum fore poena extraordinaria. Quorum opinio mihi magis applauditur quamuis Felin. *in tract. quando conatus. §. 1.* sequatur Baldi sententiam: imo in quocunque delicto aequi est, quod mandatum ipsum saltem nondum re integra reuocatum pro modo & qualitate criminis, quod mandatum est, puniatur arbitrio discreti iudicis quidquid Bart. dixerit.

Quarto inferitur ex praemissis vera interpretatio text. *in d. l. 1. qui cum te lo. C. de fideiur.* quia quidem constitutione cautum est, poena homicidij ordinaria puniendum esse eum, qui cum telo homicidij occidendi causa inceserit, tametsi non occiderit. Etenim receptum est, consuetudine eam poenam sublatam esse, quod paulo ante adnotauimus. Nihilominus vbi conatus qui fuerit proditorie hominem occidere, & ad actum poena ordinaria: quemadmodum ex lege regia deducitur *l. 1. sit. 3. lib. 8. ordin. Ea nempe ratione, quod homicidium proditorium grauissimum crimen sit. l. 1. de homicid. cuius intellectum nos tradidimus lib. 2. variat. rescript. c. 2. vlt. nu. 7.* Quamobrem in hoc grauissimo crimine latius erit iuxta quorundam opinionem, quod ipse conatus ad actum omnino proximum consummationis delicti processerit, & quidem ad vltimum actum: quia delinquente agendus est ad criminis perfectionem: licet non fuerit mors sequuta. Sunt etenim hi actus fere vltimi maxime considerandi, vt videtur pendere hinc valeat, an poena sceleris consummati sit delinquens omnino puniendus, vel minori.

Quinto, non incongrue deducam ipse quoque modo distinximus ad definitionem illius questionis passim controuersa: An is, qui tentat alium occidere veneno, fit puniendus poena mortis, quamuis mors sequuta non fuerit. Nam Iurisc. *in l. 1. §. in p. m. ff. de fideiur.* expresse asserit, hunc puniendum mortis poena: nempe ipsius legis Cornelia supplicio. Regal. *lib. 8. part. 7.* Sed quia communis totius orbis consuetudine derogatum est legibus, conatum abique vero effectu puniendus: contrariam sententiam, imo quod poena extraordinaria puniendus fit, qui venenum causa mortis alteri propinauerit, vt vel medicamentis, vel alia via mors sequuta non fuerit tenent Bald. *in d. l. 1. §. 3. lib. 3. Capol. consil. vltim. Angel. in l. 1. §. si uoluerit ff. de extradi. crim. Florian. in litem si obfretor ff. ad leg. Aquil. Hippol. in d. l. 3. Alexand. ad Bartol. in l. 1. ff. ad legem Pompeij de parricid. Parisius in consil. 167. num. 13. lib. 4. Match. de Afflict. in consilio. Neapolitan. lib. 3. rubr. 41. Augustin. Ariminensis adnotatorem ad Angel. de maleficiis in verbo & ex interuallo ad finem. Cremonens. *in d. §. 49. Thom. Gram. eleganter in decis. 2. Neapolit.* qui testatur, non ita semel in supremo Neapolitano pratorio decium fuisse: & esse hanc Opinionem Communem asserit eam sequutus Ludovicus Carer. *in pract. tit. de homicid. §. homicidij nu. 19.* tenet Felin. *in tractat. quando conatus. col. 4.* notat iterum idem Tho. Grammatic. *in decis. 74. num. 16. & 17.**

Verum hac in questione obseruandum est, istud crimen esse grauissimum: quippe quod ad proditoriam occasione per ritineat secundum Baldum *in l. 1. nu. 1. §. C. de summa Trinit. Anani. & Felin. in d. de homicid. text. optimus in l. 1. Cod. de maleficiis & Math. Bald. & Salic. in l. cum fratre. C. de his qui vult indige. Alexan. in consil. 145. nu. 9. lib. 7. Ludovic. Carer. in praedictis. §. homicidij nu. 98. [His multa suffragantur quae tradidit Philo. libro de legib. specialib. vbi agitur de interpretatione legis quae Exod. 21. lata fuit contra veneficos. Item illud est omnino respiciendum in praemissa specie, vbi qui venenum causa mortis, & animo occidendi alteri dederit, & propinauerit, actum istum esse adeo proximum consummationi criminis, vt denique in sit vltimis ad occidende agendus: nec enim ad mortem quicquam aliud fuisse debet ad eo agendum vt plane constat idcirco censio veriorum esse contrariam opinionem & arbitror, hunc poena ordinaria puniendum: cui sententiae suffragantur omnes, qui voluerunt, in his*

atro-

atrocioribus conatum ad proximum agere deducunt ordinaria pena dignum fore. His accedit regia lex in proxima illatione citata deinde & l. 90. tit. ult. lib. 8. ordin. qua constitutum est, mittentem sagittam in mortem alterius, morte plebendum, etiam si non percutiat. Maxime tandem si percuterit cum ea. §. ut. i. lib. 8. quæ quidem leges ratione habere poterunt & glo. in c. 1. ubi verb. ad mortem, c. ubi Bald. de praesumptis, hanc iudici sententiam tenent Barto. per text. in l. 1. §. ad leg. Pompe. de parricid. Ioan. Faber in §. ult. Infirm. de publ. iudic. Salic. in dicta l. 1. c. de malefic. & mortha. Angel. de malefic. in verb. & ex in c. ult. col. ult. Ioan. Ignez. eleganter in c. 1. ubi verb. falsa moneta. & in l. 1. §. cum dominus. tit. 3. §. ad syllaba. nempe in eo, qui falsam monetam in pecunia formam ita excederet, ut itam exendi posset licet ea vsum non fuerit. l. §. falsus. C. ad leg. Corne. de falsis. Postremo facit opinionem istam iustioris, quod auctore Thoma Grammatico, in d. 2. de significatione, per magna Curia iudices apud Neapolim fuerit non semel per sententiam approbata: licet in magno consilio, cuius iudices benigniores solent esse, aliud in contrarium sic definitum? Nec tamen probauerim, pena mortis puniendum fore eum, qui animo alterum occidendi venenū emerit, & parauerit, nec dederit. Nam in hac specie totius orbis consuetudo est intelligenda, quæ leges hunc conatū punientes abrogauit. Et enim Bal. Floria & Cremesius paulo ante citati contendunt, non posse hunc conatum iuste puniri pena ordinaria: sed extra ordinem puniendum fore, quidquid Bartol. Ioan. Faber, & Angel. de maleficis, in contrarium responderint, nos eadem aduersus. Capol. Angel. & alios auseruimus, tunc locum esse penæ ordinariæ, cum quis venenum animo occidendi parauerit, & propinauerit alteri, & profecto idem in hoc casu voluerunt Bal. in dict. consil. 443. Floria, in dicta lege item si uoluerit, tamen Thoma Grammatico pro eius sententia hos auctores adduxerit, sentit & hanc distinctionem Salicet, in dicta lege. 1. sic sane si quis falsam monetam eudere ceperit, nondum tamē forma ad eius vsum necessaria signauerit, puniendus non est pena ordinaria, sed extraordinaria, secundum Ioan. Ignezum in dicto mon. c. 3. ex aliis, quæ ipse adducit: atque ideo iure optimo in hoc casu idem probat Thom. Grammatico, in dicta de significatione, 74. dicens à summo Regio pratorio vocatū mortis iudicii pronuntiātū à iudicibus magnæ vicariæ.

Postillimum est attendenda, ac probanda mortis cōdēnatio in eum, qui venenum parauerit animo occidendi patrum vel matrem, & propinauerit eisdem. Nam est in d. l. 1. §. ad legem Pompei, de parricid. c. in l. 1. §. ult. 8. part. 7. cautum sit, sufficere ad penam ordinariam, paratum fuisse venenum ad patris occisionem, & id forsitan æquilibrium, licet consuetudine sublatum: tamen ubi venenum propinatum sit, dubio procul conatus hic erit puniendus ordinariæ penæ ob tantæ criminis atrocitatem. De hoc etiam crimine legem non tulit Solon, quia non sperauit futurum parricidiam? teste Cicerone in oratione pro Roscio Amerino, idem de Romulo in eius vita Plutarchus retulit: scribens, Romulum homicidium omne vocallē parricidium: nec de eo, qui patrem occidisset, aliam tulisse legē, quod illud impiū, & nefarium, hoc impollibile iudicauerit. Sic sane apud Romanos veteres omne homicidium parricidium vocatum est, liquidem auctore Felto lib. 14. Numa Pompilius hanc legem tulit, ut quis hominem liberū sciens mortū dederit, parricida esset. Dicitur autem parricidium, id est, patris nempe hominis occisio, aut de eius, quasi paternitatis, per abolitionem parricidii dicitur matris, aut fratris interfectorem. vnde olim fuisse in Romana Republica Quæstores parricidij est, iudices, qui de homicidiorum quorumque causis cognoscerebant, quorum meminit l. 2. §. deinde, ff. de origine iur. Ied tandem anno sexcentesimo ab vrbe cōdita, L. Octius primus omnium patre occiso parricidium commisit: auctore Plutarcho in eiusdem Romuli vita: & deinde eotempore, quo Marcus Cymbros vici, P. Malleolus matre interempta infans culeo in mare præcipitatus est. In huius vero criminis auctores statuta est olim pena quæ nondum satis sufficiens est ad tantæ facinoris vltionem cuius Marcus Cice meminit in eadem oratione pro Roscio Amerino: qui cum Solonis meminisset, inquit, quanto maiores nostri sapientius: qui cum intelligerent, nihil esset sanctum, quod non aliquando violaretur, audacia, supplicium in parricidis singulare excogitauerunt: ut quos natura ipsa

in officio retinere non potuisset, magnitudine penæ maleficio submouerit, insui voluerunt in culeum viuos, atque in flumen deiici. O singulari sapientia iudices! Nonne videntur ex reum natura hunc hominem sustulisse, & cepuisse, cui repente culeum, Iolem, augur, terra, mare quædemeunt? ut qui non necasset, vnde ipse natus esset, careret his rebus omnibus, ex quibus omnia nata esse dicuntur. Noluerunt feris corpus obicere, ne bestis quoque, quæ tantum scelus attingit, in maioriobus vteretur. Non hic nudos in flumen deiicere, nec cum delati essent in mare, ipsum polluerent, quæ cetera, quæ violata sunt, expiari putantur. Denique nihil tam vile, neque tam vulgare est, cuius pars illam reliquerit. Et enim quid est tam commune, quam spiritus viuis? terra mortuis: mare flantibus? litus cecis? ita viuunt dum possunt, vt dicere animam de celo non quantitas moriturū, ut eorum ossa terra nō tangatur iactantur fluitibus, vt nunquam abluantur: ita postremo eiciuntur, ne ad iaxa quidem mortui conquecant. Hac Cicero, Valerius Maximus lib. 1. c. 6. ed. Tarkinus, inquit, rex Marcum Tullium duumvirum, quod librum sacra ciuiliū sacrorum continentem cultodia sua committit corruptus Petronio Sabino describendum dedit, culeo insutum in mare abiici iussit: idque supplicij genus non multo post parricidis lege irrogatum est ius flumine quidē: quia pari vinctis parentis ac decorum violatio exianda est. Sed & Dionysius Halicarn. lib. 4. idē commemorans, Marcum Attilium culeum librorum Sibyllinorum hunc duumvirum appellat. Qui autem olim parentes occiderint, commemorat Ludou. Cælius lib. 6. testis, antiqua. c. 28. & c. 3. reit. Diodorus Siculus lib. 2. c. 3. in Ægypto parricidas olim culeo supplicio affectos, ut articulum præcæcis calamis radi inberentur, deinde viuos supra spinarum acutum cōburi. Extrat de parricidij penæ pulchra Modestini lex in l. pen. §. ad leg. Pompe. de parricid. C. de. hui qui parent occid. §. alia lex, insitum de publ. iudic. regia. l. 1. §. ult. 8. part. 7. quam libet multo tantisper explicare: quando in tanti criminis memoriam incidimus. Igitur parricida primum virgis sanguine verberatur, vt Modestinus in dict. l. 1. tenet, tradit in loco Accursius in prioriglōssate inquit, has virgas sanguines dicit proprias fratres, aut arboris nomine. Cuius quidem fructus meminit Plin. lib. 16. cap. 18. & idē lib. 2. cap. 10. scribit: nec virga sanguinea feliciore habetur cortex eius interior cicatrices, quæ præstauerit, aperta. Deinde huius criminis reus refertur culeo, quemadmodum Cice Valer. Max. Modest. & omnes hac de re constitutiones explicant. Erat autem culeus faccus ex vire bubulo: vt interpretatur Theophilus in d. §. alia meminit & Iuuenalis Satyra octaua.

Libera si dentur populi suffragia, quis tam
Perditus, ut dubites Senecam præferre Neroni?
Cuius supplicio non debuit vni parari.
Simia, nec sepe vni, nec culeus vni.

Rursus idem Satyra 13.

Et deducendum corio bñis in mare, cum quo
Claudius aduersus innocens Simia satis.

Culeo autem insitum cum gallo gallinaceo, capre, vipera, & simia: quoniam auctore Theophilo, hæc bestie similes mores parricide habere videtur. Nam alix ex his parentes occidunt, alix ne continent, qui cū illis pugnent. Horum autem animalium nec Cicero, nec Valerius meminerunt: sed Modestinus id moribus maiorum tribuens, & post eum omnes leges, quæ iurum mentionem modo fecimus, videram Iuuenalis septem dicit regia ex colubum. Specialis autem ratio à quibusdam tradi solet horum animalium in huius criminis punitione. Galus vero gallinaceus dicitur est ex eo, quod latine lingue auctores propter homonymiam huius dictionis gallus: & quia pluribus rebus eadem est appellatio secundum Quinril. lib. 7. gallum gallinaceum appellant huius nominis aem: & perlique dicere solent gallinaceum ab his adfectione galli, quod Boudrus in dict. leg. pona. ex Plinio & Colomella notauit. galli vero gallinacci pugnaes admodum secum sunt: quod præter alios Plinius tradidit lib. 10. cap. 20. adiciens, Pergami omnibus annis spectaculum gallorum publice editi: cui gladiatoriū, idem & Athenis fieri solitum, auctor est Ælian. lib. 2. de varia hist. cuius meminit Ludouic. Cælius lib. 1. antiq. lib. 9. cap. 13. idem scribit Philon in eo libro, cui titulus fuit, in quo probus liber, & Lucianus in Anacharsi. Gallus vero Tanagra à Tanagra

Tanagra Boeotiae urbe, quod omnium conferentur pugna-
cissimi, locum fecere proverbio, auctore Suida. Rhodios
etiam Gallos laudem hac in re consequutos olim fuisse
Plinius scribit in *dist. 2. c. 21*. idem de Tanagris. Thodius,
Chalcidicus, & Medicis, tradit Columella *lib. 8. ca. 2*. præci-
pue galli apud serpentes, & viperam pugnant: hoc etenim
& ad huius penæ rationem adducit Stephanus Forcatu-
lus in *Necyomania. c. 34*. *Causa* huius penæ adhibetur,
vt sceleratum offendat hominem, & immundum, qui pa-
rentem occiderit. Nam Virgilius *1. Georgicorum* canes imi-
tando appellat, quam ratione Forcatulus excogitat. Nos
& eam aptari posse opinamur, quod testis Plinius *lib. 8. c. 40*.
canis fit fidelissimus homini animal. Idcirco ad arguen-
dam infidelitatem parricida statutum est, vt canis cum eo
in culeum mitteretur. *Simus* equidem ea forsitan ratione par-
ricidij penæ conuenit, vt nulla sit tanti facinoris imita-
tio apud homines, quos nullum animal perfectius imita-
tur, quam simia: aut quia simiarum generi præcipua sit er-
gæfectum affectio adeo, vt plerumque magna ex parte cõ-
spiciendo catulos ipsos occidat: vt testatur Plinius *lib. 8. c. 54*.
Ex quibus potius huius rei rationes aliquot conice-
re. Aut ea erit optima, quod simia similes sint hominibus
interim defecissimos, sicuti parricidij, qui sub figura homi-
nim immanitatem belluarum gerunt: atque istha c. ratio
Forcatulo placuit, *viperam* quidem culeo cum parricida in-
sinitur, quippe quod simili fit obnoxio delicto, cum & ipsa
excois parentis vtero proruperit in Incem, parentemque
ipsum occiderit: profecto irrogato supplicio: liquidem,
vt enarrat Plinius *lib. 10. c. 61*. fecimam cocutis maris præ
dulcedine caput prorsudere traditum extat. Hinc & Orus
Apollo scribit, apud Aegyptios viperam fuisse natam Hie-
rolypticam, quod filium matri insidiantem representaret:
cum viperæ non nisi per parricidium in lucem veniat, v-
tero matri prærupto. Huius rationis meminere Forcatu-
lus in *dist. c. 54*. & Ludovic. *Cell. lib. antiq. lib. 3. cap. 27*. quo in
loco disputat, sine certum quod Plinius de conceptu, &
partu viperæ scribit. His denique sociatis animalibus par-
ricida insinitus culeo, ea ratione, quod Cicero refert, in mare
proximum mittitur. Nam de mari hac in re meminere Mo-
deslinus in *dist. 3. pon. & Valer. Maximus* non fluminis. Ci-
cero vero de flumine loquitur, vt & ad mare eandem
insationem referat, quam obrem in *dist. 3. alia. & in dist. leg. m. ca.*
promissive maris, & fluminis mentio fit. Nec ratio
abhorret, cum & eadem vbique fit: præsertim, quia mare
significat quamcunque aquarum congregationem. gloss.
in *dist. leg. m. ca. 1. & in dist. de insula. in princip. & 10. annis c. 6. la-
cus* Tyberiadis mare appellatur: quasi peculiare sit He-
brais quamcunque aquarum congregationem mare ap-
pellare: quod constat ex Plinio *lib. 5. c. 1. Iosepho, lib. 18. an-
tiquæ. c. 4*. Hegesippo de excidio Hierosol. *lib. 4. c. 16*. à quibus
mare Tyberiadis appellatur lacus Genesæ, quem ipse Ior-
danis facit: cuius occidentem in gratiam Tiberij Hero-
des Tetrarcha condidit urbem, quam Tyberiadem dixit. idem
ex Paulania Heliacorum primo adnotat Ludovic. *Cellius lib. 1. c. 4. test. antiq. c. 1. 4. neque solis Heb. licuit laicus & flumina*
maris nomine nobilitare: solum & Seruius in *1. Enid.*
superfluis verbis:

Vnde per te non tam vasso cum murmure mentis

Imare præruptum, & pelago premis arva Iouanti.

Mare, inquit, id est, flumen, quod vt Varro testatur, acco-
le mare vocant. Loquitur etenim Virgilius de Timæo,
quod est nomen fontis, & fluij: secundum Melam *lib. 2. c. 4*.
Philon item Iudeus de Eilias refert, in Aegypto stagnum
esse quod vocant maria, sicut ex eo adnotat Fortaculus:
tamen verius illud sit, Philonem non de mari, aut congrega-
tione aquarum, quæ ab ipso mari dicantur maria, sed de
lacu maris intellexisse, quod constat ex eodem Philone
in libr. de vita contemplat. Euseb. *lib. 2. Hist. Eccl. c. 17*. Arria-
no de gestis Alexan. *lib. 3*. & Appiano Alexandrino in *pro-
m. Roma, lib. 4*. qui quidem lacus & Martius dictus est ex Qu-
Curtio *lib. 4*. Hieronymo in *Epistolam c. 19*. Theodoro *lib. 1. Hist. Eccl.*
lib. 3. c. 30. meminit & Athenæus *lib. 1. fontis*, qui in Aegypto
apud Alexandriam dicta fuit Maria, à qua vnum in igne
nomen accepit: tradit, vt dictum fuerit Marcoticus. Cuius
& lacus meminit Strabo *lib. 17*. scribens dictum fuisse Ma-
riam & Mariotidem. Alianus *lib. 7. de animalibus*, non fallor,
eiusdem lacus meminit. Myridem appellans, fortassis scrip-
tentium errore.] obuius tamen apud Hebræos præno-

tata locutio. Sic & mare Mortuum dicitur alter Iordanis
lacus. Hæc sane de lege Pompeia de parricidis, ad cuius in-
terpretationem addit Modelinus eos esse bellis obiectos,
nos, si non fit prope fluvius, nec mare, in quod iactentur, *lib. 8. ca. 2*.
Paulus in receptis sententiis *lib. 5. ad leg. Pompeiam*, refert,
pro regionis qualitate parricida, vel bellis obiecti solitos,
vel viuos exuri. Lege autem Pompeia occisores parentum,
liberorum, & aliorum quorundam à latere cognatorum,
affiniumque eadem penæ plebebantur: nempe ea, quæ legi
Cornelia de sicariis fuit. *1. ff. ad leg. Pompe.* hæc tamen di-
stinctione obseruata, vt occisores parentum, & more maiori
speciali pena culpe punirentur: & alij vero legi Corneliae
de sicariis ordinaria quidem, cuius mentio fit *l. 3. ad fin. ff. ad leg. Corn. de sic.* & hoc satis explicite traditur in *d. l. 1. p. m. d.*
post ea equidem in *l. v. m. ca. de bu.* qui parent. occid. & in *d. l. 1. regia.* latior est culpe pena: cum ex pluribus aliis cognatis à
latere, & affinibus inducitur: eaque puniuntur per Iustianum
in *d. 3. alia deinde leg. Pompeia* tribuitur: quali ad eius ex-
tensionem pertineat: quod & ipse obiter adnotat epitome
ad *4. decre. 2. par. c. 7. §. 7. num. 16*. Sed & Cyrenes olim,
nempe Michridatis tempore, Leandrum quendam fratrici-
dam, simul & tyrannicidam culpe innotum in mare proiec-
erunt, teste Plutarcho *lib. de claris mulieribus*. In hos vero par-
ricidas, aut lane in eos, qui nouerem occiderant, extat *lib. 1.*
Græcum & elegans Epigramma in hunc sensum:

Ne sepelias hos cadaver: fit enim civis, & rapina civitas.

Nam unum mater terra non recipit matricidam.

Ex quo facillime intelligas, quæ ratione parricidæ non
sepeliuntur, lege quidem hoc prohibente.

Scribit sane Suetonius in *Augusto. c. 33*. penam istam culpe
non solere inferri parricidis, nisi cõfessi fuissent hoc ipsum
crimen. Multa præter hæc de parricidis tradit Lud. Carrer.
in *præf. §. homicidij nom.* 1. 28. Platonis autem sententiam circa
huius criminis punitionem si quis nosse cupit, legat
ipsius dialogum *9. de legibus*.

Hæc quidem obiter de lege Pompeia tradidimus ad co-
natu puniendi traditum, cui finem ponimus, lætorem ad-
admonentes, vt Nicol. Boer. legat. *dist. 3. c. 16*. disputante, an
Conatus fit puniendus in crimine grauius, quod luxurie cau-
sa cum brutis animalibus perpetratur, iuxta *1. mulier. §. 5. q. 1.*
Matth. de Afflict. in *Constitutionibus. Neapolitanis lib. 3. rub. 42. nu. 12*.
idem fere tractantem de conatu Sodomie, cuius delictum
cõducit maxime ad intellectum regie grammæ de pu-
nientiis sodomitis. item Io. Igne in *l. 1. §. cum de immuni. ff. ad Sylla-
nia. nu. 21. & præced.* læta examinat, an finit aliquot de-
licta, quæ ex animi tantum cogitatione quo ad forum exte-
riorum considerentur: saltem aliquot exterioribus signis con-
tingentibus, & præmissis, nempe in vitio fugitiui. *1. ff. qui sit fu-
gitivus. §. item apud Iulianum. ff. de adit. citari. d. 1. ff. qui seras. Cod. de
iurris. cum pluribus. §. quæ ad adit. citari, & adduci possunt, quæ
tamen caute sunt intelligenda, iuxta not. per Bald. consil. 259,
nu. 3. lib. 1. & consil. 382. lib. 5. num. 9.*

§. PRIMVS.

De homicidio, mādato ad id, & rati habitatione.

SYMMARTIA.

1. Homicidium non puniatur pena ordinaria si defecerit animus ad occidendum.
2. Imbi traditur, ex quibus hic animus colligatur.
3. Intellectum ad test. in c. de homicidio. in c. 6. imbi de mandato homicidij.
4. Mandatum tactum homicidij facit quem irregulariter.
5. Rati habitatione in homicidio non estur quem irregulariter.
6. Rati habitatione in delicto quod operetur, & quæ pena puniendi sit.
7. Rati habitatione criminis non committit nomen rati habitatione, nisi peccatum mortale, an veniale?

Secundo principaliter hoc in tractatu inferitur, homici-
dij voluntarij esse & irregularis eius auctor constituitur,
etiā si in id voluntas non feratur directè: fed indirectè
tamen nō debet pena ordinaria puniri. Prior pars huius
illationis probatur ex his, quæ diximus in præfatione cap. versic.
tertio considerandum, sub num. 2. & num. 3. versic. voluntarius. Pos-
terior autem pars constat, 1. quia homicidium commissum
absque animo vero occidendi, & directè voluntate ip-
sum homicidij actum, non puniatur ordinaria huius cri-
minis, quod obiter attigimus in *dist. numero 2. ad fin. text. ele-
ganti in l. Cornel. l. 1. §. diu. ff. de iur. l. 1. & l. cum qui. C. de iur.
car. l. cum autem versic. capitalem, ff. de adit. edict. quæ text.
dict. esse meliorem iuris lat. in non dubium. C. de legib. 7.
colum. ad idem plurimum conducit l. in actibus. §. sed in
hu. & ibi lat. ff. de in iur. iur. textus optimus in l. §. talis. l. part.*

7. & in l. 15. tit. 13. lib. 2. ordin. eandem conclusionem tenuerit Bald. in l. 1. col. 5. Cate. et in fugi. & in l. 1. data opera. col. 4. Cod. qui accusat. non poss. Bald. in c. 1. §. 1. qui hominem de pace tenenda. Abb. in simili quaestione in c. olim. in l. 1. de rebus. spoli. & plures, quorum ita- tum mentionem agemus. Et etenim huius assertionis quo ad illam vltimam partem cap. oporiaro, quod ille de- fectus voluntatis directæ & deliberatæ in homicidio culpam minuat, & ideo penam quendam modum ex Tho. in d. num. 2. explicamus. Hæc vero imperfectio voluntatis ex iplo poterit præsumi: sed præcipue deducitur ex iplo instru- mento, quo fuerit vulnerum illarum: sicut probatur in cap. significasti. in 2. de homicid. cum præter Dd. ibi meminere Bald. in l. solam. Cod. de test. col. 3. & alij ita citati text. similis in l. 1. §. sed si prius si de fidei. cum qui. c. in l. 1. c. de emenda. form. l. equi. & ibi Bart. C. de cons. quibus lib. 12. tradit multa Felin. num. 71. & Anani. vltim. not. in d. c. significasti. Aret. consil. 80. & consil. 147. Alcia. lib. 1. dispum. c. 17. Caro. Molin. Alex. consil. 15. lib. 1. Deci. consil. 9. & consil. 134. Capol. consil. 33. cum tribusque Arg. ad malefici. gl. scienter. & dolose. Hippol. in d. l. 1. §. fiat. num. 2. & 33. & vltim. 9. idem in l. nihil. inter. §. si de fidei. num. 15. Ludovic. Carrer. in præ- tium. §. homicid. num. 22. et al. & hoc oporiaro in auct. de armis qua penali. et. tradit Catel. Cort. in memorabil. doctrine. armum. igitur iudex quo ad remittendam penam ordinariæ exacte per- pender actus ipsius qualitatem, vt hinc coniecturâ habeat, quantum defuerit animo ad directam occidendi volun- tatem: quo denique iuxta eam imperfectiorem, & iuxta vo- luntarij defectum penam ipsam moderetur. voluntas enim directæ accepta fuerit ad percutiendum, non tamen ad occidendum, tamen ex percussione præter animum percus- sionis sequuta fuerit immediate occisio, quatione con- siderandum est ex iplo percutiendi modo, ex instrumento, quo illatum est vulnus, quom culpam percussus in homicidio habuerit: nempe quantum fuerit indirecta aut minus directæ voluntas ad occidendum; ex eo, quod vel instru- mentum aptius erat, vel qualitas vulneris promptior ad homicidium: quod ex iplo vulnere inmediate fuit sequen- dum. Etenim ex hoc adsumitur præsumptio voluntatis, vel magis vel minus indirectæ in ipsam occisionem. Nam cum delicta non possunt abique voluntate perici, nec committi, opere pretium est omnibus recte pensatis voluntatem ita coniectare, vt culpam delicti deprehendamus. Quod apparet in d. l. 1. §. dum. vers. quod si clauis. §. de fidei. quoin loco Budæ. Clauis. no Clauis, legedi censet a quo dicitur Steph. Forcat. dial. 27. in 2. in Nymmanis inu. vbi & Cucum. tradit, sensumque cõmunem Iuriscoll. probat & sequitur.

Terio deducitur vera ratio ad text. l. casti. de iur. in 6. cuius hæc sunt verba: It qui mandati aliquem vulnerari, licet expresse imhibeat, necessestarij vulnerum, vel membro aliquo molester irregulari effusit: mandatus tunc mandati excedens nuntiet, vel occidat: cum mandando in culpa fuerit. & hoc euenire possit deuenire cogitare. Hæc tunc prædicta constituto, que videtur irregularem consti- tuere quem ob homicidium, in quod eius voluntas minime directæ: imo ab eo abhorrens, & nihilominus mandator in hac specie irregularis est ratione homicidij voluntarij, ac si ipsem oculum percussisset fuisse, nihil minus quam occisionem cogitans, & percussus fuerit ex eo vulnere mortuus. Fertur siquidem voluntas in ex quo ini- mediate mors fuit sequuta, tunc ideo est indirectæ volun- tas ad homicidium propter illam culpam, quam habuit mādator, non præcauendo quod ex his percussioibus, & acti- bus soleat inmediate mors contingere. idcirco non omni- no eius incauta lucra excusare debet eo prætextu, quod non habuerit animum occidendi. Nec enim excu- sandus foret, qui malo animo esse alterum percuteret in capite, nolens eum occidere, si ex vulnere foret sequuta mors. Hanc rationem occidendi ipse veram ac propriam esse cetero, ac de mō colligo ex ipsam decisionem d. c. vii. & ex his, que adnotant in princ. l. vlt. 2. par. num. 1. & illud maxime contendens, hoc homicidium non casuale, sed vo- luntarium esse, non directæ, sed indirectæ occidendi volun- tate commissum.

Quibus ita prænotatis, lectorem admonendum censeo, aliquot esse mente tenenda in prædicti Pontificij respon- sione notanda, & verum intellegendum. præsertim cauedum est, ne quis existimet, irregularem in hac specie consti- tuti ex homicidio casuali, vere quidem, si quis potestatem haberet dispensandi circa irregularem ex casuali homi- cidio contractam, non posset, vt arbitror, eam tollere

irregularitatem, quæ in casu præscripto contracta fuisset, est etenim homicidium voluntarium: tamen non fuerit perpetratum directæ voluntate ad occisionem, nec animum occidendi imo fuerit voluntas ad homicidium indirectæ: quod Bart. optime sentit in leg. diuini. ad finem de iur. iur.

Deinde ob eandem rationem quidam vere censent, in eo casu mandatorem non esse puniendum mortis pena, nec homicidij voluntarij ordinariæ, sed extraordinariæ ta- tum huius opinionis auctores sunt Anro. de Rosellis. Fran- cis. de Capiubus. Lixæ, & Ang. & Cast. Paul. Castr. in l. apud Capol. consil. 35. 36. & 37. singulis ad hanc rem additis res- ponsis. argum. in lege Cornelia. & in leg. 1. §. dum. si de fidei. ex quibus omnium consensu lolet colligi, & nos paulo ante de- duximus penam ordinariam homicidij non esse admi- tendam, vbi homicidium commissum fuerit abique vero animo, & directæ occidendi voluntate. Denique eandem opinionem quo ad mandatorem sequuti sunt Deci. consil. 25. 4. & consil. 482. Hippo. consil. 7. num. 5. & consil. 67. & in leg. 17. 6. Tho. Gram. consil. 2. Paul. Paris. consil. 161. lib. 4. quorum opinio humanior, & iunior est, secundum Lud. Carr. in præti. in de homicid. §. circa. num. 2. quamvis Barth. Capolam consil. 34. pro- bare multis rationibus nititur, hunc mandatorem punien- dum fore pena ordinariæ homicidij. Ego potius probarem priorem sententiam nisi periculum mandata maxime ostenderet eius qualitate infestâ, voluntatem mandantis in homicidium directæ ferri, aut saltem ita proximam fuisse homicidio, vt vel nulla, vel modica ordinariæ penæ remissio sit indulgentia, ex his que Bal. eleganter not. in l. cum mandati. C. manda. & in vlt. vlt. col. C. de accus. Ang. de Malef. in gl. Scempronius mandator. q. 10. Ias. post Paul. Aret. Rom. & Alex. in l. si qui multi bene. §. sed quid si mandator. col. vlt. §. de accus. hære. etenim si mandator, percussorem eo instrumentum fieri, vt difficilimum sit modum adhibere, aut manum tem- perare, quin homicidium sequatur, constabit plane man- datorem maxime voluntatem in homicidium directæ fuisse. Ex quibus illud, lecto optime, tibi sit consiliosissimum, in casu d. c. vii. homicidium esse voluntarium, non casuale.

Solet tamen ad d. c. decisionem adnotari, mandatorem non teneri de actu per mandatarium perpetrato contra mandati formam, aut præter illam, vbi facillimum illi fuit mandati limitas, & fines obseruare. Nempe, si mandator iusserit mandatario, quod Scempronius extra prætorium, & publicam domum percuteretur, vno illum intra præto- rium percussit: tenebitur quidem mandator de percus- sione illata extra prætorium, non autem de ea, que intra prætorium consergit si diuersa foret pena cõstituta: quod notant Bal. in d. l. non idem in num. c. vlt. Fel. in cap. sicut dignum. col. 2. de bun. post Ananiam ibi. Hip. in d. consil. 67.

Sic sane vbi delictum alteri demandatum non tendit ad homicidium, nec potest tendere id per se, aut immediate, non tenebitur mandator de homicidio sequuto. Huius cõclusionis erit exemplum in eo, qui iusserit aliquam femi- nam rapi causa libidinis, attamen mandatarius in rapu ip- sam feminam occidit: non tenebitur de hoc homicidio mandator: licet teneatur de rapto. siquidem raptus causa libidinis sit, nec dirigitur ad ipsius mulieris occisionem im- mediate, nec per se. licet per accidens fuerit ipsa femina occisa: ita equidem respondeat eleganter Dec in consil. 234. col. vlt. Tho. Gram. consil. 10. idem colligitur ex Bart. in l. diuini. ad l. Corn. de fidei. ad finem. Nec refert quod hoc in casu danti operam rei illicitæ impuari debet quicquid fuerit ex eo actu, etiam præter eius intentionem sequentum, propter eius culpam, quam habuit, minime præcauens, que poterat inde accidere. c. tunc in princ. sicut ex l. inter armos. §. si inter- mus. de homicid. illud enim procedit quantum ad subiectum, circa quod versatur ipsa malitia illicite operantis, & quan- tum ad ea, que illi obiecto per se & immediate iunguntur, aut necellario sequuntur: non autem quo ad illa, que per acci- dens oriuntur aut illa mala, cui opera datur, quia illa, que per accidens eueniunt ex opere alio, & tãquam effectus re- moti proveniunt ab illo, non imputantur agenti, nec ad mali- tiam nec ad bonitatem, quemadmodum inferius tractabitur, vbi de homicidio casuali agemus, & superius transiit per attingimus. Atque hæc quo ad penam ordinariæ, & ciuilem, aut cri- minalem procedit: quia quo ad irregularem fortassis non erit ita plane hæc interpretatio admittenda. Cum eius ratione debeat attendi non tantum opus illicitum, cui da- tur operatio ipsius operis periculum ad homicidij euen- tum,

semper qui non prohibet in sen. ff. de reg. ur. "quamobrem adhuc in atrocioribus criminibus censio, non esse locum poenae ordinariae propter ratiabitionem, siquidem omnes auctoritates, quibus probatur, ratiabitionem in delictis puniendam esse, non in ordinaria poena, sed in extraordinaria loquuntur, quiquid aliquot Doctores scripserint in ca. 1. de homicidio. §. circa. m. 193. etenim aequitas, quae dicitur ratiabitionem in delictis retrorahi, eadem perinde debet, non debere ordinaria poenae ipsius delicti puniri eundem ratum habentem ex hac legis fitione.

Secundo exilium ex mente Bart. & aliorum decuci, quod ratiabitione idem operetur in crimine adulterii, & similibus, quod in aliis ad iniuriam inferendam potius quam ad satisfaciendum libidini committatur. sic ipse ratum habens non punitur pro adulterio, vt adulter, sed pro iniuria ex adulterio illata. idem explicat Salycet. & Bald. in d. l. non ideo minus. 1. 2. quod. Ludovic. Carrer. in d. l. §. circa. m. 190. notat Felin. in d. c. 2. de iur. iur. 2. vbi asserit, punitionem itam ad extraordinariam poenam arbitrio iudicis pertinere.

Quibus illud libenter adiciam, maximam esse discriminis rationem inter censuram excommunicationis, & irregularitatem. Nam excommunicatione fertur in percutientes clericum ob iniuriam ipsi percusso, & ordini ecclesiastico illatam. hanc vero iniuria etiam inscitur per ratiabitionem eius percussione, quae nomine ratum habentis fuerit illata, atque idem in d. l. c. cum quo. iuste excommunicatione statuitur adulteris ratum habentem percussione clericum illatam. Secus autem quo ad irregularitatem, quae in hac materia homicidii requirit actum occisionis, vel mutilationis membri culpa praevia contingentem: sicut passim in rubr. de homicid. probatur. Qui quidem actus non contingit per ratiabitionem vere, nec vera culpa eum praecedit. Hic accedit, quod ratiabitione nusquam in criminibus operatur effectum principalem, aut culpa dignum notabile, quoties ad ipsum crimen requiritur praevia machinatio, tractatus, aut dolus. Etenim in hoc casu non est ad poenam sufficiens ratiabitione. cuius asseritionis probatio consistit in cap. 1. v. biglo. & Panor. de consens. infidel. non enim ratiabitione habet effectum machinationis in mortem coniugis ad impediendum matrimonium: quia ea machinatio praecedere debet, atque actum praevium requirit: atque ideo ratiabitione non potest eandem punitionem inducere, quod non Domin. in c. cum qui. de sent. excommunicationis. in 6. & c. cum communis opinio in 6. 1.

Illud praeternitendum non est, quod si quis ratiabitionem crimen eius nomine non commisit, minime incurrit excommunicationem, nec irregularitatem: licet peccet. Nec enim est dubium, hanc ratiabitionem peccatum esse quod probat text. in d. cap. cum qui. 2. cum per te. vbi Ioan. And. Domi. & Francus existimant, hoc peccatum esse veniale, non mortale, quae quidem interpretatio falsissima est: quia delectatio actus mortalis mortale peccatum est: sicut & veniale erit, si sit ipsa delectatio de actu veniali. text. op. in d. sed per te. 6. dist. 1. c. sicut. de pen. diff. 1. ca. praescripti. 34. dist. c. non oportet. in d. de consecrat. diff. 5. not. S. Tho. & Caiet. 1. 2. q. 84. art. 8. & 2. q. 134. art. 4. demum in hac specie, quia tractatus, hoc ipsum tenet Caiet. in summa, in verbo praescripti. 1. & aduersus Ioan. And. & alios expressim Martinus Azpilcueta in c. i. verba. 1. 2. q. 10. 46. quod notandum est, ne quis decipiatur frequentissima Canonistarum opinione.

Hec igitur explicare libuit in tractatu ratiabitionis quo ad poenam irregularitatis, scio etenim plerumque in ea errari ex eo, quod poena ista ceteris similis existimetur: cum tamen passim compertum sit, eam non esse omnino ad aliarum poenarum rationem censendam: siquidem proprias ac peculiares habet conditiones, ex quibus est quilibet hac in re controuersia definenda.

§. SECVNDVS.

De vulneribus a pluribus inflictis.

SVMARIA.

1. Consilium quando irregularitatem inducat: et quid quo ad alias poenas commissi criminis.
2. Anximum, vel opem praestans homicidio, quandoque irregulariter censetur.

3. Pluribus eundem hominem vulnerantibus, an omnes sint irregulares, vel homicidae? (sic ab alio examinatum fuerit)
4. Vulnera ab uno illatum, quando ex improbitate ad homicidium, si vulnera ab aliis inflictis irregulares?
5. Animus occidendi an consideretur, ubi vulnus mortiferum non est, & tamen vulneratus ab alio occiditur?
6. Qui non obicit homicidam ad alium committendum, an sit irregulariter?
7. Homicidium commissum a famulo, vel confanguineo, an imputetur ei, cuius gratia perpetratum fuerit.
8. Mortificatio ex imperio medici vel culpa vulnerati, an efficitur irregulariter?

Quinto colligitur irregularem effectum, qui consilium homicidio, aut mutilationi dederit. text. in c. si quis viduam. 56. dist. 1. c. 2. de cler. inqunt. in duello. c. sicut dignum. §. clerici. de homicid. quod probatur, quia regulariter ex consilio in delictis quis tenetur. nuper de sent. excommunicationis. l. 1. §. per hoc de re. ff. de seruo corrupto. l. si quis. ff. de ver. sig. vbi hoc tradit loqui. quibus in locis omnes iuris viri; interpretes in hoc conveniunt, quod ex consilio quis teneatur ad poenam criminis, & irregularis sit, si consilium datum fuerit ei, qui aliquo non erat illud crimen commissurus. etenim in eorum veritatem controuersia, qui consilium dedit ei, qui nihilominus erat facturus. Nam. text. elegans in l. non solum. §. si mandatu. ver. Attulimus. ff. de iur. probat. ex consilio quem non teneri, vbi is, cui praesidium est, erat delictum illud aliquo facturus. ad idem optext. in l. si quis. ff. de verbor. signific. gl. in ca. sicut dignum. §. qui vero. & ibi text. de homicid. gl. in c. per de sent. excommunicationis. §. si quis. ff. de obli. quae ex delicti. in l. non. Bart. in d. l. §. si quis. & Fran. in reg. nullus de regul. iur. in 6. Decian. in d. l. §. de reg. iur. Fel. in d. §. qui vero. Abb. Felin. & Decian. in d. l. de off. deleg. quorum Opinio Communis, cam qui. l. sequitur in c. actioes. au. 3. de adu. notat. Attamen in d. §. qui vero, in verb. constat, etiam hoc consilium puniendum fore: siquidem inibi puniuntur qui regi aliquo facturo consilium dederunt. Dynus item in d. l. regul. nullus ex consil. Bartol. in d. l. §. si mandatu. col. penult. Imol. in Clement. 2. de pen. col. 5. Angel. de Maleficiis. in verb. Sempronium mandatuem. q. 22. in specie tenent, ex consilio quem puniendum esse, siue ille, cui praesidium fuit, erat aliquo facturus, vel non. Hoc ipsum Bald. in criminibus atrocioribus saltem admittit in l. col. 2. C. de seru. iur. per text. in c. falsus. de pen. in 6. cui opinioni refragatur Felin. in d. c. 1. de off. deleg. contrarium probans ex d. l. sicut dignum. vbi cum ageretur de homicidio Archiepiscopi, sit distinctio quo ad puniendum, an ille, cui consilium datum est, esset aliquo facturus, vel non. Et profecto prior Baldi sententia minime probatur in d. c. falsus. quidquid dicit Decian. in d. c. 9. secutus Bald. quae etiam sequuntur Hippol. in singul. 665. & Ludovic. Carrer. in pract. crim. 21. de homicid. §. circa. m. 164.

Verum distinctio praemissa communi omnium fere consensu recepta est: nam & eam esse communem opinionem fatetur Alber. in l. vbi haec verba. ff. de iur. iur. infam. nam. 3. Decian. in d. c. 1. nu. 9. & in d. l. consilium. ff. de reg. iur. num. 4. Felin. in d. cap. sicut dignum. nu. 7. Lud. Carrer. in d. §. circa. m. 163. de vere hanc sententiam iure magis probari poterit in hunc ceterum sensum, quod dans consilium aliquo non facturo eadem poena puniatur, secundum omnes: si vero, qui consilium dedit, alioqui facturo, pudat fane, sed mitiori poena, iudicis arbitrio: quem ad modum Decian. d. l. consilium. §. in d. cap. 1. expressim tenet post Ang. in l. c. qui per. ff. de iur. & in l. fur. ti. §. si quis. ff. de Cepol. cap. 27. col. penult. idem not. Ludovic. Carrer. in d. §. circa. m. 163.

Quamobrem etiam in atrocioribus eade distinctio admittenda est: ita tamen, vt in his criminibus consensu aliquo facturo, non ordinaria poena delicti, sed extra ordinaria maiori tamen quam in aliis commissis delictis puniendus sit. Atque hoc ipsum ex mente Baldi & aliorum ipse deducit: tametsi quidem expresse contrarium notauerint. Sic sane text. in d. l. §. op. dum dixit, ex consilio non teneatur, sed mitiori, qui furti committendi consilium dederit, qui aliquo furtum commissurus erat.

Sed si quis consilium dederit aliquo facturo, & is non commiserit crimen in eam personam, cui consilium datum est, sed in aliam: non est consensu aliqua poena puniendus, secundum Bald. in d. l. col. 4. quib. mod. sent. am. cuius opinio est de poena ordinaria intelligenda: quasi vel sit Bald. post Ifern. aliud dicendum fore, vbi quis consilium dederit ad crimen committendum in ipsam personam, cui consilium datum

datur: vt eo casu consilens teneatur pena ordinaria, etiā si esset aliqui facturus qui consilium accepit. Nempsi quis consilium dederit, seruo, vt fugiat à domino: vel aliqui foemina coniugate, vt adulterium committat. l. 1. §. perfructu. ff. de seruo corrup. qua in re ipse consensio inuehigandum esse, an pena sit certa per legem statuta contra consilientem, vt tunc ea sit consilens puniendus aliqui arbitrio iudicis, quemadmodum paulo ante explicauimus. In eo vero dubio, non esse Baldi sententiam omnino certam. In eo consiliū præstitum est, præsumitur enim abique consilio non esse facturum, quod notat Ange. in l. 1. §. de eo per quem fallitur. in prim. cap. Bald. in l. 1. C. de seruus ff. Fel. et Decim. l. 10. in d. 1. idem Decim. in d. 1. consil. no. 9. et Felin. in d. 1. sicut dignum. no. 12. Bald. in l. data opera. no. 76. C. qui accusari possunt. et in l. 1. §. iniuria de pace iur. firm. Hippol. in §. 218. idem in l. 1. §. Dimissio de fidei. et probatur ex eo, quod in dubio nemini præstatur delictum commissurus. Luerio. ff. pro socio. gl. in l. qui iurasse. §. si pater ff. de iur. iur. Hac vero distinctio, an esset quis aliqui facturus, vel non, minime habet vim, nec est admittenda in mādāte eis et tunc tenetur etiā si mandataris aliqui fine mādāto esset delictū illud commissurus, quia fit hoc in casu crimē ipsius mandantis causa, et respectu, quemadmodum in specie notat Bart. in l. non solum. §. si mādāto. col. vii. ff. de iur. iur. cuius opinio nem aliter eam secutus communem esse la. 2. C. de seru. iur. giti. no. 2. idem in §. qui bona. §. sed quod si mandati. num. 16. ff. de acquir. hered. Ludou. Carrer. in d. §. num. 75.

Est igitur in hoc tractatu obseruandum, irregularitatē contrahi ex consilio, quando non esset aliqui facturus, nec homicidium commissurus, cui consilium, præstitū fuerit: quod not. Host. et Abb. in c. iur. de excess. prelat. col. vii. Fel. in dict. c. sicut dignum. de homici. l. no. 12. et in d. 5. de off. de leg. no. 12. text. opt. in d. c. ex l. iur. et c. et communis opinio Doct. in cap. ad audientiam. de homici. not. Alber. Troius de vero et pfect. clerici. lib. 2. c. 21. no. 7. Iare traditur de consilio Maria. Socin. in dict. cap. ad audientiam. no. 70. ubi quo ad irregularitatem plures quæstiones examinat, quas et Albert. Tro. atque alij tractant. Quod si quis consilium dederit aliqui facituro, ita tamen, ut iniquo is sit deterior factus, videtur fortasse, hunc irregularem esse propter homicidium inde secutum. Nam Innoc. et Doct. communiter in c. super. de sent. excom. probare conantur, hoc consilium sufficere ad iuris canonici excom. c. iur. inueniunt. idem Syl. c. iur. in verb. excom. m. c. 1. §. iur. in verb. excom. m. d. 1. §. ubi quibus suffragatur text. opt. in d. c. sicut dignum. §. qui vero. in eius prioritate.

Quod si ex præuo ad homicidium consilio non fuerit occisus, is aduersus quem tractatus præcesserit, sed ipsemet, cui consilium dātū est, nihilominus erit cōsulens irregularis, secundum Card. in c. ad audientiam. num. 3. de homici. Ioan. And. Anch. Domi. et Fran. in c. vii. de homici. in 6. Felin. in d. 1. §. sicut dignum. Alber. Tro. in d. c. no. 9. quam opinionem censet veriori esse Maria. Socin. in dict. c. ad audientiam. num. 80. tametsi Specular. in tit. de dispensatione. §. iuxta. num. 43. contrarium notauerit. multa equidem de consilio lector percipiat ab his, quæ à præcatis authoribus traduntur: et à Ludou. Carrer. in dict. §. circa. no. 140.

Sexto subsequitur ex his, an præstans opem, vel auxilium homicidio sit irregularis? Et quo ad aliam punitionē generaliter obseruandum est, auxilium, et opem tunc pena ordinaria criminis puniri, cum iuxta auxilium cooperatur simul in ipso delicto: quod aptissimi iuris est, siquidem in hoc casu potius est, quid dicendus criminis auctor, quam auxiliator idem erit ubi præstat quis auxilium, vel opem per eum actum qui proximam dedit crimini causam, et immediatam: ita quidem, quod abique eo auxilio delictum non fuisset effectum. l. 1. C. de rap. virg. nihil interit. ff. de fidei. cap. fidei de peni. in 6. l. si quænam. C. de elec. episc. et c. iur. in verb. deleg. cap. sicut dignum. §. ubi autem de homici. l. 1. c. vii. de part. optimus text. in litem Mela. §. si alius. ff. ad l. Aquil. quod si quis ita opem, vel auxilium præstiterit delicto, vt non dederit proximam facinorū causam, puniendus erit pena extraordinaria, probat text. in l. iur. in c. de rap. virg. ibi. eos conuicti et c. de fidei. ibi. similesque fauore. et c. de fidei. dignum. §. ubi etiam. l. u. qui opem ff. de furt. l. 1. c. 2. C. de his qui latro. occidit. quam distinctionem tenent Salyc. in d. 1. vicia. C. de rap. virg. §. ubi. Fel. in d. cap. sicut dignum. Candinus in rubr. de homici. col. 2. Abb. Felin. et Decian. in d. c. deleg. Hippol. in l. si iur. iur. ff. de fidei.

num. 34. post alios veteres, quorum hi Doct. meminere: atque ita esse hanc Opinionem Communis fatetur Soci. conf. 185. lib. 1. col. 4. eandem sequitur Ludou. Carrer. in pract. crim. §. homicidium. no. 69. Hippol. in §. 1. apud hos auctores, et gloss. in d. 1. nihil interit. competet quis varia, et plura huius distinct. exemp. de quo et Paulus Parisius. tract. in conf. 154. no. 20. d. 1.

Quatenus vero ad irregularitatem pertinet, opt. opin. fauorem præstatum, id est auxilium datum potius cum consilio delictum minime considerandum fore: nisi fuerit causa proxima, vel inducens ad committendum delictum. Alioquin etiam illud sit constitutum auxilium, tunc irregularitatem inducere, quando id fuit causa proxima delicti committendi: sic sane, quod delictum eo auxilio, vel opem cessante, nec præstria nequaquam foret perpetratur: aut quando quis vere cooperatur delinquenti: quemadmodum apud omnes est in consilio. Idem ergo censendum, quod auxiliium, faciliorem aut tandem audaciorē efficeret ipsum delinquentem, ad criminis executionem, quod probatur in d. §. sicut dignum. §. qui vero. et §. clerici de homici.

Septimo hac eadem ratione agendum erit de vero et proprio intellectu text. in cap. significasti. in 2. de homici. quo in loco tractatur de pluribus tandem hominem vulnerantibus, qui mortem tandem obierit, an omnes percussores sint censendi irregulares.

Primus casus hac in questione proponitur: * quoties plures conuicti eundem hominem fuerint aggressi: et is ex vnico tantum vulnere mortuus sit: teneatur omnes, etiam qui non percuterint, de homicidio, et eius pena erunt puniendi notat eleganter Bart. in l. rixa. col. 1. ff. de fidei. et ibi Ange. Cynus et Salyc. in l. qui. C. de vi pub. qu. vii. Gandinus tit. de homici. et Carolus Molin. Alex. conf. 15. lib. 1. Tho. Grammat. conf. 4. et de 15. Lud. Carrer. in pract. crim. tit. de homici. §. 2. no. 68. ac notat. 75. et §. si sermo. no. 435. et opt. §. 6. quibus addit Marth. de Afflict. in consuetudinibus. Neapoli. lib. 1. rub. 14. num. 28. et Alber. in d. l. rixa. atque ibidem Hippol. à Marsil. qui tenet hanc opinionem Bar. idem probant Innoc. et Doct. in d. cap. significasti. ex quibus ipse opinor esse hanc sententiam communem. idem erit, ubi vnus percussit et occidit, ceteri autem auxilium et opem homicidio proximam dederint: sicut paulo ante explicauimus. et sane hic primus casus manifeste ostendit, omnes istos irregulares esse: quod probatur ex ipsa Bart. et aliorum sententia, quæ magis communis apparet: et hos omnes censet homicidas esse, penæque homicidij puniendos fore.

Secundus casus exponitur: cum vnus fuerit à pluribus in rixa subito contingenti, non præmissio consilio vulneratus: et confitetur, quod ex tot vulneribus sit lethale, et quis id intulerit: in hac equidem specie tenebitur qui vultus lethale intulit de homicidio, ceteri de percussione. text. celebris in litem Mela. §. sed si sermo. ff. ad leg. Aquilam. et in dict. l. si in rixa. ubi omnes hoc ipsum adnotantur, et item tenent Canoniste in d. c. significasti. leg. Syl. 57. et item hi Doct. quorum proximo in casu mentionem egimus. Zafius libro 2. sum. intellect. cap. 6. Pyrrhus Anglebermus post consuetudines Aurelianenses cap. 1. colum. 3. et tandem hæc est omnium fere Communis Opinio: ex qua deducitur, quid dicendum sit quo ad penam irregularitatis, etenim qui teneatur de homicidio, erit irregularis: ceteri vero ab ea erunt immunes: quod potest colligi ex d. c. significasti. et ex his, quæ inibi traduntur.

Tertia subiicitur species, * quando quis ab vno fuit lethali vulnere affectus, et demum ab alio examinatus, et occisus. Nam priorem percussorem de vulnere, posteriorem de homicidio teneri, probat text. in dict. l. item Mela. §. Celsus scribit. ff. ad leg. Aquil. dict. l. Syl. 57. text. ad idem optimus in l. hanc scriptura. §. si ferunt. ff. ad leg. Aquil. quibus opponitur ex aduerso text. in l. ita vulneratus ff. ad leg. Aquil. et in d. c. significasti. quibus in locis continetur percutientem lethaliiter, et irregularem esse, et de homicidio teneri, licet ab alio fuerit percussus examinatus priusquam euentus prioris vulneris appareat. quæ ratio gloss. in d. l. ita vulneratus, in verb. tenent. Florent. post alios ibi idem Floria. et Alber. in dict. §. Celsus. Marth. de Afflict. in consuet. Neapoli. lib. 1. Rub. 13. num. 26. distinguere conantur ita, vt sic constituitur ac certum sit primus vultus esse lethale: et ex eo percussus mortuorum: tunc teneatur, vulnerans de occisione, etiam si postea vulneratus ab alio fuerit examinatus ita etenim processit text. in dict. leg. ita vulneratus. quod si dubium sit primus vultus esse lethale.

sententiam ipse admitterem eo casu, constat, omnes istos percussisse occisum. vlt. 23. q. 5. & in hoc casu expressim ita tenent Ioan. And. Goffred. Anani. m. 22. Cardin. col. penul. Anton. Abb. & Henr. in d. c. signific. quorum Opinione. sequitur asserens eam magis Communem esse. Alb. Troitus de vero & profect. ceteri. lib. 2. c. 26. n. 6. licet praecitati Doctores, quorū ad prioris opinione auctoritate memini, in specie ista contrarium, praeter Ioan. Ab Anani. Cardin. & Ioan. Andr. voluerint. & gl. in c. nolite in l. 1. r. q. 3. sique ab eis citata extrauagans quēdā cōsuetudo Greg. IX. pro huius quāst. decisione. quam Henr. censet reuocant fuisse.

Octauo inferatur ad eisdem, signific. veram interpretationem quid dicendum sit in eo, si animo occidendi aliquem percussit, & ista vulneratos, fuerit ab aliis occisus statim. Nam Rom. Pontif. in d. c. significasti. inter multa quae considerat ad hoc, vt percussor sit liber ab irregularitate propter homicidium statim ab aliis commissum, pendit, quodis non haberit voluntatem occidendi quasi is sit censendus irregularis, si ab eo vulneratus animo occidendi, non tamen mortiferē, statim fuerit ab aliis exanimatus quod notat Innoc. in d. c. significasti. vbi gl. in verbo habuerit, adnotat ut eo capite, quod voluntas imputatur in homicidio, quod ad irregularitatem, cuius contrarium non semel in hac resolutione adnotauimus. Igitur non est ita indistincte probandum, quod Innoc. & gl. in d. c. significasti, ex eo textu deduxerit a contrario sensu: cum id sit receptissimū sententiae maxime contrarium. quamobrem Panorm. & Anania ibi, & Soci. in d. c. audienti am. n. 45. censent textum in d. c. significasti. intelligendum fore, quoties habens voluntatem occidendi, opem, vel auxilium, aut fauorem occisoribus dederit iuxta textum in d. c. sicut dignum. §. vlt. de homicid. hic idem intellectus, colligitur ex Ioan. And. eodem Innoc. Hostiens. & Henr. m. c. significasti. col. 3. aut sane procedit opinio Innoc. vbi quis potuit occisum a morte liberare, & noluit, necliberavit: quasi reus sit homicidij, qui potuit hominem liberare a morte, & non liberauerit, sicut dicitur. §. illi etiam de homicid., quod in specie notat Hostiens. in d. c. significasti. cuius opinioni suffragatur textus in c. quanta de sent. excom. vbi probatur, non tantum esse excommunicationem eum, qui clericum percussit sed & eum, qui cum posset, noluit manifeste facinorosi obuiare. Qua in re illud est obseruandum, lure Pontificio teneri quem ab altero, si commode posset, iniuriā propulsare & eum ab ea defendere ac liberare cap. non inferenda. c. vltim. 2. 3. q. 3. c. dicit. de sentent. excom. in 6. versu. & quidem, aliquot res erit ipsius criminis. quod non ita iure cilioli obinet, secundum quod non erit reus iniuriā illatē, nec tenebitur qui proximum commode potuit defendere ab iniuriā & homicidio: nec tamen defendit. l. 1. §. sed in eo ff. ad Sylla. vbi gl. & Bart. in culpa caret. §. de regu. iur. Abbas, & Doct. Communiter in c. 1. de off. delegat. ego vero in regul. peccatum de regul. iur. in c. 2. par. §. 3. m. p. probare conatus sum, nullam in hoc consensu posse differentiam inter ius canonicum & ciuile. Imo vtroque iure verum est, quod quis teneatur proximum ab iniuriā defendere, si commode id fieri possit: licet pena statuta non sit aduersus eum, si aliter agere omiserit: ita enim ordinaria regulariter: sicut tradidit Deci in d. l. c. 1. de off. delegat. Alberic. in l. matron. §. sed licet qui quod metus est. l. 1. de off. delegat. ad Sylla. n. 125. Gratius consil. l. m. 47. lib. 1. Hadria. quodlibet. l. ar. c. 4. eademque opinio probatur a sensu argumenti ex contrario in d. l. culpa caret. potest autem qui commode iniuriā a proximo repellere & propulsare, quando secundum bonos mores. sine dedecore, ac sine rubore hoc agere posset, vt notat Felin. in d. c. quanta. & sine scandalo, ex his quae idem Felin. tradit. in c. de heret. quod est arbitrio boni viri iurimur indicandum. Sic denique ipse punire in saltem pena arbitraria extra ordinem istam delictum, ac negligentiam etiam in foro seculari. Nichilominus dubium erit non ita facilis solutio an ex hac commissione oriatur obligatio ad restitutionem: id vero in d. l. regul. peccatum. nos expressimus. Superest igitur exponere, siue quis propter culpam istam censendus irregularis. Nam canonis excommunicatione afficitur is, qui clericum potius a percussione & iniuriā defendere, nec rēse defendit: vt probatur in d. c. quanta. vbi gl. Abb. & Henr. post alios, id respo. iur. intellexere, quoties quis habet potestatem publicā aut primatū iure familie, in ipsum percus-

sorē. Etenim Communis opinio sentent. decem extat, in his casibus locū fore excommunicationis. atque omnino conuenire rationem text. in d. c. quanta. idem erit in eo, qui dolo se definit obuiare percipienti clericum: Nam ex eo dolo, cum possit cōmode a clerico iniuriā auertere, excommunicatione erit propter manifestā percussoris culpā: sicut Innoc. Panor. & Henr. voluerunt post alios in d. c. quanta. Aufer. in clem. 1. de off. ordin. reg. 3. declarat. 7. tradit late Ludou. Carrer. in pract. tit. de homicid. §. q. 18. & §. 6. m. 63. ex quibus poterit defendi Hosti. & aliorum opinio, vt denique in his casibus quibus constat, excommunicationem canonis locū habere, in eisde etiam poenā, & vidum irregularitatis constitutum propter eandem rationem & auctoritatem in d. c. sicut dignum. §. illi etiam.

Nono subiungitur hic oportune verus intellectus ad text. in c. Petrus de homicid. vt proponitur quæstio elegans, & tan homicidium ab aliquibus perpetratum impuretur eorum consanguineo, cuius causa homicid. ipsam occisionem aggressi sunt: nempe in vindictam iniurię illatę: quam in controuersia aliquot distinguam ad faciliorem eius intellectum.

Primum etenim potest contingere, quod quis dederit causam rixę, & eius amici, famuli vel consanguinei istius eū eo contententem & pugnantem occiderint, praeter eius voluntatem, imo contra eius prohibitionem & tunc effusum illud irregulare, notant Communiter Doct. in c. Petrus. Gonfalus a Villadiego de irregul. c. de percussore col. 8. Marian. Socin. in d. c. ad audiendum de homicid. n. 50. pro hoc citates text. in d. c. Petrus. vbi ab irregularitate excusatur qui ignorauit, vel prohibuit qui non dedit causam contentioni, nec rixę, imo ipse occisus fuit in culpa illius inimicitie, & pugnae. Hec tamen communis opinio contrariam habet gloss. in c. vlt. quam Balan. Lata opera. C. qui accusat. non poss. col. pen. & in l. 1. col. 4. C. de seru. fugitiuis. Hippol. in l. m. c. de rapto. vlt. m. 1. r. q. 3. n. 1. diuersi secutus Felin. in d. c. Petrus. hanc gloss. procedere quo ad poenam exteriorē ordinariam, non quo ad irregularitatem. Aut forsitan gloss. ista procedit, vbi quis non dedit causam rixę, nec fuit in culpa: quia alter fuit pugnae, aut contentions aggressor, & licet communis opinio dubia sit, tutior tamen apparet ex eo, quod is, quem communis sententia indicat irregularem, dederit rixę causam, eiusque culpam habuerit.

Secundus casus posset constitui, quando a potuit prohibere, & prohibuit, & profecto cum ipsius causa, & ob iniuriā ei illatam homicidium fiat: possetque id commode prohibere, visus est maxime consentire, si non prohibuerit, & culpam inde homicidij ad irregularitatem contraxit quod mihi probat text. in d. c. Petrus. ad fin. quid gloss. ibidem senserit. hoc ipsum probat ex his, quae in proxima illatione diximus.

Tertius proponitur casus, quum quis dedit causam rixę, eoque pugnantē inimici aliter accesserunt, & cum occiderunt ratione propriae inimicitie, non vt negotium istius agerent: & Gonfalus a Villadiego in d. c. de percussore col. 8. tenet hunc esse irregularem. Cuius opinio admodum dubia est, tum propter text. in c. significasti. in 2. de homicid., qui tamen tractat de causa rixę iniustissima: tum etiam quia hæc inspecie Panormit. contrarium probat in d. l. c. Petrus. & Socin. in d. l. c. ad audiendum. n. 50.

Quarto illud constituitur, quoties quis praefens fuit traxit habito super occidendo eius inimico ab eius feruis, aut consanguineis, & tamen tacuit. Nam ipse censo, hunc esse irregularem: non enim est hæc simplex taciturnitas, sed ita contingens, vt ad consensum accedat, propterea quod traxit statim eius causa erit, c. constitutus. de testib. in primo, leg. qui patitur. ff. manda. Clementi. 1. de procu. l. filius famulus ff. ad Macedonia. atque ita in hoc casu definire videntur gloss. in vers. contra prohibitionem. Abb. Felin. & alij in d. c. Petrus. quibus accedit quod Iafon notat in leg. de pupillis. §. si quis ipse prator. n. 140. ff. de iur. iur. in numerat. scribens, quod si dominus, vel consanguineus scit quid faciuri sint famuli, vel consanguinei in vindictam iniurię sibi illatę, aut eius causā, & non prohibuerit, consentire delicto videtur.

Quinto, in eadem specie mihi probatissimi iuris est tenentium, cuius gratia homicidium fieri paratur, eo meliori modo, & forma, quod poterit crimen hoc impedire etiā si nec fuerit praefens traxit: sed tantum scientiam eius habuerit, & fuerit ad vitandum crimen necessaria eius traxit: & reuelatio: alioqui erit irregularis, praefertim si malo

signatum Reipub. civem fufultiffet. Hac Cic. cui & Tertul. co-
cincit in *Apologética*. 9. Nobis vero inquit, homicidio fem-
per interdicit, etiam conceptum vtero, ad adhuc fanguis
in hominem delatari, diffolvere non licet. Homicidium fe-
ftinatote effi prohibere nati. Nec refert, natam quis eripiat
animam, aut nafcentem diftribuit. Homo eft, & qui eft fu-
turus, etiam fructus omnis ius in femine eft. Hac inibi.
Nihilominus quoad irregularitatem, neceffarium eft, quod
factus tempore abortus fit iam in vtero animatus: alio-
qui non eft proprie homicidium, quod irregulariter efficiat
dantem abortum caufam. text. in *c. fin.* vbi gl. & Dd. de *ho-
micidio*. gloff. in *c. aliqui ad eandem*. text. in *c. ibi* fequitur Doct. & effe
hanc opinionem communem. fatetur Albertus Troius de vero &
perfecto clerico. lib. 2. c. 14. n. 6. Idem colligitur ex multis, quos ad
hoc citat Ludovic. Carver in *pract. crim. tit. de homicidio*. §. 1. n. 24.
& probatur in *c. Mayse*. & *seq. 324. 1.* Homicidium etenim a
causa hominis dicitur, & homicidium de punit. diff. 1. c. homicidium.
134. 5. Homo autem non dicitur sine anima, cap. quod a m. de
celebr. miss. cum Christum de heretico. *In lege Falcidia*. §. placuit. ff. ad
Falc. Etiam autem dicitur animatus, si masculinus sit, die qua-
dragefimo a conceptione, si femineus, die octogefimo ab
ipso conceptu. gloff. in *summa*. 5. diff. quam fequitur conuenerunt
inter, Doct. ibi. & in d. c. fin. & in d. c. aliqui. Alberic. in 3. part.
statuor. §. 59. & gloff. in *element.* 1. de *summa Trinit.* in veris. simili.
Plinius vero lib. 7. c. 6. in femineo fcribit partum esse ani-
matum nonagelfimo die in masculino, quadragelfimo. &
hac quidem de anima rationali. Anima etenim nutritiva,
feu vegetativa, qualis eft in plantis, adelf fetui, etiam ante
diem quadragelfimum: quia erecit, vt explicat sanctus Tu-
li. in 1. par. 97. §. 6. ar. 3. fcribens, quod fetus prius habet, vt eft ani-
mal, animam, quae eft fenfitiva tantum, quae ablata, adue-
nit perfectior anima, quae eft fimul fenfitiva, & intellectu-
a: antea vero, quani fit animal, habet animam nutritivam,
feu vegetativam: & prius eft animal, quam homo, fecundum
Aristotelem de generat. animal. lib. 2. c. 11. id eft prius habet ani-
mam quae eft fenfitiva tantum, quam adueniat perfectior.
quae fit intellectiva.

Non obicit communis opinio text. in d. c. si aliqui. vbi re-
fponfum eft, teneri vt homicidium cum, qui abortum fecit
nondum animam caufam dederit. Nam verè homicida
non eft nec proprie homicidium ex hoc contrahitur: licet
punitio locum habeat extraordinariam: nempe ex illo. *Li. mi-
litem*. ff. de fcar. vbi Hippol. Felin. post alios in d. c. si aliqui. 1. di-
vini. ff. de extraordi. iur. in rem. non hac de re trañimus lib. 2.
vbi refert. *Ar. 2. n. 10.* quo in loco diximus, pena ordinari-
a, & fci morte puniendum fore cum, quod abortum fecit
animam caufam dedit: id est, p. c. de fcar. d. 1. diuini. fecun-
dum alium intellectum. Igitur qui abortum fecit nondum
animam caufam dederit, homicida verus non eft, etia-
m admodum fimilis, & ideo punitur vt homicida. po-
na quidem extra ordinariam: & mortalem erimen ac peccatum
committit, fecundum Abb. & communem. in d. c. fin. de homicidio.
etiae ex culpa homicida quodammodo dicitur à Tertu-
liano in d. c. si aliqui.

Quod vero adnotamus, morte esse puniendum, qui abor-
tum fecit animam caufam dedit: tunc obinet, quando
id dolo fecerit: alioqui si non eo animo quia foetum iam
pregnantem percussit, vt abortus fequatur: qui tamen
præter intentionem percutiens contigit, non erit lo-
cus pene ordinariæ, fed extra ordinem in puniendum erit
pro modo culpæ. *Arg. l. mi. Corn. ff. de fcar.* quod not. Fel. in d. cat.
ficut. & Alb. in 3. par. statui. §. 9. vbi expreflim explicat, animu
dolum ad abortum colligi ex ipfame percuffione,
& eius qualitate. Idem in fpecie illa euentus hanc dedu-
cit in 2. a. ar. 8. in reffponf. ad 3.

Hinc et omnino penfandū, quod fcribit Ioan. à Nea-
pol. quodlib. 10. etenim refpondet, non esse homicidam, imo
aculpa excufari, qui vel potionibus, vel alio remedio abor-
tioni fetus nondum animam caufam dederit, ad ipfius
pregnantis falutem: cum certum fit, ea ex puerperio mo-
rituram, quali liceat impedire fetus nondum animatu lum
ad effugendam mortem matris iam equidem anima-
tae. Quod non ita licet, si conflet, fetum iam animatu esse,
vel de hoc dubium fit: quemadmodum ipfe Neap. not. & Flor.
3. par. tit. 7. §. 2. ex quibus erit intelligendū, quod Marian.
Soc. & Fel. probauerant in d. c. si aliqui. affuerantes, li-
citur esse abortioni caufam dare ad effugendam mortem
pregnantis ex puerperio moritura.

Duodecimo ex præcedentibus colligitur, quod tenen-
dum fit in exquifitione, quæ queritur, an fit irregularis,
qui neminem occiderit, fuit tamen præiens in prælio, in
cuius confliatu aliqui occisus est, cui querit. & illa proxi-
ma est, an clericus poffit in bello pugnare? & profecto ex
S. Tho. & ibi Caiet. 2. q. 40. ar. 3. Abb. Card. Henr. Ana. Fel.
& aliis, in c. pen. de homicidio. Flor. 3. par. tit. 2. §. 6. poteft hac in
quæft. primò refponderi clericum poffe, præfentem esse
in bello iusto, & hortari milites ad pugnam, text. in d. c. petito.
de homic. vbi glan. c. quod in dubio de punit. non tamen pugnare,
imò peccare grauer, si pugnaret propria manu, cum
hoc non fit ei licitum c. clerici. c. 1. §. 1. q. 2. §. 8. c. ex multa, de ro-
ta. quod si effe clericus in minoribus conftitutus, poffet
abique peccato in bello iusto propria pugnare manu, ficut
& laicus, nec effet irregularis, etiam propria pugnare ma-
nu, modo aliquem nec occiderit, nec membro mutilare
fiquidem clericus adhuc in facris conftitutus, & cui non
licet propria pugnare manu, irregularis non eft, si pugna-
uerit in bello iusto, nec tamen quenquam occiderit, aut
mutilauerit: nisi in eo confliatu fuerint plures occisi, aut
membris mutilati. text. opt. in d. c. petito. quo in loco, apparet,
effe quem irregularem, si adhuc in bello iusto propria pu-
gnauerit manu, & aliquem occiderit, aut membro mutila-
uerit. Idem probat gloff. Cinc. in *statutu*. 7. quæft. 1. & eft communis
omnium opinio. Quod si Romanus Pontefex alicui clerico per-
mitteret, vt propria in bello pugnaret manu, & is in con-
fliatu belli aliquem occideret, non erit irregularis fenfem-
dum, fecundum omnes, quia is id permittit, qui poteft fuper
irregularitate contrahta ex homicidio difpenfare, quem ad-
modum statim dicemus.

Sed & id, quod modo probauimus: nempe, poffe clericu
abiq. irregularitatis penam in bello iusto hortari milites:
quidam verum esse cenfent, & vbi hæc adhortatio fiant
belli confliatu, quali minime liceat abique irregularita-
tis periculo in ipfo bello iusto confliatu milites exhortari ad
pugnam, ex qua homicidia & mutilationes membrorum
fequatur: ficut sane vifum eft Inno. & Hostien. in d. cap. quod in
dubio. Henr. in d. c. petito. & Syluest. in verb. bellum. 3. §. 2. à
quibus ipfe diffentio aliorum mentem fequitur: quippe qui
videam, hanc differentiam veralem esse, non realem. Nā
& præter alia text. in d. cap. petito, ad irregularitatem conti-
tuendam exprefsim definitum non effe latu, quod quis fue-
rit præfens bello iusto fimul cum ipfis militibus, & pug-
nauerit: requirit, quod aliquem ex hoftibus manu prop-
ria interfecerit, membro mutilauerit: & tamen potest
in prælium & pugna confliatu exire, quin & in ipfa pug-
na alios eius focios ad strenue pugnandum hortetur. Igitur
etiam si clericus in bello iusto hortetur ad præliandum in
ipfo confliatu pugna non erit irregularis: imò erit hoftem
percuteret, immnis adhuc effet in hac fpecie ab irregula-
ritate: ficut in d. c. petito. palam conftat.

Sed fiquis in bello iusto propria pugnaret manu, eo ca-
fu, quo fibi liceret, nēpe, vbi si non pugnaret, patria cre-
deretur ab hoftibus, vel exercitus deleteretur: flet: ea pu-
gna in bello iusto meritoria: & aliquem occideret, aut me-
bro mutilaret, irregularis erit cenfendus, si clericus fit, fe-
cundum Caietan. in 2. q. 40. ar. 2. Attamen Panorm. & Ana. &
Dd. in d. c. petito. dum ad illud r. refponfum rationem decide-
di reddidere, contrarium præmittunt: & denique huius
quæftionis vera decifio pædet ab his, quæ statim 3. huius Re-
fponfionis parte dicentur, fuper gloff. in verb. Sum.

Quod si bellum iniuftum fit, qui in eo pugnauerit, auxi-
lium ad opem dedit, irregularis erit, si inde fecuta fit
mors hoftis, aut membri mutilatio, c. ficut dignum. §. n. de ho-
micidio. vbi hoc notant omnes. Idem & Abb. & Doct. in d. c. pe-
tito. Marian. Socin. in d. c. ad audiendum. num. 90. Confal. à Vil-
lad. de irregularitat. c. de homicidio. col. 4.

Poftremo de homicidio, quoad irregularitatem, illud fu-
perest examinare, quæ poffit per difpenfationem hoc vi-
tium tollere? & fane de homicidio voluntario, vel cafu, &
acturus, quod generaliter de omni irregularitate iam præ-
miſimus, & de hac etiam in fpecie adnotabimus: felicit
irregularitatem homicidii, etiam voluntarii caufa contra-
ctam, iuris effe tantum humani & politiu. cap. non inferenda.
23. quæft. 3. vbi Ambros. refert, Moysen Ægyptium quan-
dam interfeciffe idem conflet Exod. cap. 2. & tamen in altare
Deo erexit, & confecrauit. Exod. cap. 21. c. 1. de confecrat. di-
finit. 1. vnde gloff. in *summa*. 21. diffinit. fcribit, lege diuina ve-

teris Testamenti homicidium non prohiberi sacerdotio. idem glo. in d. de confes. dist. Nec quicquam refert, quod David Rex 2. Reg. c. 7. à Domino audierit: Non adjuvauit mihi tempus, quia vir sanguinis es. Nam etsi Moyses sanguinem per homicidium effuderat non tamen ita sanguinolentus, ut David dici potest: propter multum sanguinem effusum à David Rege, quod apparet ex ca. 22. Paralipomenon. Et præterea David præparabat edificare illud vnicum templum apud Iudæam populum, quod præfigurabat Ecclesiam Christianam, quæ in pacis vnione & concordia, ac charitate fundata est, & ad Ephr. solliciti, inquit, Paulus, seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnde constat, irregularitatem ex homicidio non esse, nec fuisse inducendam lege veteri diuina: quod si veteris Testamenti lege diuina fuisset instituta, hodie post legis Euangelicæ institutionem minime vim legis eæ institutio haberet: nec ex ea dici posset, hanc irregularitatem iure diuino inducendam esse. Ius diuinum legis Euangelicæ nihil hac de re statuit: idcirco sequitur, hanc irregularitatem iure Pontificio humano statuta fuisse: quæ admodum voluerunt Innoc. & DD. in c. nisi cum pridem, de renuntiis. Idem Innoc. & alii in ad audientiam, de homicidio, Palud. in 4. sent. dist. 25. q. 3. vel. vii. Flor. 3. par. tit. 28. c. 2. §. 6. & esse hanc opinionem communem, fatetur Syluest. in verb. irregularitas in fin. tametsi Panorm. in d. c. audientiam, & ibi Marian. Socin. 3. quæst. principal. teneant, irregularitatem propter homicidium iure diuino fuisse inducendam, quæ quidem opinio minime potest iure probari.

Hic plane constat, Romanum Pontificem posse dispensare super hoc vitio irregularitatis ex homicidio contractæ: si cui dispensare potest aduersus alias humanas leges, & Pontificias, quod probant Innoc. Hoff. Abb. Anan. & communiter Doct. in c. si cui dignum, §. vii. de homicidio, & in d. c. ad audientiam, in 95. Flor. in d. §. 6. Gon. à Villad. de irreg. cap. vii. dicens, hanc opinionem communem esse, quantum sequuntur Syluest. in d. verb. irregularitas in fin. Alber. Trot. in tract. de vero & perfido der. 2. lib. c. 26. Thomas Ferrarius caus. 44. Ludouic. Gomez. in tract. expediti arum. nu. 88. [In hoc tamen c. nueniunt omnes, difficile illam obtineri hanc dispensationem à summo Pontifice, nisi pro eo, qui religiosus sit, vel esse velit in aliquo mendicantium religiosorum monasterio: quod ita fieri, aduerant Lud. Gomez. in d. nu. 88. & Ioan. Stapfal. de literis gratis & infirmit. fol. 193. col. 2.]

Idem in praxi receptum est, quoties homicidium voluntarium sit occultum omnino Nam Rom. Pont. consuevit cum hoc homicidia dispensare: solum in si susceptis ordinibus ministraret: quæ admodum fatetur Ludouic. Gomez. in d. nu. 88. id vero mirum non est: quidem Episcopos dispensare potest cum homicidia voluntario, si sit occultum occultus, quoad ministerii altaris in susceptis ordinibus: Audere Archid. in c. de hu. 50. dist. & Fred. conf. 168. Anchar. in verb. peccati venia, de iur. in 6. col. 3. text. opt. in c. nisi cum pridem, de renuntiis, vers. si tamen culpa later. simul & ex reg. quæ adnotari solet ex c. super, de sent. excom. quæ & in dispensationibus probant Ioan. de Ligniano, Calder. & Panorm. in c. si clerici, §. nu. 5. de ind. post. Innoc. in c. dilectus, de tempore ordin. ubi Bel-lamercandem opinionem sequitur, sed Archid. opinionem quoad susceptos, & suscipiendos ordines sequitur Ang. in verb. hom. d. §. 1. Panorm. eam deducens in cap. ex tenore, de tempore ordinat. eandem Ang. sententiam veriorum esse censet Alfonso à Cal. lib. 2. de potestate leg. p. 2. c. vii. ver. 3. princ. conuincit, qui dum egregie quæstionem istam explicat, tandem probare conatur, nullam in hac specie contrahi irregularitatem: quasi iura Pontificia statuentia irregularitatis penam homicidis, minime eos homicidas complexantur, qui omnino sunt occulti, & quorum homicidium probari non potest aliter, quam per eorum confessionem, quo fit, ut iuxta eius rationes necessaria non sit in hoc casu dispensatio Episcopi: adducit ad hoc text. in cap. ex tenore, de tempore ordinat. cui censet non obesse text. in cap. vltim. eodem tit. & in cap. inquisitioni, in princ. de accusat. quippe qui loquuntur in eo casu quo crimina occulta non sunt, sed possunt in iudicio saltem panceri testibus probari.

Non vero arbitramur, posse humana Pontificia constitutio induci irregularitatem in penam criminis exterioris, etiam occultissimi, quod nullis probari testibus valeat: nec video in hoc quicquam vrgere grauius, vt contrarium defendi possit, hanc opinionem multis probarem. quibus & eam aliqui iam non semel in his, quæ hæcenus scri-

pimus, docuimus morum virorum auctoritate communem tradidisse.

Deinde illud mihi cõstitutissimum est, ius Pontificis irregularem constituere, & efficere homicidiam exteriori, etiam si occultissimum sit, adeo quidem, vt nullis testibus homicidium exteriori probari queat. Hoc enim ipse deducit ex omnibus iuris canonicis locis, quibus hæc fuit statuta irregularitas, etenim propter homicidium iudicatum fuit abque distinctione, an sit occultus vel publicus sit.

Hoc ipsum euidens sit, si consideremus, esse quædam crimina grauius equidem, & ideo digna depositione ab ordinis ministerio, eaque perpetua, quæ tamen siue occulta, siue publica sint, non efficiunt eorum auctorem irregularem: nempe adulterium, falsi crimen, simonia in beneficio acquirendo cum missa pericuri: vt not. in c. tu. de pen. in c. si clerici, §. vii. de iudic. in his equidem criminibus est intelligendus textus elegans in d. c. ex tenore, quod decem est, non esse quemquam prohibendum à ministerio suscepti sacri ordinis, nec ad alios promotione: si crimen occultum sit, id est, nondum in iudicio deducum per probationem, nec notorium, aut publicum aliqui, quali Romanus Pontifex responderet, non esse puniendum quem ob delictum occultum in his, quæ pertinent ad sacros ordines, & ea pena, quæ puniretur, si id crimen notorium aut probatum in iudicio foret ad eundem constat in c. de hu. in 1. §. 0. dist. & probatur in regula expressim tradita in d. de tempore ordin. quas resolutiones, futuris Pontifici decisionibus ipse procedere censeo, etiam si hæc crimina non essent omnino occulta, sed possent duobus testibus aut tribus probari: modo notoria non sunt, nec in iudicio probata: sicuti satis in specie probat text. in d. vii. Alia vero crimina sunt, quæ ipso iure impediunt ordinis susceptionem executionem, & ad maiores promotionem: vt homicidium, simonia in ordine commissa, & hisimilia in his profecto criminibus, & etiæ omnino sint occulta, nec possunt testibus probari, irregularitas adhuc iure Pontificio contrahitur. Hoc constat ex his, quæ prima huius operis parte de Sodomis crimine diximus: & deinde in d. vii. de tempore ordin. vb. apparet, homicidium post peccatum penitentiam adhuc impedire susceptioni ordinis ministerii, & ad maiores promotionem, etiam si nec notorium sit, nec in iudicio probatum: sub hoc autem homicidio & illud continetur, quod est omnino occultum, modo exterior sit: igitur & hoc impedit sacri ordinis ministerium, & promotionem ad eundem. Eadem opinio continetur in c. nisi cum pridem, §. persona, de renuntiis, quo in loco glo. in verb. later. & Anton. à Butr. hoc ipsum plane adnotant, & post alios Gon. à Villad. de irregularitat. c. dixit iure, & c. dist. vltim. Henr. in c. vii. de tempore ordin. sententiunt omnes id in iudicio de accusat. Nec refert, posse delictum probari, vel non, modo ad actum exteriori suapte natura probabilis processum sit: vt lege humana & Pontificia actus comprehendatur: tamen si referat quandoque, an sit occultus, vel notorius, quoad plures iuris effectus. Præter hæc mihi fateor, quod ex homicidio exteriori contrahatur iure canonico irregularitas, qui autem dixerit, hæc iura humana non esse intelligenda de homicidio omnino occulto per accidens, id necesse quidem erit, vt probet. Ex quibus ipse colligo ex auctoritate adhuc Panorm. Ang. & Iacuum, ex homicidio vtcunque occulto contrahi irregularitatem, ab Episcopo tandem delebilem. Etenim ipse Panorm. in hac specie contrariam esse irregularitatem fatetur, licet ea sit ab Episcopo delebilis per eius occultam dispensationem, quod Ang. & alij ita intellexerunt tamen Syluest. in verb. homicid. 3. q. 8. opinatur, hanc irregularitatem & in hoc casu non posse tolli per Episcopum dispensationem Sed & Synodus Tridentina sess. 4. sub. tit. III. can. 7. statuit, homicidia voluntaria non esse promouendum ad sacros ordines, nec ad beneficia, etiam si homicidium non fuerit in iudicio probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum. Videtur enim tollere sacrosancta Synodus dispensationem Episcopis, quamvis & ille Canon si Episcopos voluit interdicere dispensationem quoad ordines suscipiendos, fortassis intelligendus sit in homicidiis, quæ licet sunt occulta, possunt tamen probari, nec sunt omnino occulta: Ipse etenim omnino occultus hæc in quæstione appello facilius intellectus gratia, quæ nullis testibus probari possunt, nec aliter, quam per confessionem ipsorum delinquentium, tamen exteriori opere contigerint. Quibusdam tamen potius placebit, generaliter

neraliter à Synodo Tridentina hoc in Canone prohiberi Episcoporum dispensationē, quod ad ordines suspensos: ut tandem non sit admittendum, quod Ang. ex Panor. adnotavit. Nam & eadem Tridentina Synodus sess. 4. cap. 6. expressim Episcopis interdixit dispensationem circa irregularitatis ex homicidio voluntario, etiam occulto prouocantes.

Hinc illud mihi dubium est, quod esse vir doctissimus Alfonso Caltr. in d. c. v. 3. concl. vers. ex hac opinatur, assensu. filium presbyteri & consanguineo ita occulte genitū, ut non possit aliunde probari, quam per parentum assertionem, posse sine dispensatione promoueri, & beneficium, curam animarum habens, recipere, Contrarium liquidem tenent Anton. in cap. 1. de filio presbyteri & Gonsal. à Villad. in tract. de irreg. c. diu vicerum, quod diligimus. Atque ideo super hac decisione cogitandum amplius esse censco.

Solet tamen Romanus Pontifex quondam dispensare cū voluntario homicidio, etiā publico, quod altaris ministerium: hoc demum addito, quod intra triennium minime altari ministraret: deinde extralocum, in quo homicidium perpetravit. Sic sane referunt & testantur Ludou. Gomez. in d. tract. expellatinarum. nu. 88. & Ioan. Staphil. in d. fol. 193. qui etiā scripsere, consuevisse summum Pontificem aboluere clericum à reatu homicidii, ac omnis labis & infamiae macula eius occasione contracta, ut in pristinos honores restitueretur: poteritque hic homicidia obtinere ex vi huius absolutionis beneficium simplex, si id sibi conferatur, c. 2. de clerici. pugnans in dubio, non tamen huc licebit, nisi aliud in absolutione fuerit expressum etiam in obtentis ordinibus altari ministrare: quod ipse Ioan. Staphil. adnotavit.

Dispensat vero solus Papa cum homicidio casuali, ut in sacris ministrat, vel ad sacros ordines promouetur. Patet in c. in conciliatore, de homicidio idem. & D. maxime Maria. Soc. nu. 95. & cap. ad audientiam. end. tit. Regia. l. 1. tit. 6. par. 1. licet tamen Episcopo dispensare cum quocunque homicidio, ut in minoribus ordinibus iam suscipere possit ministrare: quemadmodum ex ad. audientiam & c. conciliatore, de homicidio, c. 2. de clerici. pugnans in dubio, notant in d. c. Host. Ioan. Andr. Innoc. Gardin. & Anan. quorum opinio magis communis est: tamen quoad homicidium voluntarium nullibi probetur & ita etiam in homicidio casuali tantum admittunt Abb. in d. c. 2. Socin. nu. 95. & Felin. ad. ubi & ibi quoque Anan. in d. cap. ad audientiam.

Ceterum hac intelligenda sunt quoad ministerium ordinis. Nam quoad beneficium simplex obtinendum, potest cum homicidio etiam voluntario, Episcopus dispensare, text. in d. c. 2. de clerici. pugnans in dubio, ubi frequentissime eius interpretes hoc adnotant. Socin. item, & Fel. in d. c. ad audientiam. Ioan. Staphil. de iure grat. & iustit. fol. 78. qui secus esse censet quoad beneficium curam animarum habens, arg. text. in c. 1. de filio presbyteri in 6. tamen si Anan. in d. c. 2. etiam quoad hoc, teneat posse Episcopum dispensare.

Quod si quis beneficium simplex habens, homicidium commiserit, posteaque ex dispensatione Episcopi illud retineat: tamen etiam nondum modè hite, nec accusatione infirmitate, alter hoc beneficium impetrare in cunctis priuationis, non possit Episcopus dispensare, ut homicidia illud beneficium retineat: quia ex præmissa impetratione sua quoddam alteri iam sitque situm: nec ipse Papa absque huius iuris derogatione viuis fore alteri præiudicium facere quod D. voluit in c. 105. c. 71. ubi hoc aliquot rationibus probat & sequitur Ioan. Staphil. de iure grat. & iustit. fol. 102.

Veri, mad huius conclusionis intellectum præmittendum est, homicidium etiam voluntarium, non esse ipso iure priuationi beneficio celestia, sed priuationem per sententiam, text. in c. 1. de clerici. ne cler. vel monach. notat Innoc. communiter receptus in c. cum iustis de censuris, prob. nam & eius opinio communem esse, afferunt Anan. & Felin. in cap. inquisitioni. col. 1. de acceptis. Anto. Corf. in sing. verb. sententia, notant Capell. Tholofan. 207. Felin. in c. 2. col. 3. de re scriptis, & in c. seposita. col. 1. end. tit. Pragm. c. studet. 50. distict. Ioan. Bernardum in d. cap. 58.

Item est ad hoc ipsum adnotandum, tunc voluntarium homicidium, quique per sententiam priuandus est beneficium, postea interim adhuc pendente accusatione eidem beneficio renunciare, priuatum condemnentur, gloss. elegas in c. 1. l. 1. pendens, in verb. finis. lib. 6. quam D. d. in b. sensum probant & Ferraz. amela 44. gl. in reg. Canell. 27. Rebuff. in tract. de

pacifica possit, nu. 261. Felin. in d. inquisitioni. col. 3. Rota in antiquioribus, quinta, de re iudic. Ludou. Gomez. in regul. de annali. postfere. q. 42. nu. 3. Chaffan. in c. 1. nu. 2. Philip. Prob. in additionib. ad Monach. in c. alma mater. de sent. excom. nu. 6.

Quidam tamen existimant hanc renunciationem impediri, si quis prius impetrauerit à summo Pontifice beneficium homicidia in euentum priuationis quod Domin. in d. c. 105. tenet in hac specie opinatus, renunciationem illā nullam esse in hunc sensum, ut postea illa sit tractari, & lata priuationis sententia, renuncio fiat inutilis. Contrarium tamen in hoc ex dicta gl. probare conati sunt gloss. in d. reg. Canell. 37. col. 4. Chaffan. in d. c. 44. nu. 21. Ioan. Staphil. de literis gratis & iustit. fol. 64. Prob. in d. n. 6. Rota præcitata 5. in antiquioribus, de re iudic. Anton. Butr. in c. 1. 3. Aofier. in additionib. ad Capell. Tholof. distict. 436. Lud. Gomez. in reg. de annali. q. 42. nu. 4. quibus multum accedit decisio Agidij à Bellamerra, decis. 739. Horum opinio magis recepta est, licet ut prædictis autoribus appareat Nec iure admittendum est, quod ipse Domin. probare vult: nempe, post hanc renunciationem, aut aliam vacationem beneficii alteri, quam per priuationem contingenter posse iudicem procedere ad priuationem. Etenim hic processus iam inutilis erit, cum ipse, aduersus quē priuationis sententia ferenda est, non obtineat, nec possideat beneficium: atque ita vifum est. Rota in n. nu. 491. & Ludou. Gomez. in d. reg. de annali. q. 42. nu. 5. sic nec opinio Dominici altera ratio vrgit, scilicet quod non possit fieri renunciatio, nec dispensatio in præiudicium eius, cuius questum est. Nam illud est verum, ubi agitur de præiudicio iuris pure questum non autem vii ius questum est conditionalē & incertum: secundum Rom. consil. 256. Lud. Gomez. in d. q. 42. & in reg. de non soluendo iure questio. q. 3. quo in loco multa ad hoc allegant.

Ceterum, quod Anton. à Butr. in d. consil. 3. addit, hanc renunciationē esse nullam, quoties ea facta fuerit post scientiam prioris impetrationis: quasi ea in fraudem fiat. c. 2. de renunciat. in 6. mihi dubium est, imo falsum videtur. Licet Autr. in d. decis. 436. & Felin. in c. in nostra, nu. 38. de re scriptis, idem scripserint Anoniam sequi. Nam qui renunciat, iure suo vitatur, & ideo nullam fraudem committit: quippe qui sibi ipsi consulturus, vel amico, vel consanguineo, eidem beneficio renunciet, non vt noccat impetranti. Etenim in d. c. 3. manifeste colligitur fraus renunciantis, qui non, vt sibi consuleret, sed vt impetranti noceret maximis coactis ad id existitibus, renunciat beneficio. atque ideo in ea specie fraus excluditur: habetque rationem aliquam illa decisio à l. ista me. vbi Bald. gl. solut. maritimo. not. Boer. in tract. de legato. fol. par. 16. quibus addendus est Barb. in consil. 60. lib. 4. colum. 1. & 2. Postremo si Bartrij opinio non sibi satis constat, siquidem ipsemet opinatur renunciationem istam fraudem habere ob ignorantiam irritans, & tamen hoc decretum adhuc ignorantes afficit, c. d. d. de proband. in c. 1. §. adhibebatur, de concess. proband. ubi hoc communem omnium consensum receptū est, & traditur in ea l. i. c. de tempore, de elect. in 6. in gloss. ignorant. & in c. si postea de proband. end. lib. per Card. in d. c. 1. §. 1. 8. de elect. & alios, plerique in locis.

Igitur Dominici responsum non est ita simpliciter admittendum: sed tunc demum, quando in prioris impetrationis literis expressim sit appositum, quod renunciatio sit pendente facta ab ipso priuato cedet in vtilitatem impetrantis: cuius clausula meminere Ioan. Staphil. in d. fol. 64. & Prob. in d. c. alma mater. Solerte concedi, & aliter clausula ista adscribi post priam priuationis sententiam, non antea: ut ipse Staphilus testatur, & nisi fallor, ex hoc minime tollitur Episcopo dispensandi potestas: ipsaq. dispensatio impedit priuationis sententiam: quidquid contrarium sentierit Domin. & Ioan. Staphil. in fol. 78. Nuper tamen Carol. Molin. in reg. Canell. 35. nu. 55. communē opinionem in improbat, ubi ea renunciatio fit in fauorem certæ persone: cuius sententia fortassis iure & equitate præualet ob fraudem, que in hac specie manifesta videtur. idcirco lector optime cogitabis.

Veri, quoque de dispensatione super hac irregularitate diximus illud libenter adicerim, quod in proximam cōfert vtilitatem, nempe posse dispensare in hac irregularitate contracta ex homicidio, quod per iudicem, aut iustitiam ministris fuerit commissum, cum qui potestatem habuerit dispensandi super irregularitate contracta ex homicidio

dio casuali. Nam quoad hoc homicidium istud casuale censetur, quippe nullam culpam, imo meritum habeat, quod Caiet. adnotat in *summa* in verb. *irregularis* in fin. tametsi hoc homicidium voluntarium vere sit, licet tamen, vt satis constat. Atque hæc dicta sint de homicidio voluntario, de irregularitate ex eo contracta, & de dispensatione super hoc impedimento impetrandâ, à quo scilicet petenda sit. Reliquum erit de homicidio casuali tantisper agere, ad pleniorum huius tractatus examinationem.

§. QVARTVS.

De homicidio casuali.

SYMMARIA.

- 1 Homicidium casuale quid sit & quid ad irregularitatem sufficiat, in mer. 10.
- 2 Irregularitas oritur ex homicidio casuali cum destinatione operis illiciti, & licet, & eadem de Medico, tamen hoc §. latius explicatur, quam fuerit à Distingui tractata.
- 3 Chirurgus, qui irregularis est, de Medico Chirurgi & clericus, & an medicus impetret facultatem de morte ægroti, & de iactura vulnerum extrahit. Quibus intelligitur cap. si quis homicid. c. 16.
- 4 De iudicio cum iuramento præcepto illicito, ita vt ab eo separatur.
- 5 Si equum perierit trauerit, quinquaginta teneatur, item si Magister discipulum castigare non possit, exeat illi, si compo pulsat, causam morti dederit, & de his vide etiam n. 9. & infra intelligitur c. si quis, de homicid. & n. 10.
- 6 Si in lapsu loco ex lapsum ista qui vulneratus mortuus fuerit, & in illi intellectum ea exhibuit, de homicid. & ibi de iactura discipuli, perperam in Hæmeridoc.
- 7 Sphæratulus apud Homerum exponitur ad Laïp Polym interpretatio.
- 8 Diligentia summa casus irregularitatem in homicidio casuali, & in illi intelligitur cap. consuetudine, de homicid.
- 9 Lausima culpa, quæ efficitur quom irregularis sit, in chartarum lapsu aliqui, qui iuramentum si adhibet occasione iur. vocem iuramentum.
- 10 Multa aduersus communem Canonistarum distinctionem de operis illiciti, & illicita ad casuale homicidium traduntur, & in his vera resolutio.
- 11 Haberi in domo virum, fœnem, tan cum, alium vt feram, non sit irregularis, si ea hominem occiderit.

Homicidium 1 autem casuale illud dicitur, quod casu præter intentionem committitur, vel causandam contigit. Nam secundum Aristot. 2. *Physic.* Casus est causa agentis præter intentionem. cuius rei gratia subiciam hoc in loco S. Thom. *diff. 2. q. 64. art. 8. ca.* inquit, quæ casualia sunt, simpliciter loquendo non sunt intenti, nec voluntaria. Et quia omne peccatum est voluntarium, secundum Augustin. consequens est, quod casalia in quantum huiusmodi, non sunt peccata contingit tamen id, quod non est actus, & per se voluntarium, vel intentum, secundum quod causa per accidens dicitur remouens prohibens. Vnde ille, qui non remouet ea, ex quibus sequitur homicidium, si debeat remouere, erit quodammodo homicida voluntarius. Hæc Thomas, qui statim sequitur & probat communem Canonistarum distinctionem, quæ solet in homicidio casuali adhiberi in hunc sane modum, vt qui dedit operam rei illicitæ, si casuale homicidium sequatur, irregularis sit siue adhibuerit diligentiam, quâ potuit, ne sequeretur siue negligens fuerit. Is vero qui dederit operam rei illicitæ, tunc denique sit irregularis, cum non adhibuit eam diligentiam, quam potuit & debuit adhibere, ne homicidium casuale sequeretur. Hæc opinio ex pluribus iuris Pontificij decisionibus exponitur gloss. in c. si quis digressus. §. p. in verb. *consilij* & in verb. *continetur* de homicid. & vbiq. Dd. communiter Caiet. post S. Thomam in d. art. 8. vbi eleganter scribit, hæc distinctio quoad irregularitatem esse admittendam, non tamen quoad peccatum: siquidem illa, quidam operam reillicitæ, si adhibuit diligentiam, quam debuit, & potuit, ne homicidium casuale sequeretur, & nihilominus casum contigerit, erit reus illius actus illiciti, cuius dabat operam, non tamen homicidij, sicut nec quoad peccatum erit homicidij reus, qui dedit operam rei illicitæ, & aliquam abique dolo culpam habuit: teneatur tamen poenitere, gloss. Abb. & Anan. & Felin. in cap. *preiudicium* de homicid. text. optimus in cap. *vi. §. quæst. 1.* Alfons. à Caltr. lib. 2. de potestate legum pœnali cap. 14. vers. *secundum propositum*. & Domin. Soc. lib. 5. de iust. & iur. q. 1. art. 9. eandem Canonistarum distinctionem sequuntur Alber. Tronius de vero & perfecti. cler. lib. 2. cap. 17. Gonf. à Villad. de irregular. cap. de percussore, col. 6. Soc. in cap. ad audiendum de homicid. nu. 48. & post alios Syluest. in verb. homicid. 2. col. 1. cui eadem distinctio ad eius propositionem aptanda sunt aliquot iuris humani responsa.

Primum ad prioris partis exemplum adduci solet text. in

*cap. tuas in prin. de homicid. etenim monachus, qui tumorem pietatis causa, ferro aperuit, quia vulneratus mortem obiit, irregularis censetur: & tamen omnem diligentiam adhibuit, quâ chirurgus peritissimus adhibere tenebatur. Etenim, vt medicus non teneatur de morte infirmi, aliquot sunt necessaria. Primum, quod sit peritus in ea professione & arte. d. illi. §. si quis, ff. de offi. prefat. Secundum, quod ad monet infirmum, vt præcauat ab his, quæ sibi sunt nocumendo futura. text. in d. tuas. Nec tamen tenetur semper & continuo adesse ægroti, secundum Holtien. Anchar. & Dd. in d. tuas. nisi ægrotus propter maximum ægitudinis periculum custodia indigeret, tunc equidem tenetur medicus vel præfens esse, vel admonere, vt diligenter custodiatur Sic Holt. ceteri in *summa* de at. & qualis. §. ordo. vers. expost. factum, quem refert & sequitur Ripa, in tra. de peste par. vi. §. medicorum. num. 48. quoniam in loco multa adducit de mendicis imperitis, an & si teneantur, si infirmus ob eorum culpam moriatur. Etenim text. in d. cap. tuas. non qui probat, his mortem ægroti imputari. idem constat in d. §. si quis. vbi Alber. ex illam, medicum impetiturum, cuius causa ægrotus mortem obierit, penam extraordinariam, non ordinariam puniendum fore l. 3. §. 1. ff. de iust. notat Ripa in d. §. medicorum. Regia l. 6. tit. part. 7. vt hinc merito Io. An. Pontanus dixerit in Charac. Liberius medici viuunt, vt quibus permiffum sit, hominem impune occidere. Medicos enim non modo lex absoluit ab homicidio, verum mercedem quoque eis statuit. Hæc Pontanus. Igitur cum in specie d. cap. tuas. non tamen monachus feminam illam ad monerit, vt à vento caueret, & ipsa vento exponens seipsum, mortem obierit, apparet, non alia ratione monachum illum censeri irregularem, quam quod operam dederit rei illicitæ, non simpliciter, sed libi, quia chirurgus esse non poterat. text. est in c. sententiam sanguinem n. cler. vel homicid. Nullus, iurq. clericus, ruptarius, ballistarius, aut huiusmodi viris sanguinem preponatur: nec villam chirurgi artem subdiaconus, diaconus, vel sacerdos exerceat, quæ aduentionem vel incisionem inducit. Quæ ratione Pan. ibi. rel. pen. & fin. ac Paul. Paris. *cap. 96. col. vi. lib. 4.* tenent, clericum in minoribus constitutum beneficium ecclesiasticum habentem irregulariter esse, si ex chirurgi officio, cui opera daret, aliquis mortem obierit abique eius culpa, quippe qui operam sibi interdictam exerceat. Hic est ergo verus intellectus ad text. in d. tuas. non. sicut gl. subobscure, & Dd. manifeste imbradiderunt. Quorum opinio ipse censet veram esse, quod ægrotus moriatur ex causa alicuius aduentionis, vel incisionis à chirurgo illata. Nam si chirurgus nullam aduentionem, nec incisionem fecerit, & tamen ab alio vulneratus, aut aliqui ægrotus moriatur abique culpa chirurgi, vel si à chirurgo adultus, aut incitus, non ex occasione incisionis, vel aduentionis, sed ipsa gratia ac lethali ægitudine mortem obierit, nulla contrahitur irregularitas: quod satis constat ex constitutionibus ad hanc rem paulo ante citatis. His omnibus illud libenter addiderim: quod clericus in minoribus constitutus ordinibus, chirurgi artem exercens, poterit coram seculari iudice conueniri pro negligentia, & culpâ commissa in eius artis vsu. notat optime Ioan. Gallus in *quest. 150.**

Hinc inferitur, quod si laicus, aut clericus in minoribus chirurgus esset, & iuxta artem peritum chirurgi operam daret, atque ex aliqua incisione abique eius culpa ægrotus periret, non esset irregularis censendus, notat Card. in d. tuas. & Mari. Soc. in c. ad aduentionem de homicid. num. 31.

Si eadem Card. in d. tuas. n. 1. col. scribit, quod si monachus, aut clericus exerceat medicariem, & peritus esset, at tamen abique eius culpa, casu infirmi & ægroti moriantur, non esset irregularis: quippe operam daret licite rei: & que non est ei interdicta, cap. ad aures. de at. & qualis. Nam libi consilium Romanus Pontifex, quod hic ad ordines non promouetur, si is conscientiam habet labi alicuius culpæ, quasi libere permiffum iure sit ad ordines sacros promoueri, vbi medicam artem abique culpæ suspitione exerceat.

Ex his etiam apparet, eum irregularem esse, qui infirmum, & ægrotum curam habens, dederit ei aliquam potionem abij medicorum mandato, aut contra eorum prohibitionem, ægrotus ex hoc mortuus fuerit, notant Innocent. & Dd. in d. tuas. & Marian. Soc. in d. c. ad audiendum, num. 32.

Pari sane ratione qui ægrotum in mortis agone nimis anxium

anxium in aliud revolvit latus, ut citius moriatur, & ne magis crucietur mortis tormentis, irregularis erit, quod Socin. in l. 32. scribit. ad Pan. in c. sententiam sanguinis. ne cler. vel monach. Confal. a Villad. de irreg. cap. de perforce. col. 5. post Spec. tit. de dispensatione. §. iuxta. veris. quid si alium infirmum.

Hi vero auctores, etiam irregularem esse opinantur eum, qui à vulnerato sagittam extra verit, si ex hoc ipse vulneratus moriatur. Quorum sententiam ego admittentem, ubi extrahendo sagittam, aliquam culpam habuerit, quia non servavit modum ab huius rei viris peritissimis prescriptum, vel operam dederit rei fibilicita & interdicti alioqui non est omnino vera predicta opinio.

Secundo, in casibus prioris partis probationem ex penditur text. in cap. sicut. de homicid. ubi illicite ludens cum femina gravante, censetur irregularis, si ex hoc lusu casu contingit fœtus animati aborti: tamen si nullam culpam in eo ludo homicidio præstitit: si etenim communis omnium Doctorum sensus illud responsum interpreta- tur, ex eo quod ludens cum muliere gravante commercium carnale cum ea haberet, aut haberet consuevisset, quasi hæc irregularitas minime contraheretur à fratre, vel consanguineo, qui cum femina gravante licite eodem lusisset modo. Sed hæc posteriori sententiam ho rum auctorum non aliter veram esse opinor, quam si quis cum muliere, etiam consanguinea, gravante tamen, cau te lusisset: aliqui irregularis erit propter culpam in ipso ludendi modo commissam: quod boni viri arbitrio neces sario est committendum.

Tertio ad idem conducit text. in c. dilectus. de homicid. quod decessit esse, non esse clericum irregularem, qui cum equita- re, absque eius culpa puerum equi impulsit occidere: ita quæ operam dabit relictæ. igitur si operam illicite rei dedisset, & de his culpæ contigisset, foret irregularis. Eadem fere re- sponso traditur in c. significasti. in 1. cod. tit. unde si quis contra probationem equitare, ac denique daret operam rei illicite, & accideret, quod in præcatis responsis continetur, foret planè irregularis, quod Caiet. scribit in d. q. 64. art. 8. veris. unde si relictus. de quo paulo pôt disputabitur. Obiter tamen est addnotandum, hanc opinionem Caiet. deducit ex mēte omnium Canonistarum, in d. cap. dilectus. & in d. c. significasti.

Posterior autem distinctionis pars continet. ex cod. d. dilectus. & cap. significasti, quibus apparet, dantem operam relictæ non esse irregularem, si absque eius culpa hominis mors casu sequatur. Hinc sane fit, ut casu contingens ex feritate equi, non impetetur fœturi, qui nullam culpam habuit. Idem probatur ex l. 1. in princip. ff. si quadrup. puerum sciss. dicit. notat Bald. ad text. in d. c. dilectus. ad huc in consil. 344. lib. 4. Liden iuris. §. 1. ff. de leg. Aquil. §. impetu quoque. in l. 1. ad leg. Aquil. Regia lib. 4. & 5. tit. 8. part. 7. l. 7. tit. 1. 7. lib. 4. Ferr. l. c. tit. 1. 3. lib. 8. ordin. & l. 6. tit. 1. part. 7.

Ad eandem partem pertinet text. in c. presbyterum. de homicid. ubi magister operam rei licite præstans, & exhibens. si discipulum percussit, culpam habens in excessu cor- rectionis, est irregularis morte inde sequuta: propter culpam enim tenetur, quia excessit in correctione. l. præceptoris. ff. ad leg. Aquil. l. sed & si. §. ult. ff. de iud. tit. 1. item queritur. §. idem Talianus. ff. de iud. l. 9. tit. 8. tenebatur enim iuxta modum culpe, ut in dictis legibus probatur. At si nullam habuerit in excessu culpam, nequaquam tenebatur de homicidio casuali inde sequuto: quod Dd. omnino videntur in d. c. presbyterum. adno- tare, etiam quoad irregularitatem: i quicquid Fel. ibi con- trarium probare conetur, num. 3.

Tertio eadem posterior pars probatur in c. ex litteris in 2. & c. Ioannes. de homicid. quibus in locis non est irregularis, qui cum pufaret campanas, aut eas tolleret, casu quodam ab- queque in culpa homicidio causam dederit, etenim non est irregularis: quippe qui operam daret rei licite, quod si pul- satio campanarum esset aliqua causa illicita, profectò facerent omnes vitroque irregularitatem contrahi, si abs- que culpa pulsantis, vel campana, vel tintinnabulum occi- derit, & aliquem ad mortem leserit. Id vero mihi fati- dubium esse: sciti statim traditur: constat tamen irregularem esse, qui ad seditionem & arma pulsaverit campanam, & in- de fuerit ex prelio in aut pugna secuta mors, cum ma- ximam huiusmodi causam dederit.

Nec tamen admittitur, eum irregularem esse, qui cam- panam pulsaverit in signum, quod aliquis esset furcæ suspēdē- dus, aut à ministris iustitiæ iugulandus: tamen qui talia no- tauerunt Dd. in d. c. Ioannes, & Socin. in cap. ad audiendum. de ho-

miciid. num. 38. falsum enim id est eum hic nec causam pro- pinquam. nec remotam dederit morti, aut homicidio. sic nec ille erit irregularis, qui ligna aut stramenta dederit ad comburendum hæreticum iam mortuum: quod si vivus foret comburendus hæreticus, esset irregularis, qui ligna aut combustionem ministraret, Card. in hac elem. ad fin. idem & Felin. in c. sicut dignum. de homi. §. si quisque Socin. in d. c. ad audiendum. de homi. num. 62. Palud. in 4. sent. dist. 25. q. 4. Spec. tit. de dispensat. §. iuxta. num. 45.

Quarto hinc deducitur intellectus ad text. in cap. exhibitus 6. de homi. ubi non censetur irregularis ille, qui misit ludum lapidem in alium, & is a lapide tugiens, ac demum proce- dens in alterum lapidem caput offendens, culpa medici mortem obierit. Nam qui misit lapidem, operam dabat rei licite, nec aliquam culpam habuit, quam ipse prauideret potuisset. Idcirco homicidium casu contingens, ei minime imputatur, quod si culpam habuisset: quia lapidē ita gra- uem misit, ut non fugienti vulnus posset inferri periculo- sum, tunc irregularis esset, qui lapidem misit: si sciti notant Innocent. Abb. Anan. & Dd. ibi, quibus suffragatur in si- mili dictio Bart. in l. gemma. ff. arbor arbori cecidit, de quo tan- tiusper egimus in hac part. §. 2. num. 9. quidam tamen, præter- tim Abb. & Anan. in d. c. exhibitus, tenent, ludum illum pro- ficiendi lapides esse licitum inter pueros, licet inter ma- iores esset reprobis, qui à noxiis ludo ludus ff. ad leg. Aquil. Ego vero, quoties agitur de ludo proficiendi lapides ad of- fensionem, opinor nec inter pueros, nec inter maiores li- citum esse, quia noxius est, tamen qui eo in ludo alterum occiderit, aut percussit, non fit puniendus pœna ordina- ria, licet consuetudine si ludendi modus, cave pœna fuerit inducta, quod notant Anch. in c. cum venerabilis. de consuetudi- nem in consil. 283. Cremen. in l. iung. 199. Capol. in consil. 50. fa- cit ad id glo. in d. cum venerabilis, & in c. denique 4. diff. vbi Præ- pos. glo. in c. sane de temp. ordinat. & qua late tradit Roch. Curt. in vlt. de consuetud. fol. par. 14. Hippol. in l. 1. iun. 19. ff. de sicut. iat. Purpur. num. 1. 3. Post Bartol. in l. iungentia. ff. si exer. per ex quibus ipse colligo, consuetudinem prauam non ex- culare etiam in foro iudiciali à tota pœna, sed bene ab al- iqua parte pœnæ: nempe à pœna ordinaria, notat & Mart. Azpilcueta in c. consuetudo. §. tanto, de penit. dist. 5. licet prædictæ gl. voluerit simpliciter consuetudinem iniquam excula- te à pœna, non à peccato.

Potuit sane ludus proficiendi lapides licere, si è cōte- rit ad vires corporis, & industriam experiendus: non qui- dem ad nocendum, sicuti de iactu disci solet adnotari: cuius Homerus meminit Odyss. & sic in lib. 8.

*Τὸν γὰρ ἐκείνους οὐκ ἐκείνους ἀνὴρ ποιεῖ
ἀνδρῶν, οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἄλλοις ἔργον
ὅσοντος ἀλλήλοισι κενὸν ἀνδρῶν
ἀνὴρ ἰσὺς ἰσὺς ἐκείνους ἐκείνους ἀνδρῶν.*

Quem locum ita Latine tradidit Erasmus, Chlid. 3. c. 10. etiam 5. proverb. 4. 1. Rex aut alius.

*Versatam hunc validā submisit in aëra dextra
Into-uit lapu. aff. in bonum formidare fidem
Pheacis genū gnava mari, ratiouēq. sapientia
Ob saxa iactum, verum id proci. omnia signa
Transulat.*

Erat autem discus lapis orbicularis, quem exercitij gra- tia iactare solabant plerumque. Scribit Didymus in com- mentariis ad Homerum, discum habuisse in medio funem, quo contorquebatur, ut maiori impetu emitteretur. Huius ludi meminit & Martialis lib. 14.

*Splendida cum voluēt Spartani pendere disci,
Esse præcursusque iocundalle nocent.*

Item & Plautus in Bacchidibus:

Uti carpi, iactanda, Italia, disci, pugillat, pila.

Hoc autem in loco libenter lectorem admonere, Eras- mum virum t̃ aliqui Græcæ, & Latine linguae peritissi- mum. In dicto proverbio non satis diligenter Homeri lo- cum expendisse. Etenim cum Iulij Pollux ludum de pile iactu explicaret: qui §. 9. ita inquit: Vrania verò sic habet, aliqui resupinans sese spherā in celū mittit. reliquis autē certamen erat, ut eam prorsum in terram recideret, tæpe- ritid quod in Phædicis significare videtur Homerus. Hæc Pollux. Erasmus eximitat. Pollucem Homerio locum citare, quæ modo de iactu disci nos tradidimus: cū ita differat à disci iactu ludus spheræ, cuius Pollux meminit. Est igitur lo- cus, quem Pollux indicat, apud Homer. in end. lib. 8. dist. 8.

Old' iustit' iustitiam quibus iustit' iustitiam
 Persecutio, iustit' iustitiam iustitiam
 Tui iustit' iustitiam iustitiam iustitiam
 Iustitiam iustitiam iustitiam iustitiam
 Iustitiam iustitiam iustitiam iustitiam

Hec Latine ad verbum :

Hi igitur postquam plures pulcherrime in manibus acceptum
 Purpuram, quam ipsi Polus fecerat prudens :
 Hanc uter iustitiam ad veritas vinctas
 Flexu retro alter autem a terra in alium elatus,
 Facile accipiet, antea quam pedes ad pavimentum venirent.

Vtebantur autem & veteres disce ad hoc exercitiu ferreo, sique appellatur, auctore Eustathio, Solus. Idem commemorat Lud. Caelius lib. de iust. etia. 3. p. 13. Hispani dicimus Heron. Tamec innoimatus Homeri interpret. lib. de 23. has duas dictiones ita distinxit, ut dicitur planus sit, ac latus: Solus vero rotundus, & orbiculatus.

Quinto, ex eadē conclusione deducitur vera interpretatio ad text. incip. continetur & in e. lator. de homicid. etenim in priori casu homicidium casu contingens, irregularitatem induxit in posteriori vero minime: & tamen utrobique dabat quis operam rei licite. Eit igitur differētiis ratio ex culpa constituenda: si quidem eo casu, quo irregularitas inducitur, qui dabat operam rei licite, culpam habuit quia non adhibuit diligentiam, quam debuit in præcauendo homicidii casum: at in altera specie eam diligentiam adhibuit atque ideo non efficitur irregularis, secundum communem sententiam, post gl. libid. quo fit, vt ex d. e. lator. satis probatur, paleis ludum licitum esse etiam clericis. Cōstat sane hunc ludum, & si similes exercenda virtutis causa licitos esse, solum ff. de alea lusu. & aliat. in o. si quis hoc in ludu vltus de fensione, & natura ludu, ne videtur euadit, alterum occidit, non tenebitur de homicidio, si quis actione & si quis d. si ex plagis, & cum pila ff. ad leg. agunt. gl. Albet. & la. in l. in executione, v. si ff. de verborum obligat. Dec. consil. 9. Socin. consil. 16. lib. 1. Hippol. in praes. gl. vltima. mon. 9. qui ad hanc rem multa radidit.

Ipsē quidem opinor, ludos causa exercendarum virium tunc clericis saltem consensu in sacris licere, quoties hi ludu non sunt communi hominum iudicio periculosi ad vulnera, vel mortem, quod ex multis probatur, quæ notari solent in e. & c. sententiam iunguntur de clericis, vel monachis, & in e. 2. de tournament. Atque hæc dicta sint de his, qui operam dederunt relictis: tamē consensum irregulares propter culpam commissam in non præcauendo casu, quæ poterat homicidio causam dare. Nec tamen culpa leuissima in hoc casu est sufficiens ad irregularitatem, licet probat text. in e. questionum de penit. & remiss. vbi Panor. m. hoc notat, & Gonf. à Villadieg. de irregular. cap. de periculis. 7. Rautenna in d. e. questionum. Angel. in vers. irregularitas §. 3. Syluest. in verb. homicid. 2. col. 2. & in §. 23. & licet gl. v. significat in primo, de homicid. teneat culpam leuissimam eius, qui rei licite operam dabat, imputari ad irreg. uirritatem exempla tamen, quæ illi opinionioni aptauerunt Hotien. & Ioan. And. potius pertinent ad culpam leuem, quam ad leuissimam, atque ita ipse opinor veriorē esse opinionem Abb. qui eam intelligit, vbi culpa leuissima contingit in omitendo, nam si in committendo contigisset, sufficeret ad irregularitatem, text. opt. ad hoc in e. consiliosus 1. 2. qu. 5. & ibi gl. quibus accedit, quod leuissima culpa contingens in committendo, ad leuē culpam pertinet, gl. in l. lege. Cursella ff. ad syll. cuius non meminimus in Epitome ad quartum Decret. 2. part. 6. §. 8. nu. 13. posset etiam leuissima culpa sufficere ad irregularitatem, licet ad omissionem pertineret, vbi quis mercede conductus teneatur ad diligentia exhibenda, quod probatur ex ratione text. in l. qui mercedem, & ibi Bart. ff. de locat. Bart. & Paul. in l. domus ff. de iur. ex quibus constat teneri eum de leuissima culpa, qui mercede de conductus, tenebatur ad diligentia adhibendam. sic & in hac specie irregularitatis visum est Syluest. in d. verb. homicidium secund. §. 15. secundum quæ sunt intelligenda, quæ tradita fuerit ab Anan. in d. dilectus de homicid. col. vlt. & vers. considera.

Ex his ipse infero, homicidium à persona priuata commissum, nunquā imputari ad irregularitatem, nisi habeat aliquā peccati malitiā, & culpā. Nam qui omnino excusatur à peccato homicidii priuati, etiam excusabitur à poena irregularitatis prouenientis ex homicidio priuato. c. ad audientiam, de homicid. cui accedunt & omnia, & quæ paulo ante

explicuimus, notant in specie illationē istā Palud. in 4. sent. dist. 35. q. 1. ar. 4. & Alfonso à Castro lib. 2. de potest. leg. pand. ca. 14. vers. prima principatu conclus. & in vers. secunda propositis. & rursus col. vlt. quia irregularitas homicidii, licet in persona publica constituitur sine peccato, cum nihilominus sit voluntarium, in persona tamen priuata semper peccatum, aut culpā aliquā exigit, siquidē aliqui esset omnino inuoluntarium homicidium, saltem casuale sine culpa, quod non inducit irregularitatem, vt constat ex toto tit. de homicidii.

Hinc etiam constat, quod licet aliqui causa propinqua, non remota, sit consideranda, glo. Cammūter recepta, in d. cetero de homicid. glo. in l. si mulier ff. rerum amota. & causa propinqua sit illa, quæ damnum dat, non accedente alia extrinseca causa, l. qui domum ff. locati. notat Abb. in cap. discretum, de eo, qui cogn. consanguin. vxoris sue, quæ quidem causa dicitur aliter immedata, vt explicat Dec. in authent. praterita, c. vnde vir & vxor. colum. 8. Bart. in l. si de ad. & obligat. Cagnol. in l. viri ff. in proximo Pandectarum. col. 1. omnium latissime Andr. Tiraquell. in libelli, de causa cessante. limitatio 20. Eleganter Cicero ex Medea fabula, lib. 2. ad Herennium, pu. 68. & in lib. de Fato, ex eadem fabula, & ex his, qui in eius prologo Euripides scribit, longius item explicat Clemenis Alexandrinus, lib. 8. Stromatum. attamen ad culpam aliquam, saltem eam, quæ sufficit ad regularitatem constituendam, non est semper necessaria causa immediata, aut propinqua, imo sufficit alia causa, modo sit non admodum, vel omnino remota, quod bonus vir arbitrabitur.

Ceterum de homicidio casuali contingit ex eo, quod quis dabat operā rei illicitæ, illud est omnino commune omnium sententia definitum, vt irregularitatem inducat, etiam si id casu, & præter voluntatem ac intentionem acciderit, & adhibita fuerit diligentia, quæ ad id præcauendum adhiberi potuit, ac debuit. Cuius conclusionis veritatem libenter quodam argumentatione expendam. Etenim aut hæc irregularitas oritur ex illa culpa, quam quis habet in eo, quod operam dat rei illicitæ, aut ex illa, quæ contingit in negligentia non præcauendi, quæ homicidio casuali poterant causam dare, non oritur ex posteriori, vt omnes fatentur, quia idem constituitur irregularitas, etiam si qui dabat operam rei illicitæ, adhibuerit diligentiam, quam debuit, præcauendo, quæ nocere potuissent, & quæ præcaueri potuit ac tenebatur. Igitur irregularitas oritur ex priori culpa. Quod si ex priori culpa oritur id, mirum est eum ea culpa nullo pacto ad homicidium pertinere, sicut diximus in principio huius §. Etenim qui illicitæ, & cetera iuris prohibitionem equitaret, ac omnino adhibuerit diligentiam, quam debuit, ne equis alicui nocere in ipso incesso, & cursu, atque nihilominus casu minime præcogitato aliquem occiderit equis erit hic reus illius contumacia, quam commisit, non tamen homicidii quoad culpam. vnde fit, vt debeat hic liber censi ab irregularitate prouenientis ex homicidio à persona priuata commisso. Quod patib. ante probauimus. Rursus ex priori culpa hæc irregularitas datur, patet multis in casibus eam esse constituendam, de quibus viri vtriusque iuris peritissimi merito dubitabant & perique plane censebant, non posse iure irregularitatem dari.

Præter hæc eo proponitur, qui aduersus prohibitionem illicitæ chartas ad ludendum conficeret, ac demum qui eisdem ludebat, alterum orta contentione occiderit. Etenim qui chartas fecit Inforas, operā dedit rei illicitæ, ex quæ præter eius cognitionem mors contigit, quam ipse non potuit præcauere maiori adhibita diligentia, & tamen in illa constituitur priori culpa, sed hunc non esse irregularem, probat optime Socin. in d. cap. ad audientiam, de homicid. mon. 49. igitur prior illa culpa simpliciter non est sufficiens ad irregularitatem.

Secundo idem accidere potest in eo, qui cum artifex esset, ex ferro furto sublatum ensem fecerit, & qui ab eo ille erit emerit, hominem occiderit, hic siquidem artifex non erit irregularis, vt notauit Alfonso à Castro in d. lib. 2. de potest. leg. pand. ca. 14. vers. hic tamen addimus. Quod si prior illa culpa sufficiens foret ad irregularitatem, profecto hic esset censendus omnino irregularis, quod est omnino fallum.

Tertio ad idem traditur exemplum de eo, qui vxorem alicuius per adulterium polluerit, & ex ea causa maritus eam occiderit, non enim erit irregularis adulter, & sanē nō esse hunc irregularem, idem vir doctissimus Alfonso à Castro

Castro *est in dicto versu hic tamen addimus*, quia homicidium hoc non sequitur per se, nec necessario ex adulterio, sed solum prater intentionem adulterij occasionaliter. Attamen si ista prior culpa ad irregularitatem sufficeret dubio procul esset hic adulter irregularis.

Quarto ipse considero in specie *adfectum de homicidio*, & cap. *significasti*, cor. 1. quod si quis esset à iudice, vel superiore domum exire prohibitus, & is contempto hoc præcepto, extraditum equitaret, atque abique eius alia culpa, equus calce aliquem occideret, profecto hoc non erit irregularis, quod si illa prior culpa, scilicet opera illicita esset sufficiens ad irregularitatem, dicendum foret, hunc irregularem esse, idque Caiet. notavit, & asseruat in d. art. 8. cuius nos paulo ante meminimus, nec tamen eius opinionem probamus.

Quinto, eadem est consideratio facienda ad text. in cap. *ex litteris*, in 2. & cap. *Joannes*, de homicidio, siquidem qui tempore interdicii ecclesiastici campanas pulsaret, ad officij divini signum, daret operam rei illicitæ, & tamen licet contingeret casu tinnibuli aliquem occidi abique culpa ipsius pulsantis campanas, ita quidem, quod illicite contra prohibitionem campanas pulsaverit ad rem divinam, non esset meo iudicio censendum irregularis, tametsi contrarium respondendum foret, si diceremus, priorem illam culpam sufficere ad irregularitatem. Multa his similia possent exponi, quæ communem istam distinctionem, quoad eius posteriorem partem dubiam reddunt: idcirco nos conabimur in medium nostram hac de sententiam adducere, & eam lectoris iudicio libenter committere.

Illud sane constitutissimum sit, *Eventus ex aliquo secuto opere*, minime quidem ab operante præcogitatos, sed præter eius intentionem contingentes, imputari operanti, si illicite ventus per se, & necessario sequitur ex priori opere, aut saltem ut in pluribus ex illo eveniat, & evenire solent. hoc deducitur ex sancto Thoma 1. 2. q. 20. art. 5. cuius nos mentionem fecimus in princ. huius 2. part. num. 1.

Deinde illud prænotandum, casus & eventus ex aliquo opere præter operantis intentionem, & ab eo non præcogitatos, esse per accidens, & indirecte voluntarios, aut ab ipso operante volutos, non per se, & directe, secundum Thom. m. 2. q. 64. art. cui ceteri consentiunt.

Item erit hic observandum, hoc voluntarium esse magis, vel minus indirectum, ac plus, vel minus habere voluntatis, aut volitionis, ut interim sic loquamur, directe, secundum quod ipsum opus per se voluntarium magis, vel minus est aptum, aut ordinatum, seu periculosum, ut illi eventus sequantur, iuxta hoc etenim plus vel minus erunt censendi eventus contingentes ex eo voluntarij quod consistat ex his, quæ in d. num. 1. adnotavimus, & item m. 2. Hoc ipsum & ipse Thoma sentit, in quæst. de ignorantia, 1. q. 76. art. 4.

Ex quibus deducitur, eventus ex hoc opere, non per se, nec necessario, nec ut pluries contingere solitos, sed per accidens succedentes, minime imputari, nec directe, nec indirecte comprehendij vel volitione operantis, atque adeo minime fore considerandos, quemadmodum ex S. Tho. & Palud. nos tradimus in d. num. 2. in princ. huius 2. part.

Igitur his ad amussim inspectis, & diligenter observatis, consequitur, homicidium casuale tunc demum ad irregularitatem imputandum fore, danti operam rei illicitæ, quando actus ille illicitus est ordinatus sua propria natura ad mortis lesionem, vel ad homicidium, ut explicat Socin. in d. s. ad audientiam, de homicidio num. 49. Illi sentiant Anchar. & Franc. in c. vit. de homicidio in 6. Gonsal. à Villadiego in tract. de irregularitate, cap. de percussore, col. 3. aut quoties homicidium illum præcedit illo actu illicito, per se quidem, & necessario, non per accidens, sicut Alfonsi à Castro probat in d. cap. 14. aut saltem, ubi illicitum illud opus per se voluntarium est periculosum ex natura sua, aut saltem sæpe inde mors sequatur, aut frequenter. Quod post huius operis primam editionem legi apud Dominicum Soto lib. 5. de iustitia, & iur. q. 1. art. 9. Huc etenim tendunt opiniones iuris Pontificij decisiones, quæ statuerunt irregularitatem præter homicidium casuale sequantem, ex opere illicito citius præter intentionem operantis, etiam adhibita per eum diligentia, quæ adhibere potuit. Idem plurim. confirmatur ex ratione text. in c. vit. de homicidio in 6. dum inquit, illud homicidium sequitur præter intentionem imputari danti opera rei illicitæ, id est, mandato inferende iniuriæ, quia mandando in culpa fue-

rit, & hoc evenire posse, debuerit cogitare.

Quar ratione inferitur, inter dantem operam rei licitæ, & illicitæ operantem, hoc esse discrimen quoad homicidium casuale, quod posteriori homicidium imputatur ex eo, quia culpam maximam habet, & contrahit dando operam reillicitæ, simul & homicidium, vel membri mutilationem periculose, saltem frequenter, aut ex propria natura ad id ordinatæ per se quidem, & necessario, priori vero non aliter imputatur, quam ex culpa commissa in hoc, quod non adhibuit diligentiam, quam adhibere tenebatur, & poterat, ad præcavendum, nec homicidium sequeretur. Hæc differentia constat ex his decisionibus, & constitutionibus, quæ iure Pontificio hac de re sunt statuta.

Secundo deducitur, in hac controuersia, eum *alium deicellum*, qui prohibitus fuerit ratione huius periculi ad homicidium vel mortem, aut membri abscissionem, ita enim ipse colligo ex cap. tua nos in princ. de homicidio, in c. sententiam sanguinis, ne cler. vel monach. & cap. si quis, eod. tit. de homicidio. Alioquin si actus non prohiberetur ratione huius periculi, sed ex alia causa, profecto huius prohibitionis transgressio nullam nec minimam haberet homicidij culpam, quæ tamen vel aliqua necessaria est, ut homicidium prius imputetur ad irregularitatem, quemadmodum superius attigimus.

Tertio subsequitur ex his, quod si laicus *chirurgus* peritissimus, aliunde ex causa, quæ non respiciet imperitiam artis, sed peccatum aliunde inflicta, prohibitus foret à iudice ad tempus ut chirurgi officio, & is non obstante hac prohibitione secreto eadem videretur arte, atque ob aliquam incisionem peritissimè factam, culpa agroti mors sequuta sit, non erit hic irregularis: etenim hac transgressio illicita præcepti iudicis non pertinet ad culpam homicidij casualis, quia prohibitio non fit propter periculum homicidij, ut fit in d. c. sententiam sanguinis, quo clerici in sacris constituti prohibentur exercere chirurgicum artem quia ex incisionibus & adustionibus solent homicidia evenire. Huius autem dubij decisiō lectoris correctioni, ut & multa alia in hac materia per me definita, Doctoribus plerumque refragantibus committenda est.

Quarto inferitur, quid dicendum de clerico, qui *venationi* illicitæ operam dedit, & abique eius culpa, omni diligentia præmissa iaculo hominem confixit, & occidit, exitumans, esse feram. Quemadmodum & Procin vxorem Cephalus olim telo volantis confixit, auctore Ovidio lib. 7. Metamorph. & lib. 3. de arte amandi. an hic fit censendus irregularis? nam si hic casus contigisset ei, qui venari poterat, nec dabit operam venationi illicitæ, profecto respondendum foret, nullam contrahi irregularitatem, quod in specie colligitur ex eleganti consil. 58. Socini iunioris, lib. 1. & tradit Alfonsus à Castro, in d. lib. 2. de potest. leg. penal. cap. 4. vers. nec refert, qui, & Socin. sen. fer. in hac specie contrahi irregularitatem, si daretur opera venationi prohibita & illicita, etiam si omnem venator adhibuerit diligentiam ad præcavendum homicidium. Quam sententiam ipse admittentem dubio procul, ubi venatio esset prohibita ob periculum homicidij, mortis, aut vulnerum, quæ solent contingere ex simili venandi modo. At ubi venatio esset interdicta propter honestatem, ut clericis interdictum, aut propter cultum animalium, tunc non probarem, nec admitterem hanc opinionem, si nulla alia culpa in ipso actu contingerit, quam quod operam venator dabat interdictæ venationi. Quod rationem habet ab his, quæ modo notavimus in verb. 2. deducitur. Non enim illa culpa illicitæ venationis ad homicidium pertinet, sed tantum ad transgressionem præcepti de non venando contenti, quæ non sufficit ad irregularitatem ex homicidio prius constitutendam, ut paulo ante dicebamus: & id patet, quia si non esset interdicta venatio, ut omnes faterentur, nulla contraheretur ex hac specie irregularitas: igitur irregularitas non esset dicenda ex illa culpa, quæ nulla ex parte ad homicidium fertur, sed ad transgressionem præcepti, cuius violatio iuxta canonicas sanctiones non producit irregularitatem.

Quinto libenter hinc deducam intellectum ad text. in c. si quis de homicidio inquirens, an irregularitas in ea specie deducatur ab ea culpa, quam inibi habuit, qui cū femina ludens inhomine, & ibidem in causa, an ab ea, quæ commissa fuit ludendo femina prægnante, ita quidem, ut periculum abortus possitne timeri? & vere irregularitas non oritur à

Aaa

priori

priori culpa, sed à posteriori. Non à priori, quia illa minime propria natura ordinatur ad homicidium, aut abortus periculum, nec ea quicquam pertinet ad homicidium vel abortus eventum, ad irregularitatem privati homicidii aliqua est culpa necessaria, ut paulo ante probauimus. aut plane hac culpa remota est admodum ab homicidio, seu abortione, quæ postmodum euenit. Deinde si prior hæc culpa foret sufficiens ad irregularitatem, sequeretur, cum hic regularem esse, quod libidinis causa, aut lasciuie linderet cū femina, quam ignorantia inuincibili ignorabat prægnantem esse, si abortus ex eo lusu foret sequutus. quod mihi admodum est dubium, nec iuri consonum videtur. Scio enim, hunc propter *mitam & inuincibilem ignorantiam* omnino immunitum esse, & liberum à culpa abortionis, siquidem eam qualitate ignorauit, quod ad delicti culpam est necessaria, ut sciat, ne actus sit omnino inuoluntarius. Igitur irregularitas non deducitur à priori culpa, procedit autem à posteriori, quia lusus ille cum femina prægnante periculosus est, saltem frequentissime occasione præbet abortioni. Et idcirco illicitus, & incautus, ac proinde reprobis. Quomobrem irregularitas ex homicidio casuali hæc in specie oritur ex eo, quod quisdam operam actui ad mortem & occisionem periculo, atque ideo prohibito.

Sexto, illa prior culpa non est in hoc tractatu irregularitatis imputanda, dubia profero videtur communis opinionis interpretatio ad ext. in d. *fiunt*. quoniam nos retulimus hoc in §. *verf.* secundo in eiusdem prioris pariter. Et enim etiam si frater, aut consanguineus cum femina prægnante incaute lussisset, ut lussit, presbyter ille, cuius Romanus Pontifex meminit in d. *fiunt*, foret hic irregularis censendus, quia operam dabat rei illicitæ, & prohibite ex eo, quod sit actus ad abortionem periculosus, nec potest abique aliqua culpa cōtingere, propter periculum inde verisimile.

Hæc sane sunt in medium proposita, non equidem conuictam allegationem, sed vt lector ex his valeat, sublati difficultatibus, frequentiori Doctorem sententia probare, ac defendere.

De eo autem, qui habet vrsulum leonem, vel canem an irregularis sit, si aliquod ex his animalibus hominem occiderit, respondendum erit, non contrarij irregularitatem, si si hæc animalia caute, & bene ligata custodiat. l. 2. §. *ut ff. si quadrup. paup. seque. dicitur*. Item *Stela. §. item cum eo ff. ad leg. Aquil.* non tantum in noc. Abb. & Doz. in ead. audientiam de homicid. Attamen ipse optior, hunc esse irregularem, si hæc animalia publicæ etiam ligata in via vel in itinere, aut in alio loco publico. *l. item in §. generaliter. l. que vulgo. ff. de edil. edict. quartum* nemiuit Lud. Rom. in *l. iugul. 704.* ad hoc, quod hic vltimus casus puniendus, & legitimus illis punitur pœna pecuniaria ducentorum solidorum.

Postremo in hac re obseruandum est, quod voluit gloss. in c. *dictum* de homicid. in verb. *nec actus*, dicens, homicidium actum commissum, & tamen abique voluntate & culpa, imputari committenti, quoad ordines sciendi, non tamen, quoad susceptos. Cuius assertionis exemplum in iudice proponitur. Idem sentit Felin. in cap. *presbyterorum*, nu. 3. de homicid. fed tenenda est cōtraria opinio, imo iure verius est, nullam in hoc esse differentiam inter promotum, & promouendum. Nam ex homicidio contingenti abique voluntate & culpa, nulla oritur irregularitas, §. *si duo. & c. hi qui arborem 5. dist. cap. significasti*. in prim. & c. *dictum* de homicid. Illud vero homicidium, quod à iudice committitur, voluntarium est, tamen illi culpa caret, atque ideo prædictam gloss. reprobat Abb. & Anan. in d. *dictum* idem Abb. & Anan. in d. *significasti*, illum text. ad hoc adnotantes. Quorum opinio mihi videtur frequentiori Doctorem cōsensu recepta. Quomobrem quoties irregularitas ex homicidio oritur, ea impedit promotum in susceptis ministrare, & ad maiores ordines ascendere. At in eo casu, quo nulla deducitur nec contrahitur irregularitas, non impeditur quis ad maiores ordines ascendere, sicut nec impeditur in susceptis ministrare.

Hæc vero dicta sint de homicidio voluntario, & de casuali, à priuata per sona commissi. Et enim, vt sepius adnotauimus, necessaria est ad irregularitatem ex eo contrahendam aliqua culpa. De homicidio à iudice commissio statim dicemus, prius præmittendo, quid dicendum sit de homicidio, cui accubator vel testis, aut aduocatus causam dederit.

§. QVINTVS.

An protectio ab irregularitate excuset.

SYMMA RTA.

1. Laicus vel clericus abique protectione, in criminali iudicio aliquæ excusatione irregulari est, si accusatus à iudice occidatur.
2. Protectio autem accusatoris, etiam animam habentis, quod occidatur rem, est liberat ab irregularitate.
3. Protectio ita excusat, ut etiam index inique cum morti tradidit.
4. Protectio quoque an excuset accusantem pro aliena minoria?
5. Aduocatus in causa sanguinis, an promissa protectione efficiatur irregulariter quod de septe.
6. Inquisitores hæresis prænitantur quia ratione excusantur ab irregularitate.
7. Indices an de ducendo, morte sequuta, si irregulari?
8. Episcopus, vel sacerdos, an possit esse delegatus Principi seculari in causa criminali?

Vltimo quidem loco huius secundæ partis oportet expendere irregularitatem illam, quæ solet procedere ab excusatione criminali, ex qua mortis condemnatio, & eius executio sequitur. Et tunc celeberrimum constituto, in d. *homicid. lib. 6. secunda*, quod statuit, ex hac accusatione, etiam si mors sequatur, non oriri, nec induci irregularitatem, si accusator protectus, quod ad vindictam sanguinis ad mortem quidem, vel membri mutilationem non procedatur, eavero protectione omittitur, inibi probatur, accusatorem effici irregularem. Ad huius vero quætionis examinationem, & perfectionem intellectum liber hac in parte aliquot proponere, quæ mihi vilia fuere pro totius huius tractatus resolutione.

Primo illud proponitur, quod licet laici licitum sit, pro delicto publico vel priuato ad mortis pœnam aliquem accusare, sicut ex sancto Thoma, & aliis probauimus lib. 2. *regum resolutioni* c. 10. nu. 7. tamen vbi ex causa accusationis mors sequuta fuerit publica autoritate, erit hic accusator censendus irregularis. Et enim si iudex irregularis est, qui cogitur iustitiam vnicuique ministrare, & punire nocentem, fortiori ratione accusator ipse, qui poterat eam accusationem quandoque pie omittit, irregularis erit. Nec denique refert, quod accusare teneatur quandoque, quemadmodum & iudex punire, siquidem homicidium autoritate publica contingens ad irregularitatem iudicis, & accusatoris imputatur abique vlla peccati culpa, imo plerumque eo casu, quo meritoria sit ea accusatio, & publica punio. Alioquin nec clericus ad mortem accusans, irregularis censendus foret si publica punio mortis non imputaretur laico ad irregularitatem, cum hoc homicidium voluntarium sit, licet ad vindictam publica autoritate consequendam pertineat. Nec alia ratione clerici prohibentur accusare simpliciter abique protectione, quam quod eorum voluntas per eam accusationem manifeste feratur ad homicidium, vel membri mutilationem, hanc vindictam per accusationem petentium. Quod probatur in c. *ita nos*. §. *ritum de homicid. vbi* scholasticus ille non indicatur irregularis, etiam si causa dederat, vt cognosceretur fur, qui postmodum morte obierit ex punitione iudicis, quia illa signa nulli gentis probationis induxerunt, fed tantum aliquod leue indicij, quod quidem causa remota fuit ad homicidium, quasi contrarij foret respondendum, si scholasticus ille ipsum fore indicaret, sciens, quod querebatur ad mortem: tunc enim contraria fuisset irregularitas, secundum Cardin. & Anan. in d. *c. ita nos*. §. *rit.* Socin. in ead. audientiam de homicid. nu. 32.

Secundo adnotandum est, hanc accusationem criminalē clericis prohibitam esse, vbi in causa tractanda est causa sanguinis, cap. *postulasti* de homicid. & probatur in d. cap. 2. et. tit. in 6. quod obtinet in causa publica, vel priuata. Idem secundum quorundam intellectum probat text. in cap. *accusasti* de accusat. vbi præter alia clericus accusator penitentiam agere tenetur, non tamen ita grauem, si pro bono pacis accusauerit. Hæc autem prohibitio iuris humani protectio est, non diuini, nec naturalis, quemadmodum deducitur ex his, quæ docet S. Thomas 2. Th. mas 2. quæst. 64. artic. 4. notant in hac specie Dominus Soto in relect. de septe. membro 2. quæst. cōclus. 3. & Martin. Azpilcueta in relect. inter verba. 11. q. 3. coroll. 60.

Tertio, eodē iure humano Pontifici statuta est irregularitas propter hanc accusationem criminalē simpliciter preposita à clericis quod constat in d. c. 2. et in d. *postulasti* vbi est omnium

omnium hac de re communis sententia, poterit tamen summus Pontifex per dispensationem hanc irregularitatem tollere, imo licitam facere clericis huius causae sanguinis actionem.

Quarto, iure ipso Pontificio statutum est, clericum causae criminalis accusatorem, etiam si iudex ad mortem praecesserit, liberum esse ab irregularitate, si in ipsamet accusatione protestetur, in ipso iudicio, non petere ipsum iudicem criminis vindictam, quae mortem aut membri mutilationem inferat. text. singul. in d. c. 2. de homicid. in 6. qui procedit, etiam si nihilominus certum fit, iudicem mortem illatorem accusatorem, quod admodum notant Ioan. And. Abb. & Fel. in d. c. 2. postulat. Socin. in d. c. ad audientiam. nu. 54.

Quinto, hac protestatio tunc necessaria est, cum clericus alicuius criminis, aut sceleris accusat quemptiam apud iudicem secularem, nec tamen est omnino praeiudicanda, ubi causa civilis per clericum apud iudicem secularem tractaretur, licet ex accidenti contingeret. quod iudex secularis, eiusve ministri prohibita executione aduersarium contumacem, & resistentem occiderint. text. celebris secundum intellectum Ananiz & Dd. in d. c. ad postulat. quo in loco Anchar. Abb. & omnes hoc ipsum faterentur.

Sexto, hac ipsa protestatio ab irregularitate reddit accusatorem immunem, etiam si accusator animum habeat protestationi contrarium: etenim irregularitas iure humano postulo inducitur est. nec ab interiori tantum animo procedit, quod iam saepe admonuimus. actus vero in hac specie exterioris est conditionis, vi iuxta Pontificae sanctionis, nullam inducit irregularitatem, si cuti probatur in d. c. 2. atque ita Felin. cenet in d. c. postulat. ex Ioan. And. in d. c. 2. licet Anan. in d. c. postulat. contrarium notauerit, pro se citans Ioan. And. in d. c. 2. qui tamen potius contrarium probat, cum senserit ad consilium proprius, quam ad necessitatem pertinere, quod accusator animum habeat liberum, ab hac mortis inferenda voluntate, quod ad forum iudiciale exterius.

Septimo, eadem ratione accusator irregularis erit, si non praemiserit praedictam protestationem, etiam si in animo gerat, & voluntatem habeat, quod ille accusatus non occidatur, nec membro mulletur. Nam licet animus praeus non inducit irregularitatem, ita nec ab ea quinquam liberat, cum actus exterior ad homicidium tendens, irregularem agentem constituit, quod in hac spe visum est gl. communiter recepta, in d. c. 2. & procedit in conscientie foro ad huc, sicut & in iudiciali, secundum Cald. & Franc. in d. c. 2. licet istius iuramentum notauerit And. Tiraq. de leg. commu. post istas leges, in gloss. 5. ubi concedit, & conatur excusare hunc clericum accusatorem, quoad Deum. id vero refragatur veritati, iuxta quam qui est irregularis in exteriori iudicio, & itidem irregularis erit in interiori.

Octavo, si ab accusatore protestatio praemissa sit iuxta text. in d. c. 2. non imputatur ei quoad irregularitatem homicidium, nec mors accusato illata per iudicem iustitiae limites, & ius ipsum excedentem. gloss. communiter probata in d. c. 2. in verb. iustitia. cui opinioni obicitur, quod notant Dd. in c. significasti in 2. de homicid. tenentes quem esse irregularem, si ipse videns furem fugientem cum rebus sibi furto ablati clamauerit, & vicini accesserint, ac furem occiderint, etiam contra clamantis protestationem. Hac enim opinio communis videtur ex his, quae notat Anan. in d. c. significasti. nu. 36. igitur eadem ratione & irregularis foret celandus, qui apud iudicem secularem aliquem ob crimen detulit, etiam praemissa protestatione, si iudex inique ipsum accusatum morti traderet. Sed Anan. col. 3. & Felin. in d. c. significasti non omnino consentiunt communis opinioni, liquidem de ea maxime dubitant, ut & Socin. dubitavit in d. c. ad audientiam. nu. 51. Ego vero, licet vera sit opinio communis, quae mihi satis est incerta, opinor maximum esse inter haec duo discrimen. Etenim qui clamavit aduersus furem, & priuatos homines interpellauit, ut sibi subuenirent, maiorem sequuti homicidii culpam habet, quam qui apud iudicem de homine scelerato conuenit. Nam multo minor praesumptio constat, quod iudex leges & iura minime transgredietur, quam quod priuati homines contra furem interpellati ab homicidio temerè absumunt, quia ratione mirum non erit, si prioris casu nullum contrahat irregularitatem, posteriori vero ea iure Pontificio contracta sit.

Nono, ad eundem capitis interpretationem illud magis

erit obseruandum, quod Anan. in d. c. postulat. notat, existimari non imputari accusatorem etiam non protestanti, mortem a iudice accusato reo contra ius & iustitiam illatam. Satis enim iuste & sincere protestationem omittit accusator, qui secundum leges & iura optime censet, mortem accusato nequaquam fore inferendam.

Decimo adeo protestatio excusat irregularitatem, ut nec irregularis sit accusator, nec clericus ex morte per iudicem reo illata, etiam si ipse nec clericus teum capiat, detineat, & iudici traderet ad punitionem, secundum Franc. & Ios. Vanchellum, post alios in d. c. 2. Socin. in d. c. ad audientiam. §. 5. & 53.

Vndecimo, praemissa protestatio non prodest accusatori, nec est liberat ab irregularitate, ubi ipse reus accusauit pro furto vel iniuria, non sibi, sed alteri illata, quasi constituto praedicti c. 2. tunc loci habeat, etiam accusator pro iniuria ipsi accusanti illata, aut saltem suis, & propinquis, secundum communem, in d. c. 2. ut sentit Felin. in d. c. 2. postulat. quae quidem opinio ita potest intelligi, quod nihilominus clericus protestatione facta potest abique metu irregularitatis delicti aliquid praecogitatum, & denique tractatum in graue Republicae dispendium, aut proximi damnum, caute deferre ac denunciare in medellam potius, quam ad punitionem. Etenim etiam si ex huius criminis inquisitione mors sequatur iure & iustitia illata, non erit delator irregularis, modo aliter, quam per denunciationem, huius modo obuiam iri non valeat. Quod in specie ad notatum Caetan. 2. 2. §. 3. art. 7. Martin. A spulcra c. inter verba. 11. c. 3. corollaria. 58. quibus aliqua ex parte adhipulatur text. in c. accusasti. de accusat. ibi, non pro praes. Quo in loco significatur ab eius capitis auctore, non esse illicitum, nec dignum canonicis penis, quod quis, etiam clericus, deferat reum sanguinis & mortis pro quiete aut pace Republicae. Huius vero inductionis argumentatione modo vixit ad apertorem conclusionis probationem, tamen illi intelleximus paulo antea text. in d. c. accusasti.

Quoddecimo est adnotandum, non sufficere praedictam protestationem ad liberandum ab irregularitate aduocatum, qui aduersus reum in causa sanguinis patrocinaretur, eadem protestationem praeritens, sicuti omnium consensus ceptus est, & notat post alios Ioannes de Imola in cap. 1. de postulanda. secus tamen erit in aduocato ipsius rei accusati. Na etiam accusator talionis pena damnatus fuerit, non erit irregularis, nisi effecti clericus, quod hoc operam daret rei illicitae, ut visum est Abb. in c. sent. sanguinis me derit. vel monach. eodem in d. c. 2. de postulanda. Gonfali. & Villad. de irregul. c. de pers. infere. Et sane, si recte perpendatur, quod Ioan. And. Anton. & alij tradiderunt in d. c. 1. de postulanda. est huius questionis non facilis resolutio, idcirco ipse opinor hoc in casu considerandum esse, quod licet quis accusat, & tamen, siue clericus sit, siue laicus, non praemissa protestatione, irregularis est, ea vero praemissa, liber est ab irregularitate. Sed et si quis accusatus non tantum se defenderet, imo petere itidem accusator calumniantem puniri abique saepe dicit protestatione. & accusator ex talionis pena per iudicem occideretur, mihi placet eadem ratione hunc accusatorem irregularem esse. Sic denique licet aduocatus accusatoris, etiam protestatione facta, etiam si irregularis, eandem penam contrahit aduocatus rei accusati, si petierit accusatoris calumniam puniri talione, & accusator fuerit per iudicem occisus. Quod si accusatus tantum se defendat, nec petat accusatorem talione puniri, nec eius calumniam pena legis coerceri, non erit hic irregularis, quoniam nulla fit visus protestatione. Etenim non video aliquam iuris Pontificae definitionem, quae contra ius efficere probet, igitur tota huius questionis controuersia in hoc est expendenda, an aduocatus ipsius accusati petierit accusatoris talione puniri. Nam si hoc ab eo petitum sit, & iure talionis accusator sit per iudicem damnatus morte, & occisus, erit aduocatus irregularis, siue sit clericus, siue laicus, etiam si protestationem praemiserit. Nec refert de sententiam accusati illicitam esse, quia & accusato licita est, & nihilominus aduocatus accusatoris adhuc per protestationem vitios ceterus irregularis. Itē mihi cōducit, quod clericus aduocatus defendens reum accusatum, dederit operam rei illicitae, cum irregularitas in hac specie non procedat ex eo, quod datur opera rei illicitae, vel ex culpa accusatoris, sed ex eo, quod ad eius petitionem iudex processerit in causa criminali, & mortem publica auctoritate influxerit, vel intulerit. Idcirco illud est obseruandum,

dim, an accusatus, eiusve aduocatus petierit calumniam accusatori puniri, vt accusatus promittens protestatione, irregularis non sit, aduocatus vero, etiam ea promissa, irregularitatem contraxerit. Quod si non fuerit hac punctio perita, sed tantum detur opera defensionis iuste ipsius accusati, nonne ita mors per iudicem ex ratione accusatori illa iudicis ad irregularitatem impotenda, licet clericus sit aduocatus rei, nec vllam protestationem praemiserit. Siquidem defensio accusati per se non tendit ad mortem accusatoris, nec ad eam ordinatur. fed ad tutelam innocentis ipsius accusati. Damnatus autem ipse accusator ex eo quod per calumniam alterum in iudicium sanguinis deculerit.

Decimo tertio his omnibus est adiudicandum, irregularitatem contrahi ab eo, qui testimonium in causa criminali dixerit, si ex eo mors fuerit illata, etiam praemissa protestatione, quod Felin. pro alios notat in c. postulat. gloss. ad hoc optima, quod in laico loquutus in c. 1. §. 1. diff. et in clerico, gloss. in c. testimonium, in §. 1. notat. Abb. in c. de cetero, col. 1. de testib. et ibi Felin. vbi haec est communis opinio dicitur, opinio idem not. Ioan. Crot. in tract. de testib. num. 69.

Decimo quarto ex his ¶ deducitur praxis illa, quae haeretice prauius inquisitores vtuntur, cum post condemnationem haereticorum eos tradunt iudici seculari, eum rogantes, ne morte, aut membri mutilatione eos afficiat. quod textus probat in c. nuntius, de verbor. signifi. Regia l. 60. in §. 6. part. 2. cuius praxis meminit Directorium Inquisitorum, dum refert sententiarum formulas, idque satis iustum est, tamen tutius foret, quod inquisitores non traderent sic damnatos iudici seculari, sed eos condemnarent coram iudice laico, atque ita damnatos a propria Iurisdictione dimitterent, vt denique istam Iudex secularis eos morti et igni traderet, sicut Henric. notat in c. ad solvendum, de haeret. quem sequitur Ioannes Igneus in l. 1. §. cum domini, ff. ad Syllanum, num. 17. Et enim licet index iustissime aliquem morti tradens proprio iudicio et sententia, dubio procul irregularis sit, et sententiam sanguine cleric. vel monach. tamen index, qui delinquentem iuxta Iuris Pontificii constitutiones tradit iudici seculari, proteclans, ne eum morti tradat, aut mutilationem, membrorum puniat, irregularis non est. Cuius rei exemplum constat in his omnibus casibus, quibus ecclesiastici iudices post actuale degradationem, clericos seculari iudici tradunt, et dimittunt, vt apparet in d. c. nuntius. et idem erit in hac haeretice causa. Nec quidquam ad hanc rem pertinet, quod Specul. voluit in tit. de dispensatione, §. iuxta, num. 4. ¶ qui inquisitores ex eo ab irregularitate excusat, quod licentiam tibi abique metu irregularitatis mortem alteri consilium Martyri pro fide suscipiendam, quae sententiam probant Innocent. Anton. Cardin. numer. 5. Socin. numer. 29. Felin. in d. c. ad audientiam, idem Felin. in c. si quis dignus, de homicid. §. clericus. Nam etsi haec opinio vera sit, vt professio vera est, distincta rationem habet ab ea quae iustione, quam tractamus, cum in eo casu de martyribus, consilium quis, et hortetur Christianum, et fidelem, vt pro defensione ac confessione fidei morti se offerat. Nec consilium, quod seipsum occidat, nec quod alter eum occidat, etiam cum tunc irregularis, sed quod omnia tormenta et cruciatus patiatur potius, quam idem Christi abneget, aut deserat, ac tandem, vt pro eius testimonio et defensione, iuxta temporis et rei necessitatem, cuique periculo mortis et tormentorum seipsum offerat. Hoc siquidem consilium Catholicum et pium est, nec ex natura sua, nec per se ad mortem tendit, imo nec periculis est, nisi per accidens propter infidelium ac tyrannorum malitiam. praesertim, quia potest quis absque irregularitate in bello iusto hosti ad pugnam etiam periculosam ipsos milites, quemadmodum etiam in secunda parte diximus. Ac inquisitores, qui haereticum iudici seculari tradunt, tatum tractant de puniendo illo homine, qui perdidit Christi fidem, quia semel est professus, haereticus contra tracta reliquit, quae quidem puniunt, licet pertineant ad defensionem fidei Catholicae, notamen est similis illi defensionis, et testimonio, cui martyres seipsos exponunt, mortem propter hoc etiam subiri. Et sane si argumentatio speculatoris foret valida, sequeretur ex ea, posse absque metu irregularitatis inquisitores iudici seculari consilium vt haereticos et traditos morte afficeret. Quod verum non est nec iure Pontificio probari potest.

¶ Decimo quinto, index ipse et ecclesiasticus maximo irregularitatis periculo se exponit, cum aliquem criminis

reum in eum detruferit carcerem, qui mortem sit breui tempore illaturus, vel ob eius humiditatem, fastorem, et squalorem, vel ob aliterum subtractionem. Quemadmodum notant Guillem. a Monte Lauduno in clem. 1. de pen. et remiss. Abb. in c. ad audientiam de crimin. falsi. A. n. in cap. de cetero de homicid. col. vt Socin. in c. ad audientiam, col. 1. et in c. 57. Flor. 3. part. tit. 28. c. 1. §. 6. Ioan. Bernard. in pract. crim. c. 129.

Præter haec omnino est obseruandum, post ¶ Prelatum absque vlllo irregularitatis metu, si Iurisdictionem habeat temporalem, committere causam, vel aliquam causae criminalis cognitionem alteri, vt iustitiam faciat. Etenim etsi hic Iudex delegatus, aut ordinarius aculeator, vel reus morti tradiderit, non erit Episcopus, nec Prelatus, qui hanc legationem fecerit, irregularis. textus celebris in c. vltim. ne cleric. vel monach. lib. 6. ex contrario tamen quaeritur, an post sit Prelatus vel clericus cognoscere de causis criminalibus ad puniendo laicos ex commissione Principis secularis, et professio textus in c. in Archiepiscopatu, de rapto. probat, hanc commissionem validam esse, cum eius ratione possit delegatus de his causis cognoscere, ac sententiam ferre, modo a pena sanguinis ablineat, censet tamen praefer ordinarius eius interpretes, censet singularem esse Aretin. cons. 5. ob. ad 3. qui rursus col. 5. ex eo adnotat, censeri huic delegato commissa causam quoad penam, etiam ordinariam criminis, iuxta eius qualitatem, licet ea sanguinis si qua tunc punitionem dimittet committenti, et deleganti, si ipse non valeat de hac pena iudicium dicere, non enim ipse Principes vltimae penam sanguinis remittere ex eo, quod causae cognitionem delegauerit, qui eandem penam per sententiam infligere non potest. et tamen responsio textus in d. c. in Archiepiscopatu, procedit, quia ea commissio facta fuit in utilitatem et commodum religionis Christianae ad tollendum opprobrium illud, quod a Sarracenis Christi fidelibus fieri solebat, vt Panormitan. et Anan. ibi explicant, aut quia ex commissione imminet utilitas Ecclesiae, sicut notat Panorm. notat in c. de cetero, de indic. col. 3. Tandem potest et tertio dici, hanc delegationem validam esse, quando est vnus tantum causae, secundum eundem Abb. in c. clericus vel cler. vel monach. 2. col. sentit Innoc. in c. vltim. de obligat. ad rationem, et est communis opinio. vt Ripa testatur in d. c. de iud. num. 106. Quarto, vt quicquid fiat haec delegatio, valida erit in hunc sensum, vt iudicium teneat, licet delegatus commissione vltus peccet grauissimè, quemadmodum late notat Abb. et Dec. in 7. in d. c. de indic.

TERTIA FVIVS RELE- CTIONIS PARS.

De delinquentibus ignoranter.

SVMARIA.

- 1 Ignorantia quatenus excuset ab irregularitate, et expendatur huius constitutionis ratio.
- 2 Errorus committens crimen ante furorem, an possit in furorē perire.
- 3 Errorus hominem occidens, an sit puniendus, et an sit irregularis.
- 4 Errorus an sit irregularis, ubi culpa sua incidit in ebraiæ deum.
- 5 Errorus an sit irregularis, si hominem occiderit, et an sit puniendus pro deo.
- 6 Errorus an sit irregularis, si hominem occiderit.
- 7 Pollutio nocturna, quatenus inducat ablineamentum a celebratione, et communiōne Eucharistiae.
- 8 Mutilatio membri equipollens homicidio quatenus irregularitatem, et quid dicatur membrum, etiam de auri, maxilla, vel digito abscisione.
- 9 Percussio alterius membrum efficiens delictum, an sit irregularis.

¶ Furiosus, aut infans, seu dormiens hominem mutilat, vel occidit, nullam ex hoc irregularitatem incurrit, et idem de illo censemus, qui mortem alteri vitare non valens, suum occidit, vel mutilat iustitiam. Haec tamen constitutio Clementis Quinti in Consilio Viennensi, cuius interpretationem ex ordine explicabimus, vt quodlibet eius verbum ad sensum verum pro viribus deducamus.

¶ Prenotandum tamen est, ignorantiā, quae prius vlti rationis excusat omnino ab irregularitate, praesertim ea, quae ab homicidio procedit. Nam licet nullum peccatum exigeretur ad incurrendam irregularitatem, requireretur tamen, vt operationes illae, a quibus oritur irregularitas, sint humane ex iudicio rationis, et non ex sola feralitate procedentes. Homo etenim quatenus rationalis est, non quatenus sensus, irregularitatem incurrit: idcirco necessarium est ad eam, quod operationes illae, propter quas affligi-

affligit, sint rationabiles, hoc est, ab homine habente vim rationis factæ. Maxime ita consideratio obtinet in homicidio commisso, à quo privata autoritate non alter irregularitas procedit, quam aliqua culpa prævia ipsius committentis illud, id vero homicidium fit publica autoritate commissum, cum id voluntarium sit, ea voluntas satis est sufficiens ad irregularitatem, quo fit, ut semper ad irregularitatem contrahendam ex homicidio fit necessarium, quod id contingit ex vi rationis, quemadmodum ex hac constitutione deducitur, ubi eius interpretes hoc ipsum sentiebat, ac notat optime Alfonso Castr. lib. 2. de potest. leg. penult. cap. 14. vers. 1. principali consensu.

Igitur furiosus hominem occidens, irregularis non est, quippe qui nullum habeat vim rationis, & ideo omnino est inuoluntaria ea actio, denique absque ulla consensu procedens, ab omni culpa immunus. Cuius voluntas minime potest dari, nec constitui absque intellectu, & cognitione. Deinde culpa, quæ malitiam mixtam habet, non contingit absque voluntate, quibus constat, satis iustam esse constitutionem istam, quæ furiosum censet liberum esse ab irregularitate, etiam si hominem occiderit ab membro mutilauerit. Idem probatur multis auctoritatibus, quibus palam est, furiosum nequaquam puniri ob delictum, & crimen ab eo commissum furoris tempore, text. in l. illud ff. de inur. ca. l. 15. q. 1. I. de offi. quæcumque. §. 2. ff. ad leg. Aquil. l. 1. ff. de parricid. de quo nulla est controversia.

2. In hoc vero solet verari questio, an tunc ante furorem crimen commisit, possit iuste furoris effectus pena corporali puniri? et Bal. in fursusum. C. qui restant fac. post. & in l. humanitatis. C. de impub. & aliis afferunt, hunc non esse puniendum nam ratio postrema pænet in hoc extat, quod afflicti afflictione ipsum puniendum, quæ quidem ratio in furioso deficit manifeste, atque ideo eadem opinionem plures sequuntur sententiam, eamque communem esse fatentur fac. in l. ex facto. nu. 30. & seq. ff. de vulgari. idem in l. infans d. l. furiosum. cl. pen. & fin. Lud. Carrer. in præd. tit. de homicid. §. 6. num. 14. quæ ratione idem erit dicendum, etiam si processus legitime factus sit cum delinquentis, sanæ mentis tempore, si antea iudicis executione furor adueniat. Non enim convenit postrema ratio pænæ huic punitioni, quæ in furiosum furoris tempore fit, sic denique in hac specie Bald. & alij probant, & est communis opinio adhuc in hoc casu, secundum Iasum præcatis locis, qui aduersus hanc sententiam opponit text. in l. dum. ff. de offi. pæraf. quæ in loco Marcus & Commodus Cæsaris respoderunt, furoris in morbo non esse dandam veniam in criminibus puniendis. Ea verò responsio non obtinet quando furor simulatur, & fingitur ad euadendam punitionem, vel ubi ob dilucida intervalla maxima est præsumptio, crimen commissum esse tempore ipso, quo aderat illi sanæ mens, ut constat ex eiusdem responsio serie, de præsumptione tamen furoris, vel sanæ mentis, & eius probatione, obiter nos tradidimus in Epistola in 4. Decret. part. 2. c. 2. num. 5. & seq.

3. Huic autem questioni proximè accedit, quod tunc de Ebrio solet disputari, an is sit confensus irregularis, si hominem tempore ebrietatis occiderit? Nam & Zenzelinus, Cardinus. 9. Imol. in hac. clement. exillimant eum irregularem esse, quos sequuntur Gonzal. & Villadieg. de irregulari. cap. de per. cap. col. 1. Sylue. in verb. homicid. §. 4. quibus suffragatur text. in c. multieruerunt. & c. June. 15. q. 1. ubi probatur, ebrium delinquentem in ipsa ebrietate non esse omnino à culpa liberum, nec à pœna, quia saltem ex ebrietate vitium contraxit, culpaque commisit. Irregularitas autem satis procedit à culpa homicidii, licet ea non sit omnino perfecta, ut de casuali homicidio scripsisse diximus. Hoc ipsum comprobatur ex auctoritate Iurificonsulti in l. respiciendum. §. delinquent. ff. de panis. quæ in loco Bart. & Doct. ex eo adnotant, ebrium delinquentem non esse omnino à pœna liberum, imo puniendum aliqua punitione propter culpam, quam habuit in ebrietatis causa, eritque locus pænæ extraordinariæ, gl. in d. c. sene. Roman. in l. 1. in prim. ff. de verb. oblig. optext. in d. cap. sene. & c. inuicem. Regia l. 5. tit. 8. part. 7. ex quibus auctoritatibus hoc vinum satis constat, ebrium non puniri propter culpam criminis ab eo commissi, sed propter ipsius ebrietatis causam, in qua culpam habuit. Quod in specie post Roma. afferunt Card. Alex. in c. denique. 4. dist. Abb. in c. vit. de malici. text. opt. in l. omne. §. per vinum. ff. de vi. Abb. in cap. si nobis de testib. & ibi Doct. Ripa. in l. vit. 22. C. de reus. donat. qui Bart. & alios subobscure loquentes ita intellexit, quo pa-

cto & intelligendi sunt plures, quos ad hanc rem citat Lud. Carrer. in præd. tit. de homicid. §. 6. num. 12. sed quoad irregularitatem, illud sit constitutum, cum ab ebrio occidente non contrahi, cum absque eius culpa, quodammodo quidem alterius inebriatus est, quod variis ex causis accideret potest, & in specie fatetur Marian. Socin. in c. ad audientiam. ff. de homicid. num. 15. Rursus & hoc fit expeditum, cum esse irregularem ubi ea intentione se inebriaerunt, ut ebrius occideret. Hoc etenim homicidium voluntarium est, & ideo irregularetur ex eo contrahitur, quod Card. asserit in hac. item. q. 8. & id verum esse, censet Alfonso Castr. de potest. leg. penult. l. 1. c. 1. vers. prima principalis conclusio. Lud. Carrer. in d. §. 6. num. 2. 3. Idem constat ex his, quæ de dementie statu dicuntur.

Superest igitur difficultas in eo, qui culpam habuit ebrietatis, an in ex hac simplici culpa fit irregularis, si aliquid occiderit: ipse cæso, hunc non esse irregularem quod multis probatur. Primum, quia ebrius furiosus similis est, cap. videtur. 35. dist. sed furiosus non est irregularetur per hanc constitutionem, ergo nec ipse ebrius. Nec refert, quod per nimiam potationem acciderit ebrietas, & sic ex culpa ipsius ebrii potest enim & furor contingere ex culpa furiosi. Quod præmittunt Doctores quidam quorum Card. hic q. 6. meminit, licet ab eis dissentiat, & probatur in c. si quis infans. 15. & nihilominus habet locum hæc constitutio. Secundum eandem sententiam comprobamus euidenter ex eo, quod homicidii ab ebrio commissum processerit ab eo, qui vi rationis caret, & idcirco irregularitatem non inducit, quæ admodum manifeste constat in hac constitutione, quæ non aliam decidendi rationem habet, quam quod furiosus, infans, & dormiens nullum habeant prorsus rationis usum & sint à mente alienati. Deinde, ut contrariis opinionibus potissimâ ratione effugiamus, est considerandum, puniri ebrium, non propter delictum commissum in ebrietate, nec de ipso delicto, sed de illa ebrietate: quæ maior est digna pœna, ex eo quod criminis causa fuerit, licet remota, ut statim dicam. Hoc patet in c. inebriaerunt. 15. q. 1. ex Augustino lib. 2. contra Faustum Manichæum c. 44. inebriaerunt, inquit, Loth filius eius, & se necienti micerunt, quæ propter culpandum est eundem non tamen quædam ille incesus, sed quantum illa ebrietatis meretur. Hæc Augustinus. Idem testatur Ambrosius lib. 4. de Abraham Patriarcha c. 6. ita scribes. Ideo quæ si qui per vinum deliquerunt, apud sapientes iudices, venia quidæ facta donantur, sed leuitatis damnantur auctores. Hactenus Ambrosius, quæ Gratianus refert in c. sene. 15. q. 1. Idem ex Hieronymo ad Eustochium, de custodia virginum. & Origen. Hamul. 5. in Genesim. probat Ioan. Arbor. lib. 10. Theophrasti. c. 3. Quod si quis dixerit, ebrietatem per se non puniri, sed crimen ab ebrio commissum, tamen si leuiori pœna, quia si illud crimine non cõcigisset foret ebrietatis impunita. Huic rationi respondemus, delicta commissi in ebrietate, puniri non ex ratione propria, nec secundum hæc, quia tunc sunt omnino inuoluntaria, sed ratione causæ, quæ voluntaria fuit, & ab illa denominatione accipere. Non enim culpatur cotus Loth ratione & nomine incesus, sed nomine ebrietatis, velot circumstantia quæ ebrietati conducta, quod diuus Augustinus manifeste fatetur, ac explicat B. Bonavent. in 2. sent. dist. 2. ar. 1. q. 3. ubi ait. nec furiosum, nec ebrium, quous uterq. illorum vitia sua culpa vi rationis priuatus, posse committere nonam culpam, sed omne malum, quod durante furore vel ebrietate factum fuerit scribit esse circumstantiam, quæ aggravat ebrietatis, aut furoris peccatum, quon locum, retinens hanc opinionem in specie irregularitatis citat optime Alfonso Castr. lib. 2. de potest. leg. pen. c. 14. vers. prima principalis conclusio. Tandem quarto ad huius opinionis probationem oportet expendere, quod in homicidio ab ebrio commissum sunt tres euentus, aut tres actus omnino insipienti. Primus, ipsa potatio. Secundum, ipsa ebrietas. Tertius, ipsa hominis occisio. In primum autem actum fertur voluntas directæ, nempe, quia ebrius voluit bibere vinum in moderate. In secundum fertur voluntas indirectæ, & per accidens, non equidè directæ, & per se, quemadmodum docet S. Th. 2. 2. q. 76. ar. 1. in tertio autem, hoc est, in ipsam hominis occisionem, nec per se, nec per accidens volutatis fertur, alioqui si adhuc indirectè fuisse volutatis actus contingens in ipsa ebrietate, profecto imputaretur ebrio, cuius contrarium probatur in d. c. inebriaerunt, c. sene. 15. q. 1. Hoc ipsum nos adnotauimus in 2. huius operis parte in priu. numero 2. His omnibus accedit, quod ebrius, etiam si

etiam si culpa sua inebrietur, illa culpa, quod fuit in illa voluntate, volendo inebriari, aut non adhibendo diligentiam debitam ad vitandam ebrietatem, non est causa proxima, nec immedia illius occisionis, sed causa mediata, & remota. Nam illa culpa fuit causa ebrietatis; ebrietatis vero causa occisionis: igitur culpa illa prima fuit causa mediata occisionis, & inde fit, vt collat homicidium non oriri proxime, nec immediate ab illa culpa, sed ab ebrietate. Ex quibus aduersus Card. & alios probatur, non esse irregularē ebrii, qui durante ebrietate hominem occiderit. etiam si culpam eiudem fuerit inebriatus, qui immoderate potioni vini operam dederit.

Ad huc preterea facit text. in c. quia diuersitatem de concess. prebend. vbi excommunicato fua culpa, non imputatur, quod non possit conferre beneficium, nec interiri ei currit tempus datum a iure ad beneficii collationem, qui text. prater Dd ubi comandant, & notant Fel. in c. 1. de prescript. lat. in §. vniuersum. n. 26. de actum. & ibi Ludo. Gomez. m. 1. §. Balb. de prescript. 1. part. o. part. princip. cap. 1. 2. Rochus Curt. de iure patronat. in verb. competens. nu. 23. Decan. c. 1. de iud. col. 4. in l. 2. licet prædicta decisio procedat in impedimento iuris, in quo collationis fuit culpa, nec negligentia, vt Felin. & Gomez. tradidit, atque Balb. post glo. in d. c. quia diuersitatem. Attamen illud fit huic questionis maxime commodum, quod culpa in eo casu minime imputatur ad euentum postea sequutum, quia ea fuit admodum remota, & mediata, sicuti Abb. explicat, tamen non exanimet in specie questionem illā de ebrio occidente, an sit irregularis, quous ipsē culpam in ebrietate contraxerit.

Postremo est illud ad hanc rem obseruandū, quod culpa præcedens ipsam ebrietatem, non solum est remota, & mediata, atque ideo nec per se, nec per accidens inducens voluntarium homicidium, aut voluntatem ad illud, & præterea non est ad homicidium euentus periculosa, secundū ea, quæ diximus in huius operis. part. 2. §. 4. nu. 1. o. ex quibus consequitur hac in quæst. respondendum fore, non contrahi ab ebrio irregularitatem ob homicidium committum durante ebrietate, cuiuspe causam ex propria culpa dederit.

Possit quidem vera censeri prior opinio Card. & aliorum, vbi ebrius conuenisset in ebrietate armam sumere, & homines percutere, atque offendere, tamen tūc ipse ebrius per ipsam potionem immoderatam operam dedit reiciliit, & ad occisionem ex his, quæ solent accidere, periculose, idcirco irregularis erit, secundum ea, quæ in d. §. 4. latius scriptimus, & in specie ista no. Soc. in d. c. ad audient. n. 15.

§ Hinc deducitur, qualiter fit accipiendū, quod scribit Aristot. lib. 3. Ethic. c. 5. vnde, inquit, ebrius duplices pœnæ influitur sunt. Nam, vt imbi Euthymus tradit, Pittacus vnus ē septem Græcæ sapienibus ebrio delinquenti duplicem pœnā infligendā esse constituit. Alterā propter ebrietatē, alteram propter crimen in ebrietate commissum. Vtraque poena proprie ratione ebrietatis infligitur, siquidem secunda pœna adicitur ob circumstantiam ex delicto in ebrietate commissu aggravatā, vt ex diuo Bonauentura adnotatum. Ex his intelligenda sunt, quæ scribit Ioa. Damasc. lib. 2. de fide orthodoxa. c. 2. q. 4. assueueras, ebrium minime excusari ex ignorantia, nec ex ratione involuntariā, si eius culpa ebrietatis præcesserit. Est enim inquit, crimen ab ebrio ex ignorantia commissum, non tamen involuntarie.

De Infante itidem hac constitutio aperissime statuit, eum non esse irregularem, si hominem occiderit. Cuius decisionis ratio est manifesta, quia hic non habet rationis vsum, & ideo non imputatur ei homicidium adhuc ad irregularitatem, vnde conitatur, homicidium priuatam nulquam imputari irregularitatem, nisi aliqua culpa homicidij præcesserit, quæ admodum non semel in hac Rele&ione adnotamus. Attamen homicidio publica auctoritate commissio satis est sufficiens ipsa occidendi voluntas, animusque in ipsam occisionem, licet iustam, destinatus, quod sensu Baronum in c. 1. de delict. quer. quo in loco Host. ex iustitiam, infantem irregularem esse, si etiā nondum doli capax aliquē occiderit, cuius opinio reprobat per hanc constitutionem, & merito, cum infans nullum habeat intellectum, nec vsum rationis ad discernendum id, quod agit, Lofans. ff. de iur. l. 1. c. de iuss. inuict. l. 1. c. l. si aduery delict. notat glo. huius, in verb. infans. Cardin. post alios 1. approp. quia ratione infans nec pœna criminali nec alia pro delicto punitur, sicuti expli-

cant omnes in d. l. infans. Angel. de maleficiis in verb. scienter & d. de se. Bonifac. in verb. de homicid. in tract. de maleficiis. Etenim cum in hoc homicidio nō adfit voluntas occidendi, nec detur culpa aliqua, homicidij causam inducens, sequitur, non posse iure irregularitatem constitui. Est tamen hæc constitutio intelligenda, nisi infans esset doli capax, tunc enim propter culpā vtique homicidio præuiā, esset irregularis, & deinde, quia ratione doli voluntarius fuit homicida, sic hanc constitutio intelligere solet. Ioan. Andr. & Abb. in d. c. de delict. quer. Hippo. in l. si qui re. c. de iur. Gonf. ad villas de irregul. c. de percussore. col. 12. Ludon. Carrer. in p. al. tit. de homicid. §. 6. nu. 2. Hippol. in d. l. infans. & in singul. §. 2. & Socin. in d. c. ad audientiam nu. 12. optim. text. ad hoc in impubere. ff. de iur. tradit Dec in l. papulum. & in l. iure. ff. de regul. iur. hinc sequitur, maiorem infantē non esse irregularem, si contigerit ei hominem occidere, modo non sit eo tempore doli capax, etsi puer sit, secundum glo. in hac clement. in verb. infans. quam leguntur Doctores hic communiter, præsertim Anchar. Bonifac. & Imol. quorum opinionem defendit, asueueras communem esse Gonf. nositer in d. c. de percussore. col. 12. & Ioan. Ign. in l. 1. §. impubere. n. 8. ff. ad Sylla. eandem opinionem tenet Socin. in d. c. ad audientiam. nu. 12. de homicid.

Quis autem dicatur doli capax, iudex protidus, & discretus ex signis, ac variis circumstantiis arbitrabitur, quod & nos ostendimus in Epitome ad 4. lib. decret. 2. p. 6. illud vero non est prætermittendū, quod puer doli capax delinquens in ætate minori non est puniendus pœna ordinaria criminis, sed extra ordinem arbitrio iudicis. text. in l. auxilium §. in delictis. ff. de minor. l. diuus ff. de rem. anno glo. in l. 3. c. de infans. & in quod. r. §. pœna grauior. ff. de his qui non infans. text. opt. vbi glo. & Dd. in c. 1. de delict. quer. notant Dec in l. fere. ff. de reg. iur. Bald. in l. si iur. c. de infans. glo. in c. 1. de sent. excomm. & ibi Dd. Card. in c. 2. de delict. quer. Lud. Carrer. in d. §. 6. nu. 4. Thom. Gram. de c. 32. Dec. consil. 555. est ad hanc rem pulchra Regia l. 3. tit. 31. part. 7. quæ constituit, minoribus intra decimum septimum annum delinquentibus minuendam fore pœnam ordinariam. Hoc ipsum obtinet adhuc post maiorem & perfectam ætatem, si crimen fuerit intra minorem ætatem commissum, non enim est inspicendum tempus punitionis, sed commisi criminis. glo. notat in l. iustam. c. de legi. heret. quam inibi Dd. probant & Hippol. in d. l. infans. & idem in l. de minore in princ. nu. 7. §. d. qui & in l. si qui re. c. de iur. Lud. Carrer. in d. §. 6. nu. 8. quibus suffragatur text. in c. vii. de sent. excomm. Panorm. idem insinuat Torric. consilius in l. 1. §. de pœnis. & ibi Bart. idem Bart. in l. minor populi. ff. de iust. & iur. nu. 48. Lud. Rom. in §. 57. 4. Abb. in consil. 56. lib. 2. facit tamen est ad irregularitatem contrahendam, quod maior infans hominem occiderit, modo fit doli capax, quem admodum omnes fatentur in huius constitutionis Commentariis.

Subsequitur statim in hac constitutione, Dormientem ipsius homicidij tempore, nempe quia dormiens aliquem occiderit, minime fore irregularem, quia is intellectu & ratione caret, ac furioso similis est. merito rap. fauety qu. 1. cap. maioris. §. de quærit. de baptismo. d. si seruus seruorum. §. si formicarius. vbi Floren. ff. ad leg. Aquil. quia ratione dormiens delictum minime punitur, nisi eo casu, quo ipse vigilans sane cognitu habebat, quod dormiens arma capebat, & homines persequeretur. tunc enim si non adhibuit diligentiam, quam debuit, in præcauendo, ne dormiens alicui noceret, profecto puniendus erit, dicet non pœna ordinaria, vt notant Anchar. & Cardin. hic. Alexand. col. 2. & Iason post Roman. & alios, in l. 1. §. ad iupremum. ff. de acquirend. posses. Bartol. in l. remittit. ff. de parricidii. Hippol. in l. 1. 10. limitatione. ff. de iur. Bonifacius in tract. de maleficiis. rubric. de iustitia. & per se. Doct. in l. vii. ff. de milit. & iur. Ludovic. Carrer. in p. al. criminali. rubric. de homicid. §. 6. numero 25. quorum opinio communis est, & inducit optimum intellectum huius constitutionis siquidem & in hoc casu est irregularis plane contra 2. vt notat optime Marian. Socin. in d. c. ad audientiam. nu. 14. idem censere Card. Anchar. & Doct. hinc potest autem contingere, vt quis vigilans aduē, irascatur vehementer contra alium, vt illum occidere conatus fuerit, aut optauerit, licet efficere non poterit, & hac occasiois cupiditate affectus dormiat, & postea plane sporadicus somniet ea, quæ in vigilia acceperat, & ab hac plantasia motus surgat adhuc dormiens, & capiat enfem, atque accedat lectum, in quo alius dormit, & illum occiderit, quædam etenim censent hunc irregularem esse, quod visum est Palud. in 4. sent.

fensibilis. **32. q. art. 1.** quia ex illa vehementi occidendi cupiditate aucta est imaginatio fensus, & creuit appetitus sensualitatis, quæ omnia cum maneat in dormiente, possunt tunc membra ad opera illa exteriora exercenda mouere. hinc vero euentus colat causam dedisse ipsum homicidium in vigilia, iugiter ipse irregularissel. Idē Dōct. communitur in hac constitutiōe contrarium versus esse opinantur, vt factum esse sequitur Gonsalū à Villadiego de irregularit. c. 6. de preterito. scilicet. 13. eandem sententiam sequuntur Marian. Socin. in dist. ad audientiam de hominu m. 14. & Alfonso à Castro. 2. de pœt. legn. paul. caput. 14. vñ per se prima principalis conclusio, quibus accedit, quod homicidium commune illud ebrio qui causam dedit ebrietati, non efficiatur irregulare secundum ea, quæ paulo ante diximus. præter quæ facit ad hoc quod ita procedens in vigilia causa non omnino certa, nec semper efficit imaginatiois postmodò sequat̃ ab ea vero imaginatione procellit actus ille occisionis exterior. idcirco ira contingens in vigilia est admodum remota causa. & ideo non est sufficiens ad irregularitatem. sic & pollutio nocturnā dormientis, & somniantis, per se peccatum non est, nec mortale, nec veniale. omne etenim peccatum dependet ex iudicio rationis, 7. quia etiā primus motus sensualitatis non est peccatum, nisi in quantum iudicio rationis reprimi potest, igitur sublato iudicio rationis tollitur ratio peccati, in dormiente autem ratio non habet librum arbitrium, nec iudicium, idcirco quod agit homo dormiens, qui non habet liberum iudicium rationis, non imputatur ei ad culpam, sicut nec illud quod agit furiosus, aut amens. Hęc S. Thom. 2. 2. quæst. 154. artic. 5. qui de pollutione nocturna tractans scribit, eam non esse peccatum per se, nec mortale, nec veniale, quamvis procedat ab ingluvie, aut praui vigilantis cogitatione. quia dormiens actus est. Erritant, ac potest esse nocturna pollutio peccatum, vel mortale, vel veniale per rationem ad suam causam, à qua processit, quia rationem habet culpe ex parte cause. quod sanctus Th. explicat m. 4. articulo 5. c. in 3. partic. quæst. 80. articuli 7. Ioann. Maior. in 4. sent. distincti. q. 9. quest. 2. post Thom. ubi quæst. & Paluda q. 2. Florent. 3. par. in. tit. c. 6. §. lo. & Theologi Communiter quibus suffragatur text. & ibi glo. elegans in verbo, res. atque ibi Dd. in c. testamentum. 6. disticti. ex duobus Gregorijs. c. 11. interrogantem Augustinū, atque ideo propter hanc rationem culpe, quæ habet dormiens pollutio quo ad eius causam, debet abstinere facerdos eo die à celebratione Missarum, quoties culpa est mortalis, idque necessario, ex consilio autem, vbi causa fuit culpa venialis, secundum Thom. in 4. art. 7. Florent. in d. §. lo. Palud. in 4. sent. q. 9. §. 2. ibi Thom. q. 3. Syluest. in Eucharistia. 3. quæst. 10. text. celebris in dist. c. testamentum. vbi glossa in verbo, humiliter. indiffinitè non est intelligenda, fed relata ad ipsum textum senit, ratione pollutionis nocturnæ à veniali culpa procedentis abstinentum esse à communione, consilio quidem, non præcepti. addit tamen Paluda in d. q. 3. quam Syluest. sequitur, & probat contra Ioan. Maior. in d. quæst. 2. non esse mortale crimen celebrare, ac communicare post pollutionem nocturnam contingentem ratione cause quæ mortalem culpam habet, etiam intra decem horas, modo præmittatur communioni contritio, & confessio illius mortalis culpe & pollutionis ex se sequente, quasi nullibi sit hoc præceptum, liquidum Gregorius responsio perinat ad consilium reuerēt, non ad præceptum necessitatiborum autem opinio mihi non placet, nec est probanda, cum ex se sequeretur posse celebrare, qui nocte præterita dormierit cum fenina, statim celebrare præmissa confessione, & contritione, quod immo censeri solet. & iure censetur & fortassis cum ante pollutionem peniteret quisque culpe, à qua procedit, posset admitti opinio Palud. & aliorum. imo adhuc in hac specie ipsam monerem, vt quis, si comode fieri posset, abstineret eo die à sacrosanctæ Eucharistiæ sacramento. Nam & Theodoros Archiepiscopus Cantuariensis, qui testis debet, Miller. Angli, & Rhenano in arg. in lib. Terentiæ depenit, constitutiones edidit ad modos obseruandos, quib. expurgarentur peccata, idque opus penitentiale Theodoii à Gratiano, & aliis nūcupatur, penitentiam indicxit ei, qui in fomnis pollutus absq; vlla eius culpa fuisset, sequi Burchardus tradit li. decimo. septimo. c. 40. & 41. Eun-demque, quem culpe, vt dico à communione abstine-

admonet Iulianus Martyr, si eius est id opusculum, de
 lapsibus à Gentibus Christianis positus, pp. 21. Et lo-
 cus illius, 17. de amicis cap. 8. scribit, Marthiam sacerdotem He-
 rofolymitanum die, quoda festini à sacrificio abstinuisse,
 quod nocte proxima in fomis cum vxore commercium
 carnale habere visus fuisse. Igitur sicut nocturna pollutio
 per se peccatum non est, nisi per rationem ad sua causam,
 quæ frequenter in seipso pollutionis euentum effecere,
 atque idem imputatur, ià homicidium dormientis, qui in
 vigilia animam habere occidendi, per se peccatum non est,
 nec imputatur, ratione autem causa iustem imputari non
 debet, quia est ad modum remota, & quæ non solet hos
 effectus producere, quam obrem opinio cum munis, quæ
 ad intellectum huius constitutionis, verior est. Lectorem
 vero admonere me in citando Iuliano sequutum fuisse La-
 tinam Ioannis Peronij interpretationem. Nam Græculus
 Iulianus sic scribit, *ὅτι ἄλλοτε μὴ ἀργεῖος ἦν*, fortassis Latinus
 interpres hæc verba in hunc sensum accepit, ver-
 quum fit, à mysteriis abstinere, tamen ex rigore iustitie
 non teneatur.

Hac vero in parte adnotare libet adum dormientes non esse peccatum per se, nisi ad ratione causæ, à qua processit, quoties quis somno vitatur, ut vinculo naturali liberi iudicii & arbitrii. Atq; quis somno vitatur, ut infrumto libere malitie ad executione illi ab ipso vigilante deliberati, ita per somnum ut infrumto somni exequatur scelus, præcogitatum, nunc actus contingens in somno peccatum esse eo modo, quo actus exterior in executione est peccatum. Peccatū enim incipit in vigilia, & consumatur per infrumto somni executione. Hoc autem peccatum per accidens est ratione executionis in vigilia, imperatæ, quemadmodum eleganter docet Caietan. 2. 2. q. 154. artic. ex hoc deducens, nocturnam dormientis possit esse peccatum, ubi quis quodam iterum vigile, ut polluat. Eodem modo quod aītaīraetur in vigilia, & demū somno dat operam, ut aliquem occidat, vel offendant dormiens, profecto erit homicidij, & offensionis reus, atque ideo puniendus ut homicida dolosus, sicuti vult in hac specie Bonifacius in tra. de malef. vul. de infamia. ex persequ. ad finem, quem sequitur Ludou. Ca. in d. §. 6. n. 2. q. quæ quide sententia maxime probatur ex ratione Cardia. Caietan. vnde in eo casu non obtinet huius constitutionis decilio, quia irregularis effectus qui dormiens hominem occideret, quod superius de ebrio etiam probauimus. Sed & dormientes moueri, & ea quandoque facere, quæ fieri solent à vigilantibus testis est Aristoteles in lib. de somno. ex vigilia.

Deinde confat ex prioribus cōfultionis parte, 1° quo
ad irregularitatem. Mutantur membra alicuius homicidii com-
parari, & equipollere, vt quemadmodū hominē occidens
dubio recto irregularis est, ita & irregularis erit, qui ho-
minē membro mutilauerit, idem probatur in c. 1. de Cler. p^og^onan-
tis, in dicitur. c. an Archiep^o caput de ruptis, c. Clericus, ne Cleric^o vel
Monach^o alij in locis, quorum meminit gloss^a. hic que singu-
lari et in hoc uerendum Angelum in verb. homicidij. 3. quæst. 3.
& Syluest^r in verb. homicidium. 5. quæst. 3. ad cuius rei cognitionem
oportet examinare, quod dicitur membrum Bartolætenum in
L. publicum. v. num. 13. ff. de public. indic. vbi 1° mol. &
Doct^r illa proprie dicit membra censent, quibus diuerso, &
proprio officio corpus mouetur, aut iuuatur, vt oculo, visu,
pedibus ad progressum iuribus, ad auditum: manibus ad
palpatum naribus, ad odoratum i lingua, ad sermonem.
idem Bald. afferunt. 2. de mona. forma fidelit. nou. 5. quod satis
constat autoritate Aristotel^{is} illi. prima de part. animam. c. 5.
& Liqueat. Mercurio^r c. vlt. optimus textus apud Iurist^o scōlutos
in L. idem officij. ff. de ad. et in leg. non sunt liberi. ff. de statu. homi-
ni. Membrum enim corporis particula est, quæ omnino cir-
cumscriptioem habet propriam, nec omnino alijs con-
iuncta est, secundum Galenum, quem citat Ludonic^o. Celsi
lib. 2. art. 2. c. 21. Dñus Paulus l. 64. 12. idem insinuat di-
cens. membra in corpore distinctam operationem habere
idem Apollolus ad Rom. ant. cap. 11. Omnia autem membra,
inquit, eundem actum habent. Hoc ipsum omnes planeba-
tur, quorum statim mentionem in hac quæstione faci-
mus. Igitur abscisso membri tunc fieri dicitur, cum cor-
pus mutilatur, & membri proprium officium impeditur.
Vt notat Baldus in l. seruus fugitiu. ad form. C. de seru. fugitiu. 5.
Ex eodem Bartolo in dicitur. leg. publicum. apparet, in humano
corpore quasdam partes esse, quæ proprie membra non

sunt, membris tamen open ferunt, vt digitus manui, dens lingui, & gutturi. Alio vero partes sunt, quæ decorem tantum corpori humano inducunt, vt barba viri mento, coma capiti, auriculæ auri. Aliæ item membrorum officia, & ornatus sunt, non membra secundum Barolom, & Cimonem, quidam tamen has partes indistincte membra appellat. Nam Cicero libro, tertio, de finibus bonorum & malorum, partem quæ liber corporis est, etiam quæ corpori peculiare, & distinctum præstat obsequium membrum esse dicit, membrorum, inquit, id est partium corporis alia videntur propter eorum vsum à natura esse donata, vt manus, crura, pedes, vtræque, quæ sunt intus in corpore, quorum utilitas quanta sit, à medicis etiâ disputatur: alia autem, nullam obutilitatem, quasi ad quemdam ornatum, vt cauda pavoni, plumæ verficulores columbis, viris mammae, atque barba. Hæc Cicero. Ex vera tamen, ac propria membri cognitione, aliquot hoc in loco speciatim inferam.

Primum non esse membri abscissionem, cum auricula scinditur, & amputatur, siquidem auris membrum est proprium, illa autem cartilago, quæ circa aurem est, auricula dicitur, potius ad ornatum auris, & membri tutelam, quam ad, peculiare corporis obsequium pertinet, & ideo membrum non est, nec eius abscissio efficiet quæ irregularitatem, quod Bald. sentit, dum in dicit, leg. ferri pugni ad sin. scribit, tunc tantum dicit membri abscissionem, cum corpus mutilatur, & membri proprium officium impeditur in totum. abscissio autem auriculæ, & cartilaginis parum impedit auris officium: nec enim fit auris vis quoad auditum debilius, idcirco membrum abscissio non est, cui sententia suffragatur ratio text. in dicit. Idem Officium ff. de adul. adul.

Secundo, dubium ex his videtur quod scribit Bald. in leg. data opera. num. 75. Codic. qui accusare non possunt, dicens Mamillam in feminis membrum esse. Etenim ea opinio vera est, quo ad significationem latam, non quo ad strictam, & propriam. Nec erit irregularis qui mamillâ feminæ abscideret, vt ipse opinor, tamen sciam: hoc dubium quibuldam visum iri.

Tertio ab eadem radice, procedit, non omnino certum esse, quod Cælianus docet, 2. 2. quest. 65. artic. 1. ex illis manibus abscissionem digitis efficiere irregularem ipsam abscissionem, quia digitus fit membrum, cuius contrarium constat ex Bartol. in d. publicorum. l. mol. & alijbidein asserentibus digitum non esse membrum, idem tenebant Bald. in d. 4. 1. de noua forma fidelit. num. 5. Felin. in e. ego. N. de iur. iur. colum. 2. & idem in e. cum illud. de sent. excom. Rñon. Rube. quest. 38. Cassan. in consuet. Burg. rub. l. 5. vers. per hoc. ad not. Card. & omnes in hac Clem. Gonfali. à Villadi de irreg. de percussio. col. 1. & Dd. in e. 1. qui Cler. vel. vnoctes, quorum Opinio aduersus Caiet. communis est, cui patrocinatur text. in d. l. non. sunt liberi. & in d. l. item Officium.

Quarto, proxime deducitur, non esse eum irregularem, qui alteri eos absciderit digitos, sine quibus ipse nullus sacerdos esse non potest, nempe tres digitos ad consecrationem necessarios propter honestatē. Nā qui hos digitos non habet, irregularis est ob defectu maximū eius partis, quæ necessaria est ad honestatē & decore celebrandum, qui vero eā partem, absciderit, non habet eam deformitatem, nec defectū, nec membrum abscidit, idcirco irregularis non est. Hanc conclusionem proponimus aduersus Bonifacium hic columna. 6. Ananiam capiti. cum ex inimico de heret. columna. 4. & Syluest. in verb. homicidium. 3. quest. 4. part. 3. qui contra probare, per se forem irregularem esse, quoniam ex percussione percussus manet irregularis, aut non potest esse sacerdos. Imo. Caiet. in dicit. quest. 65. artic. 1. facilius existimat contrahi irregularitatem à mutilante, quam à mutilato. Siquidem secundum eum qui mutilat digitus alteri, est irregularis, non tamen semper est irregularis qui ipius digitum mutilationē passus est. Quod constat ex his, quæ diximus de corpore vitiatum in prima huius operis parte. Et tamen hæc opinio Caiet. quia ad eius argumentationē minime probamus. Nam qui alteri digitum absciderit, irregularis non est: quia membrum non abscidit. Is vero qui pollicem abscissum habet impeditur ministrare in altari & sacris ordinibus insigni ob deformitatem, & defectum digitorum.

Quinto, hinc poterit expendi, si an is irregularis sit, qui licet membrum alteri non absciderit, tamen id membrum debile exvulnere ac percussione reddiderit? Et Panormitan. in cap. cum illud. de sentent. excom. scribit, hunc irregularem esse: id deducit ex hac constitutione, quā Roman. Pon-

tif. hic vt diuersa fubeccret mutilationem, & detractionem: vt mutilatio pertineat ad vulnus, quod efficit membrum debile: detractione vero ad percussione, quæ omnino membrum absciderit idem notat Syluest. in verb. homicidium. 5. quest. 5. ego vero latius manifestum esse opinor, in hac constitutione non probari hanc indictionem Panormitani, cum in ea tantum mentio fiat mutilationis, non autem detractionis, & præterea Felin. in d. cap. cum illud. asserit. num. 12. idem esse detractionem, & mutilationem, hoc ipsum probat gloss. vbi Panormitan. in e. accusasti de accus. in verbo, delictatus quæ sentit, nullū dici, cui membrum aliud fuerit omnino abscissum. Sic apud Latine lingue auctores mancus dicitur, qui membrum habet debile, & aridum: Mutulus autem, cui membrum est abscissum, Atque ideo frequentiori doctorum sententia obtentum est, non esse irregularem eum, qui alterum mancum percussione effecerit: sicuti notat Cald. Abb. Cardin. & Præpol. in c. 1. qui clerici. vel. vnoctes. Cald. hic. quest. 31. Gossala Villadieg. irregul. & de percussio. columna 1. & Steph. Auerfieri. in cap. de Tholp. 207. quorum Sententiam opinor Communem esse, & procedere etiam si membrum copori adhærrens omnino inuile sit. Etenim adhuc hoc in casu nulla afficitur percussio irregularitate.

Quidquid Syluest. contrarium tenere conuict m. d. §. 3. vers. tertium. Hæc autem diximus ad veram huius constitutionis interpretationem: quo facilius percipiamus, quid velit hæc constitutio, dum mutilationem similem esse vult occisioni quo ad irregularitatem. Nam post gl. hic Doct. varias hac in re questionēs tradidere, ex quibus hæc, quas modo exposuimus, elegimus, reliquas propter facilitatem obuias habebit. cæque contentibus casibus iuxta prænotatam resolutionem aptare commode poterit.

§. VNICVS.

De homicidio ad defensionem commisso.

SYMMARIA.

1. Defensio iure naturalis, diuino & humano licita est: nec imputatur homicidium ex ea.
2. Irregularis non est, qui aggressorem occiderit ad defensionem, ne membrum aliquod mutilatur.
3. Excessus defensionis non punitur pena ordinaria, licet irregularem efficiat ipsam homicidium.
4. Irregularis est qui poterit mortem fugæ vitare, & occiderit aggressorem.
5. Irregularis aut sit, qui ad alterius defensionem homicidium occiderit.
6. Homicidium commissum ad verum defensionem, an efficiat quædam irregularem: quod late disputatur, simul & an licet occidere quem a rapto ad defensionem reuert.

HIVS constitutionis pars secunda, & quæ vltima est, definitiuit nullam contrahi irregularitatem ab eo, qui ad eius necessariam defensionem vitam occidit inuaforem, quæ quidem decisio sopita est veterum hac de re cōtroversia, siquidem ante hanc constitutionem quidam contrarium tenuere, censentes hunc homicidium irregularem esse, quorum meminit gloss. in cap. si quis dignum in verb. consilium. ista ritual. & in cap. de his q. d. similia. sic & S. Thom. 2. 2. quest. 64. artic. 7. ante hanc constitutionem asserit, irregularem esse eum, qui ad eius propriam ac necessariam defensionem inuaforem aut aggressorem occiderit.

Horum aut opinio est hodie antiquata, omninoque per hanc constitutionem sublata: cum occidens inuaforem alteri mortem vitare non valens irregularis non fit, nec quo ad suscipiendos, nec quo ad suscepiendos ordines. Cuius canonis ea ratio, quod ad irregularitatem contrahendum propter homicidium priuatum necessaria sit culpa homicidij saltem aliqua, sicuti superius non semel à nobis responsum est. Is vero qui ad necessariam vitæ defensionem alium occiderit, nullam culpam homicidij contrahit: ergo nec irregularis erit, quippe qui priuatum homicidium abique culpa commiserit. Naturali? etenim ratione vnicuique permiffum est, seipsam ab aggressore defendere l. vi. vmo. ff. de iustitia & iure. vbi Accursius non considerans, hanc defensionem iure naturali permiffam esse, addit, iuris consilium intelligendum fore iure forti, non celi: quia in re resellitur per Paulum Castrensem. Fortun. & alios. Non enim patitur humana cognitio iuris naturalis non ignara quiddam naturalitatem permitti, quod apud Deum qui ipsam naturam efficit, non sit idem permiffum. Atque ita sanctus Thomas, in d. articulo. 7. inquit: Nec enim est necessarium ad salutem, vt quis alium moderate

tutela pretermittit ad euitandam occisionem alterius: quia plus tenetur homo vitæ suæ providere, quam vitæ alterius, idcirco apud Theologos hæc est receptissima sententia, quæ tradit, & explicat Domin. Soto. lib. 5. de iustitia & iure. q. 4. art. 8. Qui suffragatur quo Cicero pro Milone scribit: Est enim hæc iudices non scripta, sed nata lex: quam non dicimus, acceptissimos legimus: verum ex natura ipsa accipimus, haurimus, & spectissimos quæ non docui, sed facti, non instituti, sed in tactu sumus. vt si vita nostram aliquas in hiis, in vim, in tactu aut latronum, aut inimicorum incidit, silet enim homines ratio esse expedire salutis. silet enim leges inter arma nec se spectari iubent, cum ei, qui spectare velit, ante inuolu pœna luenda sit, quam iusta receptenda. Hæc Cicero idem probatur in significati. 2. de homic. c. delecto de sent. excomm. l. 1. §. 3. vbi vi. & in l. 3. cum igitur ff. de vi & vi armat. l. 1. §. 2. cum ardet, ff. q. ad de p. pape. scilicet dicit, tradidit multa Bart. & Doctor in d. l. 1. vbi. I. scilicet. §. qui in aliter ff. ad l. Aquil. l. in qui aggressorem, & l. 1. qui persequitur, C. de sicar. notat Angel. de iustis in gloss. & dicit Titus de defendendo. Hippol. l. 1. §. 1. dim. ff. de sicar. Lud. Carrer. in pract. crim. tit. de homic. §. 6. nu. 26. ex quibus aliquot hac in parte repetam ad huius conclusionis interpretationem. Illud sane præmittens, posse inuolum, et si diligenter animi conscientiam examinauerit, quæ fecerit quæ ad salutem spirituales sunt à fidelibus agenda, occidere inuolorem, quem sitisse in peccato mortali ob illam inuolutionem, quod verum esse manifeste constat ex prænotatis, & tradit Domin. Soto in d. art. 8. licet: contrarium falso responderit Geslon. in tract. de Eucharistia. Aulen. d. Math. §. 4. q. 199. & Gonfala Villadiego. de irregulari. cap. de percussio. Horum etenim opinio falsa est: quæ & Ioan. Maior reprobatur in 4. sent. dist. 15. q. 20.

Primo ex his interitur, non esse irregularem eum, qui alium occiderit, non tantum ad defensionem necessariam propriæ vitæ, sed & si se defendat ab aliquo membri mutilatione: quod in specie not. Cardin. hic, & Syluest. in verb. homicidium. 3. quæst. 4. cum mors, & mutilatio membri æquipollentia sint hoc in tractatu, & quomodo Gonfala. à Villadiego. de irregulari. c. de percussio. ad nu. 14. dicitur ad hoc intellectum Gardin. profecto verior est hæc interpretatio, quippe quæ descendat ab ea naturali defensione, quæ iure diuino, & ipsius nature instituto licita sit, & est. Porro enim contingere, quod ex absolutione membri mors sequatur: ideo qui defendens solum ab absolutione membri aggressorem occiderit, puniendus non est. nec irregularem censetur: cum ei licitum sit propriam propiusse iniuriam, modo non excedat moderatam inculpata tutela. Nam hic excessus defensionem ipsam culpabilem, ac punibilem, edit: quæ ad modum constat in l. 1. c. de vi, & in capitulo. vi. sume. §. vltimo, scilicet excommuni. & significati in 2. vbi gloss. & Doctor. ista titulo, qui text. probat irregularem esse, qui modum excesserit in defensione. Idcirco quæ in hac constitutione apparet, dum dicitur, non tamen aliter vitare non valens, tametsi quo ad alias pœnas semper sit remittenda pœne ordinariæ pars, propter defensionem ab aggressore, etiam si modus defensionis excedat, text. optimus in l. 1. ad alterum comm. in hoc. §. Imperatores ff. de adul. quem dixit Singul. Ioan. in d. l. vi. rim. col. 3. Jan. Baptista de sancto Severiano in tract. de debiti. suspens. & figul. l. 1. Aretin. consil. 43. ad nu. 1. commendat eandem conclus. Anton. & Abb. in c. abim. de rescript. solut. col. 7. Dec. in d. l. vi. rim. Abb. & Raen. in c. 1. de m. v. l. i. m. d. c. significati. dist. vii. Hippol. 2. nu. 15. C. ad l. 1. corn. de sicar. in singul. 100. hoc ipsum probat text. elegans in significati. de parit. & remiss. cuius ad idem meminerit Felinus in d. delecto de except. excomm. pen. & Bolog. consil. 77. ad l. 2. eil. & ad hoc gloss. in sum. 2. q. 1. & est Communis Opinio, vt statetur Lud. Carrer. in pract. crim. tit. de homic. §. 6. nu. 153. quibus omnibus libentissime adiciam l. 58. & 59. syl. & Alex. idem tractantem consil. 119. num. 11. lib. 7. Thom. Gram. det. 5. & det. 3. 89. ex quibus aliquot hoc in loco libet inferre, quo aliquantulum pateat quoniam ratione sit consideranda hæc proprie vitæ defensio, ne tutela moderatæ modum excedamus, saltem quo ad pœnam irregularitatis allatam, quæ non fit criminis ordinariæ idcirco primæ illationi & secundam subijcio.

Secundo hinc deducitur, quod dicendum sit de illo, qui in interitum interfecerit. Nam gloss. in c. 3. de homic. in verb. secularis respondit hoc homicidium non esse imputandum occidenti, quam opin. probare videntur Doctores ibi. Bald. in l. unius. Cod. de lib. c. si idem in leg. ff. de locat. gloss. l. C. vnde vi, quod la-

te examinant quo ad pœnas temporales, Iason. in d. l. vi. rim. nu. 9. Ang. in d. gloss. & d. Titus. Hippol. in singul. 640. Lud. Carrer. in d. §. 6. nu. 92. ex quorum diss. resolutionem ipse colligo, esse hæc q. considerandum mortis periculum ex alterius insidiis imminens ipse occiderit tandem ex hoc deprehendamus, quod pœna pars sit et remittenda, vel an omnino sit ab ipsa pœna liber, denique à culpa, quo possimus etiam iudicare, an sit hic censendus irregularis. Atque ita intelligenda sunt quæ Bartol. notat in d. l. C. vnde vi. & Carrer. in d. §. 6. nu. 91. Bart. in l. 1. ex p. & tabernaculi ff. de iust. & iud. illud ius Cicero pro Milone. Obiit enim non potius iudicis, insidiatorum inire interficere possit.

Tertio apparet, eum esse irregularem qui percussorem ab eo fugientem occiderit. Etenim licet hic non sit pœna ordinariæ criminis puniendus, quod omnes fere fatentur; attamen excessus hic necessariæ defensioni minime tribuendus irregularitatem inducit, Quod ipse colligo ex gloss. in d. l. 3. vbi Titus, & Dist. hic & in d. l. 1. c. de iust. ad irregularitatem non esse homicidium, committit ad necessariam occidens defensionem, licet omnes fatentur, præsertim Cardin. hic q. 26. licet quo ad pœnas latiguis, & alias temporales possit aliter, hoc homicidium non esse omnino puniendum non pœna legi ordinariæ.

Quarto de duobus ex his, in ille sit irregularis, qui poterit mortem vitare fugiendo, si omnia fuga inuolorem occiderit, & gloss. in hoc Clement. Carrer. q. 26. post alios tenet ac probare conatur, hunc esse irregularem, idem glo. & ibi Doctor. in c. si sepeptum, de homic. Panorm. in c. significati in 2. eod. tit. idem in c. 2. de p. & d. c. l. c. de iust. in verb. excommuniatio §. 4. q. 9. quæ clarescit non in ignominiosum fugere ab aggressore licet constat in d. cap. si sepeptum, & hæc est communis opinio maximam accipiens auctoritatem ab huius constitutionis secunda parte, que tamen ita accipienda est, si fuga non sit periculosa. Nam si fuga periculum inducerei mortis propriæ, vel ex eo quod minui inflarent à tergo, & quia ipse aggreffor facilius fugientem sequetur, & ex fuga maiorem capiens audaciam, & animum, ipsum occiderit. Hoc etenim in casu non teneretur clericus fugere, nec foret irregularem, si omnia fuga tutela occideret aggressorem, ita quidem vltimè est Felino. in d. c. si sepeptum. Syluest. in verbo, homicidium. l. 1. q. 9. & in verbo homicid. 3. quæ. 4. Hippolyt. consil. 2. q. 2. Cardin. in d. l. 26. idem sensere Abb. & Anania in d. c. si sepeptum, quos sequitur Ludovic. Carrer. in d. §. 7. nu. 121. Hanc distinctionem veram esse censio adhuc in ipsis clericis. Sed in eo, quicquid esset laicus tempore aggressoris, poteratque fuga mortem fugere, & nihilominus aggressorem occiderit, maius dubium videtur. Laicus siquidem non teneretur fugere, quia fuga est ei ignominiosum, secundum ea, que not. Bart. & alij in d. l. 1. Cod. vnde vi. Imol. & Card. hic, quorum Opiniones afferunt Communem esse Alexan. in consil. 109. nu. 4. Iason. & Decian. in d. l. vi. rim. ad finem & Ludovic. Carrer. in d. §. 6. nu. 131. & probatur ex eo, quod potest quis aggressorem occidere ad vitandam iniuriam, quam vel alapa, vel fustibus sibi inferendam aliter vitare non poterat, vt notat post alios Alexand. in consil. 119. lib. 7. Hippolyt. in l. 1. q. 1. huius ff. de sicar. & Ludovic. Carrer. in d. §. 6. nu. 94. Igitur poterit quis fugam omittere, quæ sibi iniuriosa est, & aggressorem occidere. Hoc autem obinet quo ad pœnam temporalem, & quo ad eius diminutionem, ac moderatam. Nam quo ad irregularitatem nihil verum videtur, quod & laicus, cui ignominiosum esset fugere, homicidii culpam aliquam habeat, quæ etiam grauius non sit ratione honoris, nihilominus culpa est, quæ quoad irregularitatem sufficit: præsertim quod hæc constitutio tantum liberat ab irregularitate, cum aliter mors vitari non potest. Quamobrem etiam in laico opinatur communem sententiam gloss. & Dd. hic veram esse: quemadmodum & ipsimet Doctor. explicant. Huius opinioni accedit quod in specie tradit per Alex. in d. consil. 119. Carol. Molina. vbi existimat, esse illam defensionem immoderatam, & inhumanam, barbaris potius, quam viris, ratione præditis, & religione Christiana instituti convenientem, & sane præter ipsum ego considero, iniquam esse hanc commutationem saltem non omnino æquam, quod ob tutelam honoris propriæ vitæ qui adiuvare alteri, præsertim ob honorem ad mores probos minime pertinentem, nec Reipub. vtilem, ætherei prolixi Catholice commodum quod poterit ex §. Theobari. 2. q. 1. §. 131. et. 1. Adhuc tamen dubius ipse sum hac in

contro-

contraferia ex his, quæ inferius à tractantibus, in quaestione de rebus defendendis.

Quinto, hinc perperâ poterit huius constitutionis intellectus, quæ gl. hic. in verbis. tradit, scribens, non esse locum huic constitutioni, si quis occiderit aggressor patris, fratris alteriusve cognati, aliter mortem illius vitare non valens. Nam, ut inquit glossa. hæc constitutio tantum excipit ab irregularitate occidentem aggressorem suum, aliter mortem propriam effugere non valentem: idcirco non obtinebit in eo, qui alterius mortem impediens inuoluerit occiderit. Huius gl. opinionem sequuntur Doct. hic maxime Cardia. 28. dicens, cam esse singulari. eadem sequuntur Abbas & alij in c. si vero in primo de sententia excommunicationis, col. vlt. idem Abb. in c. clericus in 1. de vita & honest. clericis. Auterri in Clement. 5. de offic. ardu. reg. 3. Vallent. 1. Abbas. in cap. olim in 1. de rebus spoliat. num. 18. Paulus de Castro in leg. 1. §. ius autem gentium. ff. de iustitia & iure. 121. in l. vi. num. 20. ff. eodem tit. Socius in c. ad audientiam de bono num. 36. Gontia. à Villadiego in tractat. de irregularitat. c. de persequi. col. 15. gloss. in summa 23. q. 8. quorum sententia Communis est: & tamen ex pluribus differentia habet. Nam excommunicati non est, qui, defendens conflagrantem, clericum percussit, sicut not. Innoc. Abb. Henr. 62. 3. Anchar. Felin. & alij in d. c. si vero de sententia excommuni. imo idem critin defendente extraneum. c. non inferius. c. c. fortissimè. 23. q. 3. c. dilectio de sent. excommunicationis in 6. gloss. optima in d. c. Summa. 23. q. 8. quibus in locis probatur licitum esse cuique proximum, & vicinum, ac denique eadem ratione extraneum ab iniuria inferenda defendere. textus optimus in d. c. si vero. hoc ex eo capite deduxerunt, eiusdem sententia auctores sunt. Bartol. columna penultima. & alij communiter, ut ibidem testantur Iason & Decius in d. l. vi. vlt. tradit leuissime Ludo. Carrer. in practica criminali. d. §. 6. num. 47. c. sequenti. quod si liceat quicumque amicum, agnatum, & patrem defendere ab iniuria inferenda, ut impune possit aggressorem occidere mirum profecto videretur, quod irregularis sit, qui ab illa culpa priuatum homicidium commiserit, quemadmodum hæc in re superius adnotauimus. Ad hæc accedit textus in l. quinta. c. siem diuus. ff. de fidei iur. ubi Iurisconsultus refert homicidium illud esse impunitum, quod quis commiserit, aut perperâ aperit ad defensionem propriam, vel suorum: aut ad pascendam iniuriam à se, vel suis deinde in d. c. dilectio. de sententia excommunicationis, in sexta. Romanus Pontifex tractans, & præmittens licitum esse defendere proximum ab iniuria, & morte inferenda, etiam occidendo aggressorem vitæ ratione illa, scilicet: *ut vi repellere licet*: que quidè ratio, ut constat, communis est ad defensionem propriam proximæ, & extranei, quod ibidem sumus Pontifex innuit, ex quibus aduersus communem sententiam probabilis est, quod non sit irregularis qui ad defensionem necessariam alterius, amici quidem consanguinei, vel extranei hominè occiderit, quam opinio defendit & probat Fortum. in d. leg. vi. num. ff. de iust. & iur. col. 9. vers. sed. aduerte. vnde apparet, admodum dubia esse Caietani sententiam, quam ipse retulit in 2. huius Rele& part. 3. m. 2. vers. sed si quis in bello iusto.

Sexto, ex his oportet expendere, an ille sit irregularis: qui hominè occiderit, nō ad propriæ vitæ necessaria defensionem. sed ad patrimonij & rerum tutelam: & sine probatur, hunc non esse irregularem: quia licitum est tunc defendere proprias res, & ad earum necessariam defensionem hominem inuolueri occidere: nempe eo casu, quo res alter defecit non potest ab inuisione, & rapina glossa. Bartolus & Doctor in l. furem. ff. de fidei iur. textus optimus ad hoc in leg. 1. c. vnde vi. ubi Bartolus idè Bartolus & Doctor. in d. l. vi. glossa. m. 1. §. si quis hominem, de pace tenenda. c. eius violat. Angelus in l. quoniam multa. Cod. ad legem Iuliam de vi. Hippol. in d. l. furem. num. 5. Regia l. 4. tit. de los homic. illos, libro 8. ordin. [l. 4. tit. 2. lib. 8. Recopil.]. Itaque, §. lex duodecim tabularum ff. ad legem Aquiliam. c. in cap. 2. ad furem de homicidio. ubi probatur, licitum esse occidere furem diurnum, si se vel defendere: igitur pro defendendis rebus, pro capiendo fure, nec cum eis fugiatis, licitum erit eundem occidere. Pertinent & ad hoc alie auctoritates, quarum meminit Chastan. in consue. Burgun. §. ubi. 1. §. 5. vers. quæro quemadmodum. n. 11. quam Opinionem esse Communem ex iure civili asserunt Iason & Decius in d. l. vi. num. Ludou. Carrer. in pract. Rob. de homicid. §. 6. num.

29. tradit Ias. in princ. de actionib. num. 69. imo idè existere canonico: cum abique expressa auctoritate non sit constituta differentia inter ius canonicum & civile & præterea futuritè civiliter cuiusque proprias defendenda & canonice. vt probat text. in d. c. olim in 1. de rebus spoliat. licet quidam Dd. in 2. homicid. per tex. inibi velint confluere præsertim discrimen maximum in hæc inter ius canonicum & civile, quos sequitur Ludo. Carrer. post alios in d. §. 6. num. 30. Rursus nec iure defendi poteris, quod alij probare conantur, asseruerantes, hæc defensionem ad occisionem viciositatem esse in foro exteriori, non autem in consensit iudicio: quemadmodum sit gloss. in princip. 23. q. 4. 3. not. Abb. Anania & Fel. in d. c. idem Abb. in c. olim. col. 7. paulo ante citato. Nam si non licet pro defensione rerum aliquem occidere in diuino iudicio, eadem ratione non licebit in exteriori humano. Nec enim occisio iniusta ex Dei & naturæ in situ, potest licere, aut licita esse in iudicio exteriori, vel lege humana. Aqueita non placet hic differentia: licet Ias. & Decius in d. l. vi. num. cum sequi, & admittere videantur. Sed & Caiet. in 2. 64. art. 7. multis rationibus contendit offendere adhuc in animæ iudicio, & ex diuino iudicio licitum esse hominem priuato occidere pro rebus defendendis: idcirco qui contrarium ex nostris tenerunt, habent non admodum sibi proprium Theologum magis profecto admodum.

Contrarium sane pluribus rationibus & auctoritatibus magis probabile quibusdā visum est, potest enim illud primo constitui, quod etsi sit hæc defensio rerum ad mortem vique iure naturali minime licita: fieri tamè potuit, vt lege humana non puniatur in exteriori iudicio, saltem ordinaria pena. atque in hunc sensum defendi possit, quod est à plerisque proxime nominatis adnotandum. Sed hæc defensionem iuri naturali contrariam esse tamen iuri diuino & humano, probat: in d. c. 2. de bono, quo in loco licita censetur occisio aggressoris ab eo commissa, qui se & sua simul defendebat. Igitur foret illicita, si tantum fass, & sic res proprias defendens hominem occidit.

Hinc opinio in d. l. stipulari ratio text. in c. 3. de homicid. cuius hæc sunt verba ad interpretationem legum civilium, quibus permittit est, furem nocturnum occidi: non sic diurnum. Hoc est enim, inquit, quod ait, si oriatur super eis soliquia poterat discernere, quod ad furandum non occidendum venisset, & ideo non debet occidi. Hæcenus diuus August. super Ezech. c. 84. q. m. vlt. Itaque in l. 2. ex quo deducitur, furem diurnum occidi nō posse, nisi ferelo defendat: quia manifestum esse potest, quod non asserit occidendum, sed ad furandum. Ergo pro rebus defendendis non potest quis licite occidi.

Tertio hanc eandem sententiam probat ratio quædam, qua S. Thom. vitior. 2. 2. q. 64. art. 7. ex diuo Augustin. lib. 1. de arbitrio, quomodo, inquit, apud diuinam providentiam liberi sunt à peccato pro his rebus, quam cōtemnere oportet, humana cade polluti sunt? igitur non licet pro rebus defendendis aliquem occidere: imple vero S. Thom. huic rationi satisfacit aliam questionem tractans in responsione ad primum, dum, inquit, auctoritatem Augustini accipendam esse in eo casu, quo quis intendit hominem occidere pro his rebus temporalibus: non autem cum quis hoc ipsum agit, vt se vel sua defendat. Actus autem occisionis ad conseruationem rerum temporalium procedens, non videtur illicitus. Quia vnicuique licet res proprias defendere.

Quarto idem vltierus cōadiunatur ex eo, quod vita hominis fit precioris rebus, c. suscipere de hom. l. c. de sacros. Eccles. d. 2. sed sicut tenetur quis leipsum plus diligere, qua alterum, ita par est, quod tenetur plus diligere proximum, quam propriam patrimonij defensionem, & tutelam: ac tandem maiorem debeat habere rationem vitæ alterius, quam proprii patrimonij. Fit igitur, non esse licitum pro rebus defendendis aliquem occidere. Hæc vero argumentatio fit à Fortino in d. l. vi. num. eademque poterit sequenti ratione confirmari.

Quinto, tenetur quis proprias res dare ad subueniendū periculo vitæ alterius. c. 7. p. 1. c. 83. di. iud. cum his, qui in simili argumento adduci solent, quia tenetur præferre vitæ proximæ propriis rebus, ergo tenetur quis proprias res dimittere potius, quam pro eis defendendis alteri vitam adimere. His vero rationibus Caiet. in d. art. 6. respondet concen-

concedens, teneri quem potius diligere, & rationem habere vitæ alterius quam proprii patrimonii in communi non autem in particulari calo, quo cuiquam incumbit cura proprii patrimonii: non autem vitæ alterius. Ex idco non teneri quis omittere defensionem rerum, quæ sibi propriæ sunt, & quarum particularis cura sibi imminet propter vitam alterius conseruandam: nisi idem esset specialis casus, quo propter extremam alterius necessitatem incurreret eidem vitæ alterius tutela, vt in d. c. *passe fame mortuum*.

Sed & ad text. in d. c. 2. *bomicid.* respondetur, eam defensionem inferri intelligendam fore, & non excludat defensionem abique periculo personæ: siquidem in priori illius capitis parte responsum est, non licere cuiquam *furem occidere*, cum abique occisione capi cum rebus poterat, polliceri autem parte decisum erat. licitam esse occisionem, vbi fur alter capi non poterat, quam per occisionem: & idco dum ibi dicitur *te & tua*, est text. ille intelligendus alternative, *te vel tua*: si alter capi non poterat. Hunc enim sensum ratio illius decisionis insinuat sensiti: inibi Felin.

Præterea non obicit ratio deducta ex d. c. *passe*, quippe quæ obtineat cum alter est in extrema necessitate, quam ipse vitare alter non valet, quam ex rebus meis, qui teneor tunc largiri elemosinam. At in presenti questione, qui meas res inuadit, nullam necessitatem vitæ patitur, vt ipse teneat dimittere proprias res potius, quam eas defendens possim occidere inuadentem. Sic sane Syluest. in verbo *excommunicatus* 6. *quæst.* 9. huic obiectioni respondet sequutus communem: & idem sentit Cajet. ad art. 7.

Verum quo facilius hac questio expeditur, oportet memoria repetere, quæ de furibus occidendis leges humane priuatis permiserint. Exat enim lex duodecim tabularum hæc verba: Fur manifestus furto deprehensus, si aut cum faceret furtum nox esset: aut interdui se telo, cum deprehenderetur, defendere, impune occiditur. Hæc sunt legis verba, cuius quidem leges Cicero *pro Milone* meminit, sic locutus: quod si duodecim tabule nocturnum furem quoquo modo, diurnum autem, si se telo defenderit, interfici impune voluerunt. Eiusdem meminit Quintil. lib. 5. *Orator. Institutum*, cap. 10. Hanc legem & Iuriconsultus commemorat. in l. 4. *ff. ad legem Aquiliam*, quoniam loco Caius Iuriconsultus addit, permittitur esse cuiquam furem nocturnum occidere, modo id cum clamore testificetur. Sic & Vlpianus in l. *furem*, *ff. ad legem Cornel. de furtis*, eandem legem ita interpretatur, vt hæc occisio licita sit ita demum, si prætere furi sine periculo vitæ quis non potuit. Ex quibus apparet, furem nocturnum occidi posse, cum sine periculo ei parcere non possimus: denique vbi dubium est, an accesserit ad furandum, an ad occidendum: licenti Augustinus interpretatur in *dist. 6. 3. de homic.* Idem notat Fortunius in *dist. leg. vi. 4. colum. 8.* ad hoc allegans gloss. in *dist. 1. furem*. Et in *dist. leg. 4.* ex hoc aduersus communem opinat non licere cuiquam alterum occidere pro rerum defensione, etiam si is laicus sit. Nam licet plerique placeat, non licere clericis aliquem occidere pro rebus defendendis: laicus autem hoc licitum esse cap. *super episcopum de homicidio*, vbi Abbas hoc voluit. Idem Abbas in cap. *olim. in 1. de testibus*, *folia. col. 7.* Ludovic. Gomez. in *princip. de accusatib.* num. 54. tamen hæc differentia non satis constat: quia nullam veram iustitiam rationem habet præsertim quia in d. cap. *olim.* probatur licitum esse clericis proprias res defendere, & in eorum defensione aliquem occidere. Quod constituit, nocturnum furem accessisse ad furandum, non ad occidendum: tunc non aliter poterit occidi, quam posset diurnus fur impune occidi: quemadmodum constat ex præcatis auctoribus. Fur autem diurnus occidi potest, si se telo defendat, non alias: idque constat in d. 3. *et in d. 4.* Idcirco hoc in loco est obseruandum, quam ratione fit ad vique intelligendum, quod leges passim constituerunt, posse scilicet furem diurnum occidi, si se telo defendat.

Nos vero huius questionis resolutionem breuiter expediemus, plane veriti, ne quid ex varia Doctorum sententia super sit, quod rem illam difficultate efficiat. Quamobrem constitutum aliquot casus pietate quadam in hoc iudicio Iuriconsultorum interpretatus.

Primus fit huius cõcerationis casus, cum quis occideret furem nocturnum, dubitans an ad occidendum vel furandum accesserit, & non poterit ei parcere abique pro-

pria vitæ periculo. hæc etenim occisio licita est apud Deum & in iudicio exteriori quemadmodum ex lege 12. tabularum apparet, simul & ex diuina interpretatione: idque fatentur omnes, qui quæst. istam disputarunt. Plato idem *Dist. 9. de leg.* inquit, qui noctu furem domum suam ingressum interemit, mundus sit. Hoc & Solonis legem licebat, auctor Demosthenis in oratione contra Thimocra.

Secundo proponitur ea species, in qua contingit homicidium ad necessariam defensionem rerum, ne ab aggressore capiatur: & protectio licitum esse, hoc homicidium deducitur ex multis, quæ superius adducta fuere, præsertim vbi raptor bonorum defendente res proprias à rapina vult offendere quo ad personam: quemadmodum frequenter illius accidere poterit. Nam cum quis à rapitore defendit res proprias, aut raptor abstinet à rapina: & tunc iam nullius occisionis casus aut ipse contendit adhuc inuito defensore res rapere, non potest ea contentio excedi abique iniuria & damno personalis defensoris: idcirco homicidium inde secutum pertinet ad defensionem personæ simul & rerum. Quæ quidem defensio, ipso Fortunio teste, licita est idemque notant Felin. in d. c. 2. *Det. in d. l. vim. n. 31.* & probatur ex eiusdem diui Augustini sententia in d. c. 3. & Iuriconsultis adferentibus post ipsam legem 12. & tabularum, diurnum furem occidi posse, si se telo defendat. Hoc ipsum Communis opinio probat, ac denique Caic. ad art. 7. *text. ap. in d. c. olim.*

Tertio, hinc deducitur, licitam esse occisionem raptoris quotiescat ad defensionem rerum, & personæ eisdem res defendendis, quam ipse raptor offendere conatur, ne rerum occupationem impedit. Nec laus percipere valeo, quod pacto mihi licitum sit res meas defendere, nec à rapitore capiatur, & sit licitum pro eorum defensione raptorem occidere. Nam si ipse defendam res meas, & raptor hæc defensionem impedit pro vim, non potest id aliter contingere, quam me ipsum offendendo, quo casu iam defensionem ad defensionem personæ pertinet.

Quarto, ex his & illud manifestum fit, licere cuiquam furem diurnum res auferentem capere, & cum se defendentem à capitione itidem occidere. hoc probat text. in d. c. 4. *ex Aug. text. item in d. l. 4. ff. ad l. Aquil. & tenetur Fort. & alii* Siquidem iuste quis capit furem: & is inique se defendit: quamobrem occidi poterit, si se defendat, nec in ea defensione occidatur ab eo, is qui cum iuste capere conatur, quæ argumentatione & ipse Fort. vitur.

Quinto, inde constat sensus eius, quod Plato scribit *dialogo 9. de leg.* dicens, licitum esse cuiquam ipsiorem in defensionem suam occidere. Hæc etenim sententia est intelligenda secundum ea, quæ ad legem 12. tabularum hoc in loco tradita fuere.

Sexto ipse vere, ni fallor, opinor, furem nocturnum, vel diurnum, de quibus manifestum fit ad furandum, non ad occidendum accedere, tunc occidi posse, cum seipsum defendit telo, ne capiatur. Occiditur enim tunc ea ratione, ne volentem cum apprehendere ipse fur occidat. Quæ omnia constant ex his quæ paulo ante tradidimus.

Sepimo, vt discernim fures nocturni à diurno constitutur, infero, nocturnum furem posse occidi nondum expectato an se velit defendere, ne capiatur, & foran enim propter noctis tenebras non possit hic conatus cedere in commodum & utilitatem, nec in tutelam ipsius, cuius domum fur nocturnus aggressus fuerit, & deinde propter audaciam eius, qui foran ad occidendum domum alterius aggreditur: de quo præsumendum non est, quod sit permittitur, se tute capi: idcirco eius occisio licita censetur, nisi possit ipse fur abique periculo capi, vel possit quis ei parcere, nullum ex hoc salutis dispendium subituro.

Octauo apparet, diurnum furem, qui capi possit tute, quique non se defendit telo, occidi non posse licite. Censetur enim hunc ad furandum, non ad occidendum accessisse: & ideo nisi se telo defendat, timendum non est, tute enim poterit eius capio tentari, facillime enim fures capi solent, cum deprehenduntur quippe qui animo sint timidissimi ad modum.

Nono, si recte & penitissime tractentur, quæ modo ex Iuriconsultis adduximus, dubium erit quod Syluester notat in verbo *excommunicatus* 6. *quæst.* 9. cuius verba subiciam, si tamen non inuadit, & tamen tenere nequeo, nisi occidam: puta, quia fugit in equo meo, quem aliter habere nequeo, nisi illum sagitta occidam, forte non licet mihi inter conscientiam

conscientia occidere, nisi ut dicam limitando dicitur Panor. quamvis etiam dici possit, hoc casu non esse contra legem Dei, aut naturæ occidere. quia quotidie de licentia Principis mouentur arma pro temporalibus. Hactenus Sylu. cuius posteriorem opinionem ipse opinor falsam esse siquidem hic fur telo non se defendit. nec nocturnus est, nec alium aggreditur, imo fugit: igitur occidi licite non potest.

Imo ipse Syluester in verb. bellum. 2. §. 7. hoc in casu censet contrahi irregularitatem a clerico, qui homicidium hoc commiserit.

Decimo non est præmittendum, etiam præmissa Communi sententia non licere, nec licitum esse quem occidi pro defensione rei, quæ modici valoris sit, quem ad modum notant Mathesian. notab. 135. Abb. & Feli. in d. c. 2. 1. 1. & Gom. Instit. de actio. prin. 35. Hippo. in d. l. furem. 2. 1. 8. §. de iur. argum. text. in l. si ex plagis. §. 1. 1. 1. Aquil. quæ sententia maximam æquitatem habet.

Vndecimo, ad propositum huius constitutionis interpretationem adnotandum est, esse nihilominus irregularitatem clericum, qui pro necessaria rerum defensione hominem occiderit. quod, ut quibusdam placet, probatur in c. 2. de homic. & in c. suscepimus. eo tit. atque ita Pan. & Doct. cap. 2. Nicol. Plouius de irregularitate. reg. 37. Syluest. in verb. bellum. 2. §. 7. Maria. Soc. in c. ad audientiam. de homic. n. 40. Gonsa à Vilidiego de irregularitate. c. de percussore. col. 14. quorum Opinio videtur maiori ac frequentiori Dd. calculo recepta. Hæc vero sententia non probatur in d. c. 2. quod superius ostendimus in vers. sed & ad tex. multo minus in d. c. suscepimus. quo in casu maximus contingit defensionis rerum excessus:

cuius equidem rationem non potuit illud homicidium nec ob defensionem personæ, aut rerum necessariam, & moderatam a culpa excusari, saltem ea quæ sit sufficiens ad irregularitatem. vt glo. Abb. & Dd. ibidem tradidere, quæ mobrem hæc opinio communis non potest habere certam autoritatem ex prædictis iuris Pontificij decisionibus.

Postremo igitur mihi magis placet, non esse censendum irregularem eum, qui ad necessariam defensionem rerum, furem aut raptorem occiderit his in casibus, quibus ea occisio iure licita sit, iuxta ea, quæ modo distinximus. quam sententiam ex limbo probari ex eo, quod hoc homicidium priuatum sit, & nullam culpam habeat, ex quo nulla oritur irregularitas, secundum ea quæ non semel hæc in Relectione probauimus. & præterea, quia occidens aggressorem ad defensionem militum personæ & rerum irregularis non est, c. 2. nec occidens furem nocturnum, cui sine periculo parere, non poterat. 3. nec itidem occidens furem diurnum, qui se telo defendit, vt in eodem cap. constat. His etenim casibus non contrahitur irregularitas ex priuato homicidio, sicut nec in multis aliis, maxime in his, qui hac constitutione continentur, non alia ratione, quam quod ipse occidens nullam habeat, nec contraxerit culpam in hac priuata occisione, quamobrem vbi defensio rerum iustam ac licitam faciat, occisionem priuatam, consequens erit minime contrahi irregularitatem.

Hæc de irregularitate ad huius restitutionis intellectu olim Salmantica publice dictauimus, quæ & nunc prælo committimus, benigne, ac facile nostram sententiam mutaturi, si quid à iure deuium viris doctrina & eruditione præstantibus visum fuerit.

RELECTIONIS FINIS.

DIDA.

DIDACVS COVARRVVIAS A LEYVA ARCHIEPISCOPVS

S. DOMINICI DESIGNAT. LICENTIATO ANTO-

NIO COVARRVVIAS FRATRI AMANTISSIMO.

& Salmanticae in Collegio Sanctissimi Saluatoris Collegæ orna-
tissimo, atque vtriusque Iuris egregio Professori, S.

OST editum à me variarum resolutionum opus, frater amantissime, cum aliquot eius ca-
pita relegissem, statim percepi, breuius quam fortassis par erat, quorundam veterum, &
huius regni numismatum valorem; nondum ab initio petita aestimationis ratione adnotasse.
Id vero tunc feci, vt operi instituto partim subseruirem, ac deinde, quod mihi satis fecisse
videbar, si re ista obiter incidenti, testimonia doctissimorum virorum, & ex utroque iure
Regio, ac Caesareo loca quaedam selegissem, ex quibus indicarem, posse facillime deprehendi, quibusnam ratio-
nibus, quæ illic scripseram, in publicum edere constituerim. Verum dum ipse diligentius rem istam perpensissem
necessarium duxi veterum numismatum valorem, eorundemque rationem, quam cū his quibus modo vtimur,
vel omnino parem, vel fere similem habere possunt, iuxta proprias vires explicare. Sic sane veteres æreos nu-
mos cum his æreis, qui modo expendantur, argenteos cum argenteis, aureos cum aureis conferre curauit: ac simul
exquisiuit, quamnam aestimationem ex huiusce ætatis numis vetera huius regni numismata habere possint: his
& de numorum publica mutatione, ac de trimine falsæ monete quaedam adiciens, quæ ab operis instituto nec
aliena sunt, nec lectori ob exactam breuitatem fastidio esse poterunt. Scio equidem, tractatum istum maiorem
diligentiam exigere, quam à me, homine tot negotiis impedito, adhiberi potuit, præterquam quod multorum an-
tiq̃uorum, & veterum Chronicorum lectione ob publicum munus, & huius Regij tribunalis magistratum priua-
tus ea forsan prætermiserim, quæ hisce difficultatibus expediendis viam omnino aperire potuissent. Feci ta-
men quod potui, libentissime cuiusque diligentioris censuram subiturus, quam in his, quæ hætenus edidimus,
huiusquam detrectauimus, nec in posterum detrectare censemus. Te interim, egregie vir, exoratum volumus, vt
si ex lectione huius opusculi perceperis, id alicuius futurum esse utilitatis, Andree à Portonariis no-
bili Salmanticensi Typographo, meo nomine statim tradas, quo & tuo limatissimo iudicio,
eiusque diligenti opera prælo traditum in publicum prodire possit. Vale.

E. Gramata, Idibus Aprilis. Anno M. D. LVI.

Bbb

VETE.